

УНІВЕРСИТЕТ
Короля Данила

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ТА ПРИКЛАДНОЇ НАУКИ

МАТЕРІАЛИ VI МІЖНАРОДНОГО
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СИМПОЗИУМУ

20 ТРАВНЯ 2022 РОКУ

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК-2022

УНІВЕРСИТЕТ
Короля Данила

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ
ТА ПРИКЛАДНОЇ НАУКИ**

*Матеріали
VI Міжнародного науково-практичного
симпозіуму*

20 травня 2022 року

Івано-Франківськ-2022 р.

УДК 001(477) (042.5)

К 65

Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки: матеріали VI Міжнародного науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 20 травня 2022 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2022. 440 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Університету Короля Данила (протокол №9 від 21 квітня 2022 року)

У збірнику опубліковано матеріали VI Міжнародного науково-практичного симпозиуму «Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки», 20 травня 2022 року

Для науковців, науково-педагогічних працівників, аспірантів закладів вищої освіти та науково-дослідних установ, практичних працівників, здобувачів вищої освіти.

Усі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів симпозиуму посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Абрам І.І., ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИКИ.....	15
Андрусів Л.М., ЕЛЕКТРОННЕ ОПУБЛІКУВАННЯ НОРМАТИВНО- ПРАВОВИХ АКТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	20
Андрухів О.І., РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ ТА СТАТУС ДІТЕЙ СИРИТ В УКРАЇНІ.....	25
Баулін Ю.В., ЗДОБУТКИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ У ПРОЄКТІ НОВОГО КК УКРАЇНИ.....	29
Бойчук А.М., ВИКОРИСТАННЯ МАШИННОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕВОЛЮЦІЇ КОСМІЧНИХ ТІЛ ТА ЇХ СИСТЕМ.....	36
Бойчук В. М., Бойчук М. В., СУТНІСТЬ І ФУНКЦІОНАЛ МОВИ У НАЦІЄТВОРЧОМУ ВИМІРІ.....	39
Борин О. В., ДИТЯЧІ ВОКАЛЬНІ ОНЛАЙН-КОНКУРСИ ТА ФЕСТИВАЛІ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МУЗИЧНОМУ ПРОСТОРІ.....	43
Бринзей Б. С., УКРАЇНА ТА ЄС У СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	46
Варварук І.В., ПОКОЛІННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ЯК НАЦІЄКОНСОЛІДУЮЧИЙ ФАКТОР У ТВОРЕННІ УКРАЇНОМОВНОЇ ДЕРЖАВИ: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?..	49

Vashchyshak I.R., COOLING OF PHOTOVOLTAIC PANELS BY USING TURBOEXPANDERS.....	54
Vashchyshak I.R., Tsykh V.S. DEVELOPMENT OF THE SCHEME OF THE COMBINED POWER GENERATION SYSTEM.....	57
Ващишак С.П., Шкатуляк В.В., ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ГРАФІВ ПРИ ПЛАНУВАННІ ПРОЕКТІВ.....	62
Веркалець С. М., ШУЧНІ ОСНОВИ ТА ФУНДАМЕНТИ, ЯКІ СПОРУДЖУЮТЬ БЕЗ ВИЙМАННЯ ГРУНТУ.....	67
Волосянко І. В., СУТНІСНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В СУЧАСНІЙ ПРОЗІ ПРО ВІЙНУ НА СХОДІ УКРАЇНИ.....	72
Гусар К.Д., ТИПИ БУДІВЕЛЬ НА СКЛАДНОМУ РЕЛЬЄФІ.....	77
Гілязова Н.М., КОМПОЗИЦІЯ В ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ: ЗАКОНИ ТА ЗАСОБИ.....	80
Гребенюк І.В., ЦИФРОВЕ МИСТЕЦТВО – НОВИЙ СТИЛЬ СУЧАСНОСТІ.....	85
Жирак Л.М., ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ.....	89

Жирак Р.М., ДО ПИТАННЯ ПРО ВПЛИВ УРБОЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ПЛАНУВАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ Гірських ПОСЕЛЕНЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРОФІЛЮ В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ.....	93
Жупник В.В., ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ РАДЯНСЬКОЇ МІЛІЦІЇ.....	97
Золотарчук Н.І., РИСУНОК В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ.....	101
Зварич Р.В., СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ПРАВА В КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ ЙОГО ФУНКЦІЙ.....	105
Івашків Т.С., ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ МАШИН І ОБЛАДНАННЯ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ У ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУЦІ.....	109
Глин Л.М., ДЖЕРЕЛА ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В ГАЛИЧИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.....	113
Гавадзин Н.О., СУТНІСТЬ ТА ПРИНЦИПИ ГРАНТРАЙТИНГУ.....	116
Гаврецька М.Й., ПРАВОВИЙ РЕЖИМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА.....	120

Гасюк Н. В., ОНІМНИЙ АКЦЕНТ У ТВОРАХ ФЕНТЕЗИ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ПАТРИКА РОТФУССА «ІМ'Я ВІТРУ»).....	122
Гончарик Р.П., ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПРОЕКТУВАННЯ ІНТЕР'ЄРІВ МАЙБУТНЬОГО.....	126
Гуменюк Т.І., ГУМАНІТАРНА НАУКА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.....	130
Гусар Д.О., УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОГО САМОУСВІДОМЛЕННЯ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ.....	134
Жукевич І. В., СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ У ВОЄННИЙ ЧАС..	140
Каленюк О.М., ЩОДО ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ ТА ШЛЯХІВ ЙОГО ПОДОЛАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	145
Касіянчук В.Д., ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА І ВИКОРИСТАННЯ ІНУЛІНУ.....	151
Каспришин І.В., ФЕМІНТИВИ В МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ (на матеріалі інтернет-видань «Galka.if.ua» та «Kurs.if.ua»).....	156
Керничний Н.І., ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОЧУВАЛЬНИХ НОРМ ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	159

Кизимишин Л.П., СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В АРХІТЕКТУРІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО.....	164
Кириченко О.А., РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗУМІННЯ БАЗИСНИХ ПОРЯДКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ І ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН У КОНТЕКСТІ ДОКОРІННОГО РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА ДЕРЖАВИ, ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ТА ДЕЯКИХ ІНШИХ АНТИДЕЛІКТНИХ ОРГАНІВ...	168
Кириченко О. А., Бондаренко І. В., ІННОВАЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ МЕЖ ПРАВОМІРНОСТІ І ТРИРІВНЕВОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНОГО ПРАВОВОГО СТАТУСУ РІЗНИХ СОЦІОСУБ'ЄКТІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕДІАБЕЗПЕКИ.....	179
Косьмій М.М., МІСТОБУДІВЕЛЬНИЙ ПРОСТІР В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ НЕМАТЕРІАЛЬНОГО.....	184
Курбанова Л. В., МУЗИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ЗАСІБ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ (ВОКАЛІСТА).....	186
Криховецький І.З., СТАТУС І ПОВНОВАЖЕННЯ КРАЙОВОЇ РАДИ ГАЛИЧИНИ.....	190

Кухар Г.М., ШРИФТОВА СКЛАДОВА ДИЗАЙНУ ЕТИКЕТКИ ДЛЯ ПЛЯШКИ ВИНА.....	194
Луцький А.І., ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ КРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	199
Луцький М.І., «УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ» НА ПАРИЗЬКІЙ МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ.....	202
Луцький Р.П., ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В АНГЛО-САКСОНСЬКІЙ СІМ'Ї ПРАВА: ПОЗИТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	207
Малімон В.І., ПРИНЦИПИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВА ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	213
Мальована О.Г., РОЛЬ СУЧАСНОГО ТРЕНДУ ФУТ-КОРТ У РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ.....	218
Матоліч І.Я., ДО ПИТАННЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ.....	223
Мельникович М.С., СТРУКТУРА ФІЛОСОФІЇ ПРАВА. ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА. ЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ.....	227
Мічурін Є.О., СМАРТ-КОНТРАКТИ.....	233

Морушко О.В., ВИКОРИСТАННЯ САЙТУ ІНТЕРАКТИВНИХ СИМУЛЯЦІЙ RHET ДЛЯ ГРАФІЧНОГО РЕПРЕЗЕНТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ВИКЛАДАННІ ФІЗИКИ.....	238
Мосюрчак В.М., СИСТЕМА ДИНАМІЧНОЇ МАТЕМАТИКИ GEOGEBRA ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ.....	244
Лотоцький М.В., СУПЕЧЕЧНОСТІ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ПРОПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ ЯКІ ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	248
Огерук І.С., ЗЛОВЖИВАННЯ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ ПІД ЧАС ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ.....	253
Остапова Л.В., АНТИГУМАННА СУТНІСТЬ ВІЙНИ В ОПОВІДАННІ ГЕНРІХА БЕЛЛЯ «ПОДОРОЖНІЙ, КОЛИ ТИ ПРИЙДЕШ У СПА...».....	258
Острогляд О.В., Острогляд Я.В., НОТАРІАЛЬНИЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	263
Павленко А.Я., ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ КОМП'ЮТЕРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	268
Перцович Т.О., КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	273

Петрів О.І., АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПРАВОПИСУ, СЛОВОЗМІНИ Й СЛОВОВЖИВАННЯ.....	277
Піцик Х.З., ОСОБЛИВОСТІ РЕЧОВИХ ПРАВ НА ЧУЖЕ МАЙНО ЗА КОРДОНОМ.....	282
Подоляк У.С., СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ.....	286
Полякова І. О. ЛІРИЧНА ТЕМАТИКА ЯК ПРОВІДНИЙ НАПРЯМОК У ЕСТРАДНО-ВОКАЛЬНІЙ ТВОРЧОСТІ КОМПОЗИТОРА-ВИКОНАВЦЯ ТАРАСА ПЕТРИНЕНКА.....	291
Пуш О.М., СПОСОБИ КЛАСИФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	297
Пушик Н.В., ТЕХНІКИ ПЕРЕКЛАДУ.....	302
Репецький С.П., ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПРОТИПРАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ.....	306
Савчук А. І., Крильчук Н.В., АРХІТЕКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ СИМВОЛІЧНОЇ МОГИЛИ ПОЛКОВНИКА «РІЗУНА» В ЧОРНОМУ ЛІСІ..	312

Савчук А.І., Тимчишин С., ХРАМ ПОКРОВИ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ У С. ГОЛИНЬ КАЛУСЬКОГО РАЙОНУ. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ АРХІТЕКТУРИ Й ТЕХНІЧНОГО СТАНУ БУДІВЛІ.....	315
Семкович В.Б., ПОЛІФОНІЯ В СУЧАСНОМУ АРЕАЛІ ХОРОВИХ АКАПЕЛЬНИХ ЖАНРІВ. НОВАТОРСЬКІ ПІДХОДИ ТА ЗБАГАЧЕННЯ НОВИМ ТЕХНІЧНИМ АРСЕНАЛОМ.....	318
Стечишин А.В., МІСЦЕ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ДЕРЖАВНИЦЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ К. ЛЕВИЦЬКОГО....	323
Стисло О.В., МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОЧОГО ПРОЦЕСУ.....	326
Стисло Т.Р., Муратов С., ВЕБ-СЕРВІС ДЛЯ МИТТЄВОГО ОБМІНУ КОРОТКИМИ ПОВІДОМЛЕННЯМИ.....	329
Терлецька Х. М., НЕОЛОГІЗМИ У ПОЛІТИЧНІЙ ГЕОГРАФІЇ В ПЕРІОД ВІЙНИ.....	332
Тимоць М.В., ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ.	335
Толошняк Н.А., ГЕРОЇЧНИЙ ТЕНОР МОДЕСТ МЕНЦИНСЬКИЙ В ОЦІНЦІ СТАНІСЛАВА ЛЮДКЕВИЧА.....	337

Федик В.В., ВИКОРИСТАННЯ СМС-СЛЕНГУ ЯК НОВЕ ЛІНГВІСТИЧНЕ ЯВИЩЕ.....	342
Федик Л.Б., СТАНОВИЩЕ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРОТИСТОЯННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ І НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО РУХУ у 1940-Х РР.	346
Фінів В.М., ПОЕТИКА МЕРЕЖЕВОГО ДИСКУРСУ ЮЛІЇ СЛИВКИ (НА МАТЕРІАЛІ ІНСТАГРАМ-ЗБІРКИ ЮЛІЇ СЛИВКИ «#ЧУЄШ, КОЛИ ПРИЇДЕШ ДОДОМУ?»).....	350
Цюцяк А.Л., ХАРАКТЕРИСТИКА РІЗНИХ ПІДХОДІВ ДО ТРАКТУВАННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ДОХІД».....	354
Цюцяк І.Л., ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ВКЛАДІВ, ВНЕСЕНИХ ЗАСНОВНИКАМИ ПРИ СТВОРЕННІ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ.....	358
Циганюк В.М., ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ.....	362
Чигер О.О., УКРАЇНСЬКІ СПІВАКИ В КОНТЕКСТІ ХВИЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ ХХ СТОЛІТТЯ.....	365
Шевчук Л.В., МЕДІАЦІЯ В ПРАВОВОМУ ПОЛІ УКРАЇНИ. ПОНЯТТЯ МЕДІАТОРА.....	372

Шевчук М.О., ВПЛИВ ІНСОЛЯЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ КОМПОЗИЦІЇ ЗАБУДОВИ.....	376
Шутак І Д., ЗАСОБИ НОРМОПРОЕКТУВАННЯ.....	381
Шинкар С.М., СУЧАСНИЙ МАРКЕТИНГ В ТУРИЗМІ.....	384
Шведова Г.Л., КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СЛУЖБОВУ НЕДБАЛІСТЬ: СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ТА ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ.....	387
Шмуклер В.С., Калмиков О.О., Резнік П.А., КОНСТРУКТИВНІ ПРОПОЗИЦІЇ ПО ВІДНОВЛЕННЮ ПОШКОДЖЕНИХ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД.....	390
Штогрин Д.А., РОЛЬ ПАТЕРНІВ ПРОЕКТУВАННЯ В РОЗРОБЦІ АРХІТЕКТУРИ ПЗ.....	395

НАУКОВІ РОЗВІДКИ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Болотіна М., СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДЖЕРЕЛО ПРАВА» ТА «ПРАВОВА ФОРМА».....	399
Вінтоняк І.В., ВИБІР ТЕПЛОІЗОЛЯЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ УТЕПЛЕННЯ БУДІВЕЛЬ.....	403
Голіней М., ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ФАСАДІВ БАГАТОПОВЕРХІВОК..	406

Гунчак В., ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ...	411
Ковальчук О., ЗАСАДИ ВИНИКНЕННЯ ЖИТЛОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ.....	414
Наконечний О., ОСОБЛИВОСТІ ВЛАШТУВАННЯ ПІДВАЛЬНИХ ПРИМІЩЕНЬ БАГАТОПОВЕРХОВИХ БУДІВЕЛЬ.....	418
Масюк Я., ПІСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА УКРАЇНИ.....	422
Поліщук Т., ПРАВОВА КУЛЬТУРА У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ.....	427
Слаб'як Т., ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ.....	431
Харченко Н., ЦІНІСНО-НОРМАТИВНІ ОСНОВИ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	435

*Абрам І.І.,
викладач математики,
спеціаліст вищої категорії
Фахового коледжу
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИКИ

Останні десятиліття мобільні пристрої, такі як смартфони та планшети, а також додатки для них, стали невід’ємною частиною життя більшості вчителів та студентів у всьому світі. Гаджети трансформували спосіб спілкування людей, розширили можливості пошуку інформації та здобування освіти тощо. Саме завдяки цьому виникло мобільне навчання з використанням Інтернету та мобільних технологій в освіті. Розширюються можливості моніторингу навчального процесу в реальному часі, забезпечується висока насиченість контенту, з’являються нові інструменти для спільної роботи та проведення онлайн-зустрічей тощо. Завдяки технічному прогресу стрімко вдосконалюється програмне забезпечення та архітектура мобільних пристроїв, що дозволяє їм виконувати найскладніші завдання, а також швидше обробляти більший потік інформації. Водночас, в українських закладах освіти мобільне навчання є відносно новим і викладачі з студентами не завжди володіють достатньою інформацією щодо його можливостей. Таким чином, виникає проблема в необхідності використання мобільних технологій в роботі та недостатньою обізнаністю педагогів, здобувачів освіти про те, які застосунки варто використовувати, зокрема на заняттях математики, для підвищення якості навчання.

У більшості розвинутих країнах світу відмовляються від традиційної для нас моделі навчання, де є викладач і його розповідь біля дошки, і переходять до демократичного навчання, коли педагог – це партнер, наставник, новатор. Такими ідеями будемо вважати й застосування мобільних технологій у нав-

чанні. Однак більшість викладачів у нашій країні не виявляють особливого бажання змінювати або доповнювати загальновідомі й перевірені часом методики навчання. Але це потрібно робити, тому що наразі формується нове інформаційне суспільство, основою якого є такі девайси, як телефони, планшетні комп'ютери і смартфони. І якщо теперішнє покоління студентів ми навчимо правильно працювати з мобільними технологіями, то вже в наступному поколінні в нас не буде з цим проблем.

Значна частка користувачів не використовує свої девайси повною мірою, не розкриваючи потенціал, вкладений в нього розробником. Водночас значимість мобільних застосунків в освіті зростає, а основна причина цього – можливості, які вони надають:

- Спільна робота студентів над завданнями під час заняття і в позаурочній діяльності;
- Обмін інформацією;
- Організація взаємодії педагогів з учнями та батьками тощо.

Мобільне навчання – це галузь, яка розвивається дуже швидко і розглядається деякими науковцями як навчання майбутнього. Мобільні пристрої покращують навчання в будь-який час і де завгодно, забезпечуючи доступ до навчальних ресурсів, навіть поза навчальним закладом. Мобільні застосунки – це програмні застосунки, призначені для роботи на смартфонах, планшетах та інших мобільних пристроях. Наразі уже є досить багато різних онлайн та офлайн мобільних застосунків для вивчення алгебри, геометрії, математичного аналізу, статистики та інших розділів математики. Мобільні математичні програми дозволяють користувачам досліджувати функції, надаючи графічні можливості, та пропонують безліч видів калькуляторів. Є додатки, призначені для оброблення одиниць вимірювання, та навчальні програми для розвитку арифметичних навичок. В Інтернеті є безліч освітніх сайтів з математики, що можуть допомогти учням у процесі розв'язування задач, покращити розуміння математичних понять, забезпечити динамічне представ-

лення ідей та принципів «цариці наук».

Організація навчального процесу за допомогою мобільних застосунків є порівняно новим способом вивчення математики, що набуває широкої популярності, й закладає міцний фундамент для його впровадження в закладах освіти. Мобільне прикладне програмне забезпечення можна встановити на мобільні телефони через магазини застосунків, такі як AppStore, GooglePlay, якими керують власники мобільних операційних систем.

Мобільним застосунком можна замінити такі інструменти, як лінійка та транспортир. Наприклад, за допомогою додатку «Лінійка» можна точно виміряти розміри будь-якого об'єкта. Застосунок «*Smart Protractor*» також має декілька режимів транспортира, що з легкістю допоможуть виміряти кут та нахил об'єкта.

Застосунок *Quick Brain* призначений для відпрацювання навичок концентрації уваги, розвитку математичних здібностей, пам'яті та навичок усного рахунку

Desmos – це застосунок, який дозволяє створювати графіки за формулою функції. Сама функція вписується в лівий стовпчик, а графік автоматично будується в правій частині. Сервіс буде корисний тим, кому необхідно швидко побудувати графік функції, для кого побудова графіків функцій викликає складності або тим, кому з найменшими витратами необхідно перевірити правильність побудови графіка.

GeoGebra – це безкоштовна програма динамічної математики для всіх рівнів освіти, що поєднує геометрію, алгебру, таблиці, графіки, статистику, символічні обчислення та арифметику в одному зручному для використання пакеті. Вона підтримує STEM-освіту та інновації в галузі викладання і навчання у всьому світі. Найголовніші переваги: безкоштовне у використанні програмне забезпечення для навчання, викладання та оцінювання, повністю інтерактивний, простий у використанні інтерфейс з потужним функціоналом, доступ до сховища ресурсів на офіційному сайті, що постійно поповнюється, програма

доступна на багатьох мовах, цікавий спосіб дійсно побачити, відчути та зрозуміти математику й природничі науки, адаптація до будь-якої навчальної програми або проекту.

Для моніторингу навчання можна використовувати такі застосунки:

1. *Plickers* – це технологія, яка дозволяє проводити мобільні голосування й фронтальні опитування під час уроку щодо вивченого або поточного матеріалу в тестовій формі.

2. *Освітній проект «На урок»* також пропонує можливість створення інтерактивних завдань для контролю знань і залучення студентів до активної роботи в аудиторії та вдома.

3. *Google Форми* – дозволяють проводити опитування або швидко створювати командні групи за допомогою простої форми в мережі; надавати спільний доступ до посилання, розміщувати на веб- сайті або Google Classroom, надсилати електронним листом. Перевага сервісу в тому, що можна створювати не лише питання з варіантами відповідей, але і з відкритою відповіддю. Усі відповіді на запитання організовано в електронній таблиці, тому дуже легко сортувати й аналізувати дані.

Переваги використання мобільних пристроїв: розвиток уваги й дрібної моторики; економія й оптимізація часу на уроці; ефект урізноманітнення шкільних уроків, додаваючи елемент гри, можна швидко знаходити потрібну інформацію й навчатися; організація групової та індивідуальної діяльності, можливість робити спільні проекти, знаходячись далеко один від одного; наочність, інтерактивність, мобільність, можливість відмовитися від роздаткового матеріалу; зняття психологічного навантаження; розвиток творчих здібностей тощо.

Недоліки використання мобільних пристроїв: втрата часу, учні відволікаються, можуть використовувати гаджети не в навчальних цілях; погіршення зору; негативний вплив на центральну нервову систему; зменшення частки живого спілкування з оточуючими; відсутність цензури; віруси і шахрайські дії зловмисників; булінг тощо.

Отже, новітній етап розвитку суспільства, а саме інформа-

ційного, спонукає до трансформації і в сфері надання освітніх послуг, ставить завдання розвивати сучасні методики навчання, що готуватимуть студентів до майбутнього. Сучасні мобільні технології стрімко розвиваються і надають широкі можливості щодо їх використання в усіх сферах життєдіяльності. Наразі викладачі мають безмежний вибір ресурсів, щоб зацікавити студентів вивчати їхній предмет. Потрібно лише вибрати потрібний застосунок, який стане цінним помічником у навчанні. А також встановити правила використання мобільних технологій на занятті, щоб мінімізувати негативні наслідки, та отримати лише користь від її використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білоус Владислав. Мобільні навчальні додатки в сучасній освіті. Освітологічний дискурс. 2018. С. 353–362.
2. Педагогічна спадщина Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі: посібник / за заг. ред. Черній А. Л.; упоряд.: Данильчук В. Р., Клишко Л. В., Мінакова Н. Г. Рівне: Волин. береги, 2019. 280 с.
3. На урок. URL: <https://naurok.com.ua/>
4. Desmos. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Desmos_\(graphing\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Desmos_(graphing))
5. GeoGebra. URL: <https://www.geogebra.org/?lang=uk>

Андрусів Л.М.,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри права,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

ЕЛЕКТРОННЕ ОПУБЛІКУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Поява нових інформаційних технологій, актив невикористання мережі Інтернет поставили перед науковцями й практиками питання про можливість офіційного опублікування правових актів не тільки в паперовому (друкованому), але й електронному вигляді.

З урахуванням розвитку телекомунікаційних мереж важливим засобом інформаційної взаємодії громадян і органів влади стає передача та поширення інформації в інформаційних мережах загального користування. Перший крок, який зробили законодавці в багатьох країнах, – надання юридичної сили електронним документам на рівні з документами, зафіксованими на папері. Але тільки в рідкісних випадках опублікування нормативних правових актів у мережі Інтернет визнається офіційним опублікуванням. Тому офіційною формою опублікування і раніше залишається друкована (паперова) версія цього видання. Публікація актів в електронній формі повинна насамперед забезпечити доступ громадян до правової інформації, вона є допоміжним інструментом, що використовується державою для поширення правової інформації, але сама собою не породжує правових наслідків [2, с. 20].

Як зазначають закордонні дослідники, у всіх державах-членах Європейського Союзу існують онлайн-версії на додаток до тексту нормативно-правового акта, пропонуваного через Інтернет. Європейський Союз опубліковує своє законодавство не тільки в пресі, але й на правовому порталі Eur-Lex в електронній версії. Використання та впровадження електронного опублікування можна пояснити не тільки розвитком наукових та

технічних досягнень, а й тим, що для суб'єкта правотворчості це все ж таки легше й дешевше. Наприклад, увесь процес розробки, розгляду та прийняття нормативно-правових актів в Австрії підтримується від проекту до публікації електронною процедурою. Справа не в тому, що юридичні тексти обробляються електронним способом. Безперервний електронний документообіг забезпечує плавний та безпечний обмін всіма документами між парламентом та федеральними міністерствами. Електронне законодавство не тільки спрощує та прискорює правотворчий процес, але також зменшує витрати на паперові та друкарські роботи. Насамперед це дає можливість доступу до всіх актів парламенту, не лише законопроектів, а також усіх інших пунктів протоколів – в Інтернеті. Кінцевий електронний варіант нормативно-правового акта має важливе значення, оскільки навіть найменші типографічні або процедурні помилки можуть мати серйозний вплив на правотворчість: якщо хтось випадково видає букву або неправильно фіксує дату, це може призвести до нової процедури. Після того, як Національна рада щось вирішила, співробітники Парламентської дирекції чи федеральної канцелярії не можуть нічого змінити [3].

Наступною перевагою є реальний час, що дає змогу членам Європарламенту, їх персоналу та всім громадянам стежити за законодавчим процесом у режимі реального часу.

Також електронне законодавство забезпечує вимогу, щоб усі юридичні тексти були доступними практично щодня в системі правової інформації. В Україні така ситуація, що нам доводиться чекати, щоб після прийняття рішення в парламенті були внесені зміни до закону. Тільки тоді є змога прочитати весь текст нормативно-правового акта, а не лише окремі положення норм права, якими доповнили чи змінили нормативно-правовий акт. З допомогою електронного опублікування це займає лише кілька хвилин.

Видами електронного опублікування нормативно-правових актів є офіційне та неофіційне електронне опублікування. Неофіційне електронне опублікування є найбільш поширеним,

адже на офіційних сайтах більшості органів держави оприлюднюються та поширюються тексти нормативно-правових актів. Окрім того, електронне опублікування нормативно-правових актів та поширення інформації про них може здійснюватися і комерційними організаціями.

Офіційно нормативно-правові акти в електронній формі на сьогодні оприлюднюються тільки в Королівстві Бельгія, Республіці Франція, Австрії, Великій Британії та Естонії. Таким чином, «Moniteurbelge» та «Belgian Staatsblad» з 1 січня 2003 року опублікували як електронне видання. У Республіці Франція «Journal Officiel» видається з 1 червня 2004 року паралельно в електронному вигляді в інтернет-версії і традиційно в ролі паперового видання. В Естонії офіційно оприлюднення здійснюється з 1 червня 2002 року, а у Великій Британії – починаючи з 2002 року в електронній версії і в друкованих виданнях. В Австрії зміна офіційного електронного оприлюднення здійснювалася найбільш послідовно. З 1 січня 2004 року федеральний уряд оприлюднює свої нормативно-правові акти та правила виключно в електронному вигляді. Ще є друковане видання, яке випускається приватною компанією «Wiener Zeitung» [3, с. 60].

Крім того, держава забезпечує онлайн-доступ до документів, прийнятих органами публічної влади, причому найчастіше мається на увазі не просто ведення власних сайтів органами влади, а й їх зведена версія на спеціальному загальнодержавному сайті. Доступ до законодавства дублюється також на спеціально створених для цього сайтах, присвячених виключно публікації текстів нормативно-правових актів (www.legifrance.gouv.fr у Республіці Франція, www.canadagazette.gc.ca в Канаді, www.gpoaccess.gov в США та ін.). Доступ до всіх публічних сайтів забезпечується взаємними посиланнями. Електронні видання також множинні, хоча технічно вони набагато простіше корелюють одне з одним. Забезпечення електронної публікації покладено на державу, уряд, міністерство (як правило, Мін'юст) або редакцію офіційного журналу в тих країнах, де його співробітники є державними службовцями.

Наступним варіантом є відмова від паперової версії офіційного журналу, а видання його – виключно в електронній формі. Наприклад, бельгійський Офіційний журнал з'явився в мережі Інтернет з 1997 року, а вже з 1 січня 2003 року він публікується тільки в електронній формі в HTML і PDF-форматі.

Публікація законів на паперовому носії також залишилася, але скоротилася до трьох примірників. Одна копія здається на зберігання в Королівську бібліотеку Бельгії, друга копія залишається Міністерству юстиції як зберігачу, а третя копія передається в Офіційний журнал для обговорення громадськістю. Перші дві копії не надаються на розгляд громадськості. Публікації, що виставляються в мережі Інтернет, є точними копіями трьох примірників [2, с. 23].

Також можливий варіант, коли допускається паралельне існування електронної та друкованої версій офіційних видань. У такому разі офіційний характер може мати й електронна публікація. Так, наприклад, у Великій Британії електронні публікації отримали статус офіційних з жовтня 2002 року. Характерно, що офіційною є і паперова, і електронна версії. При цьому, відповідно до Закону «Про свободу інформації», електронними засобами Угорщини саме друкована (паперова) версія вважається дійсною в разі їх розбіжності [2, с. 24].

Отже, співіснування електронної і паперової версій нормативно-правових актів породжує такі питання, як їх автентичність, пріоритет однієї з версій, послідовність у часі цих форм опублікування (як правило, електронна форма видається за паперовою), первинність опублікування і порядок набрання актом чинності [1, с. 157].

Електронне опублікування нормативно-правових актів у ролі офіційного застосовується за умови збереження певної кількості офіційних паперових копій (Королівство Бельгія, Естонія), а також є досвід первинного електронного опублікування адміністративних актів ненормативного або вузькоспеціального характеру (Республіка Франція, Швейцарія). Також можливе прирівняння електронного опублікування до тради-

ційного друкованого.

Що ж до вимог до електронного опублікування, то до них можна зарахувати автентифікацію тексту акта, який підтверджується електронною печаткою та резервним копіюванням документів.

Як бачимо, на сьогодні традиційна друкована та електронна форми співіснують. При цьому визнання за електронною формою офіційного характеру все ж таки базується на пріоритеті паперової версії в разі сумнівів щодо їх ідентичності. Виключно електронний порядок оприлюднення, достатній для набрання актом чинності (без паперового варіанта), існує лише в небагатьох країнах і стосується обмеженого кола актів, що мають вузькоспеціальний або індивідуальний характер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрусів Л.М. Техніко-юридичні та методологічні засади оприлюднення нормативно-правових актів : монографія. Київ – Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020. 444 с.
2. Исаков В.Б. Официальное электронное опубликование: история, подходы, перспективы. Москва : Формула права, 2012. 320 с.
3. Reinhard Walker. Die amtliche elektronische Verkündung von Gesetzen. JurPCWeb-Dok. 2005. 155. Abs. 1-62.

Андрухів О.І.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ ТА СТАТУС ДІТЕЙ СИРИТ В УКРАЇНІ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року актуалізувало і загостило проблему, що сформувалася ще на весні 2014 року – права дитини і захист дітей сиріт. Війна є неприпустимою формою вирішення міждержавних взаємин. Офіційні статистичні відомості станом на 7 травня 2022 року свідчать про 633 дитини, які постраждали від війни, зокрема 223 – загинули та 410 – отримали поранення [2]. Усвідомлюючи те, що ці цифри документально зафіксовані, й не відомо про жертви серед дітей на тимчасово окупованих територіях, зокрема Маріуполі, відсутні, ця цифра може бути значно більшою. Окрім цього, варто звернути увагу й на іншу проблему – права дітей-сиріт, яких евакуювали із зони бойових дій. Кількість таких дітей вимірюється сотнями. Характерно, що евакуація дітей-сиріт, дітей з інвалідністю відбувалася як в Західні області України, так і за межі держави. Висока ймовірність того, що чіткої фіксації переміщення дітей не здійснювалося. Власне наслідки війни, а також відомості Міністерства соціальної політики про те, що у Україні щороку сиротіє близько 10 тисяч дітей [1], свідчать про гостроту проблеми статусу дітей-сиріт в Україні і в найближчі роки ця проблема тільки зростатиме.

Ще важливою проблемою в умовах війни залишається факт примусового вивезення громадян України, в тому числі й дітей до Росії. Однозначно, що ми не можемо стверджувати про повний примус людей і дітей, яких вивозять до країни агресора, але останні відомості, що наводяться органами влади свідчать, що станом на початок травня 2022 року до Росії вивезли 181 тисячу українських дітей [3].

Характерно, що наведені причини збільшення кількості сиріт є історично обумовленими. Особливо такий історизм прослідковується крізь призму аналізу «радянської спадщини». Власне, ми можемо спостерігати певну історичну аналогію з процесами радянзації західноукраїнських земель у 1939-1941 роках та у повоєнні десятиліття. Тільки з лютого 1940 р. до червня 1941 р. органами НКВС із Волинської, Дрогобицької, Львівської, Станіславської, Тернопільської, Рівненської областей, виселено у віддалені регіони СРСР від 190 до 230 тис. осіб із категорії так званих «ворогів народу». Серед цієї кількості осіб було багато неповнолітніх осіб та дітей-сиріт. Характерно, що впродовж останніх місяців у інформаційному просторі ми спостерігаємо за популяризацією так званих «фільтраційних таборів» для українців на окупованих територіях. Однозначно, що в подібні місця потрапляють і неповнолітні.

У таких умовах доцільно активізувати інформаційну політику стосовно правил і процедур усиновлення чи взяття під опіку дітей-сиріт. Першочергово необхідно зруйнувати міф, що в умовах воєнного стану заборонено усиновлювати дітей. Цей міф появився внаслідок активного заклику в соціальних мережах терміново всиновлювати дітей, яких евакуювали з районів бойових дій на Західну Україну. Єдине обмеження полягає в тому, що усиновлення дітей, які перебувають на території України, провадиться лише в тих регіонах, де немає воєнних дій та працюють державні органи влади України і тільки по відношенню до тих дітей щодо яких вдалося встановити обставини життя їх батьків або інших родичів[4]. Відповідно, варто не піддаватися емоційним спекуляціям і керуватися виключно інтересами дитини, які забезпечуються нормами чинного законодавства, що регулюють питання усиновлення.

Загалом, процедура усиновлення на час воєнного стану не змінювалася і не набувала жодних інших форм, в тому числі ні спрощення ні ускладнення. Згадана процедура відбувається на загальних підставах і у відповідності до Сімейного Кодексу України та постанови Кабінету Міністрів України №905 від

08.10.2008 року, якою затверджено «Порядок провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей».

Чинне законодавство визначає, що основними чинниками, що «ускладнюють» процедуру усиновлення, є знову ж таки норма про інтереси дитини, а тому інституції, що відповідають за процедуру усиновлення відмовляють в усиовленні коли:

- «є надія на успішний розшук і возз'єднання сім'ї в найкращих інтересах дитини,
- ще не минув розумний період (зазвичай принаймні два роки), протягом якого були зроблені всі можливі кроки для розшуку батьків або інших членів сім'ї, що вижили» [4].

Усі інші вимоги стосуються осіб, що виявили бажання усиновити дитину.

Наразі, з огляду на воєнний стан, основними чинниками, що ускладнюють процедуру усиновлення є наступні:

- «в окремих регіонах, де відбуваються активні бойові дії, служби у справах дітей та суди тимчасово не здійснюють повною мірою своїх повноважень, а тому в цих регіонах не можливо організувати процес усиновлення.
- в умовах воєнного стану, коли люди можуть перебувати в облозі без зв'язку, у полоні або у лікарні із пораненнями різної складності, вкрай тяжко встановити обставини життя батьків чи інших родичів дитини.
- в умовах воєнного стану особи, які хочуть усиновити дитину, не завжди матимуть можливість зібрати необхідні документи, підтвердити наявність житла та постійного доходу й створити для дитини належні умови для виховання та розвитку» [4].

Позитивом можна вважати те, що в сучасних умовах існує активна участь органів державної влади в дотриманні прав дітей-сиріт. Окрім того, активно діють міжнародні інституції, зокрема Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) [5], яке реалізує в Україні програму «Права людини в дії», яка виконується Українською Гельсінською спілкою з прав люди-

ни. Власне USAID підготували цінні інформаційні матеріали стосовно процедури усиновлення в умовах воєнного стану. З матеріалами програми можна ознайомитися за лінком (https://helsinki.org.ua/wpcontent/uploads/2022/03/usynovlennya_PBD_A4.pdf).

Таким чином, дотримання прав дитини є основоположним завданням держави та громадянського суспільства. Особливо актуалізується ця проблема в умовах війни, коли дитина завжди є найменш захищеною. Статистичні відомості про кількість дітей, що осиротіли внаслідок війни (починаючи з 2014 року), кількість дітей, що насильно вивезені на територію Росії, внутрішнє переміщення дітей-сиріт з територій де ведуться бойові дії, свідчить про гостроту проблеми і необхідність консолідації суспільства для вирішення цієї проблеми. З одного боку держава, а з іншого громадянське суспільство мають вжити заходів для дотримання прав дитини, гарантування їм безпеки й по можливості пошуку нової сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. В Україні зросла кількість осиротілих дітей. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/09/08/novyna/suspilstvo/ukrayini-zros-la-kilkist-osyrotilyx-ditej>.
2. З початку повномасштабної війни в Україні постраждали 633 дитини. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/07/novyna/suspilstvo/pochatku-povnomasshtabnoyi-vijny-ukrayini-postrazhdaly-633-dytynu>.
3. Росіяни незаконно вивезли 181 тисячу українських дітей – омбудсмен. URL: <https://suspilne.media/234957-rosiani-nezakonno-vivezli-181-tisacu-ukrainskih-ditej-ombudsmen/>.
4. Усиновлення та тимчасове влаштування дітей в умовах воєнного стану. URL: <https://helsinki.org.ua/articles/usynovlennia-ta-tymchasove-vlashtuvannia-ditey-v-umovakh-voiennoho-stanu/>.
5. USAID Ukraine. URL: <https://www.usaid.gov/ukraine>.

Баулін Ю.В.,

*професор кафедри кримінального права №1,
доктор юридичних наук, професор,*

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого,

Голова Робочої групи з розвитку кримінального права

Комісії з питань правової реформи

при Президентові України,

м. Харків, Україна

ЗДОБУТКИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ У ПРОЄКТІ НОВОГО КК УКРАЇНИ

1. Указом Президента України від 7 серпня 2019 року утворена Комісія з питань правової реформи, в рамках якої створена Робоча група з питань розвитку кримінального права (далі – Робоча група). До Робочої групи входять 11 членів, серед яких 9 відомих вчених - докторів юридичних наук із спеціальності 12.00.08, які представляють Київську, Львівську, Одеську та Харківську школи кримінального права, суддя Верховного Суду та народний депутат України. Такий склад Робочої групи дає можливість успішно втілювати досягнення вітчизняної та зарубіжної кримінально-правової науки в проєкт нового Кримінального Кодексу України (далі – КК; сайт Робочої групи - <https://newcriminalcode.org.ua/>). У тезах доповіді йдеться про деякі принципові наукові положення, які знайшли втілення у проєкті КК, а саме : предмет КК ; поняття та склад кримінального правопорушення, його ознаки та тяжкість; обставини, що виключають протиправність діяння; кримінально-правової застави.

2. Предмет КК. Відомо, що в кримінально-правовій науці давно проводиться розмежування між кримінальним правом як галуззю публічного права – сукупністю правових норм, і КК - нормативно-правовим актом, який являє собою систему правових приписів, які є юридичною формою відображення кримінально-правових норм. Історично склалося так , що КК містить

в себе правові норми різних галузей права, перш за все, звичайно, кримінального права, але не тільки. До норм, які втілені в КК, належать норми конституційного права (наприклад, норми про набрання чинності кримінальним законом та його дія в часі), адміністративного права (наприклад, виконання законного наказу чи розпорядження), цивільного права (необхідна оборона, крайня необхідність), медичного права (неосудність, обмежена осудність, психіатрична допомога,) тощо. Іншими словами, КК є комплексним нормативно-правовим актом. Такий погляд на предмет КК знайшов своє відображення в ч.1 ст. 1 проєкту КК, згідно з якою «Кримінальний Кодекс України є єдиним законом України, який на засадах верховенства права регулює відносини, що виникають: 1) у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення (кримінально-правові відносини), з урахуванням інтересів потерпілої особи; 2) із вчинення протиправних діянь, передбачених цим Кодексом, неосудними особами та особами, які не досягли віку суб'єкта відповідного кримінального правопорушення; 3) із заподіяння особою шкоди соціальним цінностям, визначеним у статтях 2.5.2–2.5.7 цього Кодексу, за обставин, що виключають протиправність діяння.

3. Ознаки кримінального правопорушення. Згідно ч.1 ст.11 чинного КК «кримінальним правопорушення є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечно винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення». В останні часи в науці відстоюється позиція щодо відмови від суспільної небезпечності діяння як ознаки кримінального правопорушення внаслідок її невизначеності. Члени Робочої групи підтримали такий підхід і запропонували наступне визначення: кримінальне правопорушення - це : 1) діяння, 2) протиправне, 3) яке відповідає складу кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом (ст. 2.1.1). При цьому під протиправністю розуміється не кримінальна протиправність, як це зазначено у чинному КК, а загальна протиправність, а саме: «протиправним є діяння, яке порушує норму приватного або публічного права» (ст. 2.1.2).

Приватне право – це така підсистема права, яка складається з норм, предметом регулювання яких є відносини у сфері здійснення приватних інтересів юридичного рівних суб'єктів, що не пов'язані із здійсненням функцій публічної влади, за допомогою диспозитивного методу регулювання. До його складу відносять цивільне, сімейне, корпоративне, комерційне, аграрне, трудове право тощо. Публічне право - це така підсистема права, яка складається з норм, предметом регулювання яких є відносини, пов'язані із здійсненням функцій влади у сфері реалізації інтересів держави та місцевого самоврядування за допомогою імперативного методу регулювання. До його складу відносять матеріальні галузі права (конституційне, адміністративне, митне, фінансове, бюджетне, податкове, кримінальне тощо) та процесуальні (кримінальне процесуальне, цивільно процесуальне).

Окремі галузі приватного і публічного права містять, зокрема, забороняючі, зобов'язуючі норми та норми, які передбачають владні повноваження представника держави або місцевого самоврядування. Кримінальним правопорушенням визнається саме таке протиправне діяння, яким належний суб'єкт порушує(не дотримується) встановлених заборон, не виконує або неналежно виконує покладені на нього юридичні обов'язки чи перевищує надані владні повноваження, передбачені нормами приватного або публічного права. Таке протиправне діяння для визнання його кримінальним правопорушенням повинно бути суспільно небезпечним та відповідати всім ознакам складу певного кримінального правопорушення, передбаченого КК.

4. Обставини, що виключають протиправність діяння. Якщо кримінальне правопорушення має таку ознаку як протиправність діяння, то, вочевидь, існують і такі діяння, які хоча ззовні і співпадають з ознаками об'єкта, об'єктивної сторони та суб'єкта певного складу злочину, але за своїм змістом та юридичною формою є діяннями правомірними, хоча і спричиняють шкоду правоохоронюваним інтересам. Тому в проєкті КК передбачений окремий розділ 2.9 «Обставини, що виключають протиправність діяння», який розміщений після розділів, при-

свячених складу кримінального правопорушення, незакінченому злочину, співучасті у злочині та множинності кримінальних правопорушень, тобто після приписів щодо ознак та форм кримінального правопорушення.

У розділі 2.9 визначені ознаки окремої обставини, що виключає протиправність діяння, а саме: « Обставиною, що виключає протиправність діяння, є дія або бездіяльність, яка: 1) заподіює шкоду, 2) є правомірною, тобто вчинена при використанні особою свого суб'єктивного права, виконанні юридичного обов'язку або здійсненні владних повноважень, 3) відповідає умовам, передбаченим Конституцією України, цим Розділом, законом або міжнародним договором України» (ч.1 статті 2.9.1). Відповідно до цих ознак в розділі передбачено 14 видів обставин, що виключають протиправність діяння, а саме: правомірний захист; захист України від збройної агресії; використання захисного засобу, що вражає автономно; затримання особи, яка вчинила протиправне посягання; крайня необхідність; виправданий ризик; спричинення шкоди за згодою особи; спричинення шкоди під час занять спортом; бойовий імунітет; виконання законного наказу або розпорядження; суперечність (колізія) обов'язків; виконання спеціального завдання із запобігання чи розкриття злочинів організованої групи, злочинної організації або терористичної групи; застосування фізичного впливу, спеціальних засобів або зброї.

Автори проєкту КК поділяють наукову позицію, що КК не може вичерпним чином передбачити всі можливі обставини, що виключають протиправність діяння. Це пояснюється тим, що юридичною формою діянь, протиправність яких виключається, є використання суб'єктом свого суб'єктивного права, юридичного обов'язку або здійснення владних повноважень. Вочевидь, що права, обов'язки та владні повноваження, перелік яких є доволі великий, передбачені у Конституції України, приписах регулятивного законодавства та міжнародно - правових актах, обов'язкових для України. Тому у ч.2 ст.2.9.1 проєкту КК зазначено, що обставиною, що виключає протиправність

діяння, також визнається дія або бездіяльність, яка хоча і не передбачена у цьому Розділі, але відповідає вимогам, визначеним частиною 1 цієї статті».

5.Склад кримінального правопорушення. При визначенні складу кримінального правопорушення взято за основу загальноприйняте в науці кримінального права його поняття, а саме : «Складом кримінального правопорушення є сукупність обов’язкових ознак, що визначають об’єкт, об’єктивну сторону, суб’єкт та суб’єктивну сторону кримінального правопорушення і передбачені у:

- 1) статті Особливої частини цього Кодексу, яка визначає спеціальні ознаки складу кримінального правопорушення, та
- 2) статтях Загальної частини цього Кодексу, які визначають загальні ознаки складу кримінального правопорушення»(ч.1 статті 2.1.3).

6. Поняттям «**Тяжкість кримінального правопорушення**» автори проєкту КК по суті замінюють їм таку його ознаку, як суспільна небезпечність діяння. Згідно ч.1 статті 2.5.1 проєкту КК « Тяжкість кримінального правопорушення визначається видом шкоди, спричиненою об’єкту кримінального правопорушення, та формою вини». Проєкт КК передбачає неістотну, істотну, значну, тяжку, особливо тяжку та винятково тяжку шкоду(статті 2.5.2 -2.5.7). При цьому кримінальне правопорушення, яким умисно заподіяно неістотну шкоду або з необережності – значну шкоду, визнається проступком, а кримінальне правопорушення, яким умисно спричинено істотну, значну, тяжку, особливо тяжку чи винятково тяжку шкоду, або з необережності – тяжку чи особливо тяжку шкоду, є злочином. Проступки не мають ступенів тяжкості, а умисні злочини мають 9 ступенів тяжкості, необережні злочини – 5 ступенів тяжкості. Розробники проєкту КК вводять поняття базового ступеня тяжкості злочину, який визначається у статті Особливої частини Кодексу(у порівнянні із чинним КК це, по суті, основний склад певного злочину). При визначенні цього базового ступеня тяжкості за основу береться вид спричиненої шкоди, якому відповідає

певний базовий ступінь тяжкості злочину. Так, видам шкоди відповідають такі базові ступені тяжкості умисних злочинів: 1) істотна шкода – 1 ступінь тяжкості; 2) значна шкода – 3 ступінь тяжкості; 3) тяжка шкода – 5 ступінь тяжкості; 4) особливо тяжка шкода – 7 ступінь тяжкості; 5) винятково тяжка шкода – 9 ступінь тяжкості. Для необережних злочинів видам шкоди відповідають такі базові ступені тяжкості злочинів: 1) тяжка шкода – 3 ступінь тяжкості; 2) особливо тяжка шкода – 5 ступінь тяжкості.

В той же час, проєкт КК передбачає і ознаки складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину, тобто це така ознака, яка змінює ступінь тяжкості злочину порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину і передбачена у статтях цього Кодексу як ознака, що:

1) знижує ступінь тяжкості злочину (частина 3 статті 2.6.2, частина 5 статті 2.6.3 і відповідні статті Особливої частини цього Кодексу, які визначають ознаки, що знижують ступінь тяжкості злочину);

2) підвищує ступінь тяжкості злочину (стаття 2.5.11 і відповідні статті Особливої частини цього Кодексу, які визначають ознаки, що підвищують ступінь тяжкості злочину) (стаття 2.5.10). По суті, мова йде про привілейований та кваліфікований склад злочинів.

7. Кримінально-правові засоби. Відомо, що проблема кримінально-правових засобів є однією із ключових для кримінально-правової науки. Розробники проєкту КК, враховуючи досягнення вітчизняної кримінально-правової науки, міжнародно-правові зобов'язання України та позитивний досвід зарубіжних країн, дійшли висновку, що «кримінально-правовий засіб – це передбачене цим Кодексом обмеження прав особи або покладення на неї обов'язків, що застосовується судом як засіб реагування на вчинення кримінального правопорушення чи іншого передбаченого цим Кодексом протиправного діяння» (ч.1 ст. 3.1.1). Видами кримінально-правових засобів є: 1) покарання, 2) пробація, 3) засоби безпеки, 4) реституція, 5) компенсація, 6) спеціальна конфіскація майна, 7) вилучення

речі, 8) судимість, 9) кримінально-правові засоби щодо юридичної особи (ст. 3.1.2).

Загальна мета цих засобів визначається як «убезпечення суспільства від кримінальних правопорушень та інших передбачених цим Кодексом протиправних діянь» (ч.2 ст.3.1.1)

Враховуючи, що Конституція України передбачає таку відому чинному КК і науці кримінального права категорію як «кримінальна відповідальність», в проєкті КК передбачається, що кримінальною відповідальністю визнаються «кримінально-правові засоби, передбачені статтею 3.1.2 цього Кодексу, які підлягають застосуванню до особи, засудженої за вчинення кримінального правопорушення». В той же час зазначається, що у випадках, передбачених цим Кодексом, кримінально-правові засоби, передбачені у пунктах 3–7 і 9 статті 3.1.2 цього Кодексу, можуть бути застосовані до особи, яка не вчинила кримінальне правопорушення.

8. Проєкт нового КК України побудований на принципово нових підходах у порівнянні із чинним КК. В його зміст та форму втілено багато досягнень сучасної кримінально-правової науки, невелика частина яких наведена у тезах . Розкриття інших наукових здобутків у проєкті нового КК – це тема майбутніх публікацій.

Бойчук А.М.,

доцент кафедри ІТ,

кандидат фізико-математичних наук,

ЗВО «Університет Короля Данила»

Бойчук Т.Я.,

кандидат фізико-математичних наук,

Івано-Франківський фаховий коледж ЛНУП,

Івано-Франківськ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МАШИННОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕВОЛЮЦІЇ КОСМІЧНИХ ТІЛ ТА ЇХ СИСТЕМ

Астрономія переживає стрімке зростання обсягу та складності наукових даних, що описують рух та еволюцію основних астрономічних одиниць. Існує безліч проектів, що досліджують та збирають багато спектральні зображення неба, різночасну та багато хвильову інформацію і, в основному, надають оцифровані зображення неба. Відповідно, останніми роками алгоритми машинного навчання стають дедалі популярнішими серед астрономів і нині використовуються на вирішення найрізноманітніших завдань; причиною чого є велика кількість доступних даних.

В першу чергу, наявність у наборах даних великої кількості об'єктів одного типу, але різних підтипів дозволяє застосувати машинне навчання на вирішення завдання класифікації астрономічних об'єктів. Однією з найпопулярніших способів класифікації є морфологічна класифікація Галактик (Morphology galaxy classification), що дозволяє розділити їх на різні типи за візуальними ознаками, зокрема за формою та динамікою її змін, що встановлюються за результатами оптичних спостережень. При цьому використовуються різні алгоритми машинного навчання, зокрема метод випадкового лісу, метод опорних векторів, часто використовуються нейронні мережі. Цими завданням слід займатися, оскільки для можливості визначення типу Галактик необхідним є вивчення їх еволюції, що є необхідним для

безлічі завдань сучасної космології.

На сучасному етапі важливим є також використання машинного навчання для класифікації зірок. Головна проблема класифікації зірок полягає в тому, що з віддаленням об'єкта від телескопа різні атмосферні чи космогенні ефекти можуть вплинути на світловий потік, який відбивається від тіла і фіксується телескопом. Детерміновані алгоритми класифікації зазвичай перевіряють зоряну величину об'єкта на відповідність відомим шаблонам зірок і працюють лише з об'єктом як таким. В той же час, логічно припустити, що результат класифікації об'єкта повинен залежати не тільки від його зображення, але і від того, як виглядає зображення ділянка неба, в якій вона знаходиться (бо на цю ділянку, швидше за все, впливають ті ж самі ефекти спотворення зображення). Алгоритми машинного навчання, натреновані на зображеннях, здатні врахувати ці залежності.

Останніми роками алгоритми машинного навчання використовуються при визначенні відстані до астрономічних тіл за величиною їх червоного зміщення. Червоне зміщення може бути обчислене за допомогою спектральних даних об'єкта, проте існують інші методики, що дозволяють в деяких випадках визначити зсув по фотографії, користуючись кольорними характеристиками і яскравістю об'єкта. Завдання знаходження величини фотометричного червоного зміщення можна переформулювати як завдання регресії відповідних даних, отриманих зі спектрометрів. На даний час існують алгоритми, засновані на нейронних мережах, за передбаченнями яких можна відновити відстані до Галактик. Вони, як правило, відрізняються від відстаней, обчислених за допомогою значень спектроскопічного червоного зміщення, на кілька мегапарсек, що є високою точністю в масштабах Всесвіту.

Ще одна важлива умова класифікації полягає у необхідності безперервного отримання даних про певну ділянку неба протягом тривалого часу. Існують два підходи, пов'язані з обробкою послідовностей зображень неба, що пов'язані з машинним навчанням:

- закодувати зміни в часі за допомогою ознак штучного об'єкта, після чого можна навчити класифікатор на таких об'єктах, і результати отримувати шляхом кодування даних в об'єкти такого ж типу. Класифікатор може бути будь-яким, наприклад, можна використовувати алгоритми «випадкового лісу»[1];

- використовувати алгоритми, здатні обробляти послідовності об'єктів, наприклад, рекурентні нейронні мережі, зокрема, LSTM[2], які можна навчити на кількох послідовних результатах вимірювання випромінювання ділянки неба.

Нейронні мережі можна використовувати для визначення та класифікація стадій астрономічних феноменів Галактик, пов'язаних із зіркоутворенням у них. Особливістю таких завдань є необхідність генерувати для них штучні набори об'єктів для навчання через недостатню кількість спостережуваних феноменів такого типу в реальних даних. Алгоритми навчання «без вчителя» стосовно астрономії мають особливе значення для наукових досліджень, оскільки вони можуть бути використані для отримання нових знань з існуючих наборів даних і можуть сприяти новим відкриттям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bloom, J. S., Richards, J. W., Nugent, P. E., et al.2012, PASP, 124, 1175
2. Huertas-Company, M., Primack, J. R., Dekel, A.,et al. 2018, ApJ, 858, 114

Бойчук В. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри перекладу та філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

Бойчук М. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри права,
Івано-Франківської філії
Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»,
м. Івано-Франківськ, Україна

СУТНІСТЬ І ФУНКЦІОНАЛ МОВИ У НАЦІЄТВОРЧОМУ ВИМІРІ

У мовознавчій науці загалом виділяють три підходи до розуміння природи і сутності мови як антропологічного явища, спорідненого з комунікативно-когнітивною діяльністю людини. Йдеться про натуралістичний (біологічний), психологічний та соціологічний (суспільний) підходи. Зрозуміло, що витоки різного потрактування такого складного феномена, як людська (природна) мова, мають своїм підґрунтям філософські постулати учених широких гуманітарних поглядів, які розвивалися на тлі тієї чи тієї наукової (філософської) парадигми.

Якщо перший підхід аргументовано критикувався в історії лінгвістичної думки, то інші підходи, які важко чітко розмежувати з позиції застосування методологічного інструментарію, знайшли своє відображення у лінгво-філософських концепціях видатних учених, дослідників мови. Серед них варто згадати Макса Мюллера, Йоганна Гердера, Вільгельма фон Гумбольдта, Олександра Потебню, а також прихильників соціологічного тренду – Антуана Мейє, Поля Лафарга, Фердинанда де Соссюра, Альбера Сеше, Шарля Баллі та ін.

Серед когорт українських дослідників, які розглядали мову як національний феномен, важливий чинник націєтворен-

ня, варто згадати Бориса Грінченка, Павла Житецького, Євгена Тимченка, Івана Огієнка, Бориса Антоненка-Давидовича, Юрія Шевельова та ін., які своєю подвижницькою працею заклали підвалини україністики як мовознавчої науки.

У плеяді українських мовознавців чільне місце займає постать Івана Огієнка, митрополита Української православної церкви, громадського і релігійного діяча, який досліджував, крім української, старослов'янську мову і цікавився проблемами українського правопису. Найкраще і найглибше характеризують мовознавці погляди Івана Огієнка його 10 мовних заповідей:

1. Мова – то серце народу: гине мова – гине народ.
2. Хто цурається рідної мови, той у саме серце ранив свій народ.
3. Літературна мова – то головний двигун розвитку духовної культури народу, то найміцніша основа її.
4. Уживання в літературі тільки говіркових мов сильно шкодить культурному об'єднанню нації.
5. Народ, що не створив собі соборної літературної мови, не може зватися свідомою нацією.
6. Для одного народу мусить бути тільки одна літературна мова й вимова, тільки один правопис.
7. Головний рідномовний обов'язок кожного свідомого громадянина – працювати для збільшення культури своєї літературної мови.
8. Стан літературної мови – то ступінь культурного розвою народу.

Як про духовну зрілість окремої особи, так і про зрілість цілого народу судять найперше з культури його літературної мови.

Кожний свідомий громадянин мусить практично знати свою соборну літературну мову й вимогу і свій соборний правопис, а також знати й виконувати рідномовні обов'язки свого народу [3, с.40-41].

Мовний декалог І. Огієнка визначає, таким чином, низку проблем, що стосуються в цілому:

- 1) питань мови і нації;
- 2) концептуального розуміння рідної мови народу, свідомого дотримання мовних обов'язків громадянами держави;
- 3) питань унормованості української мови та її культури, чіткого дотримання правописних норм.

Як бачимо, спектр лінгвістичних зацікавлень ученого надзвичайно широкий, а їх вирішення є актуальними і нині в межах загального і теоретичного мовознавства, соціолінгвістики, психолінгвістики, етнолінгвістики, сучасної української літературної мови.

Так, розглядаючи тісні взаємозв'язки мови і нації, І. Огієнко певним чином продовжує традиції представників психологічного напрямку, зокрема В. Гумбольдта, ідеї якого також знайшли продуктивний розвиток в теорії лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа. Принагідно процитуємо Лео Вайсгербера, який стверджував, що мова «є творення нації, у ній знайшов своє відображення процес пізнання всіх минулих поколінь; мова сама по собі – духовний світ, що постає перед конкретною людиною як щось об'єктивне, але до того, що пізнається, – суб'єктивне, однобічне» [1, с.119-120].

Гумбольдт, охоплюючи для аналізу велику кількість мов, стверджував, що мова є зовнішнім виявом духу народу, тобто мова, на переконання дослідника, є не продуктом діяльності, а діяльністю духу, яка постійно повторюється і спрямована на те, щоб зробити артикульований звук придатним для вираження думки [2, с.71].

З огляду на сказане, не можна оминати увагою й О. Потебню, який послідовно вибудовував наукові дослідження у багатому поняттєвому контексті свого часу й перейняв чимало позитивного від Гумбольдта, Лотце, Штейнталя, Лацаруса та інших учених Заходу, хоча «в теоретичній площині відкидає погляди Гумбольдта, який вважав, що історичний період мов закінчився, і вони або лишаяються у вжитку, як є, або відмирають. Він радше висуває погляд про безупинне становлення мов» [4, с.17].

Великою заслугою І. Огієнка в україністиці є актуалізація поняття рідної мови, зокрема стосовно народу, який немає власної держави. Рідна мова, на думку вченого, «глибоко пересякає наше духове життя», «приносить людині найбільше і найглибше особисте щастя, а державі найсильніші патріотичні характери»[3, с.34]. Без рідної мови не може сформуватися всенародна свідомість, без свідомости – нація, а без свідомої нації, відповідно, не може бути національної держави як «найвищої громадської організації», в якій нація отримує «найповнішу змогу свого всебічного розвитку й виявлення» [3, с.34].

Окремої уваги І. Огієнка заслуговує поняття «соборна літературна мова», якою не може бути, у термінології вченого, говіркова мова. Літературна мова по-різному розвивається у державних і недержавних народів, оскільки перші використовують для підтримки власної літературної мови державні інституції (закон, право, Церкву), тоді як у недержавних націй розвій літературної мови повністю залежить від свідомости носіїв мови. Власне, нація формується за наявності двох складових – свідомости і соборної літературної мови[3, с.35].

І. Огієнко розрізняє поняття «рідна» і «літературна мова», зазначаючи, що будь-які суспільні потрясіння неодмінно відбиваються у мові, саме тому кожен народ повинен дбати про розвиток своєї мови, яка є своєрідним дзеркалом його духовості. Учений подає у цьому розрізі розуміння поняття рідномовної політики, або науки про рідномовні обов'язки, як сукупності державних і приватних практик розвитку рідної і літературної мови, що зумовлюватиме духовний і культурний поступ нації.

Аналізуючи обґрунтування І. Огієнком тісних взаємозалежностей між рідною мовою і пресою, учительством, представниками красного письменства, молоддю, Церквою, державною службою, середньою школою, важливо вказати на роль вищої школи, бо лише «вищі рідномовні школи дають завершення соборній літературній мові», сприяють перетворенню «етнографічного народу в культурну націю»[с.69].

Отже, І. Огієнко свої лінгвістичні студії провадив у загаль-

ноєвропейському руслі мовознавчої науки, а його ідеї знаходять своє підтвердження в сучасних гуманітарних дослідженнях і є важливими й актуальними для подальшого розвитку україністики як складової науки загального теоретичного і прикладного мовознавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вайсгербер Л. Язык и философия. *Вопросы языкознания*. 1993. №2. С114-124.
2. Гумбольдт В. Избранные работы по языкознанию. М. : Прогрес, 1984. 397 с.
3. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. *Рідна мова. Іван Огієнко (митр. Іларіон) / упоряд. Микола Тимошик*. Київ : Наша культура і наука, 2010. С.33-84.
4. Шевельов Ю. Олександр Потебня і українське питання. *О. Потебня. Мова, національність, денационалізація* : статті і фрагменти. Нью-Йорк : Вид-во Української Вільної Академії Наук у США, 1992. С.7-49.

Борин О. В.,

викладач

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

ДИТЯЧІ ВОКАЛЬНІ ОНЛАЙН-КОНКУРСИ ТА ФЕСТИВАЛІ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МУЗИЧНОМУ ПРОСТОРИ

Виконавські пісенні конкурси та фестивалі є однією з форм виявлення талановитих артистів у музичному просторі. Участь у вокальних змаганнях є основним способом творчої комунікації юних виконавців та професіоналів у галузі вокального мистецтва, а також дає змогу учасникам одержати цінний досвід, показати свій талант формувати музичну культуру держави серед підростаючого покоління.

Музична культура сучасної України активно розвивається і розширює свої горизонти. Щороку відбувається безліч музично-виконавських змагань різних масштабів – міжнародні, всеукраїнські, регіональні та місцеві. Проте на початку 2020 року українська культура, як і усе суспільне життя, зіштовхнулася з новими викликами спричиненими COVID-19, що змусило шукати оптимальні рішення щодо життя у нових умовах. Заборона проведення концертних заходів та фестивальної діяльності під час карантину унеможлилювала традиційні форми організації та проведення мистецьких акцій та, водночас, стала поштовхом до бурхливого розвитку нових способів та форм задля задоволення культурних потреб суспільства. Відтак, конкурсний та фестивальний рух знайшов своє продовження в організації так званих онлайн-конкурсів.

У Словнику української мови термін «онлайн» (від англ. online – «на лінії», «на зв'язку», «у мережі») трактується як «перебування, спілкування в режимі реального часу в мережі «Інтернет» [3]. Слово «онлайн» є першою частиною складних слів, що відповідає слову онлайн- (наприклад онлайн-бібліотека, онлайн-спілкування тощо) [3]. Також замість поняття «онлайн-конкурси» використовують термін «дистанційні конкурси». Дистанційний – це той, «який здійснюється або діє на певній віддалі, дистанції» [3]. Узагальнюючи вищезначене, можна зробити висновок, що вокальні онлайн-конкурси та фестивалі – це змагання та заходи, які відбуваються у режимі реального часу в мережі «Інтернет».

Нове явище в українській культурі викликало чималу зацікавленість мистецтвознавців, думки яких щодо ефективності проведення таких заходів дуже різняться. Зокрема, на думку С. Манько, проведення міжнародних багатожанрових конкурсів та фестивалів в онлайн-режимі «дозволяє юним артистам в умовах карантину продемонструвати власну творчість. Відео-виступи конкурсантів розміщують на Youtube-каналах конкурсів, і всі можуть ознайомитися з власними конкурентами. Це цікава й корисна практика для творчої молоді» [2, с. 310].

Натомість А.Бойчук вважає проведення дистанційних конкурсів та фестивалів малоефективними, оскільки їхніми організаторами є переважно малоавторитетні мистецькі інституції, які орієнтуються лише на кількісний показник учасників ігноруючи їхній вокально-виконавський рівень, продукують псевдопереможців конкурсу та фіктивне мистецтво. Також дослідниця акцентує увагу на питанні конкурентоспроможності лауреатів дистанційних конкурсів на концертній естраді та професійних виконавських конкурсах. Адже, виступ наживо зумовлений різними потрясіннями, передусім психологічними, що викликані переживанням, контактом з публікою тощо. Цього не можна сказати про дистанційний конкурс, оскільки на ньому вся публіка – це лише об'єкти камери смартфона [1, с. 280].

На нашу думку, онлайн конкурси та фестивалі варто організувати, адже вони є стимулом до вокального розвитку учасників у не зовсім сприятливий для цього період часу (пандемії, воєнні дії тощо). Також варто зазначити, що участь у таких конкурсах є менш фінансово затратною, в порівнянні з традиційними конкурсами, тому виконавці з обмеженими фінансовими можливостями також можуть спробувати свої сили.

Щодо вокального рівня виконавців, то дистанційні конкурси можуть бути корисними як для досвідчених виконавців, так і для початківців. Щодо перших, це пояснюється тим, що завдяки участі у змаганнях юні виконавці можуть підтримувати свою вокально-виконавську форму та змагальний дух. Щодо других – діти мають змогу отримати свій перший досвід участі у конкурсах та одержати мотивацію для подальшого розвитку. Адже, як правило, такі конкурси, на відміну від професійних, оцінюються не строго і тому всі учасники мають шанс отримати призові місця та нагороди.

Важливо зазначити, що з часом поціновувачі таких конкурсів мають перейти на якісно новий рівень вокальних змагань, беручи участь уже в авторитетних фестивалях та конкурсах. Тільки тоді, на нашу думку, може йти мова про справжній розвиток вокально-виконавських навичок та поступовий перехід

на професійний рівень виконання вокальних творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойчук А. Дистанційний конкурс – крок у сучасність чи зворотній процес у мистецтві: міркування, роздуми, заперечення. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 31. Т. 4. С.279–281.

2. Манько С. Б. Функціонування музичної культури в період карантину. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку*: матеріали міжн. наук. конф. (26–27 лист. 2020 р.). Харків: ХДАК, 2020. С. 310–311.

3. Словник української мови: у 20 т. / НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. Київ: Наукова думка, 2010. URL:<https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=1&page=0>

Бринзей Б. С.,

кандидат економічних наук,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

УКРАЇНА ТА ЄС У СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується швидкими змінами в усіх сферах життєдіяльності людини. Ці зміни є взаємопов'язаними і динамічними, посилюючи одна одну, тому часто їх наслідки непередбачувані. Сталий розвиток – це раціональний вектор розвитку сучасного світу. Базовими принципами сталого розвитку згідно міжнародного трактування є:

- 1) увага, повага і турбота до всіх живих співтовариств;
- 2) покращення рівня якості людського життя;
- 3) збереження життєздатності і різноманіття видів на землі;

- 4) зменшення виснаження невідновлюваних ресурсів;
- 5) зміна індивідуальних позицій і діяльності[1].

Для пошвидшення та прискорення розвитку потрібні як динамічні та сприятливі міжнародні економічні відносини, так і політика, яка визначається на національному рівні. За відсутності будь-якого з цих елементів розвитку буде завдано шкоди. Вирішальна роль належить сприятливим зовнішнім економічним відносинам. Процес розвитку не набуде чинності, якщо світовій економіці бракуватиме динамізму і стабільності і якщо вона страждатиме від невизначеностей. Міжнародне співробітництво в галузі розвитку має здійснюватися таким чином, щоб воно як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються, доповнювало і підтримувало надійну національну політику в галузі економіки, а не підривало її або завдавало їй шкоди, для того щоб можна було досягти прогресу на шляху до досягнення сталого розвитку у всьому світі[2].

У 2021 році основними інвесторами в Україні були Кіпр, Нідерланди, Великобританія, Німеччина і Швейцарія. Інвестиції були в основному зроблені в секторах виробництва, торгівлі і ремонту, нерухомості, фінансів і страхування. Через побоювання інвесторів стосовно нестабільного політичного становища та невирішеного конфлікту на сході України повернутися до максимальних значень Україні вдасться ще не скоро. Проте ситуація все ж таки покращується. За останні два роки найбільший показник був у третьому кварталі 2021 року, коли прямі іноземні інвестиції збільшилися на 1186 млн доларів. В минулорічних звітах України за поточними операційними рахунками профіцит склав 6747 млн доларів США. Станом на липень 2021 року прямі іноземні інвестиції в Україну збільшилися на 2,7 млрд доларів США. Іноземні портфельні інвестиції збільшилися на 1,6 млрд доларів США. Номінальний ВВП країни в грудні 2021 року було оголошено на рівні 181,985 млрд доларів США. Як і для більшості країн з перехідними економіками, для України ключовим фактором розвитку стає ефективно використання іноземних інвестицій. Залучення прямих іноземних ін-

вестицій - є одним з провідних у списку пріоритетів економіки України. Сьогодні Україна повинна підтримувати та розвивати компанії в середині країни задля стимулювання зростаючого інтересу у багатьох країнах до вкладання коштів. Серед найбільш привабливих галузей України для іноземних інвесторів можна виділити переробну промисловість, фінансову діяльність, торгівлю та операції з нерухомим майном, оренди, інжиніринг[3].

Успіх України в сталому розвитку багато в чому визначатиметься темпами здійснення економічної модернізації суспільства, ураховуючи, що питома вага інноваційної продукції в нашій країні не перевищує 13,6% (цей показник для Фінляндії становить 30%) від загального обсягу. Україна повинна розробити стратегічну лінію надійного позиціонування на глобальному та європейському рівнях, яка враховуватиме зміни у світовій економіці. Водночас визначення та активна реалізація пріоритетів інноваційного розвитку України в “зеленому” форматі (впровадження екоінновацій згідно ЦСР) мають сприяти зміцненню на світовому та європейському рівнях іміджу України як держави зі значним науковим та освітнім потенціалом, здатної створювати високотехнологічну продукцію, що відповідає принципам сталого розвитку[4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сталий розвиток як парадигма суспільного зростання XXI ст. URL: <http://www.geograf.com.ua/library/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/273-stalyi-rozvytok-yak-paradygma-suspilnogozrostannya-21-st>

2. Складові концепції сталого розвитку. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2019/57.pdf

3. Стратегія сталого розвитку. URL: http://dglib.nubip.edu.ua/bitstream/123456789/5822/1/Bogolubov_Strategij%20stalogo%20rozvutku.pdf

4. Зелена економіка – шанс для України. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/31460/2/FMZKP_2020_Vasilyuk_Y-Green_economy-a_chance_89-91.pdf

Варварук І.В.,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри перекладу та філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ПОКОЛІННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ЯК НАЦІЄКОНСОЛІДУЮЧИЙ ФАКТОР У ТВОРЕННІ УКРАЇНОМОВНОЇ ДЕРЖАВИ: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?

Початок третього тисячоліття є чи не найскладнішим для розвитку молодшої держави, зокрема у становленні демократії, утвердженні підвалин національної єдності. Тридцять років незалежності України створили покоління вільних, упевнених у собі, креативних молодих людей, для яких усвідомлення власної ролі у творенні демократії, збереженні національної ідентичності та мови є пріоритетними. Це покоління народжене у диджиталізованому світі, воно по-іншому репрезентує власні потреби, визначає життєві пріоритети та ставить свої вимоги щодо способу навчання, роботи, вибору матеріальних цінностей.

Однак, важливо не лише те, як покоління незалежних віддзеркалює зміни, але й може продукувати ті цінності та потреби, які утримають цілісний фундамент незалежності української держави. Ключовою потребою є мова, її націєтворчий характер, оскільки, як зазначав О. Потебня «мова – ядро нації». Міцність та владність ролі мови у творенні державної політики, важко переоцінити». Власне, аналіз чинників, які на це впливатимуть, і формує *актуальність нашого дослідження*.

Покоління незалежних людей за своїми поглядами, ідеями, цінностями та мріями помітно вирізняється серед інших демографічних груп. У соціологічних замірах за останні кілька років ідеологічні та регіональні відмінності стають менш вагомими, поступаючись віковому фактору. Молодь, яка народилася і зростала в нових умовах глобального світу та не знала бар'єрів радянського часу, сьогодні задає нові тренди життя, ламає

стереотипи, традиції, формує нові запити. Це – *покоління Незалежності*, домінантами ціннісних кордонів якого є доброта, універсалізм, конформізм та безпека, далі – багатство, стимуляція, самостійність, гедонізм та досягнення.

Згідно з результатами аналітичних досліджень *«особливо виділяється група 16–24 років, які найбільш відкриті до змін та прагнуть самоствердження»* [6, с. 6]. Свобода слова та дії, демократичні погляди та переконання, толерантність у ставленні до всього та до всіх, мовна «гостинність» є очевидними маркерами цього покоління. Зрозумілим є той факт, що молодь орієнтується на прогрес Європейського Союзу, тобто прагне стати людиною - «європейцем», будучи при цьому громадянами і жителями України. Однак, найбільший страх викликає те, що прагнення закордонного світу нівелює цінність істинного патріотичного духу, збереження ідентичності української нації та послаблює «серцевий м'яз» української мови, ставлячи її на рівні з мовою окупантів.

Саме тому, таке намагання української молоді, на наш погляд, має амбівалентний характер, оскільки, з одного боку, творить вільно мислячих людей, а з іншого – знижує значущість тих чинників, які є основою існування української держави.

Історія мовного питання доволі складна, і якби *«Україна побула ще років п'ятдесят у складі Радянського Союзу, то, очевидно, зникла б»* українська мова і *«потуги принизити її, відсути на задній план в Україні й далі не припиняються»*[8, с. 1]. Україна понад тридцять років тому здобувала свою незалежність, та питання апріорі законного, винятково повноправного функціонування державної української мови, досі лишається відкритим та дискусивним. Варто розуміти, що свідченням життєвості мови є не тільки відповідна їй суспільна статусність, а й активні внутрішні процеси в ній – динамічність граматичної системи, невпинність словотворення, поповнення лексики й фразеології. Невипадково, у 2016 році в інтерв'ю Міністр освіти та науки України С. Квіт відзначив, що *«мова, писемність, освіта – це ті цеглинки, на яких формується національна іден-*

тичність, суспільство, державні інституції. За нинішньої ж агресії росії проти України (зараз – це повномасштабна війна) українська мова – одна з основ державності» [2].

Дуже важко спрогнозувати, яким стане покоління незалежних після війни, чи повернеться воно із терен закордону на територію України (*хотілося б вірити, що так –авт.*), чи усвідомить, скільки крові пролито не за землю, а за український дух та українську мову, чи заговорить російськомовне населення українською, нехай не досконалою, але державною мовою без фраз, що це «не на часі»? Українська мова в усьому світі тепер асоціюється з опором, сміливістю, єдністю та свободою, російська – це мова країни-агресора. Влучно зауважив у своєму Facebook-дописі С. Жадан: *«Історія зараз не просто переписується – вона переписується українською мовою».*

Зважаючи на те, що саме молоде покоління палких та усвідомлено незалежних громадян є підвалинами майбутнього, завданням освітян, зокрема, та кожного громадянина України, загалом, має бути цілеспрямоване переконання, підтримка, мотивація через навчання, спілкування на роботі та в побуті, дописи у соціальних мережах про українську мову як безпековий елемент, як оборонну й наступальну зброю в умовах війни проти країни, як кордон цілісності нашої держави.

Консолідація держави завдяки українській мові усуне велику кількість проблем, питань, дискусій, однак механізми цього процесу вимагають чіткої відповіді на питання про те, як здійснювати такий вплив? Як зазначає дослідник В. Білецький, *«ефективно спрацьовує сила авторитету... влади»* та *«інтелектуальний авторитет»*, тобто *«створення таких умов чи передумов, за яких українською мовою говорити було б просто необхідно, а знати її – корисно для кар'єри, інформаційного обміну, праці на комп'ютері»* [8, с. 4]. Власна державна мова дає кожному громадянину відчуття соціального комфорту та взаємодії, єдності і неподільності, і це потрібно імплементувати і через державну мовну політику, і через індивідуальнісний підхід. Кожна національна мова – універсальна система знань, іс-

тин, зумовлена специфікою психології народу. Мова через лексику не тільки репрезентує об'єктивну чи суб'єктивну картини світу, у сукупності ж – концептуалізує її; це потужний, магістральний компонент національної ідентичності. На жаль, сьогодні ми є свідками того, *«мовно-культурна атмосфера наших міст зробила російську мову мовою пристосування, а українську – мовою протистояння»*[3, с. 68], – зазначила українська мовознавиця, фахівчиня з онамастики Л. Масенко. Посутньо, це свідчення того, що совковий рудимент перцепції української мови як вторинної, менш престижної, ніж російської, ще досі не повністю викорінений з масової свідомості українців (особливо тих, хто проживає у великих містах-мільйонниках). Проте варто також констатувати той позитивний факт, що воєнні події в Україні внесли певні позитивні зрушення, «відкоректували» у свідомості українців значення та роль рідної мови. *«Велика кількість щирих людей з окупованих територій, які воювали поруч зі мною у 2014–2015 рр., ставали україномовними на моїх очах. Хоча це було непросто. Але здорова людина опановувала рідну мову, перетворювала її на знаряддя захисту і зброю. Чимало вояків зрозуміли, що українська книжка часом ефективніша від автомата, який стріляє у ворога»* [1], – констатує Марко Мельник, доброволець батальйону “Азов” (2014–2015), видавець. Мова – духовний організм. Ми повинні чітко засвоїти, що тільки єдина спільна мова є основним фактором збереження стабільності в країні. Лише та держава, що має єдину мову і культуру, сміло може претендувати на гармонійний розвиток та збереження своєї державности. Втрата чіткої позиції мови, масовий білінгвізм, можуть слугувати, у невтішній перспективі, зникненню цілого народу, бо нація живе доти, допоки розмовляє своєю рідною мовою.

Боротьба українського народу за свою територію та незалежність у війні проти росії розставила на свої місця сумніви та вагання «не на часі», «яка різниця» та інше. *«І відчайдушні надії на «народжених вже у Незалежній Україні» можуть бути лише красивою тезою наївних. Метафорою до якої може бути*

«хіба чудодійний еліксир. Тому, схоже за відчуттями, гуля на нозі в українців, значно важча, ніж у західних сусідів», – аналізує журналіст Володимир Молодій [4]. Очевидно, що покоління істинно незалежних формується на тлі війни зараз, після 24 лютого 2022 року, покоління, омите кров'ю тисячами сміливих людей, покоління, яке знатиме ціну правди, ціну мови та ціну життя на власній землі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИЙ ДЖЕРЕЛ:

1. Коваль Р. Мова – наша зброя [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://markobook.com/mova-nasha-zbroya/>
2. Костюк Б. Без української мови не може бути України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/27566910.html>
3. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 244 с.
4. Молодій В. Радянська молодь – покоління Незалежності [Електронний ресурс]. ZAHID.net, 2020. Режим доступу: https://zahid.net/radianska_molod_pokolinnya_nezalezhnosti_n1497192.
5. Оснач С. Мовна складова гібридної війни [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://language-policy.info/2015/06/serhij-osnach-movna-skladova-hibrydnoji-vijny/>
6. Покоління незалежності: цінності та мотивації [Електронний ресурс]. Соціологічна група «Рейтинг» (Rating Group Ukraine). Режим доступу: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/pokolenie_nezavisimosti_cennosti_i_motivacii.html.
7. Руда О. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі : монографія. Київ: 2012. 232 с.
8. Юшук І. Українська мова в ХХІ столітті: проблеми стану й проблеми статусу. Інтерв'ю з професором Київського міжнародного університету, кандидатом філологічних наук, заслуженим діячем науки і техніки України Іваном Юшуком. Дивослово. 2010. № 8. С. 32–37.

Vashchyshak I.R.,

*Associate professor of the Department of Energy
Management and Technical Diagnostics,
Ph.D, Associate professor,
Ivano-Frankivsk National Technical University of
Oil and Gas,
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

COOLING OF PHOTOVOLTAIC PANELS BY USING TURBOEXPANDERS

Recently, solar energy has developed significantly in Ukraine and around the world as an alternative to fossil fuels, whose reserves are constantly declining. Technologies for the production of photovoltaic cells (solar panels) are constantly improving and the best of the panels have coefficients of conversion of solar energy into electricity 20% or more. The values of the conversion coefficients directly depend on the temperature of the surfaces of photovoltaic cells (PV) and are the highest when this temperature does not exceed +25 °C. Therefore, the PV power generation on a sunny winter day is significantly higher than that on a summer day. An increase in the surface temperature of the PV leads not only to a decrease in electricity generation, but also significantly reduces the reliability and service life of the PV. Due to the influence of global warming, the surface temperature of the PV in most solar stations is constantly rising, which leads to significant economic damage associated with the repair and replacement of PV.

To eliminate the negative consequences of PV overheating, various cooling systems used liquid, convective, hybrid. However, the complexity of most of these systems offsets the economic benefits of their application. This is because each individual PV should have its own cooling system, and then integrate it into the overall system.

In my opinion, it is more efficient to use a system that would simultaneously cool a certain amount of PV, would have the ability to control the temperature of their surfaces and would not be too complicated and not expensive to implement. Unlike the existing ones,

such a cooling system should have a closed circuit that encounter the external environment; this will allow cooling in a limited space, which will increase its efficiency.

Air as a coolant for cooling the PV proposed, and a jet expansion machine (turbo expander) proposed as a cold generator, the design of which shown in Figure 1. When air is supplied to the underwater nozzle of the turbine under the appropriate pressure, it will exit through the slotted draft nozzles, which will cause the blades to rotate at high speed. In this case, as a result of throttling, the air temperature will drop sharply. This principle underlies the operation of the PV cooling system.

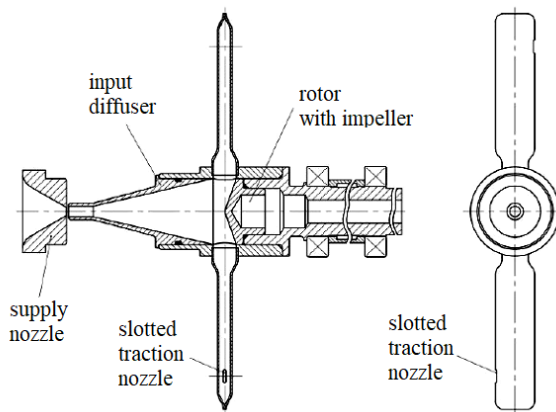

Fig. 1 Structural diagram of a jet turbine

As a waste heat utilizer, it is advisable to use an analogue of a heat pump, which is connected to the heating system through a heat exchanger. As a result, the cooling system with a turbo-expander will be hybrid, because it will not only cool the PV, but also heat the room.

The block diagram of the PV hybrid cooling system shown in Figure 2. It consists of a hermetic housing 1 with a transparent top cover, in which rows of PV 2 are installed, pipelines for supplying coolant 3, 6 and 8, compressor 4, convective heat exchanger 5, turbo expander 7, compressor 9 and conductive heat exchanger 10.

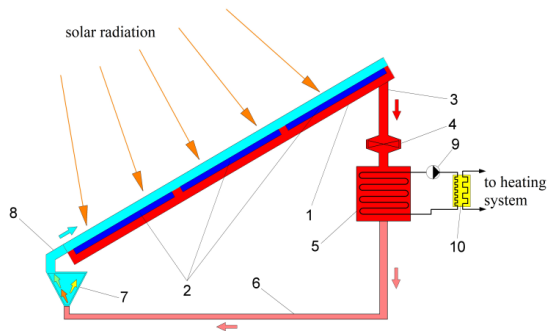

Fig. 2 Hybrid cooling system for PV using a turboexpander

In the process of converting solar radiation into electrical energy, the surfaces of the PE 2, which are located in the housing 1, can be heated to a temperature of 70 °C or more, due to which their efficiency is constantly reduced. To ensure the optimum temperature for the operation of the PV, the coolant temperature in the housing 1 should be below +25 °C. The desired coolant temperature in the heat exchanger should be in the range of 70-80 °C. This temperature provided during the hybrid installation as follows.

Compressor 4 pumps out heated PV air (heat carrier) from housing 1 through pipeline 3 and compresses it, as a result of which the air temperature rises. After that, the air enters the convective heat exchanger 5, where it gives off a certain part of the heat to the coil with a liquid heat carrier and cools down. Next, the partially cooled air through pipeline 6 enters the turbo expander 7 and spins it. As a result of the expansion in the chamber of the turboexpander, the air is rapidly cooled, which through the pipeline 8 enters the housing 1 again, cools the PV, and the process is repeated. Excess heat heats the liquid heat carrier in the convective heat exchanger 5, which pumped by the pump 9 to the conductive heat exchanger 10, where it transfers heat to the water going into the space heating system. By adjusting the speed of the compressor 4, it is possible to directly control the speed of the turbo-expander and the temperature of the cooling PV coolant, consequently.

Therefore, a hybrid cooling system using a turbo-expander al-

allows you to simultaneously cool a significant amount of PV to the required temperature, use the extracted heat to heat the room and keep the PV efficiency at the maximum level. The system also provides maximum reliability and long service life of the PV.

REFERENCES:

1. Solar energy: theory and practice: monograph / J. Mysak and others. Lviv: Lviv. Polytechnic, 2014. 340 p.
2. Photovoltaic geographical information system. European Commission: website. URL: https://re.jrc.ec.europa.eu/pvg_tools/en/tools.html (date of access: 02.05.2022).
3. Turbo-expander unit: patent 52252 Ukraine : F02C 3/00. no. 2002032484 ; applied on 29.03.2002 ; published on 16.12.2002, Bulletin no. 12. 3 p. URL: <https://uapatents.com/2-64118-turbodetanderna-ustanovka.html> target=«_blank» rel=«follow» title=«База патентів України» Турбодетандерна установка/ a> (date of access: 02.04.2022).

Vashchyshak I.R.

*Ass. Professor of the Energy Management and
Technical Diagnostic Department PhD, Ass. Professor*

Tsykh V.S.

*Ass. Professor of the Energy Management and
Technical Diagnostic Department
PhD, Ass. Professor Ivano-Frankivsk National Technical
University of Oil and Gas,
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

DEVELOPMENT OF THE SCHEME OF THE COMBINED POWER GENERATION SYSTEM

Today, about 40% of Ukraine's energy resources are consumed by buildings. At the same time, such buildings are characterized by a fairly high potential for energy savings, which is 50-60% [1]. One of the possible options for implementing an energy efficient solution is the possibility of using renewable energy sources. In addition, taking

into account the peculiarities of the functioning of each of these types of energy, it is advisable to consider the possibility of integrated use of several alternative sources.

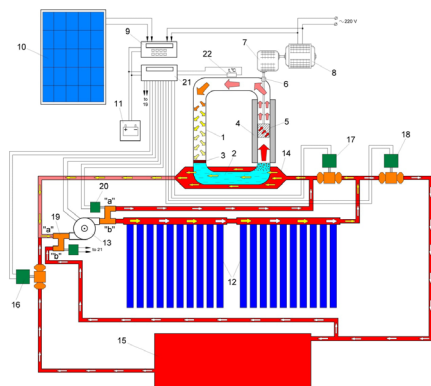
One of the options for providing round-the-clock electricity generation by solar energy elements (solar panels and solar collectors) is the use of evaporating (heat) tubes as heat exchangers to ensure the operation of hydro turbines. To confirm the possibility of creating a new technology of electricity generation, scientific studies of the properties of heat pipes were carried out according to [2, 3].

It is established that inside the working heat pipe there are significant pressures of water vapor, which condenses into water flowing down the walls of the pipe into the evaporation zone. This water provides a high level of heat transfer to the heat pipe surface, making it the most efficient heat exchanger. We propose to use the energy of the steam flow inside the heat pipe to rotate the turbine wheel, which will generate electricity. In this case, inside the heat pipe during its operation there are two types of multidirectional flows – steam (when the liquid evaporates inside the tube) and condensation (when it condenses on the walls of the tube). The rate of change of these flows can be many times higher than the speed of sound, i.e. a horizontal tornado of considerable power is formed inside the tube.

If you put the wheel of a turbine in such a tornado, it will rotate quickly and cause electricity to be generated by the turbine.

Based on the described technology of electricity generation, a functional diagram of the combined generation system was developed, which uses solar panels, solar collectors and mini HPPs, that is shown on Figure 1.

The combined power generation system includes as the main unit a sealed vacuum

Fig. 1 Functional diagram of the combined power generation system

heat pipe 1 with evaporating liquid 2 and a layer of oil to prevent evaporation of liquid in the left knee 3. The evaporation zone in the right knee of the heat pipe 1 to reduce heat loss is covered with a layer. The right knee of the heat pipe is the impeller of the turbine 5, the shaft of which through the fluoroplastic seal 6 is connected to the gearbox 7. To the output shaft of the gearbox 7 is connected an AC generator 8, the output of which is connected to the hybrid controller direct current produced by the solar cell 10. The hybrid controller charges the batteries 11 either from the solar panels or from the generator. At the output of the generator 8 is formed AC single-phase voltage of 220 V with a frequency of 50 Hz, which is charged into the house to ensure the operation of its electrical appliances.

The heat source in the combined power generation system is solar collectors 12. The movement of liquid in the heat supply system of the heat pipe 1 is controlled by a circulating pump with variable capacity 13. Heating of the evaporating liquid in the heat pipe 1 is carried out.

The proposed scheme of the combined system allows to generate electricity in the dark time (and in summer almost around the clock) through the use of a heat tank-accumulator 15 and a three-circuit scheme of circulation of the coolant. The two-circuit scheme of coolant circulation is used in daylight, and the third circuit works in the evening and at night. The operation of each circuit of the three-circuit scheme of the coolant circulation is organized by means of solenoid valves 16-18 and three-way solenoid valves 19, 20, which are controlled by microcontroller module 21. All electronic devices of the combined generation system charges from accumulator batteries 11 which are charged from the hybrid controller 9.

Combined power generation system works as follows. At the beginning of the day, when the sun is just rising and the water temperature at the outlet of the solar collectors is quite low, the first circuit of the coolant supply works. It is organized by closing the microcontroller module 21 of the solenoid valves 16 and 18, opening the valve 17 and turning the three-way valve 20 to position

«b» (when the pump is connected to the solar collectors). The three-way valve 19 is switched to position «a». The coolant, in this case, will circulate in the circuit solar collectors 12, valve 17, collector 14, valve 19, circulating pump 13, valve 20 (yellow arrows). The coolant in the collector 14 will heat the liquid 2 in the lower part of the heat pipe 1, which will begin to evaporate in her right knee. The steam flow will rotate the impeller of the steam turbine 5, giving part of the energy to the rotation. After passing the impeller, the steam stream will lose its temperature and enter the condensation zone in the left knee of the closed tube 1, where the liquid will condense on the walls of the tube. This will also be facilitated by the intense heat transfer of the left knee of the tube into the environment, which is not covered by a heat shield. The condensed drops of liquid will flow under the oil layer 3 to the main liquid 2, which will evaporate again in the right knee of the tube 1. This process will be repeated constantly. In this case, the generator 8 will generate alternating current mains frequency, which will be supplied to the hybrid controller 9. With increasing solar radiation and increasing coolant temperature at the outlet of solar panels 12 and collector 14 microcontroller 21 according to the temperature sensor 22 will increase collector 14 that was reduced and maintained in the heat pipe 1 within certain limits. This will maintain a stable speed of the impeller of the turbine 5 and the frequency of electricity generated by the generator 8. When the capacity of pump 13 reaches a maximum, and solar radiation and, accordingly, the temperature of the coolant will continue to rise, the second supply circuit of the coolant will be activated. The valve 17 will turn off by blocking the flow of coolant to the collector 14, the valves 16 and 18 will turn on by organizing the movement of coolant through the tank-accumulator 15. Now the coolant will circulate in the circuit: solar collectors 12, valve 18 19, pump 13, valve 20 (white arrows).

As can be seen from the diagram, in both cases the coolant will circulate through the solar collectors 12, which heat it. While the coolant heats the water in the storage tank 15, the microcontroller 21 will monitor the temperature sensor 22. As soon as the

temperature inside the heat pipe 1 reaches the minimum set limit, the microcontroller 21 will open the second heat supply circuit and turn on the first, which will increase the temperature inside the tube. switches will allow during the day to heat enough water in the tank 15 to use it then as a coolant to generate electricity at night.

In the evening and at night, when solar radiation does not heat the water in the solar collectors, they will turn into coolers that will cool the coolant to ambient temperature. This negative phenomenon can reduce or even stop electricity production. At the same time, we have a powerful battery tank with a significant amount of water heated throughout the day. To continue the generation of electricity and reduce heat loss, it is necessary to exclude solar collectors from the circuit of the coolant circulation. This can be done using the third circuit of the coolant, arranging the closing of valves 17 and 18, opening the valve 16, moving the valve 20 to position «a», and the valve 19 – to position «b». Then the coolant will circulate in a closed loop along the path: pump 13, valve 20, collector 14, valve 16, battery tank 15, valve 19. Hot water from the battery tank will wash the bottom of the heat pipe 1, creating evaporation and condensation of water in it, which will promote electricity generation. That is, in this case, the role of the heat source is not a group of solar collectors, and the battery tank. With the appropriate capacity of the battery tank 15, the generation of electricity will take a long time, which will be able to ensure the operation of electrical appliances in the house in the evening and at night. When the temperature at the top of the heat pipe 1 decreases beyond the set level, the microcontroller 21 will stop the pump 13 and the generation of electricity will stop.

The structure of the combined system of generation of electric energy in which the impeller of the hydro turbine is placed inside a heat pipe, and its heating is carried out from solar collectors is offered. Based on the structure, a functional system of combined power generation system with a full set of equipment has been developed.

REFERENCES:

1. Bazovyi riven spozhyvannia enerhii hromadskymy budivliamy. Rol bazovoho rivnia pry provedenni enerhetychnoi otsinky budivel ta zastosuvanni mekhanizmu ESKO [elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://slavrada.gov.ua/uploads/File/invest/posibnyki/15.pdf>.
2. Dan P.D. Teplovye truby [per. s anhl.] / P.D. Dan, D.A. Rei. M.: Enerhiya, 1979 h. 272 s.
3. Mykhalenko T.H. Podkhod k pryektyrovanyiu teplovoi truby vakuumirovannoho solnechnoho kolektora / T.H. Mykhalenko, S.V. Hubyn // Avyatsyonno-kosmycheskaia tekhnika i tekhnolohiya, 2012, № 2 (89). S 78–82.

Ващишак С.П.,

*доцент кафедри інформаційних технологій,
кандидат технічних наук, доцент,
ЗВО «Університет Короля Данила»,*

Шкатуляк В.В.,

*студент V курсу спеціальності
«Інженерія програмного забезпечення»,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ГРАФІВ ПРИ ПЛАНУВАННІ ПРОЄКТІВ

Вирішення усіх поставлених задач проекту з максимальною ефективністю та в найкоротші терміни вимагає від проектних менеджерів значних зусиль, пов'язаних з розподілом завдань у проєкті між членами команди, відстеженням залежностей між виконуваними завданнями та часових рамок їх завершення. Для полегшення завдань планування проєктами використовуються різноманітні методи, одним з яких є застосування теорії графів при побудові PERT-діаграм. PERT-діаграма (методика

аналізу та оцінки програм) – це орієнтований граф мережі, за допомогою якого покращується якість управління проектами з великою кількістю робіт, які потрібно виконувати паралельно або послідовно. На PERT-діаграмі завдання проекту та взаємозв'язки між ними показуються у наочній формі.

PERT-діаграма є множиною точок-вершин (подій) з дугами (роботами), що їх поєднують між собою. Дуги у діаграмі є зваженими, вага яких – час виконання роботи. Вершини графа є подіями, які характеризують закінчення одних робіт (вхідні дуги) та початок інших (вихідні дуги). Це означає, що жодну роботу не можна почати виконувати до того, як будуть виконані роботи, що їй передують у відповідності до логіки виконання проекту. Також це накладає вимогу на повну відсутність у PERT-діаграмі орієнтованих циклів. Початок процесу реалізації проекту не повинен мати вхідних дуг, а закінчення – вихідних. Всі інші вершини повинні мати як вхідні, так і вихідні дуги. Саме тому PERT-діаграма будується не на будь-якому оргграфі, а тільки на мережі – ациклічному графі у якого є початкова та кінцева вершини.

Важливим застосуванням PERT-діаграми є створення початкового графіку та хронології виконання завдань для представлення замовникам до початку проекту. Вона використовується при проведенні планування проекту для створення візуального уявлення про його складність, оцінки витрат часу на виконання окремих завдань, інформування замовників про цілі проекту, погодження графіку та хронології проекту від керівництва та замовників.

Для максимально ефективного застосування PERT-діаграм необхідно здійснити кілька важливих дій. На початковому етапі планування необхідно зібрати інформацію про проект та завдання, які необхідно виконати, здійснити економічне обґрунтування проекту та скласти план обміну інформацією між учасниками. Це дасть змогу встановити зв'язки між завданнями на наступних етапах та визначити залежні елементи (логічні зв'язки) – завдання, для виконання яких спочатку потрібно

виконати інші роботи. Створення логічних зв'язків сприяє забезпеченню повного виконання завдань, правильному обміну інформацією і високій якості контролю за виконанням робіт. На PERT-діаграмі, виконаній у виді неорієнтованого графа, задачі нумеруються та з'єднуються логічними зв'язками, на яких проставляються часові інтервали виконання робіт. Це дає змогу оцінити кількість завдань та об'єм роботи, необхідної для їх виконання. Після цього неорієнтований граф потрібно перетворити на орієнтований, поставивши стрілки на завданнях. Це дасть змогу приблизно оцінити термін виконання проекту. Для уточнення тривалості проекту X необхідно визначити критичний шлях - найдовшу послідовність завдань, які необхідно виконати для успішного завершення проекту. При цьому можна використати оптимістичну a , песимістичну b та найімовірнішу c тривалості:

$$X = \frac{(a + (4 \cdot c) + b)}{6} \quad (1)$$

Далі здійснюється процес керування ходом роботи над завданнями до повного завершення проекту. Це відбувається шляхом вилучення залежних елементів та вирішення пов'язаних з цим проблеми, доки всі завдання не будуть виконані. Для підвищення ефективності планування PERT-діаграму доцільно оновлювати при внесенні змін у проект [1].

Розглянемо процес застосування PERT-діаграми на прикладі. Початок процесу створення проекту позначимо v_s , а закінчення – v_{t1} , які є початковою та кінцевою вершинами орграфа. Кількість робіт по проекту позначимо k ($k=22$), а вагу кожної дуги (час виконання) e_k позначимо c_k . Всі вершини повинні мати вхідні і вихідні дуги, а якщо їх немає, то додаються фіктивні дуги з нульовими вагами. Позначивши всі роботи, взаємозв'язки між ними та задавшись часом на виконання, отримаємо схему проекту (рис. 1).

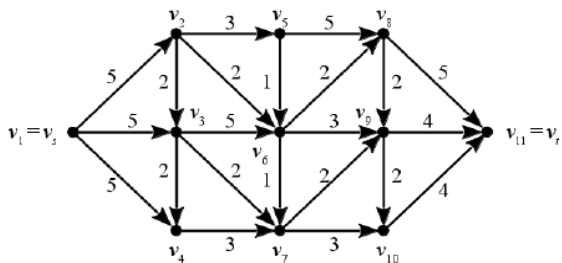

Рис. 1 Орграф - схема проекту

Зі схеми спочатку визначається тривалість виконання проекту за допомогою встановлення всіх можливих шляхів під початку створення до його закінчення. Найбільша знайдена тривалість визначає час виконання всього проекту, мінімально можливу при вказаних характеристиках дуг мережі. Відповідним тривалості є шлях, що називається критичним, від якого залежить хронологія виконання завдань та час їх виконання. Фактично, тривалість робіт критичного шляху визначає тривалість проекту. Однак, при зміні часових рамок виконання завдань критичний шлях може змінитись, змінивши загальну тривалість проекту. Визначення довжини критичного шляху, на якому затримки робіт не припустимі є завданням розрахунку PERT-діаграми, яке можна використати, застосувавши алгоритм Флойда-Воршола (рис. 2). Після цього визначається момент настання кожної події, але з умовою, що роботи, які знаходяться на критичному шляху, затримок не мають. Для всіх інших робіт затримки можливі, однак це не призведе до затримки проекту в цілому.

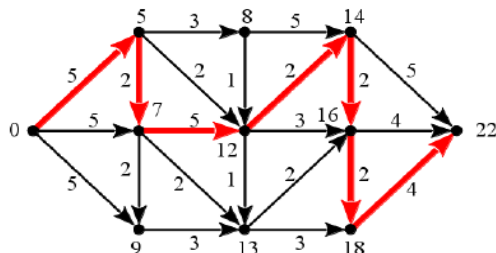

Рис. 2 Моменти подій у проекті та критичний шлях

На рис. 3 біля кожної роботи у графі проставлена не її тривалість, а можливий час затримки. На критичному шляху всі затримки будуть нульовими, але також нульовими можуть бути затримки для інших робіт [2].

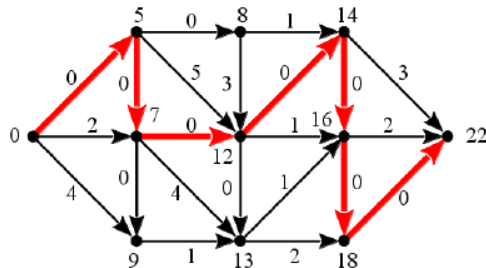

Рис. 3 Можливий час затримки кожної роботи

Отже, застосування графів при плануванні проектів дає змогу знайти час виконання завдань, критичний шлях та можливі затримки на некритичних роботах, коли поточна виконана без затримки. Коли ж некритичну роботу затримати, то зменшиться час затримки наступних робіт, що оптимізує та спрощує процес виконання проекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. . Asana: Диаграмма PERT: что это такое и как её составить: веб-сайт. URL: <https://asana.com/ru/resources/pert-chart> (Дата звернення 01.05.2022).
2. Іглін С.П. Теорія графів. Лекції та варіанти індивідуальних домашніх завдань. Харків, 2015. 142 с.

*Веркалець С. М.,
старший викладач кафедри
архітектури та будівництва,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ШТУЧНІ ОСНОВИ ТА ФУНДАМЕНТИ, ЯКІ СПОРУДЖУЮТЬ БЕЗ ВИЙМАННЯ ҐРУНТУ

Конструкції фундаментів та схеми їх влаштування. З розвитком будівельної технік значно розширюється застосування фундаментів, що споруджуються без виймання ґрунту, зокрема забивні палі й блоки різної форми поперечного перерізу і поздовжнього профілю. Їх типові представники: залізобетонні забивні призматичні, пірамідальні палі та блоки. [1]

Набивні палі і фундаменти виготовляють на місці в пробитих та виштампуваних свердловинах, витрамбовуваних котлованах. Штучні основи споруджують шляхом поверхневого трамбування ґрунтів важкими трамбівками, глибинного віброущільнення, влаштування піщаних та ґрунтових паль, вибухом.

Забивні палі з постійним перерізом стовбура. Найбільш поширені призматичні суцільні залізобетонні палі квадратного перерізу в плані (рис. 1а).

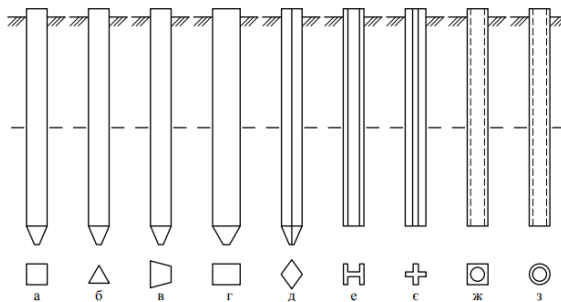

Рис. 1. Забивні палі з постійним перерізом стовбура:
а – квадратним; б – трикутним; в – трапецієподібним;
г – прямокутним; д – ромбоподібним; е – двотавровим; е – хрестоподібним; ж-з – із круглою порожниною; з – трубчата

Такі палі рекомендується застосовувати за будь-яких стисливих ґрунтах, які підлягають прорізанням. Ці палі можуть сприймати вертикальні вдавлюючі і висмикуючі навантаження, горизонтальну силу й згинальний момент. Армують палі поздовжньою (може бути попередньо напруженою) та поперечною арматурою.

На рис.1.б, в, г, д, е, ж, з наведені нетипові вирішення залізобетонних суцільних палей, спрямованих на збільшення площі поперечного перерізу і поверхні стовбура при більш економічному витрачанні матеріалів на їх виготовлення порівняно з палями квадратного перерізу.

Відрізняються *забивні палі з перемінним перерізом стовбура*: [2] пірамідальні палі квадратного поперечного перерізу зі стороною (рис. 2, а) 200 мм біля вістря і 400, 430, 460 мм-зверху, з кутом між вертикаллю й гранню палі, завдовжки 3-8 м армують ненапруженою або попередньо напруженою арматурою. При занурюванні пірамідальних палей ґрунти інтенсивно ущільнюються. Ущільнена зона ґрунту сприяє підвищенню несучої здатності палей.

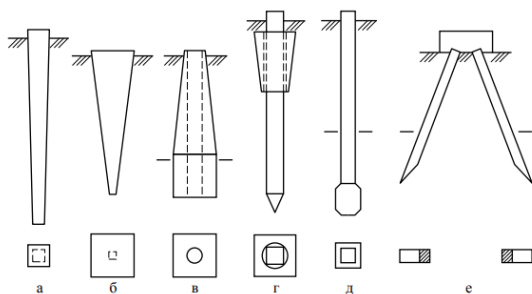

Рис. 2. Забивні палі зі змінним перерізом стовбура: а – пірамідальна паля з малим кутом конічності; б – коротка пірамідальна; в – забивний блок; г – паля з наголовником; д – була вподібна; е – козлова

- короткі пірамідальні забивні залізобетонні палі квадратного поперечного перерізу з кутом між вертикаллю і гранню палі (рис. 2,б). У зв'язку з більшою конічністю стовбура цих

паль вони формують при занурюванні більш розвинуту зону ущільненого ґрунту.

- забивні залізобетонні фундаментні блоки. Їх виготовляють як суцільними, так і з циліндричною порожниною. Занурюють у ґрунт і з розширеним кінцем, і звуженим (рис. 2,в).

- забивні залізобетонні палі із забивними оголовками різної конструкції, застосовують забивні порожнисті блоки, наявність оголовка підвищує опір палі горизонтальним і моментним навантаженням (рис. 2,г).

- забивні залізобетонні призматичні палі з розширенням у нижній частині стовбура, (рис.2, д) їх застосовують при прорізаннях товщ слабких ґрунтів, які чинять незначний опір тертя за бічною поверхнею палі, з опиранням на відносно щільні ґрунти.

- забивні залізобетонні козлові та віялоподібні палі, їх влаштовують, як призматичні палі з одnobічним загостренням і занурюють попарно. (рис.2, е). Козлові палі сприймають значні горизонтальні навантаження.

Гвинтові палі. Ці палі являють собою металеву або залізобетонну трубу, яка має в нижній частині гвинтову лопать, діаметр якої може сягати 3 м. [3]. Таку палю занурюють загвинчуванням, і вона передає навантаження на ґрунт безпосередньо лопаттю (рис. 3).

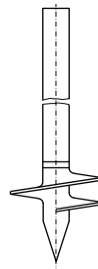

Рис. 3. Гвинтова паля

Занурювання збірних фундаментів і палі може здійснюватись різними способами: забиванням, вібро заглиблюванням, загвинчування, вдавлюванням.

У масовому будівництві монолітні фундаменти за своїми

техніко-економічними показниками, як правило, переважають збірні. Найдешевші фундаменти-це фундаменти, виконані у витрамбовуваних, пробитих або продавлених свердловинах. Вони відрізняються високим ступенем використання несучої здатності ґрунтів основ. [4]

Частотрамбовані палі виготовляють шляхом забивання в ґрунт інвентарної труби діаметром 40-60 см із закритим нижнім кінцем. Для цього використовують залізобетонний накінецьник, який при вийманні інвентарної труби залишають у ґрунті (рис. 4, а). У трубу подають бетон, що ущільнюється падаючою сигароподібною трамбівкою. Так само влаштовують розширення в нижній частині палі (рис. 4, б).

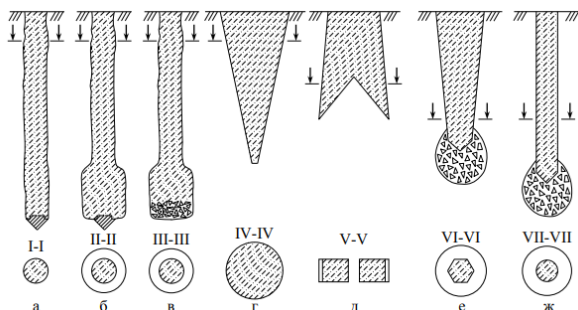

Рис. 4. Фундаменти і палі, що зводять у попередньо влаштованих порожнинах: а – частотрамбовані; б – частотрамбовані з розширенням; в – “Компресоль”; г – конічні; д – козлові; е – у витрамбованому котловані; ж – у пробитій свердловині

Поширення в будівництві здобув метод влаштування котлованів змінного по висоті перерізу (конічних, клиноподібних, пірамідальних. Із розширенням у нижній частині). Відомі такі способи влаштування витрамбовуваних котлованів і пробитих свердловин: витрамбовування падаючою по напрямній трамбівкою різної форми; забиванням палебійним агрегатом лідера відповідних розмірів із наступним його вилученням; занурюванням лідера за допомогою віброзанурювача.[5]

На рис.4 наведені конструкції фундаментів, які влаштовують і витрамбовуваних котлованах і пробитих свердловинах: ко-

нічний набивний фундамент (рис. 4, в) споруджується шляхом бетонування в розпір котловану; козловий набивний фундамент (рис.4, г) улаштовують за допомогою спеціальної трамбівки; фундамент у витрамбованому котловані з розширенням у нижній частині з утрамбованого щебеню (рис.4. д); витрамбовування котловану і втрамбовування щебеню здійснюють трамбівкою, яка має форму усіченої піраміди; фундамент у пробитій свердловині з розширенням у нижній частині з утрамбованого щебеню (рис.4, е); пробивання свердловини і втрамбовування щебеню здійснюють циліндричною трамбівкою.

Отже, у просадочних ґрунтах палями необхідно пройти всю просадочну товщу і заглибити їх кінці в непросадочний ґрунт. Нерідко здійснити прорізання твердих супісків і суглинків палями не вдається. Для полегшення процесу занурювання палей у тверді глинисті ґрунти застосовують лідирування. [6]

Лідируючі свердловини влаштовують двома способами: 1) за допомогою металевого лідера з поперечним перерізом, розмір якого трохи менший, ніж у палі (наприклад, для палі перерізом 30x30 см переріз лідера 25x25 см); лідер занурюють у ґрунт молотом, а виймають гідравлічними домкратами чи поліспастиами; 2) шляхом буріння свердловини меншого діаметра, ніж діаметр палі.

Глибину лідируючої свердловини призначають меншою на 1/3 глибини занурення палі. Для полегшення занурювання палі в свердловину за добу заливають 20–40 л води.

Несуча здатність палей, занурених у лідируючі свердловини, менша, ніж палей, занурених у пробиті металевим лідером свердловини або без лідирування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ДБН В.2.1-10-2009 Основи та фундаменти. Основні положення проектування. - К.: Мінрегіонбуд України, 2009 - 104с. – Чинні від 01.07.2009.

2. Бойко І.П. Основи і фундаменти: Методичні вказівки до виконання курсової роботи / Уклад. І.П.Бойко, А.О.Олійник,

А.М.Ращенко та ін. - К.: КНУБА, 2007. - 92с.

3. Корнієнко М.В. Основи і фундаменти. Навчальний посібник. - К.: КНУБА. 2003. - 110с.

4. Клименко Є.В., Доровеєв В. С. Будівельні конструкції: навч. посіб./ За ред. Клименка Є.В.-К.:»Центр учбової літератури», 2012.-426 с.

5. Зоценко М.Л. Інженерна геологія. Механіка ґрунтів, основи та фундаменти. – Полтава: ПНТУ, 2004. – 568 с.

6. Бойко І.П. Основи і фундаменти. КНУБіА, науково-технічний збірник. Випуск 31, 2007-2008.

*Волосянко І. В.,
старший викладач
кафедри перекладу та філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
аспірантка
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені В. Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СУТНІСНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В СУЧАСНІЙ ПРОЗІ ПРО ВІЙНУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Літературу – це не тільки мистецтво слова, а й могутній засіб людинотворення; вона є також незамінним фактором соціалізації, індивідуалізації та ідентифікації особистості. Англійський вчений Ентоні Сміт, досліджуючи сукупність різноманітних «ідентичностей», вказує на те, що основою всіх «ідентифікацій» є – національна ідентичність [9].

Аксіальна тотожність людини – національна, саме вона визначає характер, психологію народу, його менталітет. У той час, коли науковці самодостатніх, державних націй світу про-

блемі свого менталітету приділяли значну увагу, то питання ментальності українського народу в умовах СРСР перебувало у площині так званого замовчування. У 90-их роках ХХ ст., цю проблему теж не достатньо глибоко бралися вивчати та досліджувати українські вчені, бо все ще перебували в полоні ідеологем боротьби з українським буржуазним націоналізмом, яким їх лякали впродовж 70-и років. Питання ментальності й національного менталітету виявилися доволі складними. Ю.В. Візниця в статті «Національна ментальність та риси її українського виміру» не випадково зазначає: *«Проблема неупередженого дослідження феномену національної ментальності була завжди актуальною та складною, виходячи з складності та багатозначності самого об'єкта дослідження аж до констатації перебування його (об'єкта дослідження) за межами пізнання раціональними методами»* [1, с.15]. Ба більше, поняття ментальності прийшло на зміну уявленням про «психологію епохи» і «психологію нації», а це створило ще одну суттєву перешкоду й у трактуванні, й у розумінні відповідних термінів.

Війна – реалія сьогодення значною мірою «відкоректувала» не тільки життя українців, а також їхню національну свідомість. Читачі української книги, і дослідники сучасної української прози про війну на Сході України зауважують «оприявлення» теми пробудження ментальності, національної самості українців на лінії вогню, і по обидва боки фронту (Л. Капелюшний «Дике поле», С. Жадан «Інтернат», Ю. Ілюха «Східний синдром», С. Лойко «Аеропорт»); прослідковується домінування україноцентричних векторів у суспільному та громадянському житті українців.

Процес національного ототожнення, пробудження ментальності відбувається також і за допомогою читання, своєрідного комунікативного акту між автором та реципієнтом через художній твір. Література відноситься до сфери людського духу, *«а безнаціональних культур не існує, то говоримо про національно-духовну ідентифікацію(в іній термінології – національну емпатію (вчування)). Під нею ми розуміємо підсвідомо-свідомо-*

мий процес ототожнення індивідом себе із текстуальними суб'єктами та об'єктами як зразками, в результаті якого формується національна ідентичність цього індивіда» [4, с. 22]. Іншими словами автор може сугерувати читачеві через систему певних образів, що наявні у творі образи-втілення національної ментальності через призму культурних та історичних персоналій, релігійні ідеї, міфологічну символіку, легенди тощо[4].

Любомир Сеник розглядаючи питання дефініцій національної ідентичності у сфері літератури, зазначає наступне *«...національна ідентичність» стосовно літератури – це збереження найсуттєвіших національних ознак: мови, психології, мислення, способу буття, звичаїв, релігії, осмислення сучасного і минулого у світлі національних ідей, послідовне (або й стихійне) відстоювання політичних, культурно-духовних прав нації, державності як єдино можливої форми нормального існування національної спільноти для її самоствердження, життєдіяльності й розвитку» [8, с.47].* Менталітет – це своєрідний характер народу, який формується від час перетворення народності в народ, а згодом нації звичайної (недосконалої, аморфної, з певних причин ніби зупиненої у своєму висхідному розвитку)– в націю політичну, яка здатна самоусвідомлювати себе цілісністю, цінністю й неповторністю. Політична нація вважається найвищим ступенем розвитку народу.

На відміну від політичних доктрин чи ідеологічних конструкцій, які реалізуються як уже завершені й осмислені певним типом сприйняття системи, ментальність – це насамперед дух культурної спільноти, який у своєму ядрі залишається незмінним. Це означає, що ворожа пропаганда чи погане родинне або суспільне виховання, зокрема й бездержавність народу здатні ввести національну ментальність у стан своєрідного летаргічного сну, проте викоринити її неспроможні жодні чинники. У багатьох вчених-етнологів трапляється думка, що українці флегматичні, терплячі, як воли, добрі, готові швидше віддати своє, аніж відібрати чуже. Проте подібна поведінка стосується побутових реалій. Коли ж викає воєнна загроза, кращих воїнів,

ніж українці, годі знайти. У подібній ситуації вже не існує терпличості, рабського духу, здатності все прощати й забувати.

Гострий розум, кмітливність, феноменальне почуття гумору є питомо українськими рисами ментальності, що демонструють внутрішню силу й духовну красу народу. Водночас типові національні складники ментальності виражають не стільки індивідуальні риси характеру окремого представника нації, скільки проявляють колективне свідоме й підсвідоме народу. Величезний набір окремих ментальних рис проявляється в національній мові (вербальній культурі суспільства), мові жестів, у віруваннях, побутовій поведінці, звичаях. Архаїчні національні структури (архетипи, міфи) завжди характеризуються властивими для певної нації формами міфологічного світосприйняття навколишнього світу, розуміння таких абстрактних понять, як честь, порядність, відповідальність, жертовність, любов.

Михайло Грушевський вважав, що в своєму осерді українці мають західноєвропейський тип ментальності, який дуже сильно відрізняє їх від росіян, яким притаманний тип східний, що характеризується хитрістю, віроломством, домінантою матеріального над духовним. Із цієї причини між українцями та росіянами ніколи не було й не буде повного порозуміння. Тим часом, генетично передані предками риси української ментальності завжди виявлялися значно ліберальнішими, цивілізованішими й гуманнішими, ніж ті, які їм нав'язувалися ззовні окупантами, поневолювачами й колонізаторами. Саме з цієї причини навіть поневолений український народ ніколи не почувався невільником чи рабом. Водночас наша нація могла віками знаходитися під ігом різних держав, проте щоразу надавала можливість ідентифікувати свою приналежність до неї за певним «зовом» духу, коли тільки виявлялась щонайменша загроза її існування.

Самоідентифікація як і ментальність завжди були в епіцентрі уваги передових філософів та вчених всього світу, в усі часи (Цицерон, Платон, Аристотель, Сократ, І. Кант, А. Шопергауер). Значення самоідентифікації, менталітету для існування, розвитку кожного народу важко переоцінити. Це потужний на-

цієконсолідуючий чинник, що може згуртувати народ, зробити його одним цілим організмом, що працюватиме на спільне благо – добробут всіх українців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Візниця Ю. Національна ментальність та риси її українського виміру. *Соціологія*. 2010. С. 13 – 19.
2. Дем'яненко В. Ментальні характеристики політичної свідомості українців. *Людина і політика*. 2001. № 1.
3. Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. Дрогобич: ВФ «Відродження», 1992. 176 с.
4. Іванишин В. Іванишин П. Методичний посібник для студентів та вчителів. Дрогобич: ВФ «Відродження», 2003. 176 с.
5. Ілюха Ю. Східний синдром. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 238 с.
6. Капелюшний Л. Дике поле. Київ: Видавництво «Український пріоритет», 2017. 472 с.
7. Лойко С. Аеропорт: роман. Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2016. 374 с.
8. Сенік Л. Національна ідентичність української літератури в умовах тоталітаризму: 30-ті роки і пізніше (проблема літературної опозиції) // *Літературознавство: Матеріали III конгресу Міжнародної асоціації українців*. Київ: 1996. С.44–51.
9. Сміт Е. Національна ідентичність. Київ: Основи, 1994. 224 с.
10. Жадан С. Інтернат: роман. Чернівці: Меридіан Черновіц, 2017. 336 с.

*Гусар К.Д.,
старший викладач кафедри
архітектури та будівництва,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ТИПИ БУДІВЕЛЬ НА СКЛАДНОМУ РЕЛЬЄФІ

В сучасному світі у всіх сферах діяльності багато уваги приділяється екологічним питанням, особливо це стосується раціонального використання земель під забудову з врахуванням максимального збереження унікальності природного середовища. Особливо це актуально для передгірських та гірських територій Івано-Франківської області, які піддаються впливам несприятливих екзогенним геоморфологічним процесам.

За умовами рельєфу місцевість області поділяється на: рівнинну, горбисту та гірську. Придатними для будівництва рахують території, які мають рельєф з ухилом від 0,5% до 8%, обмежено придатними – менше 0,5%, та від 8 до 12% [1]. Найбільш прийнятною територією для забудови є земельні ділянки з південним, південно-західним або південно-східним схилом, що забезпечує краще освітлення та найкращу сонячну радіацію (інсоляцію) [2, с.109].

Ділянки місцевості зі складним пересіченим рельєфом вважаються непридатними для будівництва будівель, чим викликають підвищений інтерес, роблячи виклик архітекторам, створювати цікаві та унікальні архітектурні об'єкти. Забудова таких територій при їх раціональному використанні володіє природньо-кліматичними і художніми перевагами в порівнянні з рівнинною поверхнею.

Планувальна структура будівель на складному рельєфі часто при достатній компактності вигідно відрізняється гнучкістю та трансформативністю.

Слід зазначити наявність ряду недоліків забудови на рельєфі. До них відносяться:

- Потреба вибору спеціальних типів будівель;

- Збільшення об'ємів земляних робіт;
- Ускладнення технології зведення будівель;
- Ускладнення прокладання підземних комунікаційних мереж;

- Збільшення будівельно-експлуатаційних затрат на транспортне обслуговування території[3].

Для забудови території зі складним рельєфом пропонуються такі типи будинків: «терасні будинки», «заглиблений будинок», «будинок на ніжках», «висячий будинок», «консольний будинок», «будинок-міст».

Найпопулярнішим типом будівель на крутих схилах є «терасний будинок». Будівництво «терасних будівель» забезпечують високу щільність забудови, зберігаючи комфортність житла. Пропонується така забудова на ділянках з ухилами більше 13% зі складними інженерно-геологічними умовами, де будівництво багатопверхових будівель неможливе [3]. Перевагою терасної забудови є відкритість горизонту для кожної квартири, велике різноманіття композиційних прийомів та гармонійна взаємодія з навколишнім ландшафтом.

«Заглиблений будинок» пропонується розташовувати на крутих схилах з ухилом від 30°, орієнтованих на південь. Для даного типу будинку характерним є те, що об'єм архітектурного об'єкту розташовується під землею, на поверхню виходить тільки фасад. Частина зовнішніх стін – це масиви ґрунту, що не потребують утеплення та значно підвищують енергоефективність споруди. При використанні такого типу житла, чиниться мінімальне втручання в природній ландшафт, незважаючи на значні об'єми земляних робіт.

Зведення «будинку на ніжках» дає можливість збереження природнього покриву ділянки забудови, мінімізуючи виконання земляних робіт на ділянці але потребує влаштування додаткової теплоізоляції огороджувальних конструкцій.

Пропонується на будь-яких територіях, навіть на найбільш несприятливих для забудови ґрунтах і північних схилах.

«Висячий будинок» зводиться на дереві чи на відвісній ске-

лі, потребує складних конструктивних рішень та володіє всіма перевагами і недоліками попереднього типу будівель.

«Консольний будинок» рекомендується зводити в місці різкого перепаду рельєфу чи на верхній границі схилу. В об'ємі будівлі формується три зони простору: над будівлею, під будівлею та всередині будівлі, кожна з яких можна використовувати для різних потреб.

«Будинок-міст» цікавий своїми комунікативними зв'язками. Його пропонується зводити над ярами, балками, струмками.

При розробці архітектурно-конструктивних рішень будівель необхідно враховувати відповідності певним критеріям, а саме:

- Збереження природнього рельєфу території;
- Органічне включення архітектурного об'єкту в природній ландшафт;
- Відповідність формам рельєфу;
- Гармонійне поєднання з формами існуючого рельєфу;
- Цілісність сприйняття об'єму будівлі в природньому середовищі;
- Мінімальне використання природньої території, яку займає площа забудови.

При виборі земельної ділянки для будівництва житлових будинків важливу роль відіграє рельєф земної поверхні, який є фактором впливу на архітектурно-композиційне рішення проекту забудови. Залежно від крутизни та експозиції схилів, рельєф ділянки володіє різними особливостями, які впливають на вибір архітектурно-конструктивних рішень житлових будинків та їх місце розташування на місцевості. Слід зазначити, що не всі схили в однаковій мірі підходять для будівництва житла. Схили з крутизною 30%, орієнтовані на північ, не задовольняють необхідним умовам інсоляції житлових приміщень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування та забудова територій [Чинний від 2019-10-01]. Вид. офіц. Київ: Міністерство регіонального розвитку та будівництва України, 2019. – 177 с.

2. Гусар К. Аналіз рельєфу місцевості при плануванні населених пунктів. *Проблеми та перспективи розвитку проектної діяльності: теорія, практика, інновації*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 12 листопада 2014 року). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2014. – С.108-111.

3. Жилие дома террасного типа на сложном рельефе для районов Узбекистана: веб-сайт. URL: https://www.reconstruction-and-revival-of-historical-zones-of-the-city-of-samarkand-in-architectural-design-of-s_.pdf (дата звернення: 06.05.2022).

Гілязова Н.М.,

*кандидат мистецтвознавства, доцент,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

КОМПОЗИЦІЯ В ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ: ЗАКОНИ ТА ЗАСОБИ

Одним з головних аспектів графічного дизайну є те, що він спрямований на візуальне сприйняття. За допомогою зорового відчуття людина пізнає навколишній світ, отримує та запам'ятовує ту чи іншу інформацію. Відтак, графічний дизайн є так званим «візуальним комунікатором» і втілює в собі різноманітні системи та об'єкти – фірмовий стиль, рекламні комплекси, плакати, газетні та журнальні видання, упаковки тощо.

Проектування об'єктів графічного дизайну базується на оптимальному застосуванні зображувальних елементів сформованих за допомогою композиції. В мистецтві та дизайні, зокрема і графічному, композиція є одним з найважливіших компонентів. «Вона включає організацію, розміщення та зв'язок елементів художньої форми, тобто елементи (зображувальні, графічні, шрифтові тощо) перебувають у закономірних

зв'язках» [4, с. 66].

Усі закономірності побудови композиції підпорядковуються законам синтезу форми і змісту, закону рівноваги, цілісності та наявності композиційного центру:

- синтез форми і змісту – це коли форма, матеріал та образотворчі елементи оздоблення об'єднані єдиною ідеєю і відповідають функціональному призначенню об'єкту;

- рівновага – це стан композиції де усі складові елементи збалансовані між собою. Тобто, від розміщення основних плям, організації композиційного центру, пропорційного поділу, кольорових та тональних співвідношень залежить гармонійне сприйняття композиції [3, с.49];

- цілісність композиції – підпорядкування другорядного головному, поєднання всього в єдиний твір. Для досягнення цілісності має бути узгодженість, взаємозв'язок та об'єднаність усіх складових композиції [1];

- композиційний центр – місце в композиції, яке найбільше привертає увагу глядача. Саме за рахунок композиційного центру розкривається ідейний задум [1].

Для створення композиції творів мистецтва та об'єктів дизайну, зокрема графічного, автор застосовує певні засоби, такі як: симетрія й асиметрія, статика і динаміка, ритм, контраст, нюанс, пропорції, масштаб тощо. Розглянемо більш детально засоби композиції.

Симетрія потребує строгого розміщення елементів зображення, однакових за масою і конфігурацією, відносно осі або площини. Виділяють такі види симетрії як: дзеркальна, де одна сторона тотожна іншій; абсолютна – симетрія відносно однієї точки; симетрія переносу, де елементи переносяться вздовж однієї або двох осей. Симетричну побудову композиції найбільше застосовують під час створення плакату та логотипу (Іл. 1). Протилежним симетрії, більш складним поняттям, є асиметрія. В асиметричній композиції відсутня вісь чи площина симетрії, а поєднання і розміщення елементів візуально врівноважені за масою, фактурою, кольором тощо [3, с. 84].

Слід зазначити, що в композиції яка побудована за симетричною схемою переважає статика, спокій та рівновага. А в асиметричній навпаки – динаміка, контраст, рух. Проте, не варто стверджувати, що для об'єктів графічного дизайну найоптимальнішою є якась конкретна схема чи то симетрична чи асиметрична. Все залежить від задуму автора та призначення об'єкту.

Динаміка в композиції передає рух, тобто маса змінюється в межах форми, що переважає в якомусь напрямку. Трансформація руху відбувається за рахунок наростання чи послаблення складових елементів при збільшенні чи зменшенні розміру; при рухах, які спрямовані зверху вниз та знизу вгору, рухах зліва на право і навпаки, рухи по діагоналі та під кутом [4, с. 68] (Іл. 2). Статична композиція створює відчуття спокою, тобто складові елементи залишаються незмінними за одним чи всіма напрямками її розвитку.

Наступним важливим композиційним засобом є ритм. Він проявляється у чергуванні елементів композиції у певній послідовності. Ритм є простим і складним. Простий ритм (метричний) утворюється за рахунок повтору однакових за якістю елементів, тобто це або форма або відстань між ними або колір тощо. Для простого ритму характерним є повторення до безкінечності. Найяскравіше застосування простого ритму демонструє стрічковий орнамент, яким широко декорують об'єкти графічного дизайну – листівки, упаковки, пакети тощо. Також прикладом може служити метричне повторення літер у шрифтових написах.

Складний ритм – закономірне повторення кількох різних елементів або систем, що змінюються одночасно за кількома ознаками, як наприклад, елемент чи інтервал поступово збільшується або зменшується. Складний ритм виражає динаміку, візуальний рух елементів, привертає увагу до головного. Проте варто зазначити, що сам ритм не дасть потрібного ефекту, а має застосовуватися у поєднанні з іншими композиційними засобами для підсилення виразності зображення.

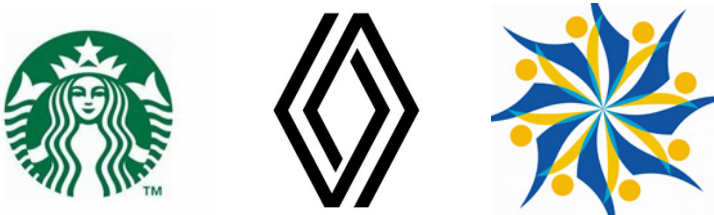
Ефективним композиційним засобом є контраст. «Контраст

– це принцип поєднання протилежних за зовнішніми ознаками елементів композиції» [4, с. 72]. Виділяють контрасти величин, форми, ліній, кольору, розміщення тощо. Контраст допомагає посилити змістовий акцент зображення, надати більшої емоційності сприйняття. Нюанс ж навпаки створюється на незначній, зведений до мінімуму, різниці складових елементів.

Для гармонізації композиції важливим є застосування пропорційності. Пропорційність характеризується вдалою розмірністю усіх частин і цілого. Це засіб організації складної форми в єдине ціле. У графічному дизайні пропорційність несе просторові співвідношення, проявляється під час визначення формату, розміщенні складових елементів та їхніх розмірів.

У формуванні композиції пропорції тісно пов'язані з масштабом. Термін «масштаб» не значить «розмір». «Масштаб – одиниця візуального вимірювання, до якого співвідносяться видимі величини» [2, с. 42]. За рахунок масштабу автор передає найважливіші місця в композиції, відображає виразність форми.

Отже, у створенні об'єктів графічного дизайну композиція відіграє ключову роль. Вона систематизує та організовує зображувальні, графічні, шрифтові елементи. Усі композиційні складові підпорядковуються певним законам та формуються за допомогою низки засобів. Під час аналізу різних засобів композиції та їх можливість впливати на фінальний результат, можна стверджувати, що для створення цілісної та гармонійної композиції потрібно системно та комплексно застосовувати усі композиційні чинники в залежності від призначення об'єкту графічного дизайну.

Іл. 1. Приклад застосування дзеркальної симетрії в композиції логотипу

Іл.2. Приклад застосування динаміки

Іл.3. Приклад застосування в композиції шрифтового плаката ритму в композиції листівки

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Божко Т. О. Композиція як чинник художньої виразності творів графічного дизайну. Веб-сайт. URL: https://www.researchgate.net/publication/331051124_KOMPOZICIA_AK_CINNIK_HUDOZNOI_VIRAZNOSTI_TVORIV_GRAFICNOGO_DIZAJNU
2. Лесняк В. Графический дизайн (основы профессии). М.: Индекс Маркет, 2011. 416 с.
3. Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основи композиції (геометричні аспекти художнього формотворення). Київ: Каравела, 2004. 304 с.
4. Шевченко В. Я. Композиція плаката. Харків: Колорит, 2004. 123 с.: іл.

Гребенюк І.В.,

ст. викладач кафедри дизайну,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

ЦИФРОВЕ МИСТЕЦТВО – НОВИЙ СТИЛЬ СУЧАСНОСТІ

У цьому технологічному світі, в якому ми живемо сьогодні, майже все цифровізовано. Ми використовуємо комп'ютери для перевірки пошти, смартфони для спілкування та надсилаємо один одному фотографії та відео за допомогою соціальних мереж.

Як і все інше, мистецтво також стало цифровим. Молодші покоління виростили з цифровим мистецтвом, але це все ще дуже нова концепція для багатьох із нас. Цифрове мистецтво, яке колись називали комп'ютерним мистецтвом або мистецтвом нових медіа, відноситься до мистецтва, створеного за допомогою програмного забезпечення, комп'ютерів або інших електронних пристроїв. Все, що створено або зроблено на цифрових носіях, наприклад, анімації, фотографії, ілюстрації, відео, цифрові картини тощо, можна класифікувати як цифрове мистецтво.

Було багато дискусій і різних думок щодо того, чи вважається цифрове мистецтво справжнім мистецтвом. Якщо під «справжнім» маємо на увазі, чи є кінцевий продукт реальними фізичними предметами, виготовленими за допомогою фізичних інструментів? Тоді ні.

Але в той же час цифрове мистецтво можна назвати справжнім мистецтвом, оскільки воно вимагає більш-менш тих самих творчих прийомів і навичок, яких потребує традиційне мистецтво. Мистецтво є мистецтвом, і головна мета мистецтва полягає в тому, щоб висловити емоції художника незалежно від використовуваного засобу.

Створення якісного цифрового мистецтва вимагає такої ж кількості навичок, таланту, оригінальності, знань і зусиль, як і будь-який інший традиційний твір мистецтва. Кожен художник

повинен навчитися володіти своїми інструментами, незалежно від середовища. Тому можна справедливо сказати, що цифрове мистецтво можна назвати «справжнім» мистецтвом [1].

Цифрове мистецтво має незліченну кількість застосувань і застосувань, але найчастіше використовується в комерційних умовах. До них відноситься медіа-реклама та створення візуальних графічних ефектів та анімації у фільмах, відеоіграх тощо.

Легкість публікації, обміну та продажу цифрового мистецтва зробила багато нових робочих місць і кар'єр доступними для цифрових художників у всьому світі. Цифрове мистецтво також можна використовувати для створення графічних дизайнів.

Все більше цифрове мистецтво переміщається в простір колекціонерів високого мистецтва. Крипто-мистецтво дозволило багатьом цифровим художникам продавати свої роботи за цінами, які раніше були ексклюзивними для традиційних творів мистецтва.

Цифрове мистецтво має багато плюсів і мінусів. Однією з переваг цифрового мистецтва є те, що воно набагато зручніше, ніж традиційне мистецтво, тому що вам не потрібно збирати такі інструменти, як пензлі, фарби тощо, і вимагає мінімального налаштування. Він також є набагато більш простим, ніж традиційне мистецтво, завдяки здатності скасувати більшість помилок лише одним натисканням кнопки [2].

Зберігання та доставка цифрового мистецтва також набагато простіше, ніж інші традиційні форми мистецтва, оскільки вони зберігаються в цифровому вигляді. Художники можуть просто надіслати свої відбитки в цифровому вигляді кількома клацаннями миші, якщо виникне така потреба. Цей процес дозволяє цифровому мистецтву бути більш доступним, глобальним і більш впливовим.

Однією з недоліків цифрового мистецтва є те, що йому не вистачає тактильного характеру та відчуття, яке ви відчуваєте, коли фактично кладете олівці чи пензлі на папір.

Цифрове мистецтво можна створювати різними способами-

ми, використовуючи різне програмне та апаратне забезпечення. Але для початку, щоб створити цифрове мистецтво, потрібно:

- трохи таланту та працьовитості;
- планшет для малювання з ручкою;
- деякі програми, такі як Photoshop тощо;
- комп'ютер або ноутбук для запуску програмного забезпечення;
- творчість та уява.

Не обов'язково, це може бути важко для традиційних художників при переході на цифрові форми або навіть для початківців через стрімку криву навчання пристосування до нового середовища та вивчення всіх нюансів різного необхідного програмного забезпечення. Але це не складніше традиційного мистецтва; для цього потрібно трохи звикнути та розвинути свої навички.

У певному сенсі цифрове мистецтво може бути простіше, ніж малювання, завдяки можливості виправляти помилки без особливих наслідків. Розфарбовування, розшарування, затінення тощо також набагато зручніше та легше виконувати на цифрових носіях, оскільки у розпорядженні художника є багато різних інструментів і налаштувань. Однак іншим талановитим художникам може бути важко освоїти нові технології, необхідні для створення цифрових творів мистецтва.

Не зовсім; цифрове мистецтво все ще вимагає подібних базових художніх навичок, а також вимагає, щоб художники вміли працювати з різним програмним забезпеченням. Він може бути більш простим і привабливим для початківців, оскільки в нього набагато легше потрапити, не вимагаючи занадто багато налаштування, місця та художнього обладнання.

Можливо, ви більше познайомитеся з цифровим мистецтвом через вашу присутність в Інтернеті, але важко сказати, чи воно насправді популярніше. Поширювати та публікувати цифрове мистецтво також набагато простіше, ніж звичайне мистецтво, тому воно може бути настільки популярним в Інтернеті. Цифрове мистецтво також віддають перевагу багатьом

новачкам через його зручність.

Багато популярних експонатів, які зараз демонструються по всьому світу, поєднують елементи цифрового та традиційного мистецтва. Наприклад, робота Яйю Кусами поєднує цифрові та фізичні форми мистецтва і привертає рекордну кількість відвідувачів, коли вони виставляють на виставку. Нещодавні цифрові експонати з ефектом занурення взяли старі традиційні твори мистецтва від таких художників, як Вінсент Ван Гог, і оцифрували їх, дозволяючи більшій кількості глядачів оцінити твори мистецтва, які колись було б набагато складніше побачити [3].

Існує багато способів придбати та зібрати цифрові твори мистецтва. Крипто-мистецтво — це ніша, що зростає, яка може стати чудовим способом дізнатися про цифрові твори мистецтва та придбати їх. Якщо вам подобається робота криптовалютних або цифрових художників, то покупка цифрового мистецтва може стати чудовим вибором для інвестування, яким ви зможете насолоджуватися так само, як і традиційні оригінальні твори мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Fisher, Ronald A. *Statistical Methods for Research Workers*. Edinburgh: Oliverand Boyd, 1925. Веб сайт. URL: <http://psychclassics.yorku.ca/Fisher/Methods/index.htm>
2. Digital Artas «Monetised Graphics»: Enforcing Intellectual Property on the Blockchain. Веб сайт. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13347-016-0243-1>
3. Friendly, Michael and Daniel Denis. «The Early Origins and Development of the Scatterplot.» *Journal of the History of the Behavioral Sciences* 41, no. 2 (2005): 103–130. Веб сайт. URL: <http://www.datavis.ca/papers/friendly-scat.pdf>
4. Presenting and Preserving New Media”, in *Media Art Histories*, ed. Oliver Grau. Cambridge, MA: MIT Press 2007, p. 252.

Жирак Л.М.,
*старший викладач кафедри туризму
 та готельно-ресторанної справи,
 ЗВО «Університет Короля Данила»,
 м. Івано-Франківськ, Україна*

ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Реалії сучасного життя вказують на чітку зміну тенденцій у сфері туризму та готельно-ресторанного бізнесу. Пандемія Covid-19, закриття кордонів, обмеження в подорожах, зростання інформаційних технологій, кліматичні та економічні зміни суттєво вплинули на весь туристичний бізнес і, зрештою, на свідомість самого туриста.

Перший, і головний тренд постковідного періоду – турбота людини про власне здоров'я, адже пандемія показала, що лише міцний імунітет людини здатен боротися з хворобою. Здоровий спосіб життя, турбота про власне тіло, усвідомлене харчування, гігієна сну, відпочинок на свіжому повітрі сприяють розвитку wellness-індустрії, попиту на оздоровчі, йога, детокс-тури, активний відпочинок. Необхідність тримати соціальну дистанцію, зменшення скупчення людей призвели до тенденції зростання кількості індивідуальних турів і, як результат, зменшення групових з великою кількістю туристів. Світовий тренд, який з'явився після того, як більшість держав закрили кордони для іноземців, – збільшення відсотка внутрішніх подорожей. Така тенденція, найімовірніше, залишиться і в довгостроковій перспективі.

Чітко спостерігається тенденція до впровадження нових послуг, турів, екскурсійних маршрутів, нового напрямку подорожей, будівництва нових інфраструктурних об'єктів. Спостерігаємо впровадження електронної системи бронювання в готелях; електронні системи продажу авіаквитків; Інтернет рекламу; Е-комерцію (в мережі Інтернет), створення віртуальних турагенств, мобільних додатків туристичного підприємства, в яких буде ефективно та зручно налаштована система вибору та

бронювання обраних клієнтом послуг, розвиток інтегрованих готельних ланцюгів, використання комп'ютерних клієнтських баз даних, CRM систем, можливість виходу підприємств на нові ринки збуту, розробка спеціальних турів і послуг для окремих груп споживачів (наприклад, людей з обмеженими можливостями) [5].

В епоху інформаційних технологій сфера туристичних послуг переходить на новий рівень, в якому туристи звертаються до фахівця не просто як до продавця туру, посередника між туроператором і, власне, клієнтом, а як до високоосвіченої особистості, якій довіряють, просять поради, прислухаються. В різноманітні інформації туристу потрібна якісна консультація, порада, підтримка, і, в даному контексті, з'являється професія тревел-консультант, який допомагає у плануванні подорожі, опираючись на власний досвід, продаючи власні знання, психологічну підтримку, індивідуальний підхід. Сучасний світовий туристичний ринок прагне по переорієнтації фахівця з туризму з продавця в консультанта з подорожей з власною професійною цінністю, особистісним брендом, професійним підходом «людина до людини».

Зростає кількість туристичних мобільних додатків, є можливість бронювати тур онлайн, з'являються послуги «онлайн супермаркет турів».

Змінюються і самі тури. Зростає попит на авторські тури, де основою виступає емоційна складова, а туристи, маючи можливість працювати віддалено – можуть самостійно подорожувати на тривалий період часу [1].

Все більш популярними стають майстер-класи з національних ремесел, акцент на автентичність.

Актуалізуються електронні канали продажів туристичних продуктів та новітні завдання маркетингу. Інтернет вплинув на маркетинг туристичних послуг більше за будь-які інші технології. Він уже утвердився як основний канал розподілу, просування і збуту туристичних продуктів в умовах інформаційного суспільства веб-сайти для подорожей та мобільні додатки нада-

ли широкі можливості для організації подорожі онлайн. Для сучасних мандрівників практично немислимо не вміти самостійно спланувати та забронювати подорож заздалегідь. Одержавши доступ до величезного обсягу відомостей в мережі Інтернет, туристи використовують їх як основне джерело інформації при виборі напрямів подорожі. Тому туристичні підприємства, які реалізують туристичні послуги, не працюючи в режимі онлайн, не можуть успішно продавати свій продукт на ринку і ефективно конкурувати [2].

Туристичний бізнес тісно співпрацює з закладами ресторанного господарства, де також спостерігаються суттєві зміни. Ресторатори в конкурентній боротьбі за споживачів використовують різні інструменти: авторську, креативну та кухню ф'южн спрямування; високоякісне спеціалізоване та поліфункціональне устаткування; висококласні посуд та аксесуари сервірування; сучасний дизайн; музичне обслуговування, в тому числі шоу-програми, пропонують послуги сомельє, фумельє, бариста, впроваджують різні дисконтні програми та інші атрактивні елементи тощо. Основними трендами в сфері харчування є: ghostkitchens, darkkitchens та розквіт доставки; франшиза (запуск бізнесу за успішною і стабільною моделі виглядає набагато привабливіше, що підтверджується статистикою відкритих закладів громадського харчування); монопродукт (відвідувачі все частіше надають перевагу більш цілеспрямованим та вузьке спеціалізованим закладам: кафе-кондитерська, піцерія, бургерна або кальянна – атмосферні, затишні заклади, де улюблені страви готують дійсно смачно; випічка та солодощі (більше пекарень та кондитерських); мультимедійність (комбінація онлайн і офлайн продажів їжі); крафтові напої та страви; casual сегмент і корисне харчування (все більшою популярністю користуються fast-casual заклади – популярний формат для тих, хто любить здорову їжу, але не люблять довго чекати. Особливий акцент ставиться на національну кухню, формат hyperlocal [4].

Нині значного поширення набув термін «екотуризм». Принциповим критерієм екотуризму є те, що він відбувається у при-

родному середовищі, тобто це природно-орієнтований туризм. Сутність його полягає в акцентуванні уваги не тільки на виді рекреаційної діяльності, але й на характері впливу туризму на довкілля та ступені відповідальності як туристів, так і організаторів щодо збереження природного середовища [3].

Отож, світова туристична галузь в цілому і в Україні зокрема, змінюється, в залежності від умов і факторів, які спостерігаються у суспільстві і закономірно підлаштовується під реалії часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондар О. О. Особливості авторського туру. *Готельно-ресторанний та туристичний бізнес: реалії і перспективи: тези доповідей VII Всеукр. студ. наук. конф.* (Київ, 18 березня 2021 р.). Київ: Київ. нац. торг.-екон. у-т, 2021. С.167-168.

2. Вовчанська О.М. Маркетинговий аналіз інноваційного розвитку ринку туристичних послуг. *Сталий розвиток туризму на засадах партнерства: освіта, наука, практика: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф.*, 31 жовт.-1 лист. 2018 р. / [відповід. за вип. : М. Ю. Барна]. Львів : ЛТЕУ, 2018. С. 153-157

3. Габа М.І. Екотуризм як один із засобів взаємозбагачення різних культур. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. 2011. Вип.ІІІ (43),. С.212-215.*

4. Гірняк Л.І., Решетило Л.І., Волощук В.О. Сучасні тенденції розвитку ресторанного бізнесу в Україні. *Інновації, тренди та перспективи індустрії гостинності: матеріали I Міжнародної науково-практичної Інтернетконференції* (12 грудня 2019 р.). Львів: ЛТЕУ, 2019. С.52-55.

5. Гладкий О. В. Сучасні інноваційні стратегії туристичного підприємства. *Інновації, тренди та перспективи індустрії гостинності: матеріали I Міжнародної науково-практичної Інтернетконференції* (12 грудня 2019 р.). Львів: ЛТЕУ, 2019. С.14-16.

Жирак Р.М.,
старший викладач
кафедри архітектури та будівництва,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ВПЛИВ УРБООКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ПЛАНУВАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ГІРСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРОФІЛЮ В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ

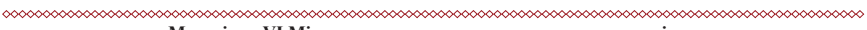
Відомо, що одним з найважливіших факторів, що вплинув і продовжує впливати на стан і розвиток українських малих міст є процес урбанізації[5].

Урбоекологічні фактори – дуже важливий компонент малих міст Карпатського регіону, адже саме вони визначають стан природних і антропогенно змінених екосистем та їх головних елементів, а також комфортність проживання у них місцевого населення[3, 225].

Найважливішими серед них можна назвати: забруднення твердими побутовими відходами, показники стану якості атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, якості питної води, стану зелених насаджень, санітарним станом території та її взаємозв'язок із рівнем захворюваності [3, 225].

Дослідження урбоекологічних взаємодій в гірських поселеннях рекреаційного профілю доволі складне завдання, враховуючи варіативність екологічних факторів, напружену екологічну ситуацію в регіоні, відсутність ефективних механізмів природокористування, недосконалість нормативно-правової бази в сфері екологічного законодавства, відсутність стратегічного просторового планування та єдиних підходів до ідентифікації та типологізації екологічних явищ та процесів[2, 135].

Актуальність нашого дослідження зумовлена, насамперед, необхідністю пошуку ефективних способів вирішення екологічних проблем в гірських поселеннях Українських Карпат,

підвищення рекреаційного і туристичного потенціалу регіону.

Будь-який населений пункт чи система розселення має кілька природних або екосистемних характеристик, які необхідно враховувати під час його дослідження, планування або управління ним [6].

Як складну систему, урбоекосистему можна уявити у вигляді динамічно взаємодіючого поєднання двох підсистем: природної і антропогенної. Своєю чергою, природна система поділяється на геосистему, гідросистему, аеросистему і біосистему; антропогенна – на підсистеми виробничу, містобудівну і інфраструктурну [6].

Дуже важливе значення у формуванні планувальної схеми малих міст рекреаційного профілю Івано-Франківської області відіграють урбоекологічні фактори, передусім, рельєф, клімат, лісові, земельні, мінеральні ресурси, демографічна ситуація. Гірський рельєф та густа гідрологічна мережа стали визначальними і мали найсуттєвіший вплив на розташування поселень Карпатського регіону на підвищених, вододільних ділянках. Також, визначальним є вплив цих факторів на розміри населених пунктів, розгалуженість генеральних планів таких населених пунктів, особливості заселення. Найяскравіше це можна побачити на прикладі планувальної структури Микуличина, Татарова, Верховини, Делятина та інших [3, 227].

Природна система характеризується різноманітними геохімічними і біологічними процесами на території міста, наприклад, вивітрювання гірських порід, кругообіг води, фотосинтез [4].

Антропогенну субсистему у міста характеризують створення і подальший розвиток структур техногенного походження, перетворення природного ландшафту в культурний. Природна та антропогенна система в містах тісно пов'язані, проте, їх головна відмінність полягає в тому, що природна субсистема здатна до саморегуляції і не потребує активної дії на неї антропогенної системи. Антропогенна система, навпаки, цілком залежить від природної системи. При цьому людина як елемент,

що одночасно належить обом системам, створює антропогенну систему, сильно змінюючи природну, часто позбавляє її здатності до саморегуляції [6].

Складність міської системи полягає в тому, що будь-яке урбаністичне утворення не функціонує в ізоляції; зовнішні зв'язки таких систем дуже складні і великі. Містобудівна підсистема, наприклад, складник більш великої системи – регіональної, відповідно до цього зовнішні і внутрішні зв'язки в місті як в системі надзвичайно складні [6].

Малі поселення надзвичайно динамічна система, оскільки, з часом вони можуть суттєво кількісно і якісно змінюватися, а рекреація, є один із визначальних факторів, які викликають ці зміни. Прикладом можна назвати Паляницю, де знаходиться гірськолижний курорт «Буковель» [3, 227].

Будь-яке поселення можна назвати складною поліструктурною екосистемою, оскільки, його формують рослини, тварини, різні мікроорганізми з середовищем їхнього існування. При цьому головними системотвірними процесами є потоки речовини і енергії [1].

Головна відмінність поселень рекреаційного спрямування Українських Карпат від природних екосистем визначається домінуванням людини, яка штучно створює і регулює потоки речовини й енергії, формує і розриває трофічні ланцюги, впливає на процеси теплового і газового обміну. Вона багато в чому і автор середовища свого існування, бо архітектура будь-якого населеного пункту – результат її діяльності як соціальної істоти [6].

Загалом, урбосистема поліморфна, вона не може повністю вписатись у природну або антропогенну субсистему, оскільки середовищем мешкання людини в місті є і природні (гідросфера, атмосфера), і антропогенні (будівлі, елементи інфраструктури) підсистеми. Ця властивість міських систем пояснює надзвичайну складність конструктивних втручань в урбоценози задля їх реконструкції і оптимізації тому, що місто має розширену системну структуру [6].

Можемо припустити, що планувальна структура гірських поселень Українських Карпат безпосередньо залежить від екологічної ситуації в регіоні та від урбоекологічних взаємодій між різними чинниками природного і антропогенно зміненого середовища[2, 143].

Зсуви ґрунту, надмірні руйнівні повені, лісові пожежі, антропогенний тиск, забруднення довкілля, знищення біорізноманіття – далеко не повний перелік екологічних факторів, які мають або можуть мати суттєвий вплив на розвиток гірських територій і серйозно впливають на планувальну структуру гірських поселень [3, 230].

Саме тому, вирішення урбоекологічних проблем Карпатського регіону – нагальне і першочергове завдання місцевої та регіональної політики в сфері сучасної урбаністики та містобудування, а також ефективного та раціонального природокористування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Василенко І.А., Півоваров О.А., Трус І.М., Іванченко А.В. Урбоекологія. Дніпро: Акцент ПП, 2017. 309 с.
2. Жирак Р. М. Теоретичні передумови дослідження урбоекологічних взаємодій у гірських поселеннях рекреаційного спрямування. *Містобудування та територіальне планування*. Київ: КНУБА, 2020. Вип. 74. С. 134-148.
3. Жирак Р.М. Особливості просторової структури гірських поселень рекреаційного профілю Українських Карпат: урбоекологічний аспект. *Містобудування та територіальне планування*. Київ: КНУБА, 2021. Вип. 78. С. 224-236.
4. Кучерявий В.П. Урбоекологія. Львів: Світ, 1999. 320 с.
5. Стадник Г. В., Радіонова Л. О. Модель управління малим містом України: виклики сучасності. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/28_2019_ukr/6.pdf(дата звернення: 05.05.2022).
6. Франчук Г.М. Урбоекологія і техноекоекологія: підручник К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друку», 2011. 496 с.

Жупник В.В.,

кандидат історичних наук,

доцент кафедри права

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ РАДЯНСЬКОЇ МІЛІЦІЇ

В умовах активізації тоталітарної російської доктрини, яка апелює до відродження радянської державності, актуальним стає вивчення історії створення та правових засад діяльності органів міліції в УРСР, які якраз і виступали одним з інструментів тоталітарної, репресивної системи.

З проголошенням державної самостійності України та демократизацією всіх сфер життя настав новий етап у дослідженні історії міліції. Стало можливим відкинути ідеологічні надбудови, а також отримати доступ до значного масиву раніше недоступного архівного матеріалу. Відповідно, сучасна вітчизняна історіографія з історії міліції характеризуються як новими концептуальними підходами та використанням маловідомих і невідомих документів, що дає змогу висвітлювати як історію міліції в цілому, так і висвітлення окремих проблем об'єктивно й ґрунтовно. Третя особливість цього етапу полягає в тому, що з'явилася низка праць, присвячена діяльності міліції на регіональному та обласних рівнях, що відступають від концептуальних принципів загально-теоретичного характеру і базуються на конкретно-фактологічному матеріалі, не оминаючи при цьому раніше заборонені теми. Серед них слід відзначити праці І. Біласа [2], дисертаційні дослідження Л.Бородича [3], М.Войцехівського [5], О.Олійника [11], М.Поліковського [16] та ін.

Життєдіяльність органів внутрішніх справ прослідковується і в колективній монографії «Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ – ХХ ст. Історичні нариси» [14], в якій, зокрема, ІХ – Х розділи присвячені терору в західних областях УРСР у 1939 – 1941 та другій половині 40 – 50-х рр. У цій фундаменталь-

ній праці вперше рельєфно проступають нові методологічні орієнтири, які дозволили поєднати історіософську та історико-правову інтерпретацію складних, неоднозначних явищ та феномену насильства. Автори вперше застосовують термін «державний терор» щодо радянської системи, яка позбавляла права на життя за національними, соціальними, релігійними та політичними ознаками всіх тих, хто не сприймав її політику та запропоновану форму суспільного співжиття. І, відповідно, вони мали право на свій захист у різних формах, у тому числі й на збройний опір. Такий методологічний підхід дає змогу по-новому подивитися і на роль силових структур, в тому числі й органів міліції, в забезпеченні функціонування радянської влади на теренах України, а особливо в західних областях. Проте слід зазначити, що в монографії зазначені проблеми, які відбувалися на території західних областей висвітлюються лише епізодично.

Серед праць останнього десятиліття ХХ ст., в яких відображено суспільно-політичні події, пов'язані з придушенням національно-визвольного руху в західних областях досліджуваного нами періоду, слід відзначити праці І.Андрухів та А.Француза [1], В.Веденєєва [4], А.Кентія [6], В.Сергійчука [15], Б.Яроша [16] та ін. За підрахунками О.Лисенка та О.Маруценка лише впродовж 1998 – 2002 рр. в Україні з'явилося 1038 публікацій з історії ОУН та УПА, а ще 728 у зарубіжних журналах української діаспори [10], в яких висвітлюється й участь ОВС у ліквідації самостійницького руху опору та здійсненні репресій.

Наприкінці 90-х рр. спостерігається тенденція до зацікавлення процесом організаційно-правового становлення міліцейських органів і в окремих областях України. Зокрема, з'явилося ряд збірників статей, спогадів, документів, художньо-документальних оповідей, історичних матеріалів і нарисів, які розкривають діяльність окремих служб міліції досліджуваного періоду на теренах Дніпропетровщини, Закарпаття, Буковини, Волині, Івано-Франківщини.

Першою спробою в історичній науці дослідження діяльності органів міліції на території окремо взятих західних областей

є праці В.Ковалика з діяльності органів міліції на території Станіславської області в 1939 – 1946 рр.[8-9], а також захищена ним у 2008 р. дисертація [7].

Одним із останніх дисертаційних досліджень, що присвячене діяльності органів міліції в радянську добу є праця І.Павловської «Організаційно-правові засади забезпечення законності в діяльності органів міліції УСРР (УРСР) (1919 рік – перша половина 1941 року)», захищена 2016 року в Києві [12].

Таким чином, в умовах державності України відхід від ідеологічних догм, а також доступ до значного масиву раніше недоступного для широкого кола дослідників архівного матеріалу дали можливість пошуку нових концептуальних підходів для об'єктивного висвітлення історії створення та правових засад функціонування міліції України радянської доби. Особливість цього періоду й у тому, що з'явилася низка праць, присвячених діяльності міліції на регіональному та обласних рівнях, які відступають від концептуальних принципів загальнотеоретичного характеру і базуються на конкретно-фактологічному матеріалі, не оминаючи при цьому раніше заборонені теми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрухів І., Француз А. Станіславщина: двадцять буремних літ (1939 – 1959). Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. Івано-Франківськ – Рівне: ДФ «Талія», 2001. 336 с.

2. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917 – 1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: У 2 кн. К.: 1994.

3. Бородич Л. Внутрішні й прикордонні війська в Україні у 1917 – 1941 рр. (Історико-правовий аспект): Автореф. дис... канд. юрид. наук. К.,1999.24 с.

4. Веденєєв Д. «Бункерна війна» в Західній Україні у 1940-1950-х роках. *Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. статей.* К., 2003. Вип. 7. Частина 2. С. 77-88.

5. Войцехівський М. Правові основи організації та діяльності органів міліції України у повоєнний період (1946 –

1953 рр.): Автореф. дис.. канд.. юрид. наук. Харків, 2001. 16 с.

6. Кентій А. В. Українська Повстанська Армія в 1944 – 1945 рр. К., 1999. 219 с.

7. Ковалик В. Діяльність органів міліції Станіславської області в 1939 – 1946 роках. Історико-правовий аспект. Автореф. дис...канд.. ст. наук: 07.00.01. Ужгородський національний університет, 2008. 20 с.

8. Ковалик В.В. Підготовка кадрів Робітничо-селянської міліції НКВС в 1939-1941 рр. *Мандрівець*. 2007. № 6. С. 24-34.

9. Ковалик В.В. Репресивні дії органів НКВС проти УПА на теренах Станіславщини в 1944 році. *Сторінки воєнної історії. Науковий вісник Інституту історії НАН України*. Випуск № 11. К., 2006. С. 229–234.

10. Лисенко О., Марущенко О. Організація українських націоналістів та Українська повстанська армія. Бібліографічний покажчик публікацій 1998 – 2002 років. К., 2002.

11. Олійник О. Народний комісаріат внутрішніх справ України (1917 – 1941 рр.): структура, функції, діяльність: Автореф. дис... канд.. юрид. наук. Харків, 2000. 19 с.

12. Павловська І.В. Організаційно-правові засади забезпечення законності в діяльності органів міліції УСРР (УРСР) (1919 рік – перша половина 1941 року): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2016. 20 с.

13. Поліковський М. Міліція західних областей України в 1945 – 1950 рр. (політико-правовий аналіз діяльності): Автореф. дис... канд.. юрид. наук. Харків, 1995. 22 с.

14. Політичний терор і тероризм в Україні . XIX – XX ст. Історичні нариси / Д. В. Архієрейський, О. Г. Бажан, Т. В. Бикова та ін. Відповід. ред. В. А. Смолій. К.: Наук. думка, 2002. 952 с.

15. Сергійчук В. І. Десять буремних літ. Західноукраїнські землі у 1944 – 1953 рр. Нові документи і матеріали. К.: Дніпро, 1998. 942 с.

16. Ярош Б. О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях. 30 – 50-ті роки XX ст.: Історико- політологічний аспект. Луцьк, 1995. 170 с.

Золотарчук Н.І.,

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри дизайну,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

РИСУНОК В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ

Рисунок займає чільне місце у підготовці фахівців графічного дизайну. Він є важливим чинником самого проектування на всіх його стадіях, слугуючи засобом накопичення та вивчення інформації (на початку роботи), створення різноманітних варіантів (на етапі пошуку). Тут пошукові графічні начерки дозволяють ефективно використовувати візуальне мислення дизайнера. Ескізні зображення утримують в такому стані, щоб можна було змінити у найкоротший термін, вносячи потрібні уточнення. Зокрема графічні відтворення на стадії ескізування можуть піддаватися комп'ютерній обробці, завдяки чому можна отримати більшу кількість нових компонувань та варіантів вирішень[5].

В процесі сучасного проектування важливими засобами є «підручними – від руки» і «комп'ютерними», з досягненням максимальної достовірності зображення. Вони швидше доповнюють, аніж заперечують один одного, але неодмінно вимагають професійного володіння.

Слід сказати, що певний час проходила масова перекваліфікація фахівців різних професій, які самотужки, або на короткочасних курсах опановували професію дизайнера, обмежувалися лише освоєнням комп'ютерного проектування. «Не вірте архітекторові, що не вмє малювати» – застерігав глава французьких енциклопедистів XVIII ст. Дені Дідро[6, с.8]. Якщо не володіти в достатньому обсязі фундаментальними знаннями – рисунком, перспективою, основами композиції, коли в основу своєї діяльності покладено використання тільки ресурсів інтернету як засіб пошуку ідей, засобів їх реалізації то і стереотипність мислення

дизайнерів породжуватиме або відвертий кітч, або невиразний продукт невисокої якості. Альтернативу досконалому оволодінню пропорціями, станами динаміки і статички, ритму, контрастами і нюансами, світлом і тінню, кращого засобу, ніж класичний рисунок і живопис, людство не придумало [5].

Питанням викладання рисунка нині займаються такі науковці: Попов М., Ростовцев М., Чебикін А., Прохорова Н., Логвін Г., Білецький П.

Метою даної публікації є висвітлити значимість рисунку у підготовці фахівця графічного дизайну, а завдання: визначити головні принципи методики викладання дисципліни з урахуванням основних способів зображення із завданнями візуалізації.

Дослідницький характер «малюнка» обумовлює величезне значення, що надається йому в процесі навчання образотворчому мистецтву. Тут рисунок є провідною дисципліною в процесі навчання художників, архітекторів, графічних дизайнерів. Його викладання в навчальних закладах є одним із найважливіших орієнтирів майбутньої діяльності [6, с. 7-8]. Рисунок спрямований на розвиток об'ємно-просторового мислення студента, пов'язаного з умінням бачити існуючу й створювану «натуру». Студенти свої знання й уміння застосовують, зображуючи середовище. Вони звикають фіксувати свої думки і висновки досліджень засобами графіки [6, с. 9-13.]

Даниленко В. у своїй праці «Дизайн» пише: «Коли за комп'ютер сідає не художник і починає виконувати роботу художника – то це відразу дуже видно. Бо тільки багатолітній художній вишкіл дає чуття композиційної рівноваги, кольорової гармонії, нюансів пластики. Фундаментальна художня підготовка-універсальна база у використанні більш складного, ніж олівець, інструмента – комп'ютера» [1].

Рисунок необхідний у підготовці студентів графічного дизайну. Як зазначено в колективній монографії «Місто очима студентів. Проблеми візуального сприйняття і графічне відображення архітектурного середовища»: «... В ескізі вони

намічають головні моменти. Саме завдяки спрощенню зображення в ескізі можна точно зрозуміти та виявити на аркуші характер, закономірність, особливий ритм, розподіл силуетів, вигинів, сплетінь, що закладені в ландшафті; ліричність їх системи, яка інакше може уникнути уваги, загубитися в гонитві за точністю деталей та схожістю з натурою. (Усе сказане стосується й кольорового рішення, і аналізу об'ємно-просторових та конструктивних закономірностей натури, і до матеріального характеру предметів)» [6, с. 16].

Мартинюк С. у своїй праці «Рисунок у підготовці фахівців графічного дизайну» зазначає: «...опрацювання форми, яке досягається засобами тонального рисунка, актуальне і в комп'ютерному проектуванні. Цей напрям візуалізації швидко прогресує від схематичних муляжних зображень до переконливих віртуальних об'ємно-просторових візуалізацій. Для дизайнера-графіка, дизайнера-аніматора важливим є досконале володіння засобами тонального рисунку»[5].

Оскільки сучасні дизайнери-графіки використовують комп'ютерні програми то площинний і об'ємно-просторовий рисунок для студента графічного дизайну є необхідним. Суттю підготовки дизайнерів за сучасною методикою є виокремлення проблем лінійно-конструктивного аналізу форми, об'ємно-тонального опрацювання пластики і площинного узагальнення об'ємних форм в окремі проблеми. Необхідно розвивати вміння швидко схоплювати основне у короткочасних начерках(використовують графічний олівець, туш, пера і пензлі). Вироблення точної, пружної, конкретної і сміливої лінії стане основою творчого почерку художника, зокрема, розвитку власної манери. Важливим для художника-графіка це – його власний, вироблений стиль, коли ми за одним твором (або фрагментом) можемо визначити авторство, період, навіть час його створення [5].

Опрацювання форми, яке досягається засобами тонального рисунка, актуальне і в комп'ютерному проектуванні. Цей напрям візуалізації швидко прогресує. Для дизайнера-графіка

важливим є досконале володіння засобами тонального рисунку. Тут головним методичним принципом є єдність трьох неподільних процесів: навчального, навчально-творчого та інноваційно-творчого, з урахуванням специфіки спеціальності, як зазначає Мартинюк С.

Урахування специфіки є достатньо складна методична проблема, що маємо лише поодинокі приклади достатньо фахового її розв'язання, йдеться про правильне, оптимальне використання ресурсу предмету рисунку в підготовці фахівців відповідної спеціальності «Графічний дизайн». Знання методів викладання рисунка важливе для розуміння сучасних тенденцій у розвитку графічного дизайну та при виконанні завдань візуалізації. Увага акцентується на пошукові перспективних нововведень у навчальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Даниленко В. Дизайн. Харків: ХДАДМ, 2002. с.238.
2. Сотник Л. І. Історія методів викладання рисунка.
URL:<https://www.visnik.org/pdf/v2015-07-23-sotnyk.pdf>
3. Лопухова С. Рисунок і живопис для майбутніх графічних дизайнерів в умовах дистанційного навчання.
URL:<http://demiurge.knukim.edu.ua/article/download/246851/244533/567633>
4. Максименко А. Педагогічні системи та навчальні методи в контексті основних мистецьких принципів (концепція синтезованої педагогічної системи) // Вісник ЛАМ. Вип. 13. Львів: ЛАМ, 2002. С. 3-10.
5. Мартинюк С. Рисунок у підготовці фахівців графічного дизайну. URL:<https://artkipdm.kosiv.org.ua/2014/12/19/1035/>
6. Шубович С. О., Вінтаєва Н. С., Г. Л. Коптева Г. Л. та ін. Місто очима студентів. Проблеми візуального сприйняття і графічне відображення архітектурного середовища : монографія: Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва. ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ, 2014. 237 с.
7. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33756465.pdf>

*Зварич Р.В.,
професор кафедри права,
доктор юридичних наук, професор,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ПРАВА В КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ ЙОГО ФУНКЦІЙ

Сучасний перехідний етап розвитку вітчизняної державно-правової системи потребує глибокого усвідомлення соціальної сутності права та системи функцій права. Будь-який соціальний інститут може бути дієвим та будь-який соціальний процес може бути реалізованим тільки в тому випадку, коли дієвими будуть його функціональні характеристики. Це ж стосується правових інституцій та правових процесів. Їх функціональні особливості втілюються через функції, а функціональні особливості права, як соціального регулятора, – через функції права.

Функції права визначають ті соціальні риси права, в яких розкривається його специфіка та природа, зокрема: 1) сутність права; 2) активні напрямки правового впливу; 3) організаційні зв'язки з об'єктивною реальністю; 4) динамічні та статичні характеристики.

Саме тому, як зазначає Ю. Рудик, дослідження функцій права є вивченням самого права, яке створює можливості повноцінного розуміння його соціальної ролі та пріоритетів впливу на мінливі суспільні відносини [6].

Питання про сутність права і його призначення в житті суспільства безпосередньо пов'язане з його функціями. На думку Н. М. Оніщенко, саме правові функції відображають легітимність діючої влади, загальносоціальну спрямованість діяльності держави, оскільки право покликане забезпечувати інтереси всіх членів суспільства і кожного з них зокрема. Тобто, право повинно бути найбільш ефективним соціальним регулятором, визначати можливу і обов'язкову поведінку в

даному суспільстві [5, с.10].

Таким чином, призначення права в суспільстві полягає в регулюванні, упорядкуванні суспільних відносин. В цьому проявляється і його цінність. Регулюючі властивості права виражаються в його функціях, які впливають з його юридичної природи і соціальної сутності, та характеризуються як основні напрямки регулюючої дії права [9, с. 181].

Аналіз функцій права, як єдиної цілісної системи, дає змогу згрупувати і упорядкувати знання при їх вивченні. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти зміст кожної з функцій права. У реальному житті функції права не існують ізольовано одна від одної, а тісно взаємопов'язані. Тому, цілком справедливою є думка вчених, що жодну з функцій на можна досліджувати досить повно і всебічно без аналізу її взаємодії з іншими функціями, тобто без вивчення їх у системі [7].

Поділяємо позицію О. Миронець, що систему функцій права доцільно розглядати, виходячи з їх поділу в залежності від спеціально-юридичного впливу права та його загальносоціального впливу, оскільки об'єктивно право здійснює ці дві групи функцій. Однак, вказані групи функцій права повинні завжди розглядатися у взаємозв'язку з його системою. Функції права можуть проявлятися на рівні всієї системи права в цілому або на рівні її структурних елементів (галузей, підгалузей, інститутів, норм) чи можуть мати міжгалузевий характер. Тобто функції права варто розглядати як систему, яка складається з двох великих груп, що можуть зовні проявлятися на рівні елементів системи права [4, с. 17].

У зв'язку з цим, в сучасній літературі із загальної теорії права традиційно пропонують дві групи критеріїв класифікації функцій права – зовнішні (такі, що знаходяться за межами права) і внутрішні (такі, що знаходяться в його межах). За зовнішнім критерієм виділяють так звані соціальні функції права (політичну, економічну, ідеологічну, культурно-виховну, інформаційну ті ін.), за внутрішнім критерієм – основні власне юридичні функції (регулятивну, охоронну і захисну). В залежності

від значення, сутнісних властивостей правового впливу функції права поділяють на основні (регулятивну, охоронну) і неосновні (обмежувальну, компенсаційну, відновлювальну, інформаційну, екологічну та інші).

За часом дії функції права поділяють на постійні і тимчасові [11, с. 5].

Досліджуючи основні критерії класифікації функцій права, варто зауважити, що вони не є вичерпними і абсолютними. Тут цілком справедливою є думка С. Дроботова, який зауважує, що сам перелік функцій права, якщо його розбудовувати через пошук аналогу суспільних відносин як предмета правового регулювання або правової охорони, буде постійно варіюватись і змінюватись, оскільки постійно змінюється і саме суспільство. У цьому сенсі завжди залишається можливість виникнення «непередбачуваних» або «додаткових» функцій права, які поставатимуть у міру розвитку суспільних відносин і набуття ними нових властивостей [2, с. 19].

Проте в цілому система функцій права визначає їх поділ на дві основні групи: загальносоціальні та спеціально-юридичні.

До загальносоціальних функцій права включають: а) гуманістичну (охорона і захист права людства, народу, людини); б) організаторсько-управлінську (забезпечення можливості окремих соціальних суб'єктів щодо розв'язання певних соціальних проблем, допомога в організації спільних зусиль людей для досягнення загальнолюдського ідеалу); в) інформаційну або ж комунікативну (інформування людей про волю законодавця); г) оціночно-орієнтаційну (оцінка поведінки людей з точки зору законів держави, визначення безконфліктних, соціально-допустимих шляхів і засобів задоволення потреб людини в межах правомірної поведінки); д) ідеологічно-виховну (формування у людини певного світогляду та виховання в неї взірців правомірної поведінки); е) гносеологічну або ж пізнавальну (роль права як джерела пізнання закріплених в ньому закономірностей розвитку суспільства, основних культурних надбань, програм і цілей).

До спеціально-юридичних функцій права належать: а) регулятивна (статична і динамічна); б) охоронна.

Суть регулятивної функції права полягає у врегулюванні суспільних відносин шляхом закріплення суспільно-корисної та бажаної для держави поведінки.

Регулятивно-статична функція права проявляється в тому, що право закріплює суспільний порядок, який складається на певних етапах у соціально-неоднорідному суспільстві.

Регулятивно-динамічна функція вказує на здатність права забезпечувати функціонування та динамічний розвиток суспільних відносин, створювати підстави для виникнення нових видів соціального зв'язку.

Охоронна функція розкриває спрямованість права на охорону відповідної системи суспільних відносин, забезпечення їх недоторканості з боку правопорушників, на недопущення правопорушень, зменшення або усунення щодо них всякої небезпеки, а також в здатності відновлення відносин та відшкодування збитків [8, с. 67-68].

Отже, система функцій права є єдиним цілісним утворенням, яке згруповує та упорядковує окремі його функції у відповідності до вимог та потреб суспільства і держави, а також забезпечує злагоджений механізм ефективного функціонування суб'єктів державно-правового життя та регулювання суспільних відносин [3, с.122].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Агафонова Г. Ю. К вопросу о системе функций права. Юридический аналитический журнал, 2002. № 3 (4). С. 5 – 8.
2. Дроботов С. Актуальні проблеми систематизації загальних соціальних функцій права. Юридична Україна. 2010. № 12. С. 17 – 23.
3. Зварич Р.В. Основні методологічні підходи до розуміння і класифікації функцій права. Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти[текст]: Матеріали II Всеукраїнської науково-практич-

ної конференції (27 березня 2015 року) м. Івано-Франківськ: Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького, 2015. С. 120-123.

4. Миронець О. М. Функції права: поняття та класифікація: http://lsej.org.ua/2_2014/5.pdf.

5. Оніщенко Н.М. Проблеми поняття, сутності та природи права. Юрист України. 2011. № 2(15). С. 5-10.

6. Рудик Ю. В. Сучасні погляди на поняття «Функції права». Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 45. С.233– 236.

7. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / Зайчук О. В. та ін.; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2006. URL: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part3/1302.htm.

8. Теорія держави і права: Навч. посіб. / А. Ю. Олійник, С. Д. Гусарев, О. Л. Слюсаренко. К.: Юрінком Інтер, 2001. 176 с.

9. Черданцев А. Ф. Теория государства и права: Учебник для вузов. М.: Юрайт, 1999. 432 с.

Івашиків Т.С.,

кандидат економічних наук,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ МАШИН І ОБЛАДНАННЯ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ У ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУЦІ

В сучасній економічній літературі дуже часто можна зустріти плюралізм у підходах та методах економічної оцінки машин і обладнання в процесі їхнього використання у виробничій діяльності. Основні засоби є не тільки кінцевим продуктом споживання, а й джерелом для виробництва нових товарів чи послуг і в кінцевому випадку отримання прибутків. В залежності від того, в якій економічній системі працює дана техніка, буде

залежати і її ефективність. В плановій системі головним цільовим показником служитиме ступінь виконання державного плану, а в ринковій системі прибутковість у короткостроковій і довгостроковій перспективі. І одним з елементів чи показників, що забезпечують прибутковість у довгих періодах і є рівень конкурентоспроможності обладнання. Тому аналіз поглядів на її оцінку має наукову цінність і актуальність.

На початку ХХ століття, в колишньому СРСР пропонувалося оцінювати ефективність машин і обладнання по її головній властивості. Наприклад, для машин, які застосовуються у сільському господарстві, це їхня потужність. Вона може бути досить точно визначена кількісно і дає можливість порівнювати машину з іншими. Чим потужніший двигун в машини, тим вона краща. Однак, він не міг визначити ефективність використання універсальних машин при виконанні різного роду робіт, які потребували різну потужність двигуна, різні темпи виконання завдань і в різних галузях виробництва. Крім того, даний підхід не дозволяв проводити жодної економічної оцінки, тим більше на конкурентоспроможність.

Враховуючи дані недоліки було запропоновано використання показників загальної та порівняльної ефективності [1, с. 19]. Критеріальним вважався показник порівняльного економічного ефекту. Тут економічний ефект визначається як різниця між приведеними витратами базового та нового варіанту машини. Тобто, для того, щоб виробник міг визначити, яке обладнання краще, може принести більше прибутку, а отже і конкурентоспроможніше, треба було оцінити як мінімум два зразки техніки у процесі їхнього використання. Це дозволяло визначити економічні витрати на їхнє використання, і яке обладнання мало менші загальні та приведені витрати і означало, що воно краще. Адже для підприємця зменшення витрат, в наслідок використання кращих основних засобів, буде прибутком. Даний підхід унікав пастки визначення прибутковості універсальних машин, коли важко точно визначити скільки прибутку приносить конкретна операція серед усіх виконаних робіт. Проте,

даний підхід не дозволяв визначити, яка техніка краща для виробника у випадку, коли дві машини є неефективні у його виробничих умовах.

Наступним кроком вперед стала методика оцінки конкурентоспроможності машино-технічної продукції розробленою вченими ЦНДІТЕД важмаш та ВДПВС у 1972 р.[2, с. 17]. Дана методика передбачала оцінку техніки на конкурентоспроможність за допомогою диференціальних, інтегральних та змішаних коефіцієнтів конкурентоспроможності. Комплексне поєднання цих показників із використанням методу експертних оцінок, дозволяло порівняти обладнання із технічної та економічної сторони. В кінці ХХ століття та перших роках ХХІ століття даний підхід був розширений інтегральними показниками енергетичної ефективності, сервісу та естетики. Проте дані методи так і не змогли відповісти на питання чи дана техніка забезпечить конкурентоспроможність конкретного виробника, а лише констатували, що одна техніка є кращою та ефективнішою ніж інша

Виходом з даної ситуації стало вплив на наших вчених погляди американського вченого М. Портера [3, с. 180]. Автор стверджував, що конкурентоспроможність включає в себе набір показників, які формують її споживчу вартість (вартісні, технічні, функціональні, екологічні, сервісні і тд.).

При встановленні цінності засобів праці виникає необхідність її об'єктивної оцінки. Для вирішення цього питання необхідно дати кількісну характеристику корисних властивостей, якими володіє дана споживча вартість. Як говорилося в попередньому питанні, кількісне визначення споживчої вартості як сукупності

Виробники використовуючи техніку, що випускається фірмою, є інституціональним споживачем. Очевидно, що фірма-покупець, як і фірма-виробник, діють заради одержання прибутку. Цінність машини прямо залежить від того прибутку, який від її використання може отримати сільськогосподарський виробник, а отже може бути точно виражений в гривнях і копійках.

На ринку завод виробник пропонує по своїй ціні техніку, яка становить для покупця певну споживчу цінність. В резуль-

таті взаємодії встановлюється деяка критично важлива границя (додаткові витрати дорівнюють чи не дорівнюють додатковим доходам), що визначає можливість чи неможливість здійснення угоди. Саме її М. Портер і запропонував назвати споживчою цінністю[1]. Чим більше цінності (прибутку) у споживача техніки, тим вона і є конкурентоспроможнішою, а отже і буде мати більше шансів для придбання у заводу виробника.

Звичайно, що в даному підході визначити «прибуток», що одержує підприємець, при використанні машини, в якій були покращені певні естетичні елементи. Цим займається теорія граничної корисності, яка вимірює психологічну корисність за допомогою вигаданих штучних одиниць «ютилях». Звісно, даний підхід не має суттєвого практичного значення для засобів виробництва.

У нашій науці продовженням ідеї М.Портера були розроблено алгоритм визначення конкурентоспроможності за допомогою граничного аналізу та точки беззбитковості [4, с.132]. Тут запропоновано підхід, визначення запасу конкурентоспроможності кожним конкретним виробником виходячи із рівня витрат на виробництво продукції. Відштовхуючись від точки беззбитковості виробництва конкретної продукції та планової прибутковості, можна встановити конкретні вимоги до обладнання, яке повинно було б її виробляти. Тобто кожен підприємець може сформулювати «віртуальну» машину з конкретними економічними, технічними, енергетичними та естетичними показниками і чим краще, реальна машина буде відповідати заданим критеріям «віртуальної» техніки, тим вона конкурентоспроможніша.

Таким чином, у вітчизняній науці пройшла досить довга і продуктивна еволюція методів і підходів до оцінки основних засобів на конкурентоспроможність від суто технічних до комплексних багатосторонніх. Дану еволюцію спричинили такі об'єктивні економічні явища: прибуток, конкуренція та ринкові відносини. Хоча в плановій економіці на початку ХХ століття їх не визнавали, потім приховували (замасковували під виглядом

інших показників), але вони спричинили необхідність їхнього використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Довганюк Л. В. Методичні підходи до визначення ефективності капітальних вкладень. *Інвестиції: Практика та досвід*. 2004. № 4. С. 18-22
2. Методика оценки конкурентоспособности машинотехнической продукции. ЦНИИТЭИ тяжмаш и ВНИИВС при ГВКСМ СССР. М. 1990.
3. Портер М., Конкуренция. 2006. С. 205
4. Івашків Т.С. Оцінка економічної ефективності використання зернозбиральних комбайнів. Інфраструктура ринку. Випуск 30. 2019. С 132-139

Глин Л.М.,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ДЖЕРЕЛА ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В ГАЛИЧИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Історія українського національного руху останньої третини ХІХ – початку ХХ ст. однозначно свідчить, що Галицький сейм був центром політичного життя краю. вивчення історії українського сеймового представництва – необхідна передумова для з'ясування особливостей історичного розвитку західноукраїнських земель другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Насамперед варто зауважити, що з історії парламентаризму в Галичині нагромаджений значний комплекс документів, які дозволяють цілісно розкрити багатоколірну картину суспільно-політичного життя краю досліджуваного періоду.

Однак дослідник при вивченні даної проблематики зіткнеться з певними труднощами – поганий стан збереження матеріалів, а також якість рукописних джерел. Документи, що стосуються діяльності Крайового сейму, містяться в різних фондах і розкривають різноманітні аспекти політичного життя Галичини другої половини ХІХ ст.

Вивчення історії галицького парламентаризму вимагає залучення архівних і опублікованих джерел, різних за походженням та інформаційними можливостями. Такими джерелами є зокрема:

- законодавчі джерела (закони, акти, постанови);
- нормативно-правова документація сейму (стенограми засідань, алегати, обіжники, протоколи і звіти Крайового відділу);
- матеріали партійних та громадських організацій;
- мемуари, дані біографістики;
- періодичні видання.

Групу законодавчих джерел складають неопубліковані та опубліковані законодавчі акти, проекти крайової та імперської адміністрацій, які визначали політичний статус Галичини та правові основи функціонування Крайового сейму.

Другу групу джерел, яка є основною при розгляді практичної діяльності українського сеймового представництва зокрема і Сейму загалом, складають опубліковані матеріали стенограм, звітів і обіжників Крайового відділу, алегати, інтерпеляції та ін. Стенограми є важливим і основним джерелом для вивчення історії парламентаризму в Галичині. Однак на сьогоднішній час немає жодних джерелознавчих досліджень, які б здійснювали детальний аналіз методики та стилю їх написання, що змінювалися протягом всього періоду функціонування Сейму.

Ведення та друкування стенограм входило до компетенції Крайового відділу. На кожному засіданні працювало двоє або четверо стенографістів, які робили рукописний варіант. Роботу стенографістів контролювали квестори, яких обирали з середовища парламентарів.

Структура стенограми сформована наступним чином:

спочатку подається список послів, де вказується їхня станова і соціальна приналежність, курія з якої обрані до Сейму, далі йде детальний виклад усіх промов (подано також зміст різноманітних вигуків задоволення чи протесту, які лунали із зали), а в кінці подається список предметів чи населених пунктів, що фігурували під час засідання. Певною проблемою при аналізі стенограм є нумерація сторінок, що було зумовлено часом публікації, а також способом упорядкування друкованого варіанту. Для однієї сесії характерна послідовна нумерація усіх засідань, для іншої нумерація сторінок кожного засідання окремо.

Додатком стенограм є так звані алегати – публікації усіх законопроектів і рішень Крайового відділу та сеймових комітетів, які видавалися окремо від стенограм. Стенограми та алегати становлять єдине комплексне джерело, на основі якого здійснюється вивчення практичної історії парламентаризму.

Важливу групу джерел становлять матеріали партійних та громадських організацій Галичини другої половини XIX ст., зокрема москвофільської організації «Руська рада».

Четверту групу джерел становлять матеріали біографістики та мемуаристики. У архівних фондах є особисті збірки відомих парламентарів краю де містяться матеріали не тільки про їх професійну діяльність як депутатів сейму, а й інші відомості, що дозволяють сформуванню загальної картини суспільно-політичного життя регіону.

Окрім цього, в розпорядженні науковців знаходяться мемуари громадсько-політичних діячів Галичини кінця XIX – початку XX ст., які залишили детальні відомості про політичний розвиток краю загалом і діяльність сейму зокрема.

Цінну групу джерел для досліджуваної проблеми складають періодичні видання того часу. Матеріали періодичної преси дозволяють провести моментальний соціальний зріз суспільства, розкрити настрої напередодні виборів до Сейму, реакцію на діяльність найвищого крайового органу. Варто зауважити, що між українськими і польськими періодичними виданнями йшла справжня «війна». Як українські, так і польські видан-

ня вважали за необхідне давати власний коментар на події, що відбувалися, але при цьому вони не нехтували взаємними звинуваченнями.

Багатим інформаційним джерелом є газета русофільського спрямування «Слово». Варто також виокремити «Временникъ Ставропігійского института» у якому практично кожного номеру публікувалися біографічні відомості про відомих українських громадсько-політичних і культурних діячів другої половини XIX – початку XX ст. Цінні матеріали містяться у польській «Gazeti Narodowi» та її щотижневому додатку «Tygodnik nidzieľny», а також виданнях «Dziennik Polski» та «Dziennik Lwowski». Характерно, що усі періодичні видання Галичини були друкованими органами українських та польських політичних сил, а тому інформація, яка у них подавалася є достатньо суб'єктивною і односторонньою.

Таким чином, джерельна база дослідження є досить вагомою, що дозволяє виокремити в ній декілька груп, які дають можливість всебічно розкрити особливості розвитку системи парламентаризму в Галичині XIX – початку XX ст.

Гавадзин Н.О.,

*доцент кафедри управління та адміністрування,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СУТНІСТЬ ТА ПРИНЦИПИ ГРАНТРАЙТИНГУ

Нові креативні ідеї соціального підприємництва вимагають пошуку ресурсних джерел для їх фінансування. Сучасні виклики диктують нові вимоги і створюють нові можливості соціально-економічного розвитку. Отримати безповоротні кошти, які можуть бути надані фізичним особам чи організаціям для здійснення неприбуткової діяльності, можна за рахунок грантових програм. Таку перспективу реалізують написанням

грантових проєктів.

Грантрайтинг (від англ. «grant» – грант, субсидія, дар, стипендія; та «writer» – письменник) – це мистецтво написання проєктів на отримання безповоротної фінансової допомоги, яке включає в себе комплекс професійних навичок з керування проєктами, аналітики, планування, управління ризиками, маркетингу, PR-менеджменту, ділової комунікації, документообігу [1].

За іншим джерелом, грантрайтинг – це мистецтво написання бізнес-проєктів для отримання безповоротної фінансової допомоги [2]. Тобто реалізувати бізнес-ідею можливо переконанням грантодавця, що саме даний проєкт є найактуальнішим і конкурентоспроможним, а команда проєкту зможе вдало втілити його в життя. Проєктом, у данному контексті, є комплекс заходів, які впроваджуються для досягнення чітко встановлених цілей у визначений час та в межах бюджету. Ознаками, які характеризують проєкт є: інноваційність, цілеорієнтованість, обґрунтованість, логічність, достовірність, складність, чіткість, реалістичність, вагомість, економічна і соціальна ефективність, актуальність, доцільність, досяжність, дедлайни,[3].

Пошук фінансових ресурсів в сучасній міжнародній науковій літературі іменується, також, поняттям фандрейзинг. Фандрейзинг (fundraising: fund – кошти, фінансування; toraise – добувати, піднімати, збирати, надходити) або збір коштів – це процес залучення людських, матеріальних, інформаційних та ін. видів ресурсів, які суб`єкт господарювання не може забезпечити самостійно, проте, які є необхідними для здійснення діяльності загалом. Фандрейзинг – це пошук ресурсів (людей, устаткування, інформації, часу, грошей та ін) для реалізації проєктів та/ або підтримання існування організації. [4]. Фандрейзинг – широка сфера діяльності, що охоплює залучення різних джерел коштів: донорських, членських, благодійних. Такий вид діяльності ще називається грантрайтинг [5]. Фандрейзинг – це процес залучення коштів й інших ресурсів для реалізації конкретних задач або проєктів, а також для підтримання діяльності та існування організації загалом [6].

Отже, як грантрайтинг, так і фандрейзинг за економічним спрямуванням носять схожий характер. Для експертів країн із розвинутою економічною системою фандрейзинг є звичайним процесом: венчурні/грандові фонди оголошують конкурси, а їх переможці – отримують фінансове забезпечення проєктів. В Україні є великі можливості щодо участі у міжнародних програмах, тому важливим є розуміння принципів даного поняття. Принципами грантрайтинг є:

- Креатив і унікальність приваблює нових грантодавців для надання безповоротної фінансової допомоги.

- Системна робота проєктної команди пов'язана з чітким встановленням цілей, плануванням, організацією роботи із залучення ресурсів.

- Таргетованість передбачає аналіз сильних та слабких сторін проєкту для фокусування на виборі аудиторії із оцінюванням перспективних надходжень коштів.

- Випередження – розроблення превентивних заходів спрямованих на уникнення можливих проблем.

- Прозорість – постійна звітність діяльності для посилення довіри та збільшення кількості донорів.

- Ефективність – економічний, соціальний, екологічний, очікуваний, очевидний, відчутний та конкретний результат.

- Людяність. Залучення фінансів – це комунікація, побудування довгострокових відносин щодо зацікавлення грантодавця у проєкті.

- Військова стратегія: спочатку, збір інформації про донора, а потім – пропозиція своїх сил.

Грантрайтинг – це процес написання проєктів для пошуку ресурсів, який спрямований на реалізацію соціально-економічної ідеї. Сьогодні не існує гарантованого варіанту отримати засоби для реалізації проєктів. Грантрайтинг є складним, довготривалим і поетапним алгоритмом, що може привести до продуктивної і тривалої співпраці з грантовими фондами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний сайт «Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» Управління патентно-інформаційних послуг. Availableat: <http://iii.ua/uk/grantraying> (дата звернення: 27.04.2022)

2. Сімейна школа економіки. Шпаргалка для грантоотримувача. Availableat:<http://simshecon.com/shpargalka-dliagrantootrimumvacha/>(дата звернення: 26.04.2022)

3. Вольф О. Грантрайтинг і проектний менеджмент. Частина 1. Щотакеранти та проекти? Availableat:<https://nuozu.edu.ua/n/m/6045-hrantraitynh-i-proiektny-i-menedzhment-chastyna-1-shcho-take-hranty-ta-proiektu>(дата звернення: 28.04.2022)

4. Фандрейзинг матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. Availableat: <https://cutt.ly/bFDkuIS>(дата звернення: 07.04.2022)

5. Посібник з фандрейзингу для бізнес-об'єднань: посібник / Бабій О.Я. – Київ: 2017 – 168 с. Availableat: https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2018/03/Fundraising_for_BMOs_Vabij_2017.pdf (дата звернення: 08.04.2022)

6. Лукьянова В. Фандрейзинг: що це та чому фінансові пожертви важливі для розвитку організацій. Availableat: <https://life.pravda.com.ua/columns/2021/06/26/245274/>(дата звернення: 08.04.2022)

*Гаврецька М.Й.,
доцент кафедри права,
кандидат юридичних наук, доцент,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

31 липня 1924 р. польським Сеймом була прийнята низка, так званих, «кресових законів» для Східної Галичини, що врегульовували правовий режим української мови в різних сферах життєдіяльності. Зокрема, згідно з законом «Про зміну деяких постанов про організацію шкільництва» [3], в межах Східної Галичини в народних школах вводився так званий утраквізм або двомовність. Утраквізм торкався тільки тих шкіл, в яких до моменту запровадження згідно з діючими законами, мовою викладання в школах була українська мова. Щодо польських шкіл та польського шкільництва, то дія зазначеного закону на них не поширювалася.

«Перехресчування» українських шкіл на утраквістичні, за словами мешканців українських громад, вчинялися без їхньої згоди, з порушенням їхніх прав та за сприянням місцевої влади або керівників шкіл. До прикладу, в громаді села Стебник, що біля Дрогобича, населення якого налічувало 2700 українців, 500 поляків, 300 євреїв і до 100 німців була одна 4-х класова українська школа, в якій навчалось 200 українських дітей. З часом, в громаді заснували польську школу, до якої ходили 80 дітей, серед них діти польської, єврейської та німецької національностей. Керівником школи Едмундом Булічеком 2 вересня 1924 р. було оголошено дітям та вчителям про те, що 4-х класова українська школа змінена на 6-ти класову з польською мовою викладання та обов'язковим вивченням української мови. Таке рішення було прийняте Е. Булічеком одноголосно на засіданні громадської Ради, у складі одного німецького та двох

польських представників, а щоб виглядало, що це бажання і місцевих українців, то під прийнятою ухвалою було додано два підписи українських селян. 4 вересня 1924 р. на засіданні повітової шкільної Ради в Дрогобичі парох о. Петро Мекелита від імені стебницької громади звернувся з питанням української школи. При розгляді справи, інспектор Гарліцькі заявив, що згідно з новим «кресовим законом» такі школи різного типу, як у Стебнику повинні об'єднуватися, а місцева влада питання про зміну мови викладання не вирішує, а тільки громадська Рада. Ухвалена громадською Радою зміна мови викладання в стебницькій школі була затверджена інспектором та направлена до Львівської шкільної Кураторії. Врешті, не дочекавшись рішення Кураторії Е. Булічек провів ухвалені зміни не зважаючи на протести української громади [2, с. 3].

В результаті таких неправомірних дій українські школи закривалися, створювалися утраквістичні двомовні школи, які з часом перетворювалися з польсько-українських на польські.

Станом на 1929 р. у Львівському, Тернопільському та Станіславівському воєводствах з числа народних шкіл налічувалося: у 1911/12 навчальному році: у Львівському воєводстві: українських – 936, польських – 1052, інших – 10 шкіл; у Тернопільському воєводстві: українських – 704, польських – 376, інших – 2 школи; у Станіславівському воєводстві: українських – 732, польських – 162, інших – 8 шкіл. Разом: українських – 2420, польських – 1590, інших – 20 шкіл. У 1921/22 навчальному році: у Львівському воєводстві: українських – 978, польських – 1363, інших – 39 шкіл; у Тернопільському воєводстві: українських – 643, польських – 608, інших – 12 шкіл; у Станіславівському воєводстві: українських – 816, польських – 311, інших – 38 шкіл. Разом: українських – 2437, польських – 2282, інших – 89 шкіл. В 1927/28 навчальному році: у Львівському воєводстві: українських – 305, польських – 1361, інших – 41 школа; у Тернопільському воєводстві: українських – 174, польських – 677 шкіл; у Станіславівському воєводстві: українських – 265, польських – 284, інших – 36 шкіл. Разом: українських – 745, польських

– 2325, інших – 77 шкіл. Утраквістичних шкіл: у Львівському воєводстві – 645, у Тернопільському – 455, у Станіславівському воєводстві – 526 шкіл. Разом – 1635. В 1934/35 шкільних роках в цілій державі налічувалося 457 українських шкіл, 23 299 – польських і 2 754 – утраквістичних шкіл [1, с. 89].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великанович Д. За зміну «IexGrabski». Рідна школа. Львів. 1937. Ч. 7. С. 87–92.
2. Причинки до «кресових законів». Діло. 1924. № 204. С. 3.
3. Ustawa z dnia 31 lipca 1924 r., zawierająca niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa. Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa. №79. Rok 1924. 1602 s.

*Гасюк Н. В.,
доцент кафедри перекладу та філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОНІМНИЙ АКЦЕНТ У ТВОРАХ ФЕНТЕЗІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ПАТРІКА РОТФУССА «ІМ'Я ВІТРУ»)

Онімна лексика супроводжує розвиток сюжетних ліній будь-якого твору, але вона є надзвичайно красномовною в художньому дискурсі фентезі. Використання онімів є особливим засобом впливу на читачів, оскільки допомагає зрозуміти ідею, закладену автором. Однією із найбільш ґрунтовних розвідок останнього десятиліття у сфері онімної лексики можна назвати дослідження М.М. Торчинського «Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови» (2010 р.). Науковець запропонував схему опису онімів, що включає початкову форму, денотатно-номінативні структури, денотатно-квалітаивні характеристики, етимолого-словотвірні та функціональні особливості. [1, с.19]

Метою нашого дослідження є комплексний аналіз окремих видів онімів у художньому дискурсі творів фентезі на прикладі роману Патріка Ротфусса «Ім'я вітру».

Об'єктом дослідження є окремі види онімів, використані Патріком Ротфуссом у романі «Ім'я вітру».

Матеріалом для дослідження слугує роман жанру епік fantasy Патріка Ротфусса «Ім'я вітру» англійською мовою (загальний обсяг – 1400 сторінок онлайн формату).

Виклад основного матеріалу. Патрік Ротфусс у своєму романі «Ім'я вітру» задіяв велику кількість онімної лексики. Розглянемо деякі з них. У категорії біблійніми, або назви будь-якого письмового твору [2, с. 42], виділяються назви пісень, п'єс та книг, що переважають у книзі П. Ротфусса. Головний герой твору «Ім'я вітру» провів дитинство у сім'ї бродячих артистів і навчився майстерно грати на лютні. Наведемо приклади назв пісень, Come Washint he River «Приходь на річку митися», Lay of Sir Savien Traliard «Пісня про сера Савієна Трالیарда», Copper Bottom Pot «Горщик з мідним дном», Leave the Town, Tinker «Тікай з міста, лудильщик», Aunt Emme's Tub «Кадка тітки Емме», In the Village Smithy «У сільській кузні» та інші.

*“The wind gusted in the high branches above us, but we trudged along it was just a whisper. I don't think I've ever heard **“Come Wash in the River”** before...”* [3, с. 1108]

У творі П. Ротфусса дія відбувається в університеті, тому назви наукових праць роблять вагомий внесок у процес навчання: The Basis of All Matter «Основа всієї матерії», Rhetoric and Logic «Риторика та логіка», The Mating Habits of the Common Dracculus «Особливості шлюбних ігор драккулів звичайних», травник Heroborica «Героборіка». В романі «Ім'я вітру» також згадуються назви театральних п'єс, в постановці яких брав участь головний герой: Felward's Falling «Падіння Фелварда», the Ghost and the Goosegirl «Привид і гусятниця», the Na'penny King «Король за півпенні», Three Pennies for Wishing «Три пенні за бажання».

Ідеоніми, до яких належать різні категорії власних назв, які

мають денотати в розумовій, ідеологічній або художній сфері людської діяльності [2, с. 61], також відображені у досліджуваному середовищі. У нашій картотеці зафіксовано 20 одиниць ідеонімів. У книзі П. Ротфусса всі явища природи, всі об'єкти мають істинні імена, впізнати які можуть лише майстерні чарівники. Тим не менш, письменник наводить своєрідні відображення істинних імен у звуках: Aerlevsedi – ім'я вітру, Aeruh – ім'я повітря, Silanxi – ім'я каменю.

“*Silanxi, I bind you. By the name of stone, be still as stone.*” [3, с. 377]

До ідеонімів слід віднести звинувачення, Reckless Use of Sympathy «необережне використання симпатії», Undignified Mischief «непристойна витівка», Willful Collusion «добровільна змова».

У перелік онімної лексики роману «Ім'я вітру» включено 4 одиниці зоонімів, тобто власних імен (кличок) тварин [2, с. 59], Keth-Selhan Кетх-Селхан, Keth-Selem Кетх-Селем, Khershaen кхершаснець, Nelly Неллі.

“*Rather than pause, I just bulled ahead, faking it as best I could as I eyed his hooves to see if they were chipped or cracked. “To Keth-Selhan? Are you first night?”*” [3, с. 1043]

Теоніми – власні імена божеств у будь-якому пантеоні [2, с. 124]. До зазначеної групи належать 5 імен. У П. Ротфусса до теонімів відносяться ім'я ангела Ordal Ордал, ім'я демона Encanis Енканіс, імена богів Tehlu Тейлу з прізвиськом the Walking God Ідучий Бог та Aleph Алеф.

“*He did this hoping Tehlu would delay so he could make his escape, but **the Walking God** paused only to appoint priests who cared for the people of the ruined town.*” [3, с. 341]

Етноніми, імена загальні для позначення будь-яких етносів [2, с. 153] також задіяні (7 одиниць) у П. Ротфусса – the Mahaeluret Маель-урет, Ceald сильдієць, Cealdar сильдар, Cealdim сильдім, сильдійці, Tahl таль, the Edema Ruh едему руе.

“*The Tahl have a saying about children of our age. The boy grows upward, but the girl grows up.*” [3, с. 436]

Ергоніми чи власні імена ділових об'єднань людей [2, с. 151] У романі П. Ротфусса ергонімами є назви таємного професійного товариства чарівників the Arcanum Арканум і лицарського ордена Амуг Амір, Adem Адем, об'єднання людей the Chandrian чандріани.

*“ But even knowing sympathy doesn't make you an arcanist. A true arcanist has worked his way through **the Arcanum** at the University.”* [3, с. 141]

Висновки. Отже, роман «Ім'я вітру», «The Name of the Wind» мовою оригіналу, Патріка Ротфусса є чудовим джерелом для дослідження широкого спектру онімної лексики, представлені різними класами власних назв у відповідності до денотатів, а саме бібліонімами (назвами будь-якого письмового твору), теонімами (власними іменами божеств у будь-якому пантеоні), етронімами (іменами загальними для позначення будь-яких етносів), хоронімами (власними іменами будь-якої території, області, району), спелеонімами (назвами будь-яких природніх підземних утворень у верхній товщі земної кори, що має вхідний отвір на поверхні землі) та ергонімами (власними іменами ділових об'єднань людей). Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізі способів перекладу онімної лексики різними перекладачами роману «Ім'я вітру».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Торчинський М.М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філолог. наук: 10.02.01. Київ, 2010. 57с.
2. Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии. Москва:Наука, 1988.192 с.
3. Roth fuss P. The Name of the Wind. New York: DAW Books, 2007. URL: <https://omnireader.ru/#/reader?url=disk://4fcf5ec81fb1eafd5840e7ac52448345cf909366c369e62a103bca6ac39c333f>(дата звернення: 3 - 6. 03.2022р.)

Гончарик Р.П.,

*Старший викладач кафедри
архітектури та будівництва,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПРОЕКТУВАННЯ ІНТЕР'ЄРІВ МАЙБУТНЬОГО

У 2018 році ООН оприлюднила статтю , в якій стверджується, що 55% населення світу вже проживає в містах, прогножуючи, що до 2050 року цей відсоток досягне 68%. Ця тенденція до більшої урбанізації тягне за собою кілька наслідків щодо деградації навколишнього середовища та соціальної нерівності. За даними National Geographic , зростання міст збільшує забруднення повітря, ставить під загрозу популяції тварин, сприяє втраті міського деревного покриву та підвищує ймовірність екологічних катастроф, таких як раптові повені. Ці небезпеки для здоров'я та катастрофічні явища можуть з більшою ймовірністю вплинути на бідні верстви населення, оскільки великі міста, як правило, демонструють вищі темпи економічної нерівності, а неконтрольоване зростання, як правило, призводить до нерівномірного розподілу простору, послуг і можливостей.

Щоб пом'якшити ці негативні наслідки урбанізації, дизайнери все більше віддають перевагу екологічності та максимізації доступного простору, що дозволяє більшій кількості людей займати менше місця при меншій площі.

Із зростанням інтересу до екологічності інтер'єри майбутнього, ймовірно, будуть використовувати нові технології та розумніші методи для мінімізації споживання енергії та зменшення викидів. Один із найбільш значущих шляхів цієї трансформації – використання менш енергоємних матеріалів, переходу від високоенергетичних матеріалів, таких як цемент, скло, цегла та сталь, до альтернатив, включаючи камінь, утрамбовану землю , пустотілий бетон та дерево . Тому домашні та професійні інтер'єри майбутнього можуть включати більш приземлені або

дерев'яні інтер'єри, на відміну від холодних і відокремлених сірих сучасних сталевих, бетонних і скляних приміщень.

Цим профілактичним заходам допоможе безліч нових технологій, призначених для оптимізації використання енергії та зменшення будівельних відходів. При проектуванні нових приміщень архітектори, інженери та будівельники, швидше за все, використовуватимуть інформаційне моделювання будівель (BIM), спільну технологію, яка полегшує наддетальне планування та виконання, щоб зменшити кількість відходів, знизити витрати, покращити стійкість і сприяти творчості. У тандемі з BIM дизайнери можуть використовувати програмне забезпечення для моделювання енергії для створення будівель, які максимізують енергоефективність.

Завдяки тому, що керівники проектів з висоти пташиного польоту отримують переваги від використання BIM, вони можуть робити все краще, швидше та з меншою ціною — використовуючи менше ресурсів. Здатність виконувати проекти ефективно та плавно, іноді завчасно, дозволяє архітектурним фантазіям досліджувати творчі варіанти, щоб пройти зайву милю. Таким чином, плавна співпраця, швидкий зворотний зв'язок і цілісний нагляд допомагають розробникам дизайну злетіти, щоб підняти свої проекти на нові творчі висоти. [1]

Дизайн інтер'єру – це далеко не просте завдання – часто це п'ятиетапний процес, який включає час від часу обмін ідеями, поки не буде досягнуто ідеального вигляду. Але новий онлайн-інструмент дозволяє архітекторам і дизайнерам переглядати та адаптувати меблі для всіх проектів дизайну інтер'єру лише за кілька кліків. Онлайн-ринок 3D каталогів пропонує конфігурацію 3D-моделей для десятків тисяч комерційних і житлових продуктів, включаючи меблі, прилади та обладнання, в одному місці. Незалежно від того, чи шукає клієнт сучасний данський дизайн або елементи для досягнення стилю південно-західного фермерського будинку, цифровий спрощений каталог полегшує дизайнерам інтер'єрів та архітекторам приймати рішення, змішуючи та поєднуючи предмети з усього

світу, адаптуючи загальний досвід до своїх клієнта та змінюючи їх за потреби за допомогою настроюваних 3D-моделей.

Кожен елемент класифікується за унікальним ключовим словом інформаційного моделювання будівель (BIM) або комп'ютерного проектування (CAD). Знаходячи предмети, які їм подобаються, дизайнери можуть упорядковувати свій вибір, створюючи закладки та завантажуючи продукти, до яких можна повернутися. Крім того, усі члени команди дизайнерів можуть отримати доступ до спільної концепції, співпрацюючи за допомогою нотаток і збережених продуктів. Загальнодоступне посилання дозволяє безперешкодно ділитися вибором із клієнтами або представниками. Незалежно від того, чи працюєте над великим чи малим проектом, інструмент демонструє кімнати та дизайни клієнтів на їх смак.

До 2050 року Інтернет речей стане повністю інтегрованим у домашнє приміщення, що використовуватиметься не лише для підвищення ефективності користувачів, а й для обмеження споживання енергії, припинення харчових відходів та відстеження використання води. Системи домашньої автоматизації вимкнуть світло, припинять опалення та кондиціонування повітря, а також припиняють працювати змішувачі та плити. Цей тип автоматизованої технології може охоплювати нові системи безпеки також – можливо, що в найближчі 50 років ключі та ключ-картки будуть витіснені технологіями мобільного доступу. Іншими словами, інтер'єри майбутнього будуть занурені в нові технології.

Будинки, які тривалий час вимірювали температуру, тепер також вимірюють вологість і CO₂, постійно та точно проектуючи приміщення для максимального комфорту мешканців та впливу на навколишнє середовище. Збережені біометричні дані запобігають порушенням безпеки та збільшують швидкість, з якою люди можуть проходити через будівлі. [2]

Інтерес до природи та технологій також може проявлятися естетично, коли мінімалістичний підхід до матеріалів, витрат та використання енергії знайшов свій шлях у мінімалістичній

естетиці та біофільному дизайні. Ймовірно, інтер'єри все частіше будуть виконуватися в білому і бежевому кольорах, а меблі – в чистих формах і простих формах. Вертикальні сади, зелені дахи та живі рослини також знаходять свій шлях у сучасному інтер'єрі, естетична відданість природі відображає підвищену відданість екологічності.

Оскільки міські житлові приміщення зменшуються в розмірах, міський дизайн стає все більш інноваційним у використанні багатофункціональних просторів. В окремих приміщеннях можна одночасно розмістити кухню, вітальню та спальню завдяки ефективним вбудованим приміщенням для зберігання та відкритим плануванням із продуманим освітленням. Один із винахідницьких шляхів, яким дизайнери досягають цієї інтеграції, — це відсувні стіни, що дозволяють простору повністю трансформуватися. Наприклад, компанія під назвою Skyfold розробила вертикально складані стіни з налаштовуваною графікою та звукоізоляційною акустикою, які можна адаптувати до широкого спектру внутрішніх приміщень для багатьох цілей. Інші дизайнери можуть використовувати трансформувальні меблі, багатоцільові стелажі або висувні сховища, як описано в нашій статті про економію місця для кухні. Вони плавно інтегруються з технологією розумних будівель, оскільки відкриття та перетворення можуть бути ініційовані мобільними додатками або автоматизацією.

Таким чином, очікується, що інтер'єр будівель різко зміниться, але за трьома основними напрямками: стійкість, технологія та ефективність. Ці три імпульси трансформації відбуватимуться в тандемі з BIM технологіями, а не окремо, причому кожен впливатиме та сприяє іншим. Сподіваємося, що в результаті міста стануть більш стійкими, гнучкими та інклюзивними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Dr. Kai Oberste-Ufer, et al. «A Peek Inside BIM's World Domination – Dormakaba Blog.» EN - Dormakaba Blog, 21 Jan. 2020, blog.dormakaba.com/a-peek-inside-bims-world-domination/.

2. Dormakaba Editorial Team, et al. «How to Teach Your Old Building to Become Smart – Dormakaba Blog.» EN - Dormakaba Blog, 2 Dec. 2019, blog.dormakaba.com/how-to-teach-your-old-building-to-become-a-smart-building/.

*Гуменюк Т.І.,
професор кафедри права,
доктор історичних наук, професор,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ГУМАНІТАРНА НАУКА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

На перший план всієї освітньої діяльності виходить формування гармонійно розвиненої особистості. Це завдання підпорядковує собі реформування системи освіти, її гуманізацію та гуманітаризацію, її осучаснення з огляду на швидкість зміни інформації. Кожна дисципліна, яка пропонується закладами вищої освіти, робить свій внесок у формування наукової картини світу студента, яка має відображати реальний світ у різних аспектах і різним способом, узагальнювати наявні знання, робити розуміння реального світу цілісним. Міждисциплінарні дослідження феномену «картина світу» дозволяють визначити її як цілісну, осмислену, загальнозначущу знакову систему дійсності [1]. Дослідники гуманітарної проблематики повинні не тільки неухильно дотримуватись принципів пошуку об'єктивної, незаангажованої істини, методологічної культури наукового аналізу, але й бути україноцентричними у своїх переконаннях, сприяти формуванню у читачів своїми творами історичної свідомості, національної честі і гідності, щирих патріотичних почуттів. Варто при цьому виходити з того, що критерієм поняття «патріотизм» є праукраїнськість у смисловому розумінні цього слова [2, с. 84]. Смісл української історії полягає у прагненні до критичного засвоєння і практичного застосування за-

садничих принципів і домінант європейської культури. Творче осмислення гостроактуальних, дискусійних питань вітчизняної гуманітаристики, як в історичному, так і в сучасному вимірі, потребує використання фахівцями – гуманітаріями новітнього методологічного інструментарію історичного пізнання, зокрема, одного з таких важливих методів історичного аналізу як системний підхід. Нагадаємо, що системний підхід як методологія пропонує розглядати світ як комплекс взаємопов'язаних елементів. Рефлексивне усвідомлення його сутності формує системний світогляд дослідника, у тому числі і фахівця-історика. Не менш потужним у науково-пізнавальному аспекті є методологічний потенціал синергетики, яка розглядає природу і світ в цілому в якості самоорганізованої комплексної системи. Слід вказати те, що саме раціональність є інтелектуальним вибором та історичною долею як українства, так і європейської цивілізації, оскільки вона визначає спосіб мислення на основі якого освіта, наука, культура в Європі досягли таких вражаючих успіхів [2, с. 85]. Сучасна освіта повинна бути інститутом, де молода людина має можливість вільно творити, поважати свободу думки, реалізувати свої сутнісні сили і можливості. В інтересах розвитку суспільства і людини слід компенсувати загальний дефіцит гуманітарної освіти й загальної культури. Зниження ролі гуманітарної освіти є небезпечним процесом, а його наслідки торкнуться практично всіх аспектів людського буття – від суто екзистенціальних до проблем управління державою. Гуманітарні науки ніколи не були й зараз не можуть бути повністю прагматичними й відповідати вимогам лише економічної доцільності, вони не приносять великих доходів, їх не можна оцінити в категоріях прибутку і витрат. Значення гуманітарної освіти є незмірно вищим. Її призначенням є розвиток критичного мислення й здатності оцінювати, виховання духу, що у свою чергу спрямовує людину до самостійних дій і вільного вибору, до розумного супротиву сліпій силі традицій і влади авторитетів. Гуманітарна освіта допомагає людині віднайти себе, зрозуміти призначення і сенс існування в цьому

світі [3]. Гуманітарне знання виступає своєрідним посередником між культурними досягненнями минулого, теперішнього і спробами соціального проектування майбутнього, взаємно узгоджуючи їх на рівні рефлексивного відношення до можливості конструктивного діалогу в часі. По суті, саме гуманітарій має виступати «перекладачем» смислів для носіїв протилежних поглядів на світ: віруючих різних конфесій, віруючих і атеїстів, представників різних етнічних груп тощо. Всі вони співіснують в його світосприйнятті як інша щодо нього, але не конкуруюча реальність. Окрему точку зору і лінію поведінки індивіда гуманітарне знання здатне трансформувати в широке світосприйняття і творче буття в культурі людства [4].

Інтеграція наукових знань у трансдисциплінарну конструкцію, що відбувається на основі принципу глобального еволюціонізму, зумовлює збагачення гуманістичної парадигми та становлення на її основі нової – антропоцентричної. Вона ґрунтується на філософській антропології, яка розглядається як учення про природу і сутність людини. Конституюючим параметром гуманістичної парадигми є категорія «цінність» (людина як суб'єкт), в антропоцентричній, – «еволюція» (людина як об'єкт еволюції). Якщо у гуманістичній парадигмі увага зосереджувалась на проблемі актуалізації родової сутності людини, розвитку творчої особистості, то в антропоцентричній парадигмі на перший план висувається проблема еволюції людства, становлення та відтворення Людини у різноманітності форм. Положеннями, що відповідають ідеалу постнекласичної науки, які не відображені у гуманістичній парадигмі, є: визнання єдності людини з Універсумом, визнання відповідальності особистості за еволюцію людства, уведення людських виявів (суб'єкта) у сферу науки, що зумовило трансформацію об'єкта пізнання; таким об'єктом стає антропоцентрична система у єдності суб'єкта й об'єкта, індивіда й особистості [5, с. 185]. Справитися з глобальними проблемами природничим і технічним наукам допоможуть гуманітарні дисципліни, але для цього вони повинні відповідати ідеалам науковості [6]. На шляху на-

укового зростання їм необхідно: розвивати власний методологічний апарат, не втрачати орієнтації на загальнонаукові ідеали, відмежовуватися від філософських метанаративів, активно брати участь в Новому Просвітництві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Черняк Д., Кадлубович Т. Соціально-гуманітарна освіта та виклики сьогодення. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/19028/1/20211203_306.pdf

2. Павко А.І. Здобутки та проблеми сучасної гуманітаристики. *Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА»*; Гуманістично-природничий університет ім. Яна Длугоша в місті Ченстохові, 2021. Вип. 1(30). С. 80-87. URL: <https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2021/06/130-2021.pdf#page=8>

3. Петрук Н. Стратегії розвитку гуманітарної освіти в добу технократизму та глобалізації. URL: <https://philosopheducation.com/index.php/philed/article/view/613/557>

4. Трубенко А.І., Драпогуз В.П., Шаповал А.П. Гуманітарне знання і сучасність. URL: <https://cgo.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/humanities.pdf#page=49>

5. Копилова С. Гуманістична й антропоцентрична парадигми у сучасній науці: порівняльний аналіз. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 44. Том 2. С. 180-186.

6. Афанасьєв О., Василенко І. Глобальні виклики і гуманітарні. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12473/1/Afanasiev%20Oleksandr%20Ivanovych%202021.pdf>

Гусар Д.О.,

*кандидат мистецтвознавства,
викладач кафедри естрадно-вокального мистецтва,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОГО САМОУСВІДОМЛЕННЯ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Проблема визначення критеріїв ідентичності нації на сучасному етапі української історії постає дуже гостро, адже питання остаточного становлення національної ідеї сучасної України довгий час перебувало в центрі дискусій.

Слідуючи за ходом думок українського історика Ярослава Грицака в книзі «Подолати минуле: глобальна історія України» [2], проникаємося переконанням про неабияку роль пісні в формуванні і утвердженні української нації.

Автор розглядає критерії означення поняття нація, і приходить до висновку про те, що більшість з них є недостатньо всеохоплюючими. Тезу про неоднозначність поняття нація автор підкреслює висловом святого Августина: «Я знаю, що це таке, доки мене не починають питати, що це таке». І далі, крок за кроком, розбираючи можливі варіанти ознак нації (мову, спільну територію проживання, спільність економічного життя, спільну культуру), Я. Грицак підводить до думки про недостатність або недосконалість кожної з них.

Так, мова як ознака нації спрацьовує ненадійно, адже німецькою, англійською чи іспанською розмовляють по декілька націй.

Критерій територіальної приналежності також не однозначний, адже, наприклад, курди чи угорці живуть на пограниччі у різних країнах, а на одні і ті ж самі території нерідко претендують різні народи (євреї та араби на Палестину, німці та французи на Ельзас та Лотарингію, українці та росіяни на Донбас чи Кубань).

Коли йдеться про спільне економічне життя, то, зауважує автор, Північна Італія за рівнем господарського розвитку та економічними зв'язками завжди була набагато ближча до Австрії чи Баварії, аніж до Південної Італії, а польські землі, що до 20 рр.. ХХ ст. були економічно тісно пов'язані з Російською імперією, увійшли в незалежну Польщу, і вона таки встояла, а нині має одну з найстабільніших національних економік в Європейському Союзі.

Щодо культурного наповнення поняття нація, то вважається, що репрезентантом культури є народ, етнос. Однак нація і народ не є ідентичними поняттями, адже є так звані етнічні нації, які складаються з одного народу, як от ісландці чи угорці, а є американці чи швейцарці, які складаються з кількох народів (т. зв. громадянські нації). Як зазначає Я.Грицак, перетворення народу на націю – процес, а не одноразовий акт, і в цьому процесі можливі перерви та відступи.

Ще в лекції раннього теоретика націй та націоналізму Ернеста Ренана «Що таке нація?» (1882), знаходимо, що нація – це не про спільну мову, спільну релігію чи спільні економічні інтереси. Найперше нація – духовний принцип, це результат любові, жертв і самовідречення.

Автор оригінальної інтерпретації процесів зародження і формування національної свідомості в суспільствах Нового час ірландський історик, політолог і соціолог Бенедикт Андерсон (1936-2015) висуває свою теорію нації - нації як «уявленої спільноти». Уявленої, «бо члени навіть найменшої нації ніколи не дізнаються, не зустрінуться або навіть не почують про більшість своїх співгромадян, тоді як у свідомості кожного з них живе образ своєї спільноти» [1]. Ці спільноти є обмеженими, тому що нація завжди має на увазі існування інших народів, а специфіка її феномена якраз полягає у відмінності від них, і суверенними, тому що нації завжди прагнуть автономії. Б. Андерсон твердить, що нація вміщає сукупність наративів, які, насамперед, викликають любов, причому любов глибоко безкорисливу й жертвну.

Очевидно, така любов сягає корінням дитинства, народжується і проростає з родинних традицій, ритуалів, як правило, заснованих на фольклорному ґрунті, із народних казок, у яких проявлені національні архетипи, з материних колискових, з пісень, які співаються в родинному колі.

Дослідники народної творчості зауважували, що слово проспіване, тобто підкріплене додатковими емоційними факторами впливу, які надає музика, значно глибше западає в душу, чи, сказали б психологи, проникає в підсвідомість. Отже пісня, як народна, так і улюблена й знана в суспільстві авторська, є тим джерелом наповнення національного самоусвідомлення, яке формує і любов, і переконання, і готовність до самовідданого служіння та самопожертви.

Основу українського національного образу, міфу, де міф – «це щось на зразок біблійної істини, а тому більше за дрібні правди чи брехні щоденного світу» [2, с.243], сукупний образ України з покоління в покоління передає народна пісня. Найважливішим аргументом, який свідчить про вагу народної пісні, є те, що народна пісня, і особливо – українська, найбільш вірно, правдиво відображає побут, народне життя і найвірніше показує значення історичних фактів, які пройшли над Україною.

І якщо українські родинно-побутові пісні містять основні наративи, що відображають ставлення у спільноті-нації до «матінки», «батечка», «дитиноньки», дівчини- «голубки», парубка-«сокола», тобто фіксують і передають нащадкам стандарти поведінки всередині спільноти (виняткова повага до батьків, трепетне оберігання дитинства, поетизація кохання тощо), то значна частина решти народно-пісенної творчості присвячена утвердженню образу України як вільного краю, де немає соціальних та національних гнобителів, а значить, враховуючи постійні зазіхання ворогів, – боротьбі за волю (суверенність) і незалежність (автономність).

Власне в пісні вижила після зникнення самої козаччини козацька концепція України. Естафета духу козацької вольниці

передавалась століттями, проросла у творчості І. Котляревського, Т. Шевченка, М. Лисенка та багатьох поколінь митців, надихала все нових борців (не вдаючись в давні історичні подробиці, згадаймо хоча б українську історію ХХ століття із піснями січових стрільців чи вояків УПА).

Прикладом глибокого проростання духу вільного козацтва і звитяжної відданості цій ідеї в душах багатьох поколінь українців може послужити збірка пісень, записаних з голосу галичанки Гусар (Білан) Тамари Григорівни (1938 р. н.). Збірка вміщає пісні, що співалися в родині протягом більше я 80 років. Серед 56 пісень більшість (35) – козацькі, рекрутські, повстанські пісні, пісні про стрілецьку славу, тобто пісні, що відображають шлях визвольної боротьби всієї України. З уст галичанки Україна постає далекою та вільною землею, яку захищають від ворогів козаки:

«Збирався козак від’їжджати до бою свій край боронить
від ворогів,

Прощався з матусею дуже старою, просив доглядати її».

«Ой, гай, мати; ой, гай, мати, ой, гай зелененький.

Ой, поїхав з України козак молоденький»;

січові стрільці:

«Ой, видно село, широке село під горою.

Ой, там їдуть стрільці, січовії стрільці до бою»;

«Гей, там на горі «Січ» іде, гей, малиновий стяг несе,

Гей, малиновий! Наше славне товариство машерує раз,
два, три!»

«Гей, ви, стрільці січовії, Раз, два, три,

В наших дівчат серце мліє, Раз два, три.

Ви вперед все поступайтеся, Ні на що не оглядайтесь.

Раз, два, раз, два, раз, два, три»;

вояки УПА:

«Подай, дівчино, ручку на прощання може останній вже
раз.

Прийшла хвилинка - час іти до бою, мушу сповняти наказ»;

Батько-мати, дружина, кохана благословляють в дорогу:

«Ой, пушу я кониченька в саду, а сам піду к отцю на
пораду.
Отець мій по садочку ходить, за поводи кониченька
водить:
«-Ой, на, сину, коника, не гайся, щоб ти того війська не
зостався».
Військо йде, короговики мають, попереду музиченька
грають»;
«Вишивала я хустину, та й не знала, кому дати.
Їхав козак на війноньку - дала-м, сльози втирати»;
«Розпрощався стрілець із своєю ріднею, сам поїхав в
далеку дорогу,
За свій рідний край, за козацький звичай здобувати в бою
перемогу»
«Зажурились галичанки та й на тую зміну:
«-Ой, відходять наші стрільці десь на Україну.
Хто ж нас поцілує в уста малинові,
Карі оченята, чорні брови»?
чекають з війни,
«Бистра вода, бистра вода бережечки зносить.
Молодий козак, молодий козак полковника просить:
«-Пусти мене, полковнику, із війська додому,
Бо вже скучила, бо вже змучилась дівчина за мною»;
пам'ятають загиблих:
«Чорна рілля ізорана, гей, гей.
Чорна рілля ізорана і кулями засіяна, гей, гей, і кулями
засіяна»;
«Ой, впав стрілець у край зруба, коло зламаною дуба,
І не встане вже, і не встане вже...»
«Ой, у полі могила з вітром говорила:
«-Повій, вітре буйнесенький, щоб я не зчорніла».
Та і новітня історія України переконає нас у особливій ролі
української пісні в націєтворчих процесах. Згадаймо свіжий
ковток повітря, що ним наповнив українців Перший фестиваль
«Червона рута» у 1989 році. Пісенне свято ще намагалися кон-

тролювати міліція і КДБ, але сучасна, сповнена потужної енергії та духу свободи пісня знищила в душах присутніх комплекс національної меншовартості. Вперше з уст В. Жданкіна публічно прозвучав гімн «Ще не вмерла України ні слава, ні воля», серед глядачів замайорили синьо-жовті стяги. За висловом Івана Малковича: «Фестиваль запалив іскру незалежності» [4].

Через 30 років 16 лютого 2022 року в День єднання, проголошений президентом в обстановці навислої російської військової загрози, на грандіозному концерті, присвяченому врученню національної музичної премії «Українська пісня року» у виконанні легенд української сцени та молодих артистів прозвучали найвидатніші пісні, що надихали Українців протягом 30-и років незалежності. А Тіна Кароль сказала: «Можна багато блукати по світу, але в один прекрасний момент розумієш, що ти дійсно любиш. Все залежить від нас, ми — сильна нація, яка може зробити себе сама, і бути щасливою» [3].

Нині війна породжує нові пісні і особливі тексти:

«Стугна — тридцять міліметрів,

І це лише в діаметрі» (автор невідомий)

«Буде довіку стояти праведне місто Марії

Доки над вільним Азовом сонце встає» (С. Вакарчук).

«Ти на коліна не стала

Героям твоїм слава!» (автор невідомий)

Українська пісня, неначе фенікс, розправляє крила в майбутнє і голосно звучить на весь світ, переконує разом із нашими воїнами, що ми є народ із власною тисячолітньою історією, культурою та традиціями, що ми — незламна нація.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. Київ. 2001. 272 с. [Електронний ресурс] URL: <http://litopys.org.ua/anders/and.htm>
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Видавничо-освітній проект «Портал». Київ. 2021. 432 с.
3. «Пісня об'єднує!» відбулася музична премія «Українська

пісня року 2021». Gazeta.ua. 17.02.2022. [Електронний ресурс] URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/show/pisnya-obednuevidbulasya-grandiozna-muzichna-premiya-ukrainska-pisnya-roku-2021.htm>.

4. Українська пісня руйнувала СРСР [Електронний ресурс] URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30164164.html>.

Жукевич І. В.,

*к. ю. н., доц., доцент кафедри права,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ У ВОЄННИЙ ЧАС

Виконання судових рішень в Україні є дискурсивним питанням. Ще більше ця проблема поглиблюється в умовах воєнного часу, оскільки функціонування судів відбувається з обмеженими можливостями повноцінного здійснення судочинства. Такі дії зумовили закриття доступу до Єдиного реєстру судових рішень, зміни територіальних юрисдикцій судів, відкладання розгляду цивільних справ у численній кількості, проведення дистанційної роботи працівників апарату суду, продовження закінчення процесуальних строків до закінчення воєнного стану, значне зменшення кількості звернень в суд під час воєнного стану в Україні. Крім того, державні та приватні виконавці також здійснюють свою діяльність в умовах обмежених функціональних повноважень, що зумовлено змінами в законодавстві, окупацією території України, обмеженням входу до реєстрів, заборону доступу приватних виконавців до АСВВ, що привело до неможливості відкриття виконавчих проваджень.

Згідно з офіційною статистикою Міністерства юстиції України за 2020 рік, на примусовому виконанні знаходилося 917,6 млрд грн, водночас було стягнуто лише 23,4 млрд грн.,

тобто відсоток стягнутих сум склав 2,5%, що є вкрай низьким показником.

У Верховній Раді України зареєстровано законопроект № 7317 від 26 квітня 2022 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності з примусового виконання судових рішень, рішень інших органів (посадових осіб) у період дії воєнного стану» [1], який фактично скасовує судовий контроль за виконанням рішень, особливо приватним виконавцям. Так, зокрема, «допускається можливість втручання у виконавче провадження з боку посадовців Міністерства юстиції України шляхом скасування постанов або інших процесуальних документів приватного виконавця (зокрема і постанов про накладення арешту на кошти та майно) постановою керівника органу державної виконавчої служби за зверненням сторони виконавчого провадження або особи, яка вважає, що її права порушено» [2]. Ми підтримуємо позицію Андрія Авторгова та спільноти приватних виконавців про те, що в умовах воєнного стану діяльність судів не може бути обмежено або припинено, а судовий контроль за виконанням рішень не може бути звуженим і тому положення зазначеного законопроекту є неприйнятними та потребують суттєвого доопрацювання. Таким чином, судовий контроль за виконанням рішень, передбачений ст. 129-1 Конституції України, замінюється відомчим адміністративним контролем Міністерства юстиції України, що є абсолютно неприпустимим і порушує норми Конституції України. Надзвичайно важливо, що він повинен здійснюватися не за «діяльністю приватних або державних виконавців», а за виконанням судових рішень. Відповідно, це означає, що і законодавство про виконавче провадження в Україні, і процесуальне законодавство мають бути змінені відповідно до цього.

Судовий контроль за виконанням рішень у цивільному судочинстві має отримати механізм реалізації. Можливість оскарження рішення, дії або бездіяльності виконавців є тільки однією із форм судового контролю за виконанням рішень. На нашу думку, перш за все, потрібно за аналогією до статті 382

Кодексу України про адміністративне судочинство передбачити в ЦПК України та ГПК України спеціальну статтю про системний судовий контроль за виконанням рішень судами без ініціативи тільки стягувачів, але й з функціональними повноваженнями апарату суду, який має стати забезпеченням постійного реагування на невиконання рішень у цивільному судочинстві України.

Напередодні введення в Україні воєнного стану було також подано законопроект № 7042 від 11.02.2022 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення судового контролю за виконанням рішень у господарському і цивільному судочинстві», відповідно до якого пропонується аналогія ст. 382 КАС України у цивільному та господарському судочинстві наділити суд повноваженнями щодо зобов'язання боржника подати до суду звіт про виконання судових рішень. Це дозволить підвищити ефективність судового контролю та покращить стан виконання судових рішень.

Крім того, в доповнення ст. 453-1 Звіту про виконання судового рішення передбачається положення частини 4, відповідно до якої «суд може зобов'язати боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення у наступних категоріях цивільних справ: 1) що виникають із трудових правовідносин; 2) що виникають із сімейних правовідносин; 3) щодо відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, чи шкоди, заподіяної внаслідок вчинення кримінального правопорушення; 4) щодо відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду; 5) щодо відшкодування моральної шкоди; 6) щодо захисту прав споживачів; 7) щодо захисту честі, гідності та ділової репутації; 8) в інших справах немайнового характеру, за умови, що судовим рішенням відповідача зобов'язано вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення» [3]. На нашу думку, потрібно замінити конструкцію цієї частини статті словами «не може зо-

бов'язати», а «зобов'язує», що означатиме більш імперативний підхід до судового контролю за виконанням рішень у цивільно-му судочинстві у вище перелічених категоріях цивільних справ.

З метою захисту національних інтересів у зв'язку з військовою агресією російської федерації та забезпечення прав і свобод людини та громадянина в період воєнного стану в Україні введено «законодавчий контроль» за виконанням рішень, стягувачами за якими є громадяни, юридичні особи країни агресора. Так, зокрема, 26.03.2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» № 2129-IX від 15.03.2022 р. [4], відповідно до якого зупиняється вчинення виконавчих дій, забороняється заміна стягувачів у виконавчих діях відносно фізичних осіб російської федерації, юридичних осіб російської федерації як держави агресора. Винятки становлять ті особи, які проживають на території України на законних підставах. Крім того, ускладнено питання судового контролю за виконанням рішень про стягнення аліментів, оскільки стягувачі не мають доступу до власних рахунків на тимчасово окупованих територіях, боржники мають можливість перераховувати кошти або на рахунки стягувачів, або на рахунки виконавців, проте державні та приватні виконавці позбавлені доступу до АСВП, особливо на окупованих територіях, що унеможлиблює здійснювати судовий контроль за виконанням рішень у цивільних справах про стягнення аліментів.

Отже, в умовах воєнного стану в Україні для того, щоб судовий контроль за виконанням рішень у цивільному судочинстві здійснювався належним чином, необхідно продовжити вдосконалення цивільного процесуального законодавства щодо подальшого запровадження дієвого механізму реалізації судових рішень. Підходи до права розуміння та правозастосування судового контролю за виконанням рішень мають бути змінені, форми судового контролю за виконанням рішень – розширені. Окрім цього, має бути подоланий стереотип неможливості виконання судовою владою не тільки процесуальних повнова-

жень, але й адміністративних, спрямованих на захист принципу верховенства права та захисту прав учасників судового процесу. Проте, на даний час, суд відмежовується від виконання функції судового контролю за виконанням рішень. Фактично, констатуємо, що відсутність судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. Якщо це так, то тоді або потрібно вносити зміни до Конституції України і вилучати норму ст. 129-1, або ж запроваджувати дієвий судовий контроль за виконанням рішень у цивільному судочинстві України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Проект закону № 7317 від 26 квітня 2022 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності з примусового виконання судових рішень, рішень інших органів (посадових осіб) у період дії воєнного стану». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1280902> (дата звернення 07.05.2022).

2. Авторгов А. Виконавче провадження в умовах воєнного стану: новації та ризики законопроекту 7317. Юридична газета онлайн. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/vikonavche-provadhennya/vikonavche-provadhennya-v-umovah-voennogo-stanu-novaciyi-ta-riziki-zakonoproektu-7317.html> (дата звернення 07.05.2022).

3. Проект закону № 7042 від 11.02.2022 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення судового контролю за виконанням судових рішень у господарському і цивільному судочинстві». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1207900> (дата звернення 07.05.2022)

4. Закон України «Про внесення змін до розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» «Про внесення змін до розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» № 2129-IX від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2129-20#Text> (дата звернення 07.05.2022).

Каленюк О.М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри права, проректор
з науково-педагогічної роботи,
ЗВО «Університет Короля Данила,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ЩОДО ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ ТА ШЛЯХІВ ЙОГО ПОДОЛАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Право, як і будь-яке соціальне явище, викликає до себе неоднозначне ставлення у суспільстві, яке відображається, насамперед, у правовій свідомості. Від рівня правової свідомості, її характеру, якості, змісту в значній мірі залежить також поведінка людини в суспільстві. Правова свідомість у пострадянському суспільстві значною мірою деформована і характеризується правовим нігілізмом, поширеним як серед посадових осіб, так і серед широких верств населення [2, с. 39].

Щоб краще розібратися в суті правового нігілізму, вияснити його зміст, необхідно, насамперед, звернутися до питання, що являє собою нігілізм як філософська категорія? Дослідження нігілізму як певної системи ідей і форми соціальної поведінки припускає семантичний, смисловий аналіз терміна, яким позначається це явище. Слово «нігілізм» утворене від лат. «nihil» – ніщо[6].

У загальному і досить абстрактному значенні нігілізм – це заперечення, негативне відношення до окремих або до всіх сторін суспільного життя. Уперше це поняття з'являється в роботах німецького філософа і письменника Фрідріха Якоба, проте найбільш повне вираження це поняття отримало у творах Фрідріха Ніцше.

Соціологи вважають, що для заперечення, яке властиве нігілістичному типу сприйняття і оцінки дійсності, характерні наступні основні риси: гіпертрофовані сумнів і заперечення; абсолютизація суб'єктивного, індивідуального начала; найгірший спосіб дії в процесі заперечення соціальних форм; крайня

слабкість і аморфність позитивної програми; транзитивний характер нігілістичної свідомості тощо [1, с. 85].

Нігілізм проявляється як заперечення тих чи інших цінностей в найрізноманітніших галузях суспільних відносин. В залежності від об'єкта заперечення можна виділити нігілізм політичний, правовий, естетичний, економічний і т.ін. Саме заперечення в межах того чи іншого виду нігілізму має складну структуру і різнобічний характер – від скептичного відношення норм, цінностей і ідеалів аж до повного їх заперечення. При цьому заперечення може бути виключно теоретичним, а може доходити й до фізичних дій, які завдають значної шкоди суспільним відносинам.

У сучасній правовій літературі і соціальній практиці, термін «правовий нігілізм» використовується для характеристики певних соціально-психологічних тенденцій негативного відношення до тих чи інших правових цінностей. На нашу думку, під правовим нігілізмом слід розуміти сформоване в суспільній і індивідуальній свідомості зневажливе або інше негативне відношення до права, законності; наявність у посадових осіб і громадян установки на досягнення соціальнозначимих результатів неправовими засобами; виконання правових приписів переважно під загрозою застосування покарання [2, с. 39].

Слід відрізнити також правовий нігілізм від критики права. Критика спрямована на заперечення «дефектних» норм, консервативних правових звичок, негативних правових стереотипів, недосконалих юридичних інститутів, у той час, як правовий нігілізм – це заперечення прогресивних ідей, ідеалів і цінностей у правовій сфері.

Конструктивна критика допомагає виявити потреби правового регулювання, усунути серйозні недоліки правозастосувальної практики. Правовий нігілізм, навпаки, є стримуючим фактором прогресивного розвитку суспільства у правовій сфері. Безумовно, для того, щоб критика не перетворилась на повне заперечення, вона повинна відповідати низці вимог: бути компетентною (тобто науково обгрунтованою, а не просто за-

переченням

будь-чого), конструктивною (з внесенням конкретних пропозицій щодо удосконалення правотворчої і правозастосувальної практики), конкретною тощо. Важливо підкреслити, що критика не повинна викликати в суспільстві ще більшої недовіри до правових цінностей.

В юридичній літературі виділяють активний і пасивний правовий нігілізм. Активний правовий нігілізм проявляється в поглядах і уявленнях, які відводять правовим інститутам суспільства виключно негативну роль. Згідно з такими уявленнями, наприклад, людина, яка звернулася до суду для захисту своїх законних інтересів, вважається скандалістом; а усім посадовим особам слід беззастережно виконувати будь-який наказ керівництва, навіть якщо він явно суперечить вимогам закону. Пасивна форма правового нігілізму виражається у скептичному відношенні до дієвості правових інститутів, свідомому ухиленні від будь-яких форм соціально-правової активності, а також у формальній імітації такої активності[4, с. 127].

Правовий нігілізм може проявлятися як на рівні індивіда, так і на рівні соціальної спільноти. Поширення нігілізму на загально-соціальному рівні може виражатися у зневажливому відношенні держави до права або використанні його виключно як засобу примусу (наприклад, у фашистській Німеччині або у сучасній Російській Федерації).

При цьому відносини у суспільстві будуються на основі владних розпоряджень, які віддаються зверху. «Верхи», як правило, концентрують у своїх руках права, покладаючи на «низи» тільки обов'язки і не зв'язуючи себе при цьому жодними зобов'язаннями перед населенням. У такій державі право, правова система завжди носять консервативний характер. Закони, які приймаються, не мають прямої дії; права людини ігноруються. В такій ситуації населення заперечує соціальну цінність права [5, с. 58].

Цей різновид нігілізму притаманний державі, в якій панують виключно командно-адміністративні методи управління.

Існує безліч різноманітних форм і сторін конкретного прояву правового нігілізму. Розглянемо тільки деякі з них, найбільш поширені в різні періоди історії: прямі навмисні порушення діючих законів та інших нормативно-правових актів (ця форма нігілізму проявляється у великій кількості цивільних, адміністративних, дисциплінарних правопорушень, кримінально караних діянь (злочинів)); видання суперечливих або навіть взаємовиключаючих актів, які ніби нейтралізують один одного (у результаті даної ситуації в правозастосовчій практиці виникають колізії, які важко розв'язати); підміна законності політичною або практичною доцільністю (так, зазвичай закон ігнорується для досягнення «вищої мети», «вищих ідеалів»); неузгоджені дії представницьких і виконавчих державних органів на всіх рівнях; порушення прав людини, особливо таких, як честь, гідність, майно, безпека тощо.

Слабка правова захищеність особистості підриває віру суспільства в закон, в здатність держави забезпечити порядок і спокій у суспільстві, захистити людей від злочинних посягань і т. ін. Невіра у право і закон інколи досягає такого рівня, що людина навіть відмовляється від реалізації своїх законних інтересів, аби «не мати справи з правом» [4, с. 128].

Таким чином, правовий нігілізм завдає значної шкоди авторитету і інтересам держави, що проявляється у низькій правовій культурі як простих громадян, так і високих посадових осіб, які ще не готові сприйняти нову політичну та правову реальність.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що правовий нігілізм являє собою взагалі заперечення соціальної цінності права як основного засобу захисту прав та інтересів громадянського суспільства. Правовий нігілізм присутній на індивідуальному, колективному і загально-соціальному рівнях. Прояви правового нігілізму досить різноманітні: починаючи від негативних висловлювань з приводу діючих правових норм і закінчуючи навмисним порушенням закону.

Саме глибоке теоретичне осмислення проблем правового нігілізму (його поняття, видів, причин формування, етапів

розвитку і т. ін.) дозволить визначити основні шляхи подолання даного негативного явища у суспільстві. Боротьба із правовим нігілізмом з боку держави та її інститутів повинна бути спрямована, у першу чергу, на подолання застарілих уявлень про право, законність, правомірну поведінку тощо [5, Черней с. 61].

Ми поділяємо думку про те, що повністю подолати правовий нігілізм неможливо, але можна мінімізувати його рівень шляхом запровадження низки комплексних заходів, консолідації суспільства, забезпечення принципу верховенства права, здійснення правового виховання громадян у напрямі патріотизму та відповідальності за свою країну [3, с.219].

Зокрема, Д. Стрілко акцентує увагу на основних шляхах його подолання в таких чотирьох сферах: – у сфері загальнодержавної стратегії – спрямованість державної політики на захист інтересів особистості, всебічне забезпечення добробуту громадян, суворе дотримання Конституції і законів усіма державними органами, запозичення позитивних правових надбань інших держав світу, подальша інтенсивна інтеграція до міжнародного права (ратифікація, приєднання, підписання); – у сфері правотворчості – професійна законодавча діяльність, розширення кола суб'єктів законодавчої ініціативи, широке публічне висвітлення законопроектної діяльності, вдосконалення правової експертизи нормативно-правових актів; – у сфері правозастосування – ліцензування юридичних професій, розвиток судової системи, забезпечення прямої дії норм Конституції, проведення практичних семінарів для працівників державних органів, створення консультативних рад при юридичних відомствах; – у сфері юридичного виховання – популяризація правових знань через різні форми правового виховання, пробудження інтересу до правових знань і забезпечення їх доступності[3, с. 218-219].

І хоча ідеал громадянського суспільства та досконала форма демократичної правової держави передбачають повне знищення будь-яких проявів правового нігілізму, проте насправді, як бачимо, цього практично неможливо досягти. Часткове ж подолання даного негативного і соціально небезпечного явища

можливе тільки за умов, коли кожний громадянин реально відчуває, що його права і свободи непорушні і надійно захищені [2, с. 40].

Окрім того, в умовах формування правової держави в Україні дуже важливо забезпечити високий рівень роботи правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю, підвищити якість чинного законодавства, належного дотримання законності і правопорядку, забезпечивши надійний захист прав і свобод кожного громадянина нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Долومانов М.С. Філософсько-соціологічний аналіз формування правосвідомості молоді в умовах демократизації суспільства. – К.: 2005. – С. 85–86.

2. Луцький І.М., Луцький А.І., Луцький М.І., Каленюк О.М. Правовий нігілізм в умовах формування правової держави в Україні / І.М. Луцький, А.І. Луцький М.І. Луцький, О.М. Каленюк // Інвестиції: практика та досвід. Науково-практичний журнал. – № 8. – Квітень 2008. – Київ, 2008. – С. 39–40.

3. Стрілко Д. Правовийнігілізм та шляхи йогоподолання в сучаснихумовах/ Д. Стрілко// Підприємництво, господарство і право: Науково-практичнийгосподарсько-правовий журнал. – Київ: ТОВ «Гарантія», 2021. – № 3/2021. – С. 216–220.

4. Тригубенко Г. Боротьба зі злочинністю як засіб подолання правового нігілізму // Право України. – 2002. – № 3. – С. 127–128.

5. Черней В.В. Проблемні питання демократизації українського суспільства // Науковий вісник НАВСУ. – 2003. – № 3. – С. 53–62.

6. Юридична енциклопедія: В 6 т. // Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. Енцикл., 1998. – 672 с.

*Касіячук В.Д.,
професор кафедри «Архітектури та будівництва»,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА І ВИКОРИСТАННЯ ІНУЛІНУ

Інулін одержав свою назву від рослин *Inula Helenium* 1811 році, а відомий ще з 1804 року. Інулін-полісахарид рослинного походження, що міститься в бульбах та корінні рослин, в основному родини складноцвітних. Інулін-фруктозний полімер, подібно до крохмалю, який є полімером глюкози. При повному його гідролізі утворюється 94-97% фруктози та 6-3% глюкози.

І.Г. Гриненко провів змістовний літературний огляд про цікаву і перспективну сполуку. Понад півтора сторіччя інулін вважали ефективною сировиною для виробництва фруктози-замінника глюкози та сахарози у харчовій промисловості. В даний час у світі зростає виробництво високофруктозних сиропів, споживання яких збільшилося і вони займають перше місце серед підсолоджуючих речовин. Виходячи із зростаючих вимог до високофруктозних сиропів і кристалічної фруктози, які виробляються в основному із зернового крохмалю, вигідною сировиною є інулін. Багато фруктів і овочів, які сьогодні використовуються в харчуванні, містять інулін. Але промислове виробництво інуліну цікаве при простій технології і низькій собівартості продукції.

Виробництво інуліну із цикорію для харчових цілей розпочали декілька німецьких підприємств у 1927 році. Технологія виробництва аналогічна виробництву цукру із цукрового буряка. В даний час на світовому ринку присутній інулін з цикорію Голандського і Бельгійського виробництва. Але все більше питому вагу по обсягах виробництва в світі займає інулін виділений із бульб топінамбура Китайського виробництва [2,с.181]. Топінамбур на відміну від цикорію легко культивується, не страждає ніякими захворюваннями. При вирощуванні соняч-

ного кореня не використовуються пестициди і дає високі врожаї декілька років підряд. З нього можна отримати органічну сировину, що дуже важливо для його подальшого використання у виробництві інуліну, оздоровчої та лікувально-профілактичної продукції і лікарських засобів. Дослідження біологічних властивостей інуліну почалося ще в 19 сторіччі і продовжується в даний час. Але як показав літературний огляд більшість досліджень проводилося для вивчення біологічних властивостей інуліну із коренів цикорію. Земляна груша стала об'єктом дослідження тільки останніх двадцять років вченими Китаю, Австралії, України і ін.[2,182]. Зацікавленість до топінамбура викликана не тільки можливістю його багатоцільового використання і високою врожайністю, але і тим що в багатьох країнах в т.ч. і в Україні розроблені технології переробки бульб і зеленої маси на готову продукцію і напівфабрикати. Зокрема розроблені технології виробництва інуліну, біоетанолу, біологічно-активних добавок, фітопрепаратів, біокоректорів, продуктів функціонального харчування, лікарських засобів і іншої продукції. Багато із цих видів продукції сьогодні являються експортно-здатними, імпоротно-замінними і мають велике значення для розвитку місцевих територіальних громад і в цілому економіки України [1,с44].

Вміст інуліну в окремих рослинах

	Вміст сухих речовин, в %	Вміст інуліну, в %
Бульби топінамбура	19-23	14-19
Корінь цикорію	20-25	15-20
Корінь кульбаби	50-55	12-15
Часник	40-55	9-16
Зелена цибуля	15-20	3-10
Ріпчата цибуля	6-12	2-6
Ячмінь	Не визначено	0,5-1,5
Жито	88-90	0,5-1,0
Банан	24-26	0,3-0,7

Досліджуючи інулін вчені засвідчили, що існує він в трьох формах: α , β , γ .

Вчені Австралійського національного університету прийшли до висновку, що γ -інулін можна використовувати, як препарат імунної дії, для лікування захворювань імунної системи та інфекційних хвороб, для профілактики і лікування пухлинних захворювань.

Шведські вчені дослідили, що ефіри інуліну та полісульфанової кислоти можна використовувати, як антикоагулянти крові.

Японські вчені вважають, що сульфопропіловий ефір інуліну має здатність знижувати рівень холестерину і має фібронолітичну дію. Вони також розробили метод одержання кон'ютану гемоглобін-інулін, який використовується, як носій кисню кровозамінниками. Ці препарати не токсичні й легко перетворюються в процесі обміну речовин, збільшують у п'ять разів здатність носія кисню в порівнянні з вільним гемоглобіном. Інулін благотворно впливає на організм людини на протязі з моменту попадання в шлунок і закінчуючи його виділенням. В шлунку інулін не засвоюється, частина його в кислому середовищі шлункового соку розпадається на короткі фруктозні ланцюжки і окремі молекули фруктози, які проникають в кровеносне русло. Залишкова нерозщеплена частина інуліну швидко виводиться з організму людини, зв'язуючи собою велику кількість непотрібних речовин. Зокрема таких як важкі метали, радіонукліди, жирні кислоти, різні токсичні хімічні з'єднання, які попадають в організм разом з їдою, або утворилися в процесі життєдіяльності хвороботворних мікробів, які живуть в кишечнику [3; 4 с.52].

Вироблений інулін у вигляді порошку в США і Європі являється однією із складових комбінованих пробіотиків і використовується як засіб для лікування і профілактики багатьох захворювань. Вживання інуліну, як харчової добавки стимулює синтез вітамінів і активізує захисні імунні механізми. Неодмінною складовою частиною топінамбура є фруктоза, яка утворюється з інуліну в результаті біохімічних процесів що відбуваються в бульбах і корінні. Фруктоза являється дієтичним цу-

кром, який приймає участь в тих самих обмінних процесах, що і глюкоза замінюючи її у випадках абсолютного або відносного браку інсуліну.[5].

Сонячний корінь, як джерело інуліну за останні десятиріччя починає займати лідируючі позиції в світовому виробництві, створюючи серйозну конкуренцію цикорію і другим культурам [2]. Технологія виробництва інуліну з земляної груші приваблива ще і тим, що на відміну від цикорію у цій унікальній рослині знаходяться пектинові речовини, вміст яких складає 1,5% в сирій рослині, а це більше як в деяких сортах яблук. Інулін і пектин сприяють кращому перетравленню їжі, покращують процеси жовчоутворення й жовчовиділення. Пектин, як і інулін, нормалізує мікрофлору кишечника і головне він сприяє виведенню із організму важких металів токсинів, пестицидів і радіонуклідів [1,с44].

Науковці ЗВО «Університет Короля Данила» у творчій співдружності з вченими Івано-Франківського національного університету і спеціалістами фабрики оздоровчих продуктів ФГ «Агрокотехнології» (Олешанської ТГ Івано-Франківського району) розробили і впровадили універсальну технологію виробництва біологічно активного засобу-концентрату(порошку) топінамбура [5]. Згідно проведених детальних аналізів вміст інуліну в концентраті(порошку) топінамбура складає майже 70%. **Наступним етапом нашої спільної роботи це: розробка нової технології і організація виробництва чистого інуліну із топінамбура.**

В даний час порошок топінамбура, як харчова добавка, успішно реалізується в аптеках міста Івано-Франківська і області і як наповнювач використовується для виробництва хліба Івано-Франківським хлібокомбінатом корпорації «Цар-хліб». Виявив бажання випускати хліб з топінамбуром Калуський хлібокомбінат «Височанка». Як показали клінічні дослідження вживання хліба з топінамбуром, **завдяки високому вмісту інуліну**, зміцнює імунну систему організму людини,що дуже важливо в умовах пандемії, допомагає лікувати цукровий діабет і

інші захворювання [1, с.44].

Висновок: В Івано-Франківській області є всі можливості організувати виробництво інуліну із топінамбура для цього створено певну організаційну базу для його вирощування, переробки і використання. Прикладом для цього є успішно організоване виробництво і реалізація концентрату(порошку) топінамбура з високим вмістом інуліну на фабриці оздоровчих продуктів ФГ «Агроекотехнології» в Олешанській територіальній громаді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Боцюрко В.І., Касіянчук В.Д. Лікувально-оздоровчі продукти з топінамбура і їх використання в медичній практиці. Науково-практичний журнал «Архів клінічної медицини», Івано-Франківський національний медичний університет №2-2020, С.43-45

2. Касіянчук В.Д. II Міжнародна конференція застосування технологій, що захищають здоров'я та життя людини (на прикладі м. Львова) 30-31 травня 2018 р [тема доповіді «Нові технології виробництва продукції лікувально-профілактичного призначення». – Режим доступу: <http://urbanhealth.com.ua>

3. Криворук В.М., Каліннік К.А., Шульц М.О. Фізико-хімічні і функціонально-технологічні властивості інуліну з топінамбуру Вінницький торгівельно-економічний інститут, «Молодий вчений» №12(27) -2015,С.52-54.

4.Топінамбур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [ru.wikipedia.org/wiki/ топінамбур](http://ru.wikipedia.org/wiki/топінамбур).

5. <http://www.qabris.ru/qabris/health/topinambur/>

*Каспришин І.В.,
викладач Івано-Франківського
фінансово-комерційного кооперативного
коледжу імені С. Граната,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ФЕМІНІТИВИ В МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ «Galka.if.ua» та «Kurs.if.ua»)

Зміни до українського правопису, внесені 02 травня 2019 року, викликали суперечливі реакції серед носіїв мови. Одним із найбільш дискусивних питань стало надання офіційного статусу фемінітивам.

Фемінітиви – це лексеми на позначення осіб жіночої статі за родом занять, професією, родинними зв'язками, національністю тощо.

Засоби масової інформації одразу відреагували на нововведення і почали активно використовувати фемінітиви. Поряд із традиційними *авторка, вчителька, блогерка* все частіше трапляються новітні фемінітиви *фотографиня, доцентка, редакторка, продавчиня та ін.* Наприклад: *Бразильська фотографиня презентувала у Франківську персональну виставку [1]. Авторка цікавих майстеркласів з медіаграмотності, філологиня-блогерка[3].*

Зауважимо, що нова редакція правопису регламентує творення фемінітивів, «узаконює» їх, однак не зобов'язує мовців до вживання цих лексем. Саме ЗМІ популяризують такі новотвори. Часте використання у медіатекстах тих чи інших слів формує у носіїв мови звичку вживати ці лексеми у своєму мовленні. Однак, якщо неологізми звучать надто неприродно, «ріжуть вухо» – то навіть часте використання у текстах ЗМІ не допоможе їм прижитися в повсякденному спілкуванні.

В українській мові є понад 13 суфіксів, за допомогою яких від іменників чоловічого роду утворюються іменники на означення осіб жіночої статі, проте найбільш продуктивним за-

лишається суфікс-к-: *співачка, авторка, дизайнерка, вчителька, кандидатка, професорка та ін.* Наприклад: *Франківська дизайнерка з одягом майбутнього підкорила модний подіум у Данії [3]. Франківська професорка стала фіналісткою премії [3].* Однак не варто нехтувати й іншими суфіксами, які допомагають продукувати фемінітиви, адже важливо обрати наймілозвучніший варіант. Тож ЗМІ не тільки активно використовують фемінітиви у своїх статтях, а й публікують інформацію про те, яка версія новотвору звучатиме найдоречніше. Наприклад: *Послиця, посліха чи амбасадорка: у Франківську визначили індекс гендерної чутливості ЗМІ[3].*

Варто зазначити, що незважаючи на велику кількість фемінітивів у медіатекстах, все ж досі немає однотайності у їх вживанні. Наприклад, агенція новин «Курс» у своїх публікаціях часто використовує лексему «заступниця» (*На Прикарпатті затримали заступницю директора лікарні, яка продавала ковід-сертифікати [3]. Про це повідомила заступниця міського голови Івано-Франківська Вікторія Дротянюк [3] тощо*). При цьому на сайті редакції зазначено, що *Марія Гаврилюк – заступник головного редактора[3].*

Аналізуючи тексти ЗМІ, спостерігаємо відсутність дотримання єдиної норми при творенні фемінітивів. Наприклад: *Наталія Дьоміна, лікарка-інфекціоністка, заступниця директора обласної клінічної інфекційної лікарні [3]. Іванна Кошель – докторка медичних наук, отоларингологиня[3]. ІваннаЦідило – лікарка-дерматовенеролог вищої категорії, кандидатка медичних наук..., доцентка, членкиня Європейської асоціації дерматовенерологів[1].*

Трапляються випадки паралельного вживання фемінітиву і маскулінітиву на позначення тієї самої особи навіть у межах однієї публікації. Наприклад: *На посаду заступниці голови ОДА Людмила Сірко переведена з посади заступника директора – начальника відділу організації профорієнтації Івано-Франківського обласного центру зайнятості[3].*

Така непослідовність свідчить про те, що фемінітиви ще не

повністю увійшли до нашого узвичаєного слововживання. Для прихильників змін важливо, щоб нові форми номінації активно використовували на різних рівнях мовної комунікації; результату, однак, не завжди вдається швидко досягнути [2]. Зараз спостерігаємо, як мова стає гендерно чутливою, адаптується до суспільних змін, адже виникла потреба утворювати фемінітиви там, де раніше обходилися без них. Оскільки чіткі правила досі не визначені, а словник фемінітивів ще в процесі укладання, формування норми значною мірою лягло на плечі ЗМІ, завданням яких є не тільки популяризація фемінітивів, а й усталення мовної норми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Галка [Електронний ресурс]: веб-сайт. URL:<https://galka.if.ua/> (дата звернення: 20.02.2020)
2. Дацишин Х. Засоби масової інформації і динаміка мовної норми: новітні фемінітиви як відображення суспільних викликів сьогодення. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Журналістські науки». 2020. Випуск 4. URL: <https://doi.org/10.23939/sjs2020.01.183>(дата звернення: 23.02.2022).
3. КУРС [Електронний ресурс]: веб-сайт. URL: <https://kurs.if.ua/about/>(дата звернення: 20.02.2020)

*Керничний Н.І.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАОХОЧУВАЛЬНИХ НОРМ ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Заохочувальні норми як одні з різновидів норм права в науці загальної теорії права вивчені досить докладно і всебічно. Щодо галузевих наук, то дані види норм найбільш детально вивчені та досліджені вченими у галузі кримінального права, а дещо менше досліджені та відсутні роботи присвячені заохочувальним норм у науці цивільного процесуального права. Ці норми відіграють велику роль в активізації діяльності громадян та організацій, напямі корисному для суспільства та держави.

Санкції заохочувальних норм різноманітні та залежать від того, в яких галузях права та законодавствах вони передбачені (нагороди, премії, підвищення на посаді, у званні або в класному чині, достроковому знятті стягнень, звільнення від покарань або зобов'язань та ін.).

Метод заохочення є одним з найбільш результативних способів підвищення людської активності, а ефективність його помітно вища, ніж у методу примусу. Незважаючи на те, що в останні роки проблема заохочення все більше привертає до себе увагу вчених-юристів багато важливих питань продовжують залишатися поза увагою.

Заохочення спирається на відповідну нормативно-правову базу, що складається з матеріальних та процесуальних норм. Матеріальні норми закріплюють: показники за охочуваної поведінки; вид та розмір заохочення; коло адресатів до яких можуть бути застосовані заохочувальні заходи; склад органів чи посадових осіб, уповноважених вирішувати питання про заохо-

чення. А за допомогою процесуальних норм регулюється порядок подання до заохочення, прийняття рішення про заохочення та інші аспекти процедурного характеру.

Метод заохочення відображає загальну можливість взаємовідносин учасників управлінських відносин по вертикалі, і це цілком зрозуміло, оскільки заохочувальними повноваженнями наділяються суб'єкти державного управління стосовно суб'єктів права, стоять на нижчих щаблях ієрархічних сходинок, і між ними складаються відносини владного характеру. Основне його призначення – забезпечення взаємодії у вертикальних правовідносинах, тобто між суб'єктом та об'єктом управління.

Заохочення – це універсальний метод керуючого впливу, який означає публічне визнання заслуг, надання суспільної пошани особи у зв'язку з досягнутими успіхами. Більшість авторів називають інститут заохочення міжгалузевим, який регулюється нормами конституційного, адміністративного, трудового, муніципального, кримінального та інших галузей права.

Підставою для заохочення є зазначені у нормах права дії, поведінка, які стимулюються державою з метою досягнення конкретних успіхів в економічній, соціальній, політичній сферах життя.

Так, можна зазначити, що адміністративне заохочення застосовується до конкретних суб'єктів чи конкретної ситуації, а в окремих випадках і до конкретного суб'єкта у певній ситуації. Наприклад, оголошення подяки державному службовцю – заохочення конкретному суб'єкту виходячи з індивідуального акту; наказ начальника міського відділу поліції про преміювання співробітників поліції до Дня Національної поліції України – заохочення всіх (без персонального впливу) у конкретній ситуації виходячи з особливого акту; нагородження державного службовця за бездоганну службу та у зв'язку з ювілеєм – заохочення конкретного суб'єкта у конкретній ситуації. Саме заохочувальні норми адміністративного права являються формою державного контролю.

Щодо цивільно-процесуального права, то як зазначає

О.Ф. Скакун, юридична відповідальність розглядається, як різновид соціальної відповідальності, та має двоаспектне розуміння: позитивне (проспекти не або заохочувальне), як виконання корисних для суспільства та держави варіантів поведінки на рівні, що перевищує загальні вимоги (моральне свідоме ставлення до виконання обов'язків, та негативне (ретроспективне або охоронне), як покарання за правопорушення в наслідок невиконання обов'язків [1, с. 256].

Так, ЦК України містить приписи, забезпечені як заохочувальними, так і негативними санкціями. Наприклад, обов'язок осіб належно утримувати знайдених тварин забезпечується як заохочувальними заходами у вигляді винагороди за знахідку, так і штрафними санкціями протилежного характеру, що не вписується у межі традиційного вчення про триелементну будову норми права як комплексу двох двочленних приписів [2, с. 90].

Чинне законодавство передбачає досить велику систему заохочень, що має тенденцію до подальшого розвитку, що в останні роки досить активно поповнюється новими, які встановлюються органами державної влади та місцевого самоврядування, а також і повноважними особами.

Досить доречно та актуально зазначити, що в умовах воєнного стану (у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, в Україні введено воєнний стан, а військові дії продовжуються уже третій місяць) важливу роль відіграють заохочувальні норми права, оскільки ці норми встановлюють певну поведінку суб'єкта, яку заохочують держава та суспільство, та які сприяють ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України.

Зокрема, з метою зменшення негативних наслідків збройної агресії РФ проти України та бойового потенціалу ворога, запровадження заохочувальних -стимулюючих заходів для припинення воєнних дій шляхом встановлення грошової винагороди військовослужбовцям збройних сил, інших силових струк-

тур РФ, іншим категоріям осіб за добровільно передану Збройним Силам України придатну для застосування бойову техніку держави-агресора, Верховною Радою України прийнято Закон України від 01.04.2022 року «Про встановлення винагород за добровільно передану Збройним Силам України придатну для застосування бойову техніку держави-агресора».

Так, вказаним Законом передбачена винагорода військовослужбовцям збройних сил, інших силових структур Російської Федерації, іншим категоріям осіб за добровільно передану Збройним Силам України придатну для застосування бойову техніку держави-агресора, зокрема, бойового літака (винищувальної та штурмової авіації) або корабля 1 або 2 рангу – 1 000 000 доларів США, бойового вертольота або корабля 3 або 4 рангу – 500 000 доларів США, реактивної системи залпового вогню – 25 000-35 000 доларів США, танка, наземної артилерії (самохідної) – 100 000 доларів США, тощо [3].

Також з метою підняття бойового духу та належного фінансового забезпечення військовослужбовців України та інших осіб, які здійснюють захист держави від російських загарбників Кабінетом Міністрів України прийнято Постанову № 168 від 28.02.2022 року «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану», якою встановлено на період дії воєнного стану військовослужбовцям Збройних Сил України, Служби безпеки України, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, поліцейським, тощо додаткову винагороду в розмірі 30 000 гривень щомісячно [4].

Крім того, Порядком виплати винагороди військовослужбовцям Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту за безпосередню участь у воєнних конфліктах, в заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації чи в антитерористичній операції, інших заходах в умовах особливого періоду, затвердженим наказом Міністерства оборони України 18 вересня 2020 року

№ 340 передбачено винагороду за знищену чи захоплену військову техніку ворога.

Таким чином, в умовах сьогодення заохочувальні норми відіграють важливу роль у відсічі збройної агресії Російської Федерації та забезпечення національної безпеки, державної незалежності та територіальної цілісності України.

Враховуючи все вище зазначене, заохочувальні норми є правилами поведінки, що створені задля стимулювання корисної діяльності, які містяться у різних галузях права, які відрізняються множинністю суб'єктів їх створення, і навіть видовим розмаїттям. Для того аби заохочувальні норми впливу на суб'єкта права, приводили до соціально активної правомірної поведінки, необхідно керуватися наступними положеннями, зокрема: норма заохочення повинна відповідати характеру досягнутого нею результату; співрозмір тих зусиль, які затрачені на досягнення поставлених цілей; чітка визначеність компетенції суб'єктів застосування заохочення; закріплення юридичної відповідальності компетентних органів, у випадку не застосування заохочення до суб'єктів, які виконали дії, вказані в заохочувальній нормі і повинні за це отримати відповідні переваги; освідомлення кола громадян по відношенню до яких ці норми можуть бути застосовані; передбачення в законодавстві можливості відміни заохочувальних норм у випадку незаконного їх застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підруч. Вид. 4-те, допов. і перероб. К. : Правова єдність : Алерта, 2014. 524 с.
2. Романюк Я. Ознаки та структура цивільно-правової норми: основні методологічні засади. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2016. Випуск 63. С.81-96.
3. Закон України «Про встановлення винагород за добровільно передану Збройним Силам України придатну для застосування бойову техніку держави-агресора» від 01.04.2022: URL.<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2172-20#Text>

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» від 28.02.2022 № 168: URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text>

Кизимишин Л.П.,

ст. викладач,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В АРХІТЕКТУРІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО

Сучасні проекти будинків відрізняються сміливістю своїх архітектурних рішень. Вплив новітньої та світової архітектури надихає створювати сучасні неординарні проекти в межах старого міста. Поєднання класики і сміливих неординарних рішень потрібні для конструктивного розвитку і прогресу в архітектурі. Все частіше можна побачити асиметричні за формою хмарочоси і будівлі, чиї фасади змінюють свій зовнішній вигляд в залежності від побажання замовника. Такі споруди, що володіють динамічністю того чи іншого роду, є прикладами прояву кінетичної архітектури.[1]

Лева частка сучасних будівель ще на етапі проектів викликають негативну реакцію суспільства – не там будують, не в тому стилі, не тієї поверховості, не того кольору, не з тих матеріалів... Навіть якщо дотримано всіх норм та обмежень, все одно знайдеться той, кому щось не сподобається. Однозначно стверджувати, чи стане той чи інший проект врешті пам'яткою чи бодай просто гідним архітектурним прикладом своєї епохи, не можливо.

В наш час абсолютною домінантою в архітектурі та будів-

ниці є монолітний залізобетонний каркас. Проекти висотних будівель розраховані на велику перспективу. В цьому є свої недоліки та переваги. Умови далекої перспективи оправдовують себе винятково в мирний час. Тому, на часі – архітектура та будівництво повинні враховувати наступний чинник – термін окупності – це декілька років, як приклад громадська архітектура з урахуванням розвитку підприємництва чи житловий комплекс; з окупністю – до моменту продажу квартири.

Якщо замовник цінує об'єкт, який може стати архітектурною спадщиною, то вартує звернути увагу на кінетичну архітектуру. Найбільш перспективний напрямок кінетичної архітектури – динамічні фасади. Динаміка впевнено виборює своє місце в аспекті її класичного запровадження в усіх напрямках дизайну, екстер'єру та фасадних оздоблень. Вони знаходять своє втілення в сучасній архітектурі частіше, ніж інші типи, так, як саме динамічні фасади є найбільш економічно вигідними та доступними в реалізації, дозволяють перетворити зовнішній вигляд будівлі, не змінюючи при цьому його конструктивне рішення [2]. Адаптація наявності величезної кількості старих забудов надає можливість знаходити неординарні рішення з мінімальними затратами та максимальним ефектом.

Динамічні фасади дозволяють створити гарну інсоляцію в приміщеннях, яка в свою чергу відіграє важливу роль в забезпеченні комфортних умов для роботи і відпочинку. При правильному розподілі віконних прорізів в поєднанні з ефективною роботою систем освітлення, вентиляції та опалення істотно можуть бути знижені витрати на електроенергію. Особливо це актуально в період, коли людство переформовується для максимального дистанційного часу, зокрема – праця, навчання, проходження курсів, здобування сертифікацій, вивчення іноземних мов, пошук креативних інновацій.

Елементи затінення здатні автоматично переміщатися, перебиваючи пряме сонячне світло таким чином, щоб в приміщення потрапляло розсіяне світло. Цей спосіб дозволяє боротися з відблисками і створювати комфортне світлове відчуття в

приміщеннях. Автоматично керовані вікна дозволяють реалізувати природну вентиляцію, сприяючи притоку свіжого повітря і перешкоджаючи його перегріву.[3] Поєднання динаміки архітектури зовнішнього середовища та внутрішнього простору згідно сучасних метрик дає поштовх для творчості, новітньої творчості архітектора, як митця.

Метою динамічних фасадів є сприяння розвитку стійкої і чутливої архітектури. Динамічні фасади діють, як фільтри між приміщенням і на вулиці, забезпечуючи відповідні тіні, сонячним світлом, вентиляцією і візуальним об'єднанням [4]. Це не нова ідея, але тільки недавно архітектори почали використовувати цю технологію в своїх конструкціях. Адже поєднувати сучасні конструктивні матеріали та архітектурні напрямки є кроком для створення чогось новітнього, неординарно прогресивного, майбутнього і перспективного.

Завдяки повністю інтегрованим стратегіям проектування сучасний фасад може забезпечити гнучкі і ефективні оболонки, які, як по контексту, так і по концептуальному принципу, реагують на місцеве оточення, одночасно визначаючи внутрішні умови. Це незаперечна правда, що фасад в сучасній архітектурі стає таким же складним, як і конструкція будівлі. У цій галузі вже є багато прикладів динамічної обробки фасадів, які довели свою працездатність.

Любов і захоплення технологіями і експериментами стали переважаючою і великою частиною в архітектурному дискурсі в цей час. Це призвело до безмежних можливостей в дизайні і використанні динамічної і кінетичної архітектури [5].

Час неблаганний. Те, що залишається, як архітектурний витвір мистецтва, як креативність, неповторність свого роду матиме відображення для майбутнього.

Отже, можна зробити висновок, що застосування кінетичної архітектури дозволяє будівлям адаптуватися до умов активного зовнішнього середовища, разом з тим сприяючи реалізації поставлених функціональних і художньо-виражальних вимог. Кінетична архітектура в майбутньому здатна змінити уявлення

про енергоефективні будівлі, зробивши крок до нового рівня самозабезпечення і самозахисту будови. Все це говорить про те, що кінетична архітектура - перспективний напрямок майбутнього, втілення якого можливо вже сьогодні. Сьогодні – це абсолютно інший підхід до всього і в усьому. Тому архітектура нової майбутньої України повинна бути взірцем для наслідування. Найважче змінити і пізнати себе. І тільки найкращі, здібні і працьовиті здобудуть світове визнання, авторитет шану і повагу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сайт «Property Times». Розділ «Архітектура». [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://propertytimes.com.ua/arhitektura/chi_e_shansi_u_suchasnih_budivel_stati_pamyatkami_arhitekturi_u_maybutnomu

2. Сайт «Обработка металла». Розділ «Статті». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ostmetal.info/kineticheskaya-arhitektura-metall-v-dvizhenii-budushhego/>.

3. Сайт «Газета URBAN news». [Електронний ресурс]. Режим доступу :<http://urban-magazine.com/archive/newspaper/-1-2015-11/dinamicheskaya-arkhitektura-budushchego.html>.

4. Сайт «Інформаційно-аналітичний сервіс лад спільноти». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://estp-blog.ru/rubrics/rid-18366/> Сайт «Асоціація по автоматизації будівель і систем управління інженерним обладнанням». [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.bacnet.ru/knowledge-base/articles/index.php?ELEMENT_ID=778.

5. Сайт «Динамічні фасади»[Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.archidizain.ru/2019/05/blog-post_85.html?m=1

*Кириченко О.А.,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права,
Міжнародний класичний університет
імені Пилипа Орлика,
м. Миколаїв, Україна*

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗУМІННЯ БАЗИСНИХ ПОРЯДКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ І ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯН У КОНТЕКСТІ ДОКОРІННОГО РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА ДЕРЖАВИ, ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ТА ДЕЯКИХ ІНШИХ АНТИДЕЛІКТНИХ ОРГАНІВ

Останнім часом автор та його найбільш активні учні завершили формування доктринальних, проектних законодавчих та інших прикладних основ докорінного реформування інституту президента держави та органів прокуратури як його правової руки у своєрідну наглядову гіпергілку державної влади, а всіх інших існуючих і перспективних антиделіктних органів, перш за все, суду, публічнотури, адвокатури, слідчотури, експертнотури, ордістатури та виконавчотури, у надійних помічників даної наглядової гіпергілки державної влади *за точним, одноманітним і неухильним дотриманням законів та інших правових актів з боку представників всіх інших гілок державної влади (правотворчої, антиделіктної, правозастосовчої) та всіх інших суб'єктів владних повноважень та всіх інших соціосуб'єктів, а як наслідок, й за найбільш ефективним, раціональним та якісним виконанням суб'єктами владних повноважень базисного конституційного обов'язку держави із пізнання, визнання, забезпечення і неухильного дотримання правового статусу всіх співвітчизників, оперативного попередження порушення їх правового статусу, максимально повним його відновленням, а також за неминучим притягненням винної особи до відповідного виду, характеру і на-*

лежного ступеня суворості юридичної відповідальності [1, с.9 -31; 2, с.65-83, 194-202; та ін.].

Найбільш повно викладені інноваційні доктринальні, проектні законодавчі та інші прикладні основи докорінного реформування інституту президента держави, органів прокуратури та інших вказаних антиделіктних органів реалізовані у вигляді **інноваційних редакцій тринадцяти статей перспективного Конституційного кодексу України (іншої держави)** і, перш за все, статті VIII даного кодексу [1, с.79-85; 2, с.90-97, 438-448; та ін.], яку у розвитку більш правильно представити у такому вигляді :

VIII. «Базисні оперативні та бюрократичні порядки найбільш ефективного, раціонального та якісного попередження порушення та відновлення порушеного правового статусу різних видів соціосуб'єктів»:

«1. Забезпечення належної реалізації базисного конституційного обов'язку держави та основної спрямованості діяльності державних органів покладається на прокурорів та всіх інших державних службовців та на всіх інших соціосуб'єктів, яким держава делегувала повноваження на здійснення певних напрямів суспільної діяльності та/або виробництва матеріальних благ та/чи надання послуг.

Названі соціосуб'єкти зобов'язані на вимогу клієнта (особи, що має намір здійснити певне діяння в межах вказаної або іншої пов'язаної з нею діяльності) безкоштовно надати вичерпну письмову юридичну консультацію з приводу відповідного порядку та/чи особливостей правової регламентації тієї державної або з дозволу держави іншої діяльності, яку вони здійснюють, і меж правомірності при цьому здійснення клієнтом свого діяння.

Якщо внаслідок відмови надати таку консультацію або її неякісності клієнт порушив правовий статус інших соціосуб'єктів, консультант несе відповідного виду, характеру і ступеня суворості юридичну відповідальність, у т. ч. відшкодовує у повному обсязі заподіяні збитки (фізичну та/чи майнову та/

або первинну і вторинну моральну шкоду; упущену вигоду).

2. Найбільш ефективне, раціональне та якісне оперативне попередження порушення, а у разі порушення – максимально можливе відновлення правового статусу всіх соціосуб'єктів, і неминучого притягнення винної у цьому особи до відповідного виду і характеру належного ступеня суворості юридичної відповідальності здійснюється наступними органами або суб'єктами владних повноважень держави та шляхом реалізації таких порядків:

2.1. В оперативному порядку:

2.1.1. Самим правопорушником, який з моменту усвідомлення того, що його діяння, рішення чи правовий акт може порушити або вже порушив чи порушує правовий статус іншого соціосуб'єкта, зобов'язаний негайно припинити це діяння та/або дію цього рішення чи правового акта та скасувати дане рішення чи правовий акт, усунути причини та умови, що сприяли вчиненню цього правопорушення, та максимально можливо відновити правовий статус потерпілого.

2.1.2. Безпосереднім або вищим керівником правопорушника, який зобов'язаний, за наявності викладених у п.2.1.1 цієї статті обставин, невідкладно вжити вказаних заходів, якщо їх не було здійснено чи було вчинено неналежним чином або не в повному обсязі самим правопорушником чи іншими особами.

У разі невиконання вказаних дій керівники несуть солідарну із правопорушником юридичну відповідальність.

2.1.3. Прокуратурою, яка діє за принципом єдиноначальності, та:

2.1.3.1. За власної ініціативи шляхом здійснення нагляду за точним, одноманітним та неухильним дотриманням правових актів будь-якими особами та органами, що знаходяться на території держави, у т. ч. президентом країни, парламентом, урядом, ордиатурою, слідчотурою, судами, публічнотурою, адвокатурою, виконавчотурою та іншими антиделіктними органами, і подання припису правопорушнику або його безпосередньому чи вищому керівнику невідкладно усунути причини та умови,

які сприяли вчиненню правопорушення, припинити незаконне діяння та/або дію протиправного рішення чи правового акта, максимально можливо відновити порушений правовий статус потерпілого, а також порушити відповідне судочинство з метою неминучого притягнення особи, винної у такому порушенні правового статусу потерпілого, до відповідного виду і характеру та належного ступеня суворості юридичної відповідальності та негайного усунення причин та умов, що сприяли вчиненню даного правопорушення, а також із направити матеріали в публічнотуру та адвокатуру для подальшого супроводження у цій справі інтересів відповідно потерпілої та переслідуваної особи.

2.1.3.2. У разі звернення потерпілого чи в його інтересах іншої особи вручити правопорушнику або його безпосередньому чи вищому керівнику припис із виконанням вимог, вказаних у п.2.1.3.1 цієї статті.

2.2. У бюрократично порядку:

2.2.1. **Шляхом усного чи письмового звернення потерпілого чи в його інтересах іншої особи до(в) :**

2.2.1.1. **Правопорушника або його безпосереднього чи вищого рівня керівнику**, із вимогою виконати невідкладно чи, при наймі, у межах розумного терміну, дії, вказані у п.2.1 цієї статті.

2.2.1.2. **Прокуратури**, із виконанням нею вже на підставі даного звернення потерпілого чи в його інтересах іншої особи всіх дій, передбачених п. 2.1.3.1. цієї статті.

2.2.1.3. **Публічнотури**, яка діє за принципом єдиноначальності та отримання працівниками заробітної плати та/або інших благ тільки від держави, та реалізує вказане звернення потерпілого та/або в його інтересах іншої особи шляхом здійснення функції переслідування правопорушника та іншого захисту правового статусу потерпілого у судочинстві відповідного виду у напрямі встановлення об'єктивної істини та вирішення тільки на цій основі антиделіктної справи або надання іншої письмової юридичної допомоги з метою попередження правопорушень із повною юридичною відповідальністю за результа-

ти такої допомоги.

2.2.1.4. **Адвокатури**, яка також діє за принципом єдиноначальності та одержання працівниками заробітної плати та/або інших благ тільки від держави, та реалізує звернення переслідуваної особи шляхом здійснення функції захисту її правового статусу в судочинстві відповідного виду у напрямку встановлення об'єктивної істини та дозволу лише на цій основі антиделіктної справи або надання іншої письмової юридичної допомоги з метою попередження правопорушень із повною юридичною відповідальністю за результати такої допомоги.

2.2.1.5. **Суду як єдиного антиделіктного органу в особі Верховного суду України, а також будь-якої іншої держави**, у складі якого діють Конституційна, Антикримінальна, Адміністративна, Трудова, Де-факто майново-договірна та Де-юре майново-договірна судові палати, що дублюються на рівні обласних і прирівняних до них міських судів, а також шляхом відповідної спеціалізації суддів місцевих судів, і який діє на основі принципів територіальності, спеціалізації та інстанційності таким чином:

2.2.1.5.1. **Місцеві суди**, що забезпечують по першій інстанції конституційне, антикримінальне, адміністративне, трудове, де-факто майново-договірне та де-юре майново-договірне судочинство щодо переслідуваних осіб місцевого та районного рівня.

2.2.1.5.2. **Конституційна, Антикримінальна, Адміністративна, Трудова, Де-факто майново-договірна та Де-юре майново-договірна судові палати обласних та прирівняних до них міських судів** - колегії суддів яких з п'яти суддів є першою інстанцією щодо переслідуваних осіб обласного рівня або по справам суспільного резонансу обласного рівня, а також переглядають у порядку апеляції рішення суддів відповідних спеціалізацій місцевих судів.

2.2.1.5.3. **Конституційна, Антикримінальна, Адміністративна, Трудова, Де-факто майново-договірна та Де-юре майново-договірна судові палати Верховного суду Укра-**

їни, а також будь-якої іншої держави - колегії суддів яких із п'яти суддів є першою інстанцією по справам щодо переслідуваних осіб загальнодержавного та вищого рівня або по справам суспільного резонансу загальнодержавного та вищого рівня, а також переглядають у порядку апеляції рішення в якості першої інстанції відповідних колегій суддів судових палат обласного суду та прирівняних до них міських судів та касаційної інстанції на рішення суддів відповідних спеціалізацій місцевих судів, а об'єднані колегії суддів у складі дев'яти суддів – в якості апеляційної інстанції на рішення колегій суддів цієї ж судової палати, винесених по першій інстанції.

2.2.1.5.4. Велика палата Верховного суду України, а також будь-якої іншої держави, в яку обирається на постійній основі по п'ять суддів від кожної судової палати, та яка є касаційною інстанцією щодо апеляційних рішень об'єднаних колегій судових палат цього суду.

Остаточними визнаються лише легітимні рішення колегій суддів та інших касаційних інстанцій Верховного суду України, а також будь-якої іншої держави, якими є такі, що ґрунтуються на встановленні такого рівня об'єктивної істини в антиделіктній справі, якого достатньо для його правильного вирішення. При цьому порушення вимог певних норм процедурних кодексів, які не завадили і не могли завадити встановленню за антиделіктною справою вказаного рівня об'єктивної істини, незалежно від тяжкості цих порушень, є підставою не для скасування відповідного остаточного рішення суду, а для притягнення винного суб'єкта владних повноважень до відповідного виду і характеру та належного ступеня суворості юридичної відповідальності, якщо при цьому були відсутні обставини, що виключають антисоціальність даного діяння та/або вину цього суб'єкта владних повноважень.

3. Будь-яка особа, яка застосує Основний та/чи конституційний (органічний) та/або поточний закон та/чи підзаконний правовий акт, у разі встановлення нелегітимності певних положень змін чи доповнень до Основного закону, порушення

певною нормою конституційного або поточного закону відповідного положення Основного закону чи певною нормою підзаконного правового акта відповідних положень підзаконного акта вищої юридичної сили та/або поточного та/чи конституційного (органічного) закону та/або положень Основного закону, має відмовитися від застосування нелегітимної норми правового акта та безпосередньо застосувати відповідну норму правового акта вищої юридичної сили, а суддя місцевого чи обласного суду і прирівняного до нього міського суду повинен скасувати нелегітимну норму будь-якого підзаконного правового акта відповідного рівня інстанційності, суддя Верховного суду України, а також будь-якої іншої держави – нелегітимну норму будь-якого підзаконного правового акта загальнодержавного рівня або поточного закону, а Велика палата Верховного суду України, а також будь-якої іншої держави - нелегітимне положення або зміни чи доповнення до Основного або конституційного (органічного) закону.

Якщо суди не впоралися із вказаним завданням, то в будь-якому випадку його вирішити покликаний інститут президентства держави у вигляді відповідних повноважень прокуратури або власних повноважень президента держави із притягненням винних осіб до відповідного виду і характеру та належного ступеня суворості юридичної відповідальності.

4. **Потерпілий**, який не отримав у розумні строки максимально можливого відновлення його правового статусу та/або притягнення особи, винної у порушенні її правового статусу, до відповідного виду і характеру та належного ступеня суворості юридичної відповідальності, має право на застосування із дотриманням правил пропорційності за умовами інституту крайньої необхідності будь-яких інших, прямо не заборонених законом, засобів впливу на правопорушника та/або суб'єктів владних повноважень, які за його зверненням або інших у його інтересах осіб чи з власної ініціативи не вжили належних заходів, а якщо таке порушення стосується групи (трьох і більше) осіб або невизначеного кола осіб, то застосування такого роду

засобів не має жодних юридичних наслідків для потерпілого незалежно від характеру та ступеня тяжкості збитків, заподіяних правопорушнику та/або вказаним суб'єктам владних повноважень застосуванням таких засобів впливу до них.

5. Не тягне за собою жодних юридичних наслідків для потерпілого або для інших осіб, які діяли в його інтересах, заподіяння збитків, незалежно від їх характеру та розміру, також особі чи особам :

5.1. Яка (які) винні у незастосуванні смертної кари до осудної особи, яка вчинила умисне вбивство у стані осудності за обтяжуючих обставин окремо або у складі інших кримінальних правопорушень.

5.2. У процесі їх групового та/або збройного нападу, навіть, одного нападника, на потерпілого за обставин, які давали йому підстави вважати, що метою даного нападу є завдання йому побоїв та/чи заподіяння йому тілесних ушкоджень та/або його вбивство.

5.3. При його (їх) насильницькому (без згоди потерпілого) проникненні в житло або інше приміщення, що належить потерпілому та/чи його родичам та/або близьким особам на праві власності та/чи правомірному володінні.

6. Гарантом дотримання Основного закону, конституційних (органічних) та поточних законів і підзаконних правових актів, а також найбільш ефективного, раціонального та якісного пізнання, визнання, забезпечення та неухильного дотримання та у разі порушення максимально можливого відновлення правового статусу всіх соціосуб'єктів, які постійно або тимчасово перебувають на території України, а також іншої держави, оперативного попередження правопорушень та неухильного притягнення осіб, винних у скоєнні цих правопорушень, до відповідного виду і характеру та належного ступеня суворості юридичної відповідальності є президент відповідної держави, який, виступаючи як особлива наглядова гіпергілка державної влади, що забезпечує в контексті неухильного дотримання принципу верховенства права виконання вказаної за-

дачі за допомогою, насамперед, прокуратури, як його Правої руки, та інших антиделіктних органів, а також із використанням будь-яких інших засобів, прямо не заборонених законом, у т. ч. скасуванням нелегітимних рішень та/або правових актів:

- своїх або попередніх президентів держави, у т. ч. їх підписів під нелегітимними законами, у т. ч. про внесення змін та доповнень до Конституційного кодексу або Кодексу конституційного судочинства України (іншої держави), із накладенням на них вето, наданням вказівок щодо усунення порушень та поверненням до парламенту на повторний розгляд, а щодо змін та доповнень до Конституційного кодексу або Кодексу конституційного судочинства України (іншої держави) - направленням на розгляд Генеральної прокуратури України (іншої держави), яка скасовує такий закон повністю або в частині або дає висновок про конституційність цих змін чи доповнень повністю або у частині;

- касаційних судів, що реалізується прокуратурою (через явну невідповідність факту існування нелегітимних остаточних судових рішень принципу верховенства права) направленням антиделіктної справи із зауваженнями на розгляд розширеного складу Великої палати Верховного суду України (іншої держави), що формується автоматизованою судовою системою в кількості семи суддів від кожної судової палати, або його розгляду в порядку судочинства у зв'язку із нововиявленими обставинами (що на час винесення рішення ще не існували чи не були відомі суду з об'єктивних причин) або через виняткові обставини (за яких через корупцію та/або непрофесіоналізм тих чи інших суб'єктів владних повноважень не були отримані і належним чином оцінені такі докази, без яких неможливо було встановити такий рівень об'єктивної істини, який був би достатнім для того, щоб прийняти на основі цієї істини правильне остаточне судове рішення).

У разі невирішення чи неналежного вирішення цієї проблеми розширеним складом Великої палати Верховного суду України (іншої держави) або за невідкладних обставин рішення вка-

заних судових інстанцій переглядаються Генеральною прокуратурою України (іншої держави) або скасовуються самостійно президентом відповідної держави;

- будь-яких інших суб'єктів владних повноважень відповідної держави повністю чи у частині, що тягне за собою автоматичне застосування відповідних положень попереднього такого ж правового акта, у разі його відсутності - відповідних положень того правового акта, який раніше регулював ці або аналогічні правовідносини, а за відсутності і такого правового акта – за аналогією положень іншого закону або базисних принципів права.

Виконанням не можуть бути реалізовані нелегітимні рішення або акти правозастосування, на що, як і на чинні нелегітимні діяння будь-яких осіб, а також на нелегітимні діяння, рішення та правові акти суб'єктів владних повноважень, у т. ч. і на нелегітимні остаточні судові рішення будь-якої держави, не поширюються строки загальної чи позовної давності у частині невідворотної необхідності негайного припинення їх дії та скасування повністю або у відповідній частині, зміни та/або доповнення».

Остання з авторських інноваційних позицій щодо гострої необхідності негайного скасування навіть остаточного, але незаконного судового рішення прямо підтримана і Європейським судом з прав людини. який у справі Рябих проти Росії акцентував увагу на тому, що перегляд справи не повинен фактично підміняти собою апеляцію, а можливість існування двох точок зору на один предмет не є підставою для нового розгляду. **Винятки з цього принципу можуть мати місце лише за наявності підстав, обумовлених обставинами важливого та вимушеного характеру** (див. *mutatis mutandis*, *Ryabykh v. russia*), заява N52854/99, п.52, ECHR 2003-X) [3].

В якості таких постійно триваючих обставин і має розглядатися авторське інноваційне розуміння безумовного, точного та одноманітного виконання базисного конституційного обов'язку держави, перш за все, президентом держави як гаранта вико-

нання цього обов'язку, та органами прокуратури як правої руки цього інституту у реальному забезпеченні такої гарантії (див. статтю VII «Базисний конституційний обов'язок держави та державних органів» дійсної публікації) [2, с.449].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кириченко О.А., Ланцедова Ю.О., Тунтула О.С. Інновації юриспруденції та законності у сфері транспорту і транспортних технологій: монографія. Варшава: RS Global Sp.z O.O., 2021. 95с. URL: <https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/37>

2. Кириченко О.А., Ткач Ю.Д., Бондаренко І.В. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки: монографія. Варшава: RS Global Sp.z O.O.; Київ: Видавець Назаров О.А., 2022. 2-ге вид. 954 с.

3. Решение Европейского суда по правам человека по делу Рябух против россии (Ryabukh v. russia), заявление N 52854/99. *Европейская конвенция о защите прав человека: право и практика: веб-сайт*. URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/new/003.htm>

Кириченко О. А.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права
Міжнародний класичний університет
імені Пилипа Орлика,
м. Миколаїв, Україна*

Бондаренко І. В.,

*здобувачка вищої освіти за спеціальність 061 Журналіс-
тика, групи Ж-33-23
Міжнародний класичний університет
імені Пилипа Орлика,
м. Миколаїв, Україна*

ІННОВАЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ МЕЖ ПРАВОМІРНОСТІ І ТРИРІВНЕВОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНОГО ПРАВОВОГО СТАТУСУ РІЗНИХ СОЦІОСУБ'ЄКТІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕДІАБЕЗПЕКИ

Останнім часом значної актуальності набуває забезпечення законності здійснення журналістської діяльності та медіабезпеки, особливо у контексті висвітлення порядку реалізації громадянами свого право, згідно вимог на ст. 39 Конституції України, збиратися *мирно*, без зброї, проводити збори, мітинги, походи та демонстрації, про проведення яких завчасно повідомляються органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, а обмеження щодо реалізації цього права можуть встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку - з метою запобігання заворушенням або кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей» [1].

Власне тому доцільно звернути увагу на **інноваційну редакцію однієї з тринадцяти статей перспективного Консти-**

туційного кодексу України (іншої держави) у частині найбільш ефективного, раціонального та якісного пізнання, визнання, забезпечення та дотримання правового статусу фізичних осіб та інших соціосуб'єктів, оперативного попередження порушення цього правового статусу та у разі порушення його максимально можливого відновлення, а також з неминучого притягнення винної особи до відповідного виду, характеру і належного ступеня суворості юридичної відповідальності [2, с. 86-88, 433-436; та ін.], з тим, щоб народ не був змушений вдатися до можливостей з подолання адміністративного та іншого свавілля, передбачених в абз. 3 преамбули Загальної декларації прав людини як останній засіб [3], що у деякому розвитку доцільно представити наступним чином:

V. «Межі правомірності та трирівневий механізм реалізації конкурентного правового статусу різних соціосуб'єктів»:

«Межі правомірності реалізації правового статусу певного соціосуб'єкта закінчується там, де в той же час і місці починається порушення будь-якої базисної категорії правового статусу іншого соціосуб'єкта, коли правотворчі органи зобов'язані уникати та викорінювати конкуренцію правових статусів різних соціосуб'єктів (такого, що не може бути реалізований кожною зі сторін в один і той же час і в тому ж самому місці), а там, де це неможливо, допускати, як виняток, короткочасну конкуренцію їх правових статусів, застосовуючи в усіх інших випадках наступні три рівні механізму реалізації конкурентних правових статусів різних соціосуб'єктів:

а) *на першому з рівнів* треба спробувати реалізацію конкурентних правових статусів різних соціосуб'єктів розвести за часом та/або за місцем;

б) у разі неможливості досягти вказаної мети переходять *до другого рівня реалізації конкурентного правового статусу різних соціосуб'єктів*, згідно з яким право переважної реалізації такого правового статусу набуває той соціосуб'єкт, який має вищий рівень мотивації до цього, виходячи із загальнолюдських цінностей і принципу справедливості, а одночасна реалі-

зація правового статусу другим соціосуб'єктом вже набуває у такій ситуації ознак відповідного правопорушення;

в) *третій рівень реалізації конкурентного правового статусу різних соціосуб'єктів* застосовується у разі неможливості реалізації першого із вказаних рівнів та за наявності приблизно однакового рівня такої мотивації у кожного із соціосуб'єктів із конкурентним правовим статусом, коли право переважної реалізації правового статусу набуває той соціосуб'єкт, який першим заявив про намір реалізувати та/або вже приступив до реалізації свого правового статусу.

А якщо ця ситуація з цими ж соціосуб'єктами повториться, то переважне право реалізації, виходячи із принципу справедливості, набуває вже другий соціосуб'єкт, незалежно від того, хто з них цього разу першим заявив або вже приступив до реалізації свого правового статусу».

Запропонований варіант механізму реалізації конкурентного правового статусу соціосуб'єктів дозволяє вирішувати будь-які спірні антиделіктні ситуації, найбільш актуальним з яких є намір окремих фізичних осіб продемонструвати свою політичну та/або іншу позицію на центральних вулицях та/або в інших громадських місцях та/чи поблизу адміністративних будівель органів вищої та іншої державної влади відповідно до вимог вже цитованої ст. 39 Конституції України [1], у контексті чого О.А. Кириченко звертає увагу на такі суттєві обставини:

1. Правовий статус фізичних чи юридичних осіб у частині їх нормальної життєдіяльності на центральних чи інших вулицях (проспектах, площах тощо) міста чи іншого великого населеного пункту є постійно триваючим, і тому в даній ситуації розвести реалізацію правового фізичних осіб у частині їх наміру власне у цьому місці провести демонстрацію своєї політичної та/або іншої позиції за часом неможливо, що і спонукає вдатися до єдине можливого в такій ситуації способу - розвести цих соціосуб'єктів за місцем реалізації свого правового статусу, коли місце реалізації правового статусу першої групи соціосуб'єктів також не може. бути іншим. І тоді необхідно запро-

понувати другій групі соціосуб'єктів провести демонстрацію своєї політичної чи іншої позиції в будь-якому місці, де відсутня реалізація постійно триваючого звичайного правового статусу інших соціосуб'єктів, наприклад, за межами міста або іншого великого населеного пункту, що може бути трансльовано в онлайн або у запису в різних масмедіазасобах із доведенням через трансляцію таку позицію до відома найширших верств населення країни.

2. З огляду на викладене, реалізація другою групою соціосуб'єктів свого правового статусу в частині демонстрації своєї політичної та/або іншої позиції на центральних вулицях або в інших громадських місцях міста чи іншого великого населеного пункту фактично означає втрату «ознаки мирності» за цитованими вимогами ст. 39 Конституції України [1] і залежно від кількості учасників та інших обставин фактично перетворюється у скоєння певного кримінального правопорушення, передбаченого ст. 293 «Групове порушення громадського порядку», ст. 294 «Масові заворушення», ст. 295 «Заклики до вчинення діянь, що загрожують громадському порядку» та/або ст. 296 «Хуліганство» КК України [4], а у разі проведення такого роду заходів поблизу адміністративних будівель вищих, центральних чи інших органів влади – принаймні приготування до скоєння кримінального правопорушення, передбаченого ст. 109 «Дії, спрямовані на насильницьку зміну або повалення конституційного ладу чи захоплення державної влади» КК України [4].

Саме тому не може бути мови про мирний характер цих заходів. І передбачений у цитованій ст. 39 Конституції України порядок обмеження цих заходів лише через суд та тільки у вказаних у цій же статті випадках [1] принципово суперечить конституційному принципу (засаді), викладеній у ч. 2 ст. 3 і ст. 21 Конституції України у частині головного обов'язку держави рівного до всіх людей утвердження та забезпечення їхніх прав і свобод, у даній ситуації - у будь-якому разі забезпечити правовий статус соціосуб'єктів із безперервного здійснення свого правового статусу у частині нормального режиму життєдіяль-

ності у центральних та в інших громадських місцях міста чи іншого великого населеного пункту [1].

У контексті викладених положень можуть бути поставлені питання, а як бути із проведенням у цих місцях загальнодержавних парадів, демонстрацій та інших подібних заходів на свята та в інших подібних випадках? Але такого роду вимушені безперечно також порушення нормального режиму життєдіяльності певних соціосуб'єктів буде короткочасним і викликаним загальнодержавними інтересами, а не інтересами лише певної групи фізичних осіб, демонстрація політичної чи іншої позиції тільки в цих місцях буде виглядати лише як необґрунтована забаганка, задоволення якої вже буде відвертим порушенням вимог ч. 2 ст. 3 і ст. 21 Конституції України [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141, із змінами, згідно із законом України № 27-ІХ від 3 вересня 2019 р., ВВР, 2019, № 38, ст. 160. *Zakon.rada.gov.ua: веб-сайт*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Кириченко О. А., Ткач Ю.Д., Бондаренко І.В. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки : монографія. Варшава: RS Global Sp.z O.O.; Київ: Видавець Назаров О.А., 2022. 2-ге вид. 954 с.

3. Загальна декларація прав людини (рос/укр). Прийнята і проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 р. *Zakon.rada.gov.ua: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015*

4. Кримінальний кодекс України : закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001, № 25–26, ст. 131, зі змінами згідно із законом України № 2178-ІХ від 1 квітня 2022 р. *Zakon.rada.gov.ua: веб-сайт*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

*Косьмій М.М.,
професор кафедри архітектури та будівництва,
доктор архітектури, доцент,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

МІСТОБУДІВЕЛЬНИЙ ПРОСТІР В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ НЕМАТЕРІАЛЬНОГО

У сучасному розумінні архітектура – це феноменологічна дисципліна, і люди здатні зрозуміти її, тільки усвідомлюючи той момент, що «наші тіла рухаються крізь простір» [1]. Автор такого підходу, С. Холл, підходячи до розуміння архітектури, як естетики середовища, її основними складовими визначає феномени кольору, запахів, звуків, текстур та ін. [2]. Власне естетичне середовище є тим нематеріальним чинником, що впливає безпосередньо та опосередковано на містобудівні умови та обмеження.

Вивчаючи містобудівельний простір в контексті впливу нематеріального, спостерігаймо активне залучення жителів у процес проєктування. Це в свою чергу дозволило людям приймати безпосередню участь в удосконаленні громадського простору, який є важливою складовою містобудівельного простору [3].

Містобудівельний простір це широке поняття, яка ґрунтується на розумінні простору, як місця перебування людини і зосередження її соціальних та побутових потреб, а тому в момент впливу людини на проєктування міського простору, відбувається трансформація простору як місця для усіх, у простір для кожного.

З іншого боку, не кожен міський простір придатний для творчості, а тому його також слід організувати урахувавши потенціал того «креативного прошарку населення», що буде його змінювати. Таке формулювання призводить до ситуації, коли шанс на розвиток має місце, в якому є активна група населення, що готова змінювати простір довкола себе. Ця група закладає потенціал і формує підґрунтя для перетворення міського про-

сторю не лише в місце проживання, а й місце розвитку. Ідеально організований містобудівельний простір є передумовою для подальшого розвитку міста. Іншою вагомою складовою в процесі такої трансформації є система цінностей, які починають домінувати в містобудуванні і визначати стратегії містобудівного розвитку. Головною цінністю містобудівної культури творення завжди була можливість самореалізації [4].

Таким чином, на сьогодні в науці сформувалися ключові теоретичні передумови для трансформації та розвитку просторової структури міста на основі вимог нематеріальних чинників. Процеси урбанізації, які орієнтувалися виключно на матеріальне вичерпали себе, оскільки місто почало втрачати свій соціогуманістичний феномен, перетворюючись на «фабрики людського життя». Пошук комфортного середовища, проблеми екології, естетики ландшафту, орієнтація на духовність, ментальність, історичну та культурну спадщину, засвідчило потребу акцентування уваги на нематеріальному, яке створює властиву для всіх і для конкретного міста систему цінностей, її які реалізуються навіть у сучасних концептах Smartsity.

Дослідження процесу організації міського простору та урбанізованих систем розпочалося мабуть одночасно із виникненням самих міст. Історично, процес організації міст і міського простору систематизують у такі ключові етапи: Античність, Середньовіччя, Ренесанс, Відродження, Новий час та сьогодення. Кожен з цих етапів характеризується специфічним впливом нематеріального на їх просторову організацію та розвиток. Так, в Античності, центр міста став осередком сакрального і духовного, у Середньовіччі, духовність набула визначального впливу, натомість епохи Ренесансу і Відродження стали часом, коли міський простір гармонійно поєднував історико-культурні елементи з матеріальними. В ці епохи нематеріальне домінувало. В умовах промислової революції і стрімкої урбанізації, духовне перебувало на другому плані. В наші дні, ми спостерігаємо посилення взаємозв'язку матеріального і нематеріального, їх взаємовплив дозволяє сформувати гармонійний простір. В

окремих регіонах і випадках, як зокрема в містах Карпатського регіону, спостерігається домінуючий вплив нематеріального, який не тільки сприяє розвитку міста, а формує його неповторне середовище, бренд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вин А. Феноменология Стивена Холла. Архидом. URL: <http://archidom.ru/content/1170.html>.
2. Holl S. Parallax. New York : Princeton Architectural Press, 2000. P. 104.
3. Косьмій М.М. Нематеріальні чинники в просторовій організації та розвитку міст. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук. – техн. збірник / Відпов. Ред. В.В. Товбич. К., КНУБА, 2020. Вип. 56. С. 224.
4. Косьмій М.М. Якісні властивості урбаністичних систем у науці та проектній практиці. Містобудування та територіальне планування: Наук.- техн. збірник / Головн. ред. М. М. Осетрін. К., КНУБА, 2019. Вип. 71. С. 207.

Курбанова Л. В.,

*кандидат мистецтвознавства,
завідувач кафедри естрадно-вокального мистецтва,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

МУЗИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ЗАСІБ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ (ВОКАЛІСТА)

Сьогодні, від 24 лютого 2022 року Україна розпочала нову віху історичного життя, інтелектуальної власності, своїх ідеологічних та людських цінностей... Ми всі змінили пріоритети. Здоров'я може уступити місце миру та спокою. Але найціннішим та найскладнішим для нас педагогів, є виклик виховання молоді, яка буде відбудовувати нову сильну незалежну Україну.

У кожного свій фронт... Побачивши обмеженість народу агресора, абсолютну відсутність норм та цінностей ми почали аналізувати чому? Як? Для чого? Таке враження, що окремі нації позбавлені можливості адекватно мислити через ширму медіапростору, через сліпу та непроглядную віру в ідола, через обмеженість молоді, які, дуже часто, взагалі не вміють фільтрувати інформацію.

Інтелект, уміння мислити, аналізувати — це розкіш сьогодення? Стикаючись з молодими людьми у житті ми часто запитуємо себе і порівнюємо наші покоління, адже різниця у віці ніби не суттєва, та відношення до особистісних характеристик зовсім інше.

Книга «Покоління» американських вчених Нейла Хоува (Neil Howe) та Вільяма Штрауса (William Strauss) вийшла у 1991 році. Її основна теорія полягає у тому, що кожні 20-25 років у світі відбувається зміна поколінь. Є багато цікавої інформації про покоління X, Y, Z, їх цінності та поведінку [2]. Нас змушували опрацьовувати великі обсяги інформації не пояснюючи для чого, вдосконалювати свої здібності (музичні, хореографічні, театральні і т.п.), бо так треба; освоїти всі домашні обов'язки, щоб були люди і саме головне нас це влаштовувало. Сьогодні ми не можемо так сказати своїй дитині чи студентам. Це не працює. Ми їх увесь час маємо стимулювати, заохочувати, аргументувати, пояснювати для чого їм потрібний той чи інший навик у житті. Вони залишають право вибору за собою, десь обмежуючи свій мисленнєвий потенціал, або навпаки дають всі можливості для злету думки.

Музичне мислення (ММ.) - термін теорії музикознавства 19—20 ст. У найширшому сенсі ММ. тлумачиться як єдність духовних, психічних та ментальних властивостей особистості або суспільства, що зумовлює всі види й форми музичної діяльності. У цьому значенні ММ. виступає синонімом музичної свідомості. Існують індивідуальне й колективне ММ. Перше співвідноситься з цілісністю, куди включають психічні властивості та особливості національного менталітету індивідууму, його загальні і спеціальні, уміння, знання, мотиви поведінки, інтере-

си, схильності, етичні, естетичні, та релігійні. цінності. Друге поняття репрезентує ММ. представників певних цивілізацій, культур, істор. епох, рас, народів, націй, соціальних верств і груп, мист. напрямів, течій, шкіл тощо. У цьому сенсі до ММ. належать різні явища: світогляд, умонастрій, естетичний смак, інтонаційно-виражальні засоби, прийоми творчості тощо. У вужчому і спеціальному сенсі ММ. тлумачиться як атрибутивна властивість музичної діяльності (у тому значенні, як мислення визначається в контексті філос., психолог., мистецтвознавчого або ін. наук, знань) [3].

Процес розвитку інтелекту це зміна трьох великих періодів, з допомогою яких відбувається становлення інтелектуальних структур: сенсомоторних, конкретних операцій, становлення формально-логічних операцій (за Ж. Піаже). Їм відповідають три види мислення: наочно-дієве, наочно-образне, абстрактно-логічне. Виділяється три види музичного мислення: композиторське, виконавське та слухацьке [4].

Проаналізувавши періоди інтелектуальних структур (за Ж.Піаже) та мислення виходить наступна ланка: сенсомоторна структура→наочно-дієвий вид мислення→композиторське мислення (створення форми, барви, реалізації задуму на папері); структура конкретних операцій→наочно-образний вид мислення→виконавське мислення (процес реалізації задуму композитора, уміння вдалого прочитання та відтворення виконавцем твору); становлення формально-логічних операцій→абстрактно-логічний вид мислення→слухацьке мислення (робота другої сигнальної системи, уяви слухача та глядача).

Погоджуємося з думкою професора Київського національного університету культури і мистецтв Брояко Н.Б. : «... Процес формування музичного мислення молодого музиканта тісно пов'язаний із розвитком усвідомленого сприйняття музики та виразності виконання. Формування навички думати самостійно, аналізувати й усвідомлювати мету та результат своїх дій – це найбільш трудомісткий і довготривалий процес, що неможливий без значних зусиль як учня, так і викладача. Самостій-

ність музичного мислення необхідна учневі й під час вирішення технічного складника програми, і під час втілення художніх завдань. Вибір технічно-виконавських засобів для розкриття художнього змісту твору повинен ґрунтуватися не тільки на глибокому і скрупульозному вивченні та аналізі форми й архітектоніки твору, а й на розумінні закономірностей різноманітних музичних жанрів, стилів і напрямів. Одним із важливих аспектів формування музиканта-виконавця є розвиток здатності до самоспостереження, самоконтролю та самоаналізу. Ці якості учня варто системно виховувати цілеспрямованими зусиллями педагога» [1, с.70].

Висновки. Музичне мистецтво — це особливий світ, який має свою мову (нотне письмо), мовленнєвий етикет (де є вербальна (мотив, фраза, речення) та невербальна мова (жест, мануальна техніка)), свої барви (музичні інструменти), відтінки настроїв (лади, звуковисотність). Її розглядають з боку творця (композиторство), процесу відтворення та звучання (виконавство) та слухачької аудиторії (уява глядача, як відгук на попередні сторони). Вона змушує нас вчитися, наполегливо працювати, ставати кращими. Вплив музичного мистецтва на інтелект особистості займає особливе місце через свою емоційно-образну сферу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брояко Н.Б. Розвиток музичного мислення учня-інструменталіста на початковому етапі навчання. *Інноваційна педагогіка. Теорія та методика навчання (з галузей знань) Випуск 17 Т.2, 2019* — С. 67-70. Режим доступу: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/17/part_2/16.pdf
2. Миронова Наталя. Бумери, міленіали, покоління Z – хто це? Розбираємось у теорії. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/02/9/239843/>
3. Музичне мислення. URL: https://composer.ucoz.ua/publ/theory/muzichne_mislennja/12-1-0-268
4. Нечитайло З. Музичне мислення, його види якості. URL: <https://vseosvita.ua/library/muzicne-mislenna-jogo-vidi-ta-akosti-304455.html>

Криховецький І.З.,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри права,

віцепрезидент ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

СТАТУС І ПОВНОВАЖЕННЯ КРАЙОВОЇ РАДИ ГАЛИЧИНИ

Конституційне законодавство імперії Габсбургів сформуло чітку систему органів управління провінціями, які формально ділилися на законодавчу та виконавчу гілки влади. Законодавчим органом, з огляду на компетенцію та функції був крайовий сейм, а виконавчим – державна адміністрація, яка складалася з кількох різних і взаємопов'язаних інституцій на чолі з губернатором (намісником). Формування місцевої адміністрації або апарату управління Галичиною відбувалося у 1848-1849 р, а остаточно закріплено в 1862-1866 рр. [2].

Основним органом у системі місцевої адміністрації була Крайова рада, що складалася з 26 осіб під керівництвом губернатора (намісника). Члени Крайової ради, окрім губернатора обиралися терміном на чотири роки і займалися внутрішніми справами провінції, а саме статусу доріг, системи освіти, охорони здоров'я, банківської справи та благодійності.

Процес формування Крайової ради був довготривалим. Спершу, в середині 1850-х рр. Крайова рада функціонувала, як допоміжний апарат намісника й виконувала широкий спектр повноважень. Цікаво, що рішення Крайової ради були обов'язковими до виконання намісником. Як елемент протидії, намісник звертався із законодавчими запитами до Крайової ради, яка була зобов'язана їх виконати. Усі заходи, які забезпечували взаємодію апарату управління Галичиною, були насамперед покликані забезпечити мир та стабільність в провінції і недопущення міжнаціонального протистояння. При цьому основним гарантом захисту суспільства від негативних чинників (соціальні виступи, соціальні кризи та ін.) був виключно намісник,

який у цьому випадку не орієнтувався на думку Крайової ради [5, р. 216].

Початок 1860-х рр. охарактеризувався черговим етапом реформи правової системи й повернення до ідеї централізації. Для Галичини це мало наслідком об'єднання краю довкола Львова. 19 листопада 1861 р. імператор видав наказ, який передбачав, що вся повнота влади в провінції належить губернатору [1, с. 77]. Одночасно, у Кракові було збережено Крайову раду та створено окрему депутатську комісію, яка вирішувала питання внутрішньої політики, що входили до компетенції губернатора. Новий адміністративний поділ набув чинності з 26 травня 1862 р. Для ефективнішої реалізації чергової реформи, у Кракові була створена. Губернатор здійснював вплив на галицький регіон довкола Кракова тільки у випадку регулювання питань пов'язаних з управлінням державними коштами, затвердженням концесій, питаннями національних і державних доріг та армії [4, с. 159].

Однак така система розподілу повноважень місцевих органів влади не проіснувала довго. У 1865 р. вкотре активізувалися ідеї федералізму, які й призвели до утворення Австро-Угорської держави. У заміні за відмову поляків від ідей федералізму, імперський уряд погодив неформальне правило, що усі намісники Галичини – виключно поляки. відповідно у 1866 р. намісником краю був призначений А. Голуховський, який за короткий час сформував чіткий централізований адміністративний апарат і поширив свою владу на всю Галичину [3, с. 94].

У 1890 р. коли посаду намісника обіймав К. Бадені, Крайову раду було розширений до 13 відомств. Окремо виділявся, так званий президентський відділ, який був покликаний безпосередньо допомагати губернатору [1, с. 90]. У середині кожного відділу ситуативно створювали окремі підвідділи, а тому державний апарат постійно розширювався, що не завжди свідчило про його ефективність.

Загалом Перший відділ відповідав за різноманітні питання, що стосувалися роботи органів правопорядку (поліції та

жандармерії), видання державних газет та збірників законів, регулювання статусу дворянства, фіскальні та кадастрові питання, комунальні справи, питання позбавлення громадянства, реєстрації громадянства. Другий відділ регулював церковні питання (римо-католицького, греко-католицького та вірменського обрядів), в тому числі й юридичний супровід майнових справ церкви, шлюбні питання [4, s. 152]. Третій відділ відповідав за питання національної культури (крім лісового господарства та благоустрою), справи торгово-промислових палат, реалізацію відповідного промислового законодавства та нормативних актів, регулював право на обробку корисних копалин, справ ощадних банків, кредитних установ та ін. Четвертий відділ відповідав за регулювання питань військової, міграційної та дозвільної діяльності. П'ятий відділ – займався питаннями шкільної освіти (початкової та середньої, яка не належала до компетенції Національної шкільної ради), а також збереженням історичних пам'яток [4, s. 152].

Шостий та сьомий відділи поділися на дві частини з метою розподілу адміністративних та практичних, професійних функцій. Зокрема до компетенції двох підрозділів шостого відділу належало регулювання питань санітарно-ветеринарних відносин та розподіл фінансування працівників державного апарату (одна частина розглядала ці питання з адміністративної точки зору, інша – з професійної).

Сьомий відділ займався питаннями дорожнього та водного будівництва, інженерії, будівництва, інфраструктури (залізниці, річковий транспорт), утримання державних будівель. При цьому одна частина відділу відповідала за адміністративну складову проблеми, а інша – за технічну. Усі фінансові питання регулював восьмий департамент. Схожі питання регулював дев'ятий департамент, за винятком того, що безпосередньо відповідав за індемнізаційні рахунки, купівлю-продаж землі. Десятий департамент відповідав за вирішення питань, що мали загальнодержавне значення і являли собою певні монополістичні форми прав, а саме питання сервітутів, права пропінатції, зміна

і корекція книг реєстрації осіб, а також зміна імені [4, s. 153]. Одинадцятий департамент відповідав за надання австрійського громадянства і відповідно за «національне питання». Двадцятий – регулював питання «крайової культури» – широкий спектр внутрішньогосподарських питань побутового характеру. Останній тринадцятий департамент здійснював загальний контроль за роботою державних органів влади у краї.

Слід зауважити, що чіткого розподілу повноважень не було. Часто новий губернатор приймав рішення про зміну сфер впливу кожного з департаментів. З часом і змінювалася кількість департаментів, а наявні ділилися на два чи три підрозділи, що відповідали за адміністративні, практичні, технічні, реєстраційні чи інші аспекти конкретної справи.

Таким чином, у Галичині другої половини XIX ст. було сформовано дієвий і одночасно складний апарат управління в межах якого функціонувала Крайова рада. Остання з допоміжного органу намісника перетворилася на межі XIX-XX ст. у багатогалузеву адміністрацію, що відповідала за ключові питання розвитку краю. Характерно, що у випадку Галичини, ефективність управлінського апарату безпосередньо залежала від самого губернатора і його вміння організувати роботу Краєвої ради.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Криховецький І. Система місцевого самоврядування та судочинства Галичини в умовах конституційних перетворень імперії Габсбургів. Правові новели. 2020. № 10. Том 3. С. 76-81.
2. Autonomia galicyjska. URL: https://sciaga.pl/tekst/25086-26-autonomia_galicyjska.
3. Dziadzio A. Austria wobec Galicji i Czech w dobie przemian ustrojowych monarchii habsburskiej (1861–1871). Czasopismo Prawno-Historyczne. 1998, T. L. Z. 1. S. 83-115.
4. Dziadzio A., Mataniak M. Namiestnictwo galicyjskie (1867–1914). Organizacja i zadania. Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa. Tom 11 (2018). Zeszyt 1. S. 137-167.
5. Seiderer G. Oesterreichs Neugestaltung. Verfassungspolitik

und Verwaltungsreform im österreichischen Neoabsolutismus unter Alexander Bach 1849–1859, Wien 2015. URL: https://cris.fau.de/converis/portal/publication/113215344?lang=de_DE.

*Кухар Г.М.,
старша викладачка кафедри дизайну,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ШРИФТОВА СКЛАДОВА ДИЗАЙНУ ЕТИКЕТКИ ДЛЯ ПЛЯШКИ ВИНА

Переважаюча більшість харчової і питної продукції підлягає зберіганню, транспортуванню до місця збуту та відпуску безпосередньо споживачеві в тарі або в пакованні. Зручність та технологічна необхідність є основними характеристиками тари, але не лише вони визначають потребу в застосуванні ємностей, коробок, пакетів. При допомозі принтів та етикеток, наклеєних на тару, можна ідентифікувати продукт, отримати необхідну інформацію про нього, про виробника, про терміни придатності. Є ще одна функція етикеток – маркетингова, адже саме етикетка служить безпосередньою рекламою продукту, допомагає відрізнити товар з поміж інших, підкреслює статусність.

Для зберігання алкогольних і безалкогольних напоїв, молочної та кисломолочної, овочевої продукції використовується скляна тара, яка забезпечує надійний захист вмісту від агресивного впливу кисню і мікрофлори, а темне скло і від сонячних променів[3]. Продукція виноробства застосовує скляну тару, етикетка на якій часто є не просто інформаційною наліпкою, а багатофункціональним твором графічного мистецтва.

Щоб проаналізувати роль і функції етикетки для пляшок вина, слід визначитися з критеріями, які варто взяти до уваги при проведенні такого аналізу. В першу чергу графічному дизайнерові необхідно розробити загальну концепцію етикетки,

як продукту, відобразити історію торгівельної марки, основні принципи її роботи та корпоративні цінності, доступно передати важливу візуальну інформацію споживачеві. Також розроблена концепція може стати основою рекламної кампанії продукту [1].

Рідко коли трапляється, що на ринок вперше виходить бренд, частіше вже відома марка пропонує новий або оновлений продукт, тому творча концепція етикетки має відповідати уже сформованому позитивному іміджу бренду і покращувати його, залучаючи більшу споживацьку аудиторію.

Вибрана графічним дизайнером стилістика етикетки має бути доцільною, адже саме вона привертає увагу споживача, надає статусності, формує перше враження навіть про цінову категорію продукту. З точки зору психології сприйняття є два типи споживачів, які дещо по-різному реагують на стилістику дизайну етикетки. Перший з них – споживачі, для яких важливими є культурні традиції, національні особливості, сформована ментальність сприйняття такого продукту, як винна етикетка. Тому форма етикеток часто традиційно прямокутна, є зображення продукту, з якого виготовлене вино, застосовано класичний шрифт з засічками (часто з золотим тисненням), наявні геральдичні символи, зображені медалі перемог у конкурсах, використана кольорова гама неяскрава, є текстурні елементи, що імітують поверхні мішкщини, дерева, плетеної лози (Іл. 1).

До другого типу належить споживач для якого важливі інновації в технологічних процесах, підкреслена науковість підходів у виробництві, особливе відчуття новаторства у виготовленні продукту – все це виражене через дизайн етикетки. Як правило, загальна концепція етикеток з таким підходом проектування має дуже лаконічний вигляд, простий шрифт, цікаву нетрадиційну форму, застосовані принципи з легкістю можна відшукати серед списку топ трендів графічного дизайну на поточний рік. Для такого типу споживача не є цікавими розміщення графічних зображень медалей та винагород. Сама концепція має бути креативною, нестандартною, захоплюючою, але ком-

позиційно збалансованою, естетичною, гармонійною і власне це є визначальним і пріоритетним у такого типу споживача (Іл.2).

Якщо проаналізувати сучасні етикетки для вин, то можна побачити дизайнерські пропозиції, які містять ознаки обох підходів до проектування етикетки. Синтез класичних рішень і новаторських підходів в сфері поліграфії (застосування тиснення, вирубки, лакового друку поруч з матовим та ін.) дає можливість створювати цікаві форми етикеток, які сподобаються переважаючій більшості споживачів (Іл. 3).

Все ж є те, що залишається важливим при дизайні етикетки будь-якого з цих типів. І це – шрифти. Ми живемо у світі шрифтів. Середовище наповнене шрифтовою інформацією, пакування і етикетки не виключення, а яскрава ілюстрація цього твердження. Від конфігурації, кольору, розміру друківаних знаків, рубрикації залежить швидкість читання тексту, легкість його сприйняття і загальне враження від дизайну.

Шрифти в дизайні етикетки мають кілька функцій: інформативну, комунікативну, естетичну. Всі вони повинні бути враховані в процесі створення такого продукту дизайну як етикетка і кожна з цих функцій однаково цінна.

Важливою вимогою до шрифтів, як елементу дизайну і маркування товару, є чіткість і розбірливість напису, шрифт повинен бути читабельним. При цьому вибрані дизайнером шрифти повинні відповідати загальній концепції дизайну етикетки і цілям, які вони мають досягти: донести інформацію, виділити назву, розставити акценти. Часто сам шрифт стає головним елементом дизайну, композиційним центром.

Очевидно, що обмежитися одним видом шрифту в дизайні автору проекту неможливо, тому йому важливо розуміти як застосовувати розмаїття шрифтів, щоб привернути увагу, структурувати інформацію, збалансувати дизайн, не перетворивши при цьому етикетку на хаотичну шрифтову композицію, яка відлякує споживача. Розумною рекомендацією вважається застосування дизайнером не більше ніж три-п'ять різних накрес-

лень шрифту, часто інтерпретацій однієї гарнітури, або різних, але гармонійних.

Не менш важливий аспект, що впливає на сприйняття і естетику написів на етикетці – колір. Колір відповідає за формування необхідних асоціацій, є інструментом привернення уваги, робить продукт виразним, створює певний образ, який запам'ятовується споживачеві. При допомозі контрастів кольору дизайнер робить смислові акценти на назві продукту чи торгової марки [2].

Процес створення етикетки дизайнером є поза сумнівом творчим, автор вкладає власну ідею, розробляє креативну концепцію, вибирає найвідповідніші кольорові палітри і форми шрифтів. Але при виборі шрифтів для етикетки він повинен враховувати вимоги законодавства, традиції і тенденції дизайну, особливості поліграфічних технологій. Застосування шрифтів в дизайні етикетки регламентується Законом України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» [2].

Також важливим з точки зору законодавства є питання дотримання авторських прав при комерційному використанні шрифту. Найоптимальнішим рішенням є розробка дизайнером шрифту для конкретної етикетки. Тоді питання порушення авторських прав відпадає автоматично. Але такий шрифт може бути розроблено для назви продукту, його можна вписати в конкретну композицію, він може своїми елементами взаємодіяти з елементами дизайну (Іл.4). Шрифти, які мають не презентаційний, а інформаційний характер є у вільному доступі, можуть бути платними, або мати платну ліцензію. У будь-якому випадку автор дизайну етикетки повинен вказати назву шрифту, яким скористався для своєї розробки.

Отже, дизайн етикетки для пляшки вина – результат взаємодії кількох складових. Композиційна гармонізація, психологічний вплив на споживача, кольорова гама, правильне застосування відповідних шрифтів, рубрикація тексту, смислові акценти в проектуванні дають не лише об'єктивне інформування, але й забезпечують комунікацію між виробником і споживачем,

формують позитивну асоціацію з продуктом , відіграють естетичну і рекламну функції.

Іл. 1 Традиційні етикетки.
Pinterest, вільний доступ

Іл. 2 Сучасні тренди в дизайні етикетки. Pinterest, вільний доступ

Іл.3 Синтез традицій та інновацій сучасного друку (тиснення).
Pinterest, вільний доступ

Іл.4 Творча робота студентки гр.Дз 2018 Шургот А.
Серія етикеток для пляшок вина

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Божко Т.О. Роздуми про дизайн пакування. *Упаковка*. 2003. № 3. С.52.
2. Правильний дизайн етикетки *Kraplak*: веб-сайт. URL: <https://kraplak.com.ua/uk/korysni-statti/pravylnyi-dyzain-etyketku/> (дата звернення 15.04.2022).
3. Ярема С.М., Гавва О.М. Етикетка: навч. посіб. Київ: Ун-т Україна, НУХТ, 2007. 635 с.

*Луцький А.І.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права,
президент ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ КРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Демократичний вектор розвитку та розбудова в Україні правової держави передбачає, в якості неодмінної умови, створення оптимальної для сьогодення нормативно-правової бази та дотримання законності і порядку як представниками влади, так і всіма громадянами. Досягнути цього можна тільки, як що в країні існує чітка правова ідеологія. Характерно, що правова ідеологія має, на відміну від інших різновидів ідеологій, моністичний характер, оскільки вона ґрунтується на безальтернативній для конкретної держави системі правових норм. Найближча до неї за своєю сутністю політична ідеологія, навпаки, повинна бути плюралістичною, тобто відображати певні групові чи суспільні інтереси. Відповідно, різняться й обумовлені цими різновидами ідеологій форми поведінки: приписи правової ідеології спрямовані на дотримання формально обов'язкових для всіх громадян правил поведінки; політичної ідеології – на досягнення різноманітних, інколи – діаметрально протилежних,

цілей політичних партій, але в межах визначеного державою правового поля.

На сьогодні існує безліч підходів до тлумачення змісту правової ідеології та її впливу на суспільство і державу. Ми не будемо зупинятися на аналізі цих визначень, констатуємо тільки, що вони варіюють між поняттям «сукупності політичних переконань і поглядів соціальних груп» [1, р. 220-222] до «системи політичного мислення» [2, р. 87].

У сучасних умовах, науково актуальним видається питання вивчення динаміки еволюції правової ідеології в умовах війни. Якщо Революція гідності 2013-2014 рр. утвердила в Україні ліберальний тип правової ідеології, то воєнні дії на Сході країни, а особливо повномасштабне вторгнення Росії 24 лютого 2022 р. показало, з одного боку, що саме лібералізм спроможний забезпечити внутрішню і зовнішню консолідацію демократичних сил, а з іншого – необхідність його поєднання з радикальними формами. Останні, зокрема націоналістичний тип правової ідеології, трансформувалися в умовах війни чи не найбільше, оскільки відійшов від радикального змісту і набув виражених ліберальних ознак, толеруючи при цьому до норм міжнародного права, правил ведення війни, тощо.

Загалом, прослідковуючи трансформацію правової ідеології в умовах війни, можна виокремити наступні ознаки:

- наявна ідеологія впливає на ступінь сприйняття загроз, що виникають в умовах війни. З огляду на притаманний українцям ліберальний тип, агресія Росії закономірно розцінюється, як посягання на демократичні цінності, права і свободи громадян;

- загострюється протистояння між існуючими в межах країни радикальними типами правової ідеології. У випадку України можна говорити про протистояння між політиками, які висловлюють виразні проукраїнські погляди, з одного боку, та з проросійськими політичними силами;

- найбільше в умовах війни, наявний тип правової ідеології трансформується в бік обґрунтування застосування насильства по відношенню до ворога;

- в умовах війни, правова ідеологія визначає поведінку керівників держави, суспільства і окремого громадянина. Саме від усталених ідеологем, формується стратегічний вибір лідерів держави, змінюється поведінка і мотивація військових, і особливо змінюється ставлення пересічних громадян. Показовою у цьому плані є думка, так званих лідерів суспільної думки, які фактично поділилися на три табори: 1) виразна проукраїнська позиція і підтримка ЗСУ України; 2) нейтральне ставлення чи засудження війни; 3) підтримка ворога. Такий поділ є відносно суб'єктивним, але демонструє існуючу в українському суспільстві ідеологічну ситуацію.

Характерно, що на правову ідеологію в умовах війни впливають й певні політичні чинники, які в мирний час набули певних ідеологічних рис. У випадку України, такими чинниками є мова, демократичні цінності, євроінтеграція, гарантія безпеки, тощо. Якщо до війни, ці питання виступали темою політичних дискусій, то в умовах війни стали не тільки консолідуючими факторами, а й інструментом боротьби проти агресора.

Таким чином, можемо стверджувати, що правова ідеологія в сучасних умовах державотворення України стає певною об'єднуючою ланкою між розумінням громадянами сутності норми права (когнітивна правова правосвідомості), її схваленням і прийняттям як власної норми (емоційна складова правосвідомості) та її реалізацією (поведінкова складова правосвідомості), яка має загальний характер, встановлюється або санкціонується державою з метою регулювання суспільних відносин та забезпечується відповідними державними гарантіями. В умовах війни, правова ідеологія консолідує суспільство, нівелює існуючі політичні і навіть світоглядні переконання окремих суспільних груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Sanín G., Wood F., Wood E. Ideology in civil war: Instrumental adoption and beyond. *Journal of Peace Research*, 2014. №51(2). P 213–226.

2. Ugarriza J. E. Ideologies and conflict in the post-Cold War. *International Journal of Conflict Management*, 2009. №20(1). P. 82–104.

*Луцький М.І.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права,
ректор ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

«УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ» НА ПАРИЗЬКІЙ МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

Проблема правового статусу України та розв'язання «українського питання» не нова. Починаючи з Паризької мирної конференції й до наших днів, коли Російська Федерація 24 лютого 2022 року почала повномасштабну війну, питання існування української державності визначається не тільки в середині країни, а й на міжнародній арені. Сьогодні, «українське питання» і війна проти Росії є ключовою темою усіх міждержавних відносин, вимагає трансформацій чи навіть перезапуску світової системи безпеки. Характерно, що подібні процеси мали місце і в попередні історичні епохи, однак, якщо на початку ХХ ст. українська нація не була консолідованою, то в ХХІ ст. перед загрозою інтервенції, українці показали себе як єдина державна нація, для якої інтереси і статус держави – першочергові.

Якщо науковий аналіз дипломатичних відносин стосовно України в наші дні, стане темою майбутніх наукових досліджень, доцільно здійснити історичну ретроспективу та проаналізувати перспективи вирішення «українського питання» на Паризькій мирній конференції. Так, українські уряди періоду національної революції 1917-1921 рр. приклали максимум зусиль для участі своїх представництв у роботі конференції. Формально делегувавши до Парижу об'єднану дипломатичну мі-

сію УНР та ЗУНР, представники кожної з українських держав вирішували нагальні проблеми конкретної республіки, демонструючи внутрішнє непорозуміння.

Власне конференція тривала з 18 січня 1919 р. до 21 січня 1920 р., а участь у ній приймали представники понад 30 країн. Як влучно зауважив галицький дипломат М. Лозинський зауважував, що на конференції покладалися надії, як на «збір рівноправних делегацій усіх тих дотеперішніх і нових держав, які заінтересовані в заключенні мира і впорядкуванню міжнародніх відносин» [6, с. 113].

Варто зауважити, що українська делегація приїхала до Парижу з певним запізненням, тільки у квітні 1919 р. У січні, на конференцію прибув тільки голова та секретар делегації УНР Г. Сидоренко, який 10 лютого 1919 р. виголосив офіційну ноту, у якій розкривалася історія України як незалежної у минулому держави, вимогу про визнання УНР і прохання допустити до участі в роботі конференції [3, с. 126].

Після Акту злуки, у березні між урядами УНР і ЗОУНР було досягнуто домовленість щодо спільного підходу до розв'язання «українського питання». Однак, як зазначалося вище, між українцями було більше суперечностей ніж точок дотику в процесі досягнення кінцевої мети. Можна стверджувати, що делегати ЗУНР покладали об'єктивно серйозніші сподівання на конференції і вели активну переддипломатичну діяльність, особливо у США, які розцінювали як основного союзника. Зовнішньополітичний вектор УНР був скомпрометований підписанням у лютому 1918 р. Брестського миру з країнами Четвертного союзу та безкомпромісне відстоювання ідеї повної незалежності.

Саме зважаючи на серйозні розбіжності, галицькі дипломати в грудні 1919 р. вийшли із спільної делегації УНР і діяли цілком самостійно [2]. Це було виправдано тим, що в учасників конференції було різне бачення розв'язання «українського питання» та визначення долі УНР і ЗУНР. Власне проблема Східної Галичини та ЗУНР займала помітне місце в діяльності конференції.

У розв'язанні «українського питання» та правового статусу ЗУНР, на наш погляд варто виокремити кілька основних чинників, а саме відвертий спротив польської місії, який супроводжувався обманом та наклепом стосовно українців та реальної ситуації українсько-польських стосунків у Галичині; численні міжнародні дипломатичні місії, що прибували до Львова і краю з метою моніторингу реальної ситуації; геополітична ситуація в повоєнній Європі та ставлення країн-учасниць конференції до учасників українсько-польського конфлікту.

Характеризуючи кожен з цих чинників, слід зауважити, що поляки після розпаду Австро-Угорщини чи не найактивніше взялися за відновлення власної держави, при цьому абсолютно нехтуючи національно-політичні устремління галицьких українців. Поляки трактували утворення ЗУНР як австро-угорську «інтригу», стверджуючи, що «100-тисячна» Українська галицька армія є згуртованим «українських націоналістичних банд» і діє під керівництвом австро-німецьких офіцерів [3, с. 127]. Якщо для французів, де діяла активна польська еміграція, таке твердження було незаперечним, то для американців, воно викликало сумніви. Саме з їхньої ініціативи до Галичини і до Львова зокрема, було направлено кілька дипломатичних місій, які мали доповісти на засіданнях мирної конференції у Парижі про суть і глибину українсько-польського конфлікту.

Так, впродовж січня-червня у Львові перебували дипломатичні місії англійського військового аташе полковника Г. Вейда, американського генерала Ф. Кернан. Найбільшою дула місія під керівництвом французького генерала Ю. Бертелемі, до якої входило 70 чоловік [5, с. 261]. Варто відзначити, що приїзд до Галичини місії Ю. Бертелемі співпав із початком успішної для військ ЗУНР Вовчухівської операції. У Ходорові відбулася зустріч Ю. Бертелемі та М. Омеляновича-Павленка, останній згадував, що французький генерал не приховав прихильності до поляків [3, с. 129]. В кінцевому випадку місія Ю. Бертелемі зазнала невдачі, українці не погодилися на вкрай негативні та принизливі умови перемир'я з поляками. Країни переможниці

оцінили розрив переговорів вкрай негативно і сприйняли цей факт як зневагу українців до дипломатичних устремлінь великих європейських держав [1, с. 31].

Власне 18 червня Найвища рада повернулася до розгляду проблеми ЗУНР на спеціальному засіданні глав зовнішньополітичних відомств під головуванням міністра закордонних справ Франції П. Пісона [3, с. 133]. Ключовим у ході дискусії виступив геополітичний чинник, кінцевим варіантом якого виступала сильна Польща, як ключовий противник більшовицької Росії, а сильної Польщі без Галичини не могло існувати. Зрештою «польське лоббі» отримало свої дивіденди та довело відсутність крайньої потреби у формуванні самостійної української держави. На підтвердження цього поляки навели порушення українцями умов перемир'я та проведення у червні Чортківської офензиви, внаслідок якої УГА зайняла Тернопіль.

За цих умов 25 червня Рада чотирьох на терміновій нараді прийняла фатальне для українців рішення: «Із метою забезпечити особи й майно мирного населення Східної Галичини супроти небезпеки, яка йому загрожує від більшовицьких банд, Найвища рада союзних держав вирішила вповноважити сили Польської Республіки вести свої операції аж до річки Збруч. Цей дозвіл не включає у себе рішень, які Найвища рада постановить пізніше у питанні політичного статусу Галичини» [4, с. 443].

На користь української делегації слід відзначити той факт, що вона не припиняла ведення переговорів і відстоювати право національної державності, але її доля була вирішена з огляду на сукупність наведених вище чинників.

Таким чином, рішення Паризької мирної конференції стосовно ЗУНР та діяльність української місії на ній, продемонстрували актуальність «українського питання» у повоєнні роки. На початку ХХ ст. Україна не входила в систему геополітичного стримування більшовизму, а тому стала розмінною монетою і ключовим фактором зміцнення польської держави.

Геополітичне розташування України між Сходом та Заходом робить її об'єктом міжнародної політики і сьогодні з тією

відмінністю, що країна є самостійною, а не бореться за досягнення цього. Актуальним натомість, є збереження територіальної цілісності та дотримання гарантій системи міжнародних договорів, що її гарантують.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ададуров В. Політика Франції стосовно українсько-польського конфлікту за Східну Галичину в період з листопада 1918 по березень 1919. *Україна в минулому* (Київ, Львів). Вип. VII. 1995. С. 18–32.

2. Гошуляк І. «Українське питання» на Паризькій мирній конференції 1919 р. URL: <http://www.spas.net.ua/index.php/library/article/207>.

3. Дацків І. Б. дипломатія ЗУНР на Паризькій мирній конференції 1919 р. *Український історичний журнал*. № 5. 2008. С. 121-137.

4. Дольницький М. Роль Антанти в українсько-польській війні. *Українська галицька армія: Матеріали до історії*. Т. I. Вінніпег, 1958. С. 435–444 с.

5. Литвин М. Українсько-польська війна 1918 – 1919 рр. Л., 1998. 470 с.

6. Лозинський М. Галичина в рр. 1918 – 1920. Нью-Йорк, 1970. 228 с.

*Луцький Р.П.,
доктор юридичних наук, доцент,
директор Науково-дослідного інституту
імені Академіка Івана Луцького,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В АНГЛО-САКСОНСЬКІЙ СІМ'Ї ПРАВА: ПОЗИТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Умовою інтеграції України в Європейський Союз є довершення та створення законодавчої бази відповідно до міжнародних стандартів. Саме тому, варто зазначити, що медіація виступає альтернативним способом захисту прав і свобод громадян у різних сферах життєдіяльності. В Україні медіація лише бере свій початок, але на базі зарубіжного досвіду, а саме особливостей інституту медіації та законодавчої бази дасть можливість проаналізувати і зрозуміти, які саме аспекти в Україні необхідно вдосконалити, а які створити задля ефективного захисту прав і свобод громадян за допомогою медіації.

Медіація як самостійне явище з'явилася в другій половині двадцятого століття. Першими країнами в яких медіація почала своє існування були США, Австралія та Англія і вже згодом вона з'явилася в Європейських країнах – Франція, Німеччина, Польща, Бельгія, Італія, Австрія та Швейцарія.

Саме ініціативи судів в 1980-і роки стали відправною точкою в інтеграції медіації в правове поле Австралії. Важливо відзначити, що традиції медіації, арбітражу, примирення мають в цій країні давню історію.

Як хронологію можна вказати, що на федеральному рівні питанню медіації вперше було приділено увагу в Акті про суди (медіація і арбітраж) від 1991 року (the Courts (Mediation and Arbitration) Act), який вніс зміни до Акту про сімейне право від 1975 року і Акт про федеральний суд Австралії від 1976 року, встановивши на 40 законодавчому федеральному рівні можли-

вість медіації в сімейних і ряді інших суперечок.

Сфера застосування медіації є самостійним та розвинутим інститутом, який застосовується до великого кола спорів. У якості основних сфер застосування можна назвати цивільні, комерційні, сімейні, публічно-правові спори, трудові та інші [5].

В Австралії суд може направити сторони вирішувати спір в будь-який момент, але в загальному порядку це відбувається до винесення рішення судом. Важливо те, що суддя може винести рішення лише по деяким аспектах спору (наприклад, тільки щодо відповідальності), а після цього відправити сторони на медіацію. Якщо ж сторони не вирішать свої питання під час процесу медіації, то сторони можуть відновити судовий процес і суддя продовжує процес в звичайному порядку [4; с. 51].

Цікавим фактом є те, що в Новому Південному Уельсі – це один з найчисельніших штатів Австралії, все сказане та будь-які зізнання, зроблені під час медіації, не можуть бути прийняті як докази по будь-якій справі, у будь-якому суді [1].

В Австралії існує національна система акредитації для медіаторів, яка має в собі мету – одноманітний підхід в підготовці медіаторів. Частою проблемою виступаю зловживання процесом медіації однією зі сторін. Суть зловживання полягає в тому, що особа під час невдалої медіації дізнається інформацію за допомогою якої може знайти відповідні докази на свою користь та скористатися ними у суді. Тому в законодавстві Нового Південного Уельса були внесені штрафні санкції проти сторін, які зловживають процесом таким чином [1].

Англія в сфері застосування медіації має більше ніж двадцять років досвіду. Значну роль в розвитку медіації відіграла реформа в 1997 році (так звані реформи 41 Лорда Вульфа), тоді норми щодо альтернативного врегулювання спорів, в тому числі й медіація, отримали правову основу і почали активніше використовуватися.

Медіація є частиною правової системи Великобританії, що підтверджується включенням норм щодо медіації в цивільний та сімейний процесуальні кодекси. Велику роль у розвитку відіграють суди тому що вони сприяють застосуванню медіації.

Перш за все було необхідно зацікавити процедурою медіації, як звичайних громадян, так і професійних юристів, аби медіація стала використовуваною. Задля цих цілей було створено Центр ефективного вирішення спорів (Centre for Effective Dispute Resolution – CEDR), який є некомерційною організацією та займається популяризацією медіації. Також цей орган має ряд інших функцій, таких як: підготовка і акредитація медіаторів та ряд інших процедур по вирішенню спорів [7].

На початку своєї діяльності, організація зіткнулася з проблемою, що медіаторів було набагато більше, ніж самих справ з якими до них зверталися. Але на сьогодні ситуація корінно змінилася, адже інститут медіації став вигідним та швидким способом вирішення спорів. Ще одна організація, а саме Рада цивільної медіації (Civil Mediation Council) була створена з метою популяризації інституту медіації, але вже серед професійних юристів аби розвіяти сумніви щодо ефективності альтернативних видів вирішення спорів. Однак сумніви щодо медіації виникали у юристів, тому що вони мали сумнів стовно довіри сторін, що мають спір, до професійних навичок медіатора, адже навряд чи медіатор, буде більш поважний, ніж суддя. І тут організація зробила розумний хід – в ролі медіаторів пропонувалися кандидати суддів у відставці і відомих юристів.

Також хотілося б відмітити ще один спосіб популяризації медіації серед населення Англії, здійснення якого було покладено на громадську організацію. В 2004 році Королівська судова служба відкрила Національну «гарячу телефону лінію» з питань медіації, яка змінила назву в 2011 році на «Цивільний каталог медіаторів». Ця служба першочергово була зорієнтована на осіб, які б хотіли застосувати процедуру медіації, але вона була для них занадто дорога. На сьогоднішній день дана служба проводить медіацію по телефону, має свій сайт, де пропонує список медіаторів. Особа, яка зацікавлена може отримати консультацію, розрахунок претензії та список медіаторів, які можуть вирішити питання (не менш важливим є те що ставка медіатора буде фіксованою) [2; с. 132].

Відносно сфери застосування медіації в Англії, то за допомогою медіації врегульовуються наступні види конфліктів: сімейні, цивільні, комерційні (в тому числі й патентні спори та спори у сфері торгівельних знаків), корпоративні спори, дрібні позови, деякі види публічно-правових спорів та кримінально-правові за участю неповнолітніх. Та відповідно до інформації Міністерства юстиції, під час врегулювання спорів за дрібними позовами значна їх кількість проводиться за допомогою електронних засобів (до 96% - по телефону та тому подібні).

В такій країні як США медіація виникла значно раніше ніж в багатьох країнах світу. Вже на початку 60-х років медіація почала зароджуватися в США. У цій країні медіація є спеціальним видом діяльності, що полягає в оптимізації за участю третьої сторони процесу пошуку конфліктуючими сторонами рішення проблеми, яке дозволило б припинити конфлікт.

Медіація користується значною популярністю в США. Без медіаторів у сфері економіки, політики, бізнесу в цій країні не проходить жоден серйозний переговорний процес, а також випускаються журнали, що висвітлюють проблеми медіації («Щоквартальний журнал з медіації»). Водночас, у США існує Національний інститут вирішення конфліктів, який займається розробкою нових методів медіації, а також діють приватні і державні служби медіації [6; с. 46].

В США існує так званий «суд з безліччю дверей»: двері медіації;двері «третейський суд»; двері судового розгляду.

Американські судді з усіх цих «дверей» вибирають медіацію, оскільки вважають, що альтернативне вирішення спорів більш ефективне, ніж суд. У 80-х рр. в Америці відкрилися перші курси з медіації. У 90-х рр. широку популярність мала «медіація-онлайн», особливо, в суперечках за домени. З тих пір також стали поширюватися приватні процедури альтернативних рішень суперечок.

Дуже цікавим є те, що в США вся система права спрямована на те, щоб більшість суперечок вирішувались добровільно до суду, а суддя може перервати суд і порадити сторонам звер-

нутися до медіатора.

У США нормативно правовою основою медіації є «Однаковий Акт про медіацію» від 2001 року та локальні акти, прикладом яких можуть служити «Правила посередництва, що застосовуються в федеральному суді західного округу штату Мічиган».

«Однаковий Акт про медіацію» від 2001 року об'єднав 2,5 тис. різних законів, які регулювали посередницьку діяльність в різних штатах. Він визначає основні поняття і терміни процедури медіації.

Дуже важливим моментом, на який варто звернути увагу, це застосування процедури медіації. Крім добровільної угоди, сторони зобов'язані вирішувати спори за допомогою медіації в силу закону, рішення суду, адміністративного органу або сторони спрямовані для вирішення спору в порядку медіації судом, адміністративним органом або арбітром.

Однаковий акт США крім цього ще й розкриває ряд певних умов, в яких конфіденційність не може бути застосована. Наприклад, привілеї про конфіденційність не поширюються на інформацію, яка: є відкритою для ознайомлення на підставі закону або відноситься до засідання в рамках процедури медіації, яке було відкритим або повинна була бути відкритим відповідно до закону; пов'язана з загрозою нанесення тілесних ушкоджень або вчинення злочину; навмисне використовується для приготування до вчинення злочину, замаху на вчинення чи вчинення або приховування злочину (в тому числі триваючого злочину); використовується для підтвердження або спростування жорстокого поведіння, бездоглядності, безпритульності, або експлуатації в розгляді, в якому стороною виступає дитина або дорослий, якщо справа передається судом для вирішення за допомогою медіації та в даній процедурі бере участь державний орган, або в процедурі медіації бере участь державний орган; впливає на права іншої особи; а також інші випадки, зазначені в «Однаковий акт про медіацію», Федеральному законодавстві або законодавстві штату, в якому розглядається спір.

Детальний опис умов незастосування конфіденційності представляється вельми вірним кроком, з точки зору повноти закону, і захисту законних прав та інтересів, як сторін процесу, так і третіх осіб.

З огляду на особливість США, законодавство штатів може відповідати Однаковому акту повністю, доповнювати його, а може лише в частині відображати основні аспекти федерального нормативно правового акту [3; с. 1-3].

Отже, розглянувши досвід першопочатківців, а саме США, Австрії та Англії можемо підкреслити те, що ці країни вже давно і досить часто застосовують медіацію як спосіб захисту своїх прав і свобод. Перераховані вище країни мають досвід в практичному застосуванні даного інституту, законодавчу базу, спеціалізовані центри з акредитації медіаторів і популяризації медіації та заохочення зі сторони суддів до застосування медіації сторонами у вирішенні спорів, що є гарним досвідом для нас.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акт штата Новый Южный Уэльс «Акт о гражданском судопроизводстве» от 16.07.2005 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/legis/nsw/consol_act/cpa2005167/

2. Ивановская Н. В. Медиация в Англии и Уэльсе / Н. В. Ивановская. // Весник РУДН. – 2013. – №1. – С. 130–135.

3. Кратюк Д. А. Процедура медиации в США. Сравнительно правовой анализ федеральных нормативно правовых актов США и РФ / Д. А. Кратюк, В. В. Чернышов. // Всероссийский научно-практический журнал «История, философия, экономика и право». – 2013. – №1. – С. 1–8.

4. Мазуров П. С. Судебная медиация в Австралии: На примере штата Новый Южный Уэльс / Павел Сергеевич Мазуров. // Социально-политические науки. – 2013. – №4. – С. 51–53

5. Медіація у світі: Австралія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу доресурсу: <http://fedim.ru/mediatsiya-v-mire/avstraliya/>

6. Носырева Е. И. Альтернативное разрешение споров в США / Е. И. Носырева. – М. : Издательский дом «Городец», 2005. – 319 с.

7. Цивільно процесуальний кодекс Німеччини // [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: https://www.gesetze-iminternet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html

*Малімон В.І.,
кандидат наук з державного управління, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРИНЦИПИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВА ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Кадрове забезпечення органів державної влади є складовою частиною кадрової політики держави, тому не може будуватися на основі особистих припущень. В основу формування та ефективного функціонування кадрового забезпечення органів державної влади за демократичного врядування мають бути покладені відповідні принципи, які мають бути законодавчо закріпленими, шляхом попереднього вироблення цілісного підходу їх визначення. Принципи кадрового забезпечення органів державної влади – особлива ланка структури кадрового забезпечення, що пронизує зміст кадрового забезпечення на всіх рівнях його побудови та всі його елементи. Принципи кадрового забезпечення нерозривно пов'язані із законодавством, при цьому цей зв'язок має подвійний характер. З одного боку, кожний принцип має бути закріплений нормою законодавства з огляду на те, що не може вважатися принципом кадрового забезпечення те, що не закріплено нормативно. З іншого боку, принципи

забезпечують логічну єдність усіх елементів кадрового забезпечення та стабільність кадрового забезпечення за демократичного врядування загалом [2, с. 11].

Т. Кагановська вказує, що принципи кадрового забезпечення – це зумовлені рівнем соціального, економічного, технічного, політичного розвитку суспільства та держави, закріплені в законі базові положення, які відображають сутність та значення кадрового забезпечення в державі, характеризують його зміст і структуру, а також визначають форми та методи діяльності з кадрового забезпечення, які виступають засобом забезпечення функціонування держави та її органів задля сприяння забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи в державі. Відповідно до наведеного визначення можна вивести такі ознаки принципів кадрового забезпечення за демократичного врядування:

- базові положення, що зумовлені соціально-економічним розвитком суспільства;
- відображають рівень демократичного врядування в державі;
- є засобами забезпечення функціонування держави та її органів;
- законодавчо закріплені базові положення;
- відображають сутність та значення кадрового забезпечення в державі;
- характеризують зміст і структуру кадрового забезпечення;
- визначають форми та методи діяльності з кадрового забезпечення;
- спрямовані на сприяння забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи в державі [3, с. 174].

О. Воронько вважає, що основними принципами добору, розстановки та виховання кадрів є: дотримання принципів демократичного врядування у кадровій роботі і полягає у доборі за діловими, політичними й морально-етичними якостями; постійна увага до розвитку кадрів, їхнього професійного навчання та перспективи; піклування про функціонування ефективної системи кадрового резерву; спадкоємність у роботі – співпраця досвідчених і молодих перспективних працівників; оцінка їх-

ньої діяльності за досягнутими результатами та методами роботи; постійна перевірка кадрів на практиці. Основні принципи добору, виведені О. Воронько, досить вдалі, проте за демократичного врядування доречнішим буде використання значення не «спадковості», а «приємності», оскільки саме приємність передбачає співпрацю досвідчених і молодих працівників, під час якої відбувається передача вже набутого досвіду, а спадковість – спадкування [1, с. 48].

М. Мельник, досліджуючи принципи кадрового забезпечення органів судової гілки влади, дійшов висновку, що принципи кадрового забезпечення доцільно систематизувати на загальні та особливі (або спеціальні), що стосуються групи принципів кадрового забезпечення конкретного органу судової гілки влади, або на загальні, в яких відтворити адміністративно-правову природу відносин щодо кадрового забезпечення, та функціонально-управлінські, які відображають функціональне призначення діяльності щодо такого забезпечення. Не можна не погодитися з твердженням М. Мельник щодо поділу принципів кадрового забезпечення на визначені науковцем групи. Проте поділ принципів на загальні та спеціальні (особливі) є дієвим, коли ми розглядаємо один з органів державної влади в системі органів та поодинці, тоді загальні принципи кадрового забезпечення будуть сприйматися як родові категорії, а спеціальні – як видові [4].

В. Зозуля з метою забезпечення зручності у сприйманні принципів кадрового забезпечення органів державної влади за демократичного врядування запропонував поділ їх сукупності на дві групи [2, с. 12]:

Загальні принципи – це принципи, що пронизують усю систему державного управління й визначають її сутність, поширюють свою дію на всі сфери відносин, зокрема й кадрового забезпечення.

Функціонально-управлінські – це принципи, що є функціональним відображенням процесу організації та здійснення кадрового забезпечення.

До загальних принципів кадрового забезпечення за демократичного врядування належать такі принципи: принцип верховенства, права принцип патріотизму та служіння українському народові, принцип законності, принцип гласності, принцип рівного доступу до державної служби, принцип професіоналізму, принцип інноваційності, принцип науковості, принцип добросовісності, принцип персональної відповідальності державного службовця тощо.

Функціонально-управлінські принципи кадрового забезпечення: вироблення дієвого механізму відбору кадрів шляхом проведення конкурсного відбору з урахуванням індивідуальних якостей претендента та загальних організаційних вимог залежно від сфери діяльності; вироблення індивідуального механізму системи резервного забезпечення; принцип заохочення (мотивації), принцип службового зростання, принцип однорідності вимог.

Формулюючи принципи кадрового забезпечення, треба враховувати те, що на їх формування впливають модель демократичного врядування, кадрова політика, право та менеджмент, оскільки кадрове забезпечення є відповідною підсистемою, що має правове підґрунтя. Кадрове забезпечення за демократичного виду врядування повинно мати свої специфічні принципи, однак вироблення повної системи принципів – доволі складне завдання, тому що ефективність управління досягається за умови послідовного застосування всієї системи принципів та кожного з них окремо [2, с. 13].

Принципи кадрового забезпечення органів публічної влади відіграють значну роль у формуванні ефективної публічної служби. Складність побудови ефективної публічної служби у тому, що кадрове забезпечення перебуває в умовах постійні змін та викликів. Запровадження нових дієвих принципів кадрового забезпечення органів публічної влади за демократичного врядування сприятиме формуванню якісних змін у системі державного управління України. Адже забезпечення висококваліфікованим персоналом органів публічної влади є

головною умовою створення професійної державної служби, яка зможе успішно реалізовувати реформи та забезпечувати сталий розвиток країни. Цього можна досягти, якщо не на папері, а на практиці відмовитися від призначення людей на керівні посади по протекції або політичній доцільності, і коли фахова підготовка управлінців буде відповідати вимогам їх діяльності.

Отже, принципи кадрового забезпечення органів державної влади – керівні ідеї, положення, закономірності, що відтворюють взаємозв'язок між усіма елементами кадрового забезпечення та закономірності його розвитку, мають переважно нормативне закріплення і використовуються не лише в теорії, а й на практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воронько О., Северин А., Олійник І. Деякі актуальні питання атестації державних службовців. *Відомості Української академії державного управління при Президентові України*. 1998. № 3. С. 48–57.
2. Зозуля В. О. Принципи кадрового забезпечення органів влади як інструмент реалізації демократичного врядування. *Держава та регіони*. 2017. № 3. С. 11–15.
3. Кагановська Т. Є. Кадрове забезпечення державного управління в Україні : монографія. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. 330 с.
4. Мельник М. Г. Класифікація принципів кадрового забезпечення діяльності органів судової гілки влади. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/3_2017/4.pdf

*Мальована О.Г.,
ст. викладач кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

РОЛЬ СУЧАСНОГО ТРЕНДУ ФУТ-КОРТ У РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ

У сучасному світі для багатьох людей витратити час на приготування їжі – неприпустима розкіш. Також виросло покоління, яке не вважає за доцільне витратити свій час на домашнє приготування: почати день з кави з кав'ярні, чи поснідати у фут-корті поруч із роботою, або ж замовити піцу в офіс стає звичною справою серед молоді. Через це ціна ринку України активно зростають сегменти доставки, кав'ярень та фут-кортів[3].

У ресторанному бізнесі, загнаному в кут локдаунами, з'явилася конкуренція з несподіваного боку. Служби доставки і продаж готових страв в супермаркетах тіснять рестораторів. Адже сума, яку кожен українець виділяє на їжу щомісяця, набагато більше не стала[4].

Ідучи в ногу з часом та пристосовуючись до нових реалій, мережі продуктових супермаркетів збільшують розміри кулінарних відділів магазинів та відкривають у них фуд-зони. Навіть у мережах будівельних гіпермаркетів відкриваються зони з продуктами та готовою їжею. Залежно від формату та площі магазинів реалізуються різні формати фуд-зон[3].

Класичний фуд-корт – це декілька невеликих закладів ресторанного господарства, об'єднаних одним великим загальним залом. При такому форматі роботи виникає жорстка конкуренція. Заклади знаходяться на одному торговельному майданчику в безпосередній близькості один від одного. Відбувається активна боротьба за відвідувача. Відвідувача ж приваблює той заклад, де менша черга, прийнятні ціни, ширший асортимент, цікаве оформлення. Заклади ресторанного господарства, представлені у фуд-кортах, здебільшого мають мережну структуру.

Вуличні заклади включають кіоски, павільйони, автофургони, також пересувні прилавки і візки. Кожен має свою специфіку, часто це одне найменування або один вид продукції: хот-доги, чебуреки, сендвічі, бургери, запечена картопля, млинці, шаурма, пиріжки, слойки, кури, пончики. Самостійним сегментом цього ринку є «весела їжа» (funfood). Це попкорн – відсолоненого до солодкого і карамелізованого, цукрова вата, чіпси [1, с.116].

Стаціонарні фуд-корт розміщуються у великих торговельних комплексах. Наявність фуд-кортів у сучасних торгових центрах стає обов'язковим і необхідним. Однією з функцій фуд-корта є залучення відвідувачів до віддалених від входу магазинів. Фуд-корт є інструментом, здатним провести покупця через всю торговельну галерею. Для цього їх розташовують, як правило, на останньому поверсі, куди покупець може дістатися лише для того, щоб поїсти. Пожвавлення в посадковій зоні ресторанного дворика приваблює покупців до розташованих поряд магазинів. Друга функція фуд-корта – утримати відвідувачів якомога довше, надавши їм можливість поїсти, не залишаючи торгового центру. Важливо, щоб доступ до ресторанного дворика був вільним і після закриття більшої частини магазинів комплексу, а фуд-корт продовжував роботу, обслуговуючи відвідувачів кінотеатру чи боулінгу.

У торговому центрі розміщується традиційний фуд-корт (ресторанний дворик), який, як правило, представляє операторів фаст фуду, а також кафе, ресторани і кав'ярні. Фуд-корт торгового центру користується популярністю майже у всіх категорій відвідувачів і має високу прохідність. Для торгового центру фуд-корт з якісними й оригінальними концепціями – це серйозна конкурентна перевага, можливість виділитися і залучити додаткових відвідувачів. Сьогодні конкуренція між торговими центрами посилюється, відкриваючи дорогу на фуд-корт не тільки найбільшим мережам, а й невеликим компаніям [4].

Основні види закладів ресторанного господарства, які, як правило, розташовуються на фуд-кортах:

Фреш-бар – формат бару, меню якого будується винятко-

во на безалкогольних, легких напоях. В асортименті звичайно присутні свіжовижаті й охолоджені соки, коктейлі на основі-соків, молока, морозива, йогуртів, фруктів і овочів, а також чай, кава, гарячий шоколад, морозиво. Обслуговування покупця відбувається безпосередньо біля барної стійки, і клієнт може спостерігати за процесом приготування напоїв. Для відвідувачів, які особливо ретельно слідкують за своїм здоров'ям, деякі бари пропонують «органічні» продукти: сік з паростків пшениці, настоянки, кекси, печиво, шоколад, напої, до складу яких входять екстракти рослин.

Картопля. Найбільшою популярністю на ринку фаст-фуду користуються традиційні слов'янські страви, до яких, безумовно, належать страви з картоплі. Дана концепція фаст-фуду заснована на приготуванні печеної картоплі з різними начинками з м'ясного асорті, салатів із риби, бринзи з кропом та курятини, грибів маринованих та смажених, різного комбінування копченостей, маринадів і т.ін.

Млинці. Мабуть, жодна страва слов'янської кухні не могла зрівнятися по популярності з млинцями. Млинці з різними начинками – невід'ємна частина національного як вуличного, так і стаціонарного фаст-фуду. Формат млинцевих сьогодні актуальний, тому що млинці мають кілька незаперечних переваг. По-перше, вони не потребують додаткової реклами. По-друге, різноманіття начинок дозволяє задовольнити найрізноманітніші смаки, а також постійно оновлювати асортимент, що, без сумніву, зацікавлює покупців. Гриль – це представник універсального теплового устаткування, за допомогою якого можна швидко приготувати ніжні і соковиті страви з хрусткою підсмаженою скоринкою та незрівнянним ароматом і смаком із птиці, натуральних м'ясних або рибних напівфабрикатів[5].

Кури-гриль для приготування яких використовуються грилі для курей. Найбільшого поширення набули грилі карусельного (планетарного) і шампурного типів.

Шаурма вважається найбільш давнім видом приготування швидкої їжі. «Прабатьками» цієї страви вважаються араби.

Покупців завжди приваблювала видовищність і наочність приготування цієї страви. Вона готується на вертикальних грилях: вирізка із баранини, яловичини або курячого м'яса насаджується на вертикально розміщену спицю, яка обертається навколо своєї осі в безпосередній близькості від джерела нагрівання, і в міру готовності тонкими скибочками зрізується ножом.

Контактні грилі – це універсальне теплове устаткування для точок швидкого харчування. За рахунок використання контактних грилів з двома гріючими поверхнями, легко і швидко можна засмажити стейки з м'яса або риби, підсмажити гамбургер, шашлик, овочі, а також приготувати гарячі сандвічі зі складною начинкою.

Гриль з вулканічною лавою цікавий тим, що страви (шашлик, стейки, риба, овочі), приготовлені на ньому, набувають смаку і зовнішнього вигляду приготовлених на відкритому вогні без додавання жиру.

Перелік страв, які можна приготувати на грилях-саламандер, також дуже великий – бутерброди, піца, м'ясо, птиця, риба. Конструкція гриля саламандер передбачає, що розігрівання продукту відбувається за рахунок теплових елементів, розміщених зверху.

Для приготування хот-дога використовуються роликові грилі з антипригарним покриттям. Для розігрівання булочок багато моделей комплектуються спеціальними камерами [2, с.187].

Бутербродні – ідеальна концепція міської їжі. Концепція бутербродних, як не складно здогадатися, побудована на приготуванні і продажу гарячих бутербродів, сендвічів, бургерів, гамбургерів, чізбургерів. Цей асортимент орієнтований на певну категорію споживачів: на тих, хто любить бутерброди з м'яким духмяним хлібом (булочками), сиром і м'ясною начинкою.

Піцерію прийнято вважати однією із найбільш демократичних і поширених на ресторанному ринку концепцій. Вона добре адаптується до роботи на фуд-кортах і відрізняється високою рентабельністю. Піцерії можна поділити на три види:

ресторани італійської кухні, власне піцерія і фаст-фуд. Основа їхнього асортименту – власне піца, її доповнюють напої і невеликий вибір салатів.

Формат кав'ярні по праву належить до одного із найбільш довільних ресторанних форматів з огляду на значну різноманітність пропонованих концепцій, а також одним із наймолодших. На українському ринку ресторанного господарства первісне поняття «кав'ярня» трансформується, ресторатори розширюють асортимент і подають вже не тільки каву, тістечка і десерти. Тому важливо розрізняти концептуально різні напрями розвитку кав'ярень, визначальними характеристиками яких є: акцент на каву і кавові напої, асортимент кавових карт, відсутність або наявність гарячої кухні, формат обслуговування.

Кава також продається через підприємства фаст-фуду, розташовані на ресторанному дворіку. Працюють вони за принципом самообслуговування і не можуть робити таку націнку на каву, як у кав'ярнях. Специфіка формату фаст-фуду передбачає, щоб кавові напої в меню були пізнаваними, а їхня кількість обмежена, тому що покупець не повинен довго роздумувати над замовленням[5].

Споживачі 30-40 років ще тяжіють до класичного сервісу. А молоді не соромно взяти салат «Цезар» не в ресторані, а в магазині і з'їсти його тут же. Так що питання перекусу вирішується легко і швидко. Але люди ходять до ресторану не тільки за їжею, але ще й за емоцією – адже в магазині не можна затишно посидіти як в ресторані. Тому поки експерти бачать майбутнє за оформленням зони харчування в єдиному стилі і при цьому – різноманітність меню і креативність подачі як одна з ключових фішок оновлених фуд-кортів, де буде сконцентровано велику кількість повноцінних ресторанів [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Литвиненко Т.К. Новітні технології обслуговування у сфері ресторанного бізнесу : навч.посіб. Київ:КНТЕУ, 2011. 215с.

2. Доценко В.Ф, Губеня В.О. Устакування закладів ресторанного господарства : підручник. Київ : Кондор, 2017. 636 с.

3. Культ їжі поза домом : як українці поміняли свої кухні на фут зони. *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/11/25/680053/> (дата звернення: 10.04.2022).

4. Фуд-холи чи фуд-кортти – війна форматів або еволюційна трансформація. *The Association of Retailers of Ukraine*: веб-сайт. URL: <https://rau.ua/novyni/fud-holy-vs-fud-korttyv/> (дата звернення: 12.04.2022).

5. Охарактеризуйте сучасний тренд фуд-корт. *Студопедія*: веб-сайт. URL: https://studopedia.su/17_15646_umovno-pidpriiemstva-fud-korti-mozhna-podiliti-na-vulichni-i-statsionarni.html (дата звернення: 12.04.2022).

Матоліч І.Я.,

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри дизайну,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

ДО ПИТАННЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ

Раніше, перебуваючи за кордоном у європейських країнах у мене виникав подив щодо великої кількості тут людей з особливими потребами. І лише згодом стало зрозуміло, що в Європі інфраструктура облаштована настільки якісно та безперешкодно, що маломобільні групи населення мають змогу самостійно про себе подбати. Ці люди можуть вільно пересуватись по місту, їздити у громадському транспорті, подорожувати, працювати та загалом вести повноцінне життя. Отже, справа не в тому, що за кордоном людей з обмеженими можливостями більше, ніж в Україні. Річ у тім, що там створені відповідні умови для їх життя та роботи.

Так, згідно з інформацією Всесвітньої організації охорони здоров'я понад 15% світового населення мають інвалідність. Також у світі постійно збільшується кількість осіб похилого віку. На жаль, поки що в Україні в цьому плані ситуація значно ускладнена. Статистика свідчить, що в нас налічується близько 2,5 млн людей з інвалідністю, 40% людей пенсійного віку, 5% дітей та 2% вагітних жінок [2]. Саме названі групи людей є обмеженими у доступі до різних об'єктів інфраструктури: під'їздів до власного помешкання, магазинів, аптек, громадського транспорту, різного роду установ, а отже, до повноцінного життя.

Питання організації інфраструктури для людей з особливими потребами, так і інших соціальних груп є надто актуальним як з моральної точки зору, так і з економічної. Оскільки в майбутньому існує менше потреб для їх коштовної адаптації, а отже належний доступ названих соціальних груп стане перевагою для розвитку бізнесу.

Дуже важливою для доступності різних груп населення буде концепція універсального дизайну, що становить собою економічно ефективний підхід, який зосереджений на проектуванні елементів середовища, інформаційних технологій чи послуг, які б були однаково доступні та зрозумілі всім людям. Його застосовують у містобудуванні, обладнанні приміщень, доступності послуг сфери освіти тощо [1, с. 22].

Отже, до основних принципів універсального дизайну відносимо:

1. виріб повинен бути простим та інтуїтивно зрозумілим, щоб при відсутності досвіду та знань користувача ним легко можна було користуватись;
2. користуючись виробом, людина повинна затрачати мінімум фізичних зусиль;
3. конструкція виробу повинна бути розробленою для людей з різними здібностями;
4. інформаційний супровід має бути розробленим відповідно до здібностей користувачів;
5. конструкція виробу має враховувати індивідуальні пере-

ваги і здібності користувача, а також при здійсненні ненавмисної помилки мінімізувати негативні наслідки;

б. розміри під'їзду, його дизайн мають бути розробленими згідно з прийнятими стандартами.

Важливо, що універсальний дизайн має враховувати особливості як людей з обмеженими можливостями, так і вагітних жінок, дітей, літніх людей та осіб з тимчасово обмеженою мобільністю.

На жаль, в Україні поки немає багато взірців універсального дизайну. Сьогодні наша держава лише здійснює певні зусилля з реалізації Конвенції ООН про права інвалідів. У тому числі у сфері Доступності навколишнього середовища та Універсального дизайну [2]. Було прийнято низку нормативних документів, які забезпечують людям з інвалідністю та маломобільним групам населення реалізацію їх прав. Проте вимоги чинного законодавства реалізуються далеко повною мірою. Зокрема, після вказівок органів влади окремі керівники магазинів, аптек, ресторанів, інших громадських організацій почали встановлювати пандуси, проте не всі роблять це добросовісно: часто використовуючи для цього невідповідні матеріали або ж не дотримуючись необхідного нахилу пандусу. Відповідно без сторонньої допомоги людина не зможе потрапити всередину будівлі.

Тому для прикладу ми вирішили звернутися до іноземного досвіду, розглянувши інфраструктуру невеликого містечка Гера, що знаходиться в Східній Німеччині. У цьому місті практично весь громадський простір є комфортним та безперешкодним для різних груп населення, маломобільні люди ведуть самостійний спосіб життя.

Одним із прикладів універсального дизайну є спеціально обладнані під'їзди до житлових будинків. Вони влаштовані таким чином, що людина на інвалідному візку, з дитячим візочком чи з великими важкими валізами зможе потрапити всередину без сторонньої допомоги (іл. 1).

Ще одним чудовим зразком безперешкодного доступу є те, що 90% міського транспорту: трамваї, автобуси повністю адаптовані для пересування маломобільних груп населення (іл. 2).

Обов'язковою для магазинів, аптек, інших приміщень загального користування є наявність ескалаторів чи спеціальних ліфтів, за допомогою яких можна з легкістю потрапити на верхні чи нижні поверхи (іл. 3).

Таким чином, проблема універсального дизайну є надактуальною для України, оскільки завдяки вдало продуманій і розробленій інфраструктурі можна розв'язати проблеми мобільності й тим самим покращити життя мільйонів людей.

Рисунок 1 під'їзд, м. Гера, Німеччина

Рисунок 2 Вхід у трамвай, м. Гера, Німеччина

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азін В.О., Байда Л.Ю., Грибальський Я.В., Красюкова-Еннс О.В. Доступність та універсальний дизайн: навч.-метод. посіб./ за заг. ред. Л.Ю. Байди, О.В. Еннс. Київ, 2013. 128 с.
2. Світ, зручний для всіх!: веб-сайт. URL: <https://ud.org.ua/> (дата звернення: 22.04.2022).

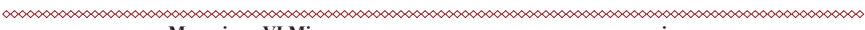
*Мельникович М.С.,
доцент кафедри права,
доктор філософії (PhD),
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СТРУКТУРА ФІЛОСОФІЇ ПРАВА. ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА. ЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

На сьогоднішній час існують досить суперечливі погляди щодо розуміння такого поняття як «філософія права» та пов'язаних із ним наукових термінів. Власне, це можна зрозуміти, оскільки філософія права є складовою загальної філософії, а, як відомо, філософія в буквальному перекладі з грецької мови розуміється як «любов до мудрості». Крім того, філософія одна з самих древніх наук, яка вивчає найбільш загальні закономірності цього світу, інколи філософію розглядають як знання про знання і пізнання. Філософські знання переважно виражені в категоріях, досить загальних законах та принципах. На сьогоднішній час не існує іншої науки, яка б в таких загальних категоріях досліджувала цей світ, людину у ньому, взаємовідносини людей між собою та з матеріальним світом. А будь-які досить загальні знання здатні трактуватися досить по-різному.

Незважаючи на значення, як загальної філософії, так і філософії права зокрема, на сьогоднішній час не існує однозначного визначення поняття філософія права відповідно існують суперечливі погляди на визначення суттєвих характеристик цієї науки, зокрема існують різні погляди щодо її об'єкта і предмета дослідження, і це питання досить актуальне на сьогоднішній час.

Свого часу ще Г. Гегель вважав, що філософія права є окремо взятою наукою про право, що своїм предметом має ідею права [5, с. 98]. Авторами українського «Великого енциклопедичного юридичного словника»: «Філософія права - наука, яка вивчає світоглядні, аксіологічні, антропологічні та гносеологіч-

ні основи права як регулятора суспільних відносин у їх взаємодії з індивідом, суспільством і державою» [2, с. 965]. Таким чином, окремі науковці дотримуються позиції, що філософія права - це юридична дисципліна наука предметом дослідження якої є сфера права.

Має місце і інша позиція (науковці Г. І. Іконнікова, В. П. Ляшенко та ін.), згідно з якою філософія права не може розблятися лише окремими юридичними науками, позаяк філософсько-правова проблематика є набагато ширшою (в пізнавальному і методологічному контексті), ніж можливості правничих наук [3, с. 6]. Виходячи з таких наукових поглядів можна стверджувати що філософія права - це самостійна філософська дисципліна, яка є складовою соціальної філософії.

Значна кількість представників української філософії права, до яких належать автори посібника «Філософія права» під загальною редакцією М. В. Костицького, Б. Ф. Чміля, також обстоюють позицію, згідно з якою «філософія права є складовою соціальної філософії, що досліджує природу соціального взагалі. Правова філософія не претендує на цілісне вивчення суспільства, але завжди виходить з того чи іншого розуміння соціального. З іншого боку, соціальна філософія не надає повного знання про явище суспільного життя, якщо не цікавиться справедливістю людських зусиль, які складають це явище. Тобто і соціальна філософія не розвивається без філософії права» [7, с. 13].

Ми дотримуємося другої позиції, за якої філософія права - це складова соціальної філософії, оскільки навіть, виходячи з граматичного тлумачення поняття «філософія права» слідує, що ця наука займається філософськими дослідженнями такого об'єкта як «право», відповідно за основу треба брати саме філософію, поняття філософії в словосполученні «філософія права» є основним і визначальним. Філософія права виокремлюються з соціальної філософії за предметом її дослідження. Філософія права ґрунтується на методології загальної філософії і є складовою цієї науки. Крім того, філософія права не може бути ви-

ключно юридичною дисципліною, оскільки тоді за основу мала б бралися методологія саме юридичної науки, а не філософські методи. Методи - це є така визначальна, нашу думку, ознака між підходами до вивчення права юридичними дисциплінами та філософськими дисциплінами.

З'ясувавши місце філософії права серед інших наук, необхідно з'ясувати структуру самої науки «Філософія права». Філософія права, як наука, також має власну структуру. Може виникнути питання: чому ми, розглядаючи питання структура філософії права, спочатку з'ясували місце філософії права по відношенню до загальної філософії та юридичних дисциплін. Можемо відповісти на це питання наступним чином. Ми довели, чи по крайній мірі постаралися довести, що філософія права є складовою загальної філософії. Якщо була б філософія права окремою юридичною дисципліною, то в такому випадку актуальним було б питання дослідження місця загальної філософії в структурі філософії права, тобто за законами логіки можна було б досліджувати це питання під цілком протилежним кутом зору: яка наука входить в структуру іншої, яке поняття є ширшим по обсягу?

До основних компонентів структури філософії права прийнято відносити: онтологію права, гносеологію права, антропологію права, аксіологію права, історію філософії права, праксеологію права.

Значення онтології права полягає в тому, що це є складова філософії права, яка займається дослідженнями основних принципів, форм, способів існування і розвитку правової реальності. Онтологія права - це вчення про право, правові норми, юридичні закони, правосвідомість, правову культуру та інші подібні феномени правової реальності. Відповідно, значення онтології права в структурі філософії права є досить велике. Оскільки, якщо ми не розумітимемо, що таке право, виходячи з загальних філософських підходів, то ми не можемо далі рухатися у вивченні предмету дослідження. Так само треба звернути увагу на правосвідомість та правову культуру, дослідженням яких за-

ймається онтологія права, питання достатньо актуальним є на сьогоднішній час, оскільки ми зараз проживає у 21 столітті, ми говоримо про те, що рухаємося в напрямку до правової держави, сучасної цивілізації, протез правосвідомістю та правовою культурою у громадян ситуація досить непроста. Це фактично є одна з основних проблем розвитку українського суспільства. Відповідно загально філософські методи про добро та зло, які адаптовані власне до правової реальності та сучасних умов у нашій державі, могли б дати певний позитивний результат у вирішенні даної проблеми.

Гносеологія права, як складова філософії права, займається дослідженням природи, методів, логіки пізнання та тлумачення правової реальності, співвідношення емпіричного та теоретичного, раціонального, емоційного та ірраціонального у праві.

У свою чергу антропологія права займається антропологічними основами права, поняттям «правова людина», права людини, правами людини в сучасному суспільстві, конкретно-соціумі тощо. Відповідно значення цієї складової філософії права знову ж таки досить значне, оскільки ми живемо в часи коли з однієї сторони говоримо про права людини, а в той же час в світі є загрозлива тенденція руху до зворотного, тобто обмеження та звуження прав людини, хоча формально відбувається декларування цих прав, створюються нібито механізми для реалізації прав.

Аксіологія права - це вчення про сенс права як цінності, співвідношення наукового та ідеологічного у праві, співвідношення утилітарного та не утилітарного права, це вчення про право і справедливість.

Історія філософії права власне займається історію розвитку цієї науки.

Філософсько-правова праксеологія - це вчення про практичне законодавство, практичну реалізацію права.

Розглядаючи структуру філософії права, ми з'ясували предмет цієї науки і частково розглянули основні категорії, якими вона оперує. Відповідно не будемо повторюватися та давати

повне визначення цих правових категорій, з'ясовувати зміст відповідних понять. Як і будь-яка дисципліна, яка має відношення до права, філософія права оперує досить різноманітними категоріями, зокрема загальна цивілізаційним принципами, засадами побудови правової держави, дотримання прав людини, розвитку громадянського суспільства тощо. Як я в принципі в будь-якій галузі права філософії права один з основних принципів та принцип справедливості, правосвідомості, рівності тощо.

Для прикладу Г. Радбрух у руслі неокантіанської традиції розглядає право передусім в якості елемента культури, тобто як явище, що відноситься до цінностей. Він вважає, що поняття права неможна визначити інакше, ніж «данність», смисл якої полягає у реалізації ідеї права. Право – це дійсність, що іде до ідеї права. Це відношення не можна вписати в рамки простої антитези суцього та належного. Ідея права – цінність, право – віднесена до цінності дійсність, явище культури, культурна цінність [6, с.16,38]. Вчений розрізняє три складових частини ідеї права: 1) справедливість; 2) доцільність; 3) правова стабільність.

Правосвідомість розглядається як основний об'єкт дослідження філософії права, як «необхідний елемент функціонування і розвитку права, джерело правопорядку і всіх правових явищ, які підтримують життя права, без якого воно було б неможливим» [4, с.72].

Проблеми правової рівності особливо загострюються у перехідний період, який якраз переживає наше суспільство та держава. Побудова демократичного ладу неможлива без забезпечення реальної рівноправності. Прийняття Конституції України [1] дало новий імпульс до розвитку українського суспільства і трансформування його у громадянське з усіма характерними для цього процесу проблемами.

Значення філософії права велике для розвитку людини, її світогляду, а тому, а нашу думку, осягання премудростей будь-якої науки необхідно починати саме з філософії. Як наслідок,

жоден юрист не може вважатися таким, який їй повністю вивчив юридичну науку, не маючи знань з загальної філософії та філософії права, зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С. 141.

2. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. - 2-ге вид., переробл. і доповн. - К. : Вид-во «Юридична думка», 2012. - 1020 с.

3. Иконникова Г.И., Ляшенко В.П. Основы философии права. - М., 2001. - 256 с. – Електронний ресурс: <https://cdn1.ozone.ru/s3/multimedia-g/6006977536.pdf>

4. Ильин И. А. О сущности правосознания – М., 1993. – 235 с.

5. Присухін С. І. Філософія права: об'єкт, предмет і функції // Юридична наука. – 2013. – № 7. – С. 97-103.

6. Радбрух Г. Философия права / Пер. с нем. – М., 2004. – 240 с. – Електронний ресурс: http://bihun.in.ua/uploads/tx_upspubs/Bihun_2004_PLI_Radbruch_as_Philosopher_of_Law_.pdf

7. Філософія права: навч. посіб. / О.О. Бандура, С.А. Бублик, М.Л. Заїнч-ковський та ін.; за заг. ред. М.В. Костицького, Б.Ф. Чміля. - К. : Юрінком Інтер, 2000. - 336 с.

*Мічурін Є.О.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна,
м. Харків, Україна*

СМАРТ-КОНТРАКТИ

Особливістю сучасного інформаційного суспільства є стрімкий розвиток об'єктів цифрових технологій та відповідних суспільних відносин й на фоні цього недостатнє правове регулювання вказаної сфери. Цифрові технології займають чільне місце серед інших. Відтак, потрібним є планомірне та системне правове регулювання відповідних аспектів запровадження комп'ютерних технологій.

Вони впроваджуються скрізь: від грошових розрахунків через застосування комп'ютерних програм до навчання студентів за допомогою систем із штучним інтелектом.

Зазначені технології вносять особливості у деякі класичні правовідносини, наприклад, договірні. Характерним прикладом є смарт-контракти. Мало відповідають системі договорів у цивільному праві ті, що використовуються щодо об'єктів цифрових технологій так звані «смарт-контракти». Вони відрізняються наявністю волевиявлення сторін договору, що стосується його виконання чи окремих його частин шляхом автоматизації через застосування комп'ютерної програми з використанням розподіленого реєстру цифрових транзакцій.

Проблемою смарт-контракту є відсутність прив'язки його апаратної (програмної) частини до законодавства та можливість технічно програмувати будь-яку послідовність дій, яка може нагадувати виконання зобов'язань. Утім обов'язковим є додержання вимог законодавства до зобов'язань, зокрема, що стосується їхнього виконання. У літературі вказано, що виникла проблема (починаючи із 60-х років ХХ сторіччя), коли юриспруденція певним чином ігнорувала досягнення інформатики.

Це було зумовлено насамперед відсутністю в їх потенційних користувачів елементарних навичок роботи на комп'ютерній техніці, обмеженістю уявлень про коло можливостей нових технологій. Фахівці ж із математики та кібернетики не мали юридичної підготовки, отже, не могли самостійно формулювати завдання, які могли б бути вирішені за допомогою ЕОМ [1, с. 375].

Смарт-контракт не є лише електронною формою договору як-от звичайний контракт, але поданий не на папері, а в електронному вигляді (скажімо, електронним листом). Тоді б це була проста письмова форма договору згідно із ст. 207 ЦК України.

На відміну від цього смарт-контракти передбачають наявність спеціальної комп'ютерної програми, яка припускає виконання послідовно передбаченої нею дії лише за умови виконання попередньої, що була до того передбачена смарт-контрактом. Це контролюється на апаратному рівні. Відтак, є необхідним виконання певних дій, що відбувається завдяки програмі, яка є «рушійною силою» певного смарт-контракту. Кожен наступний крок є неможливим без здійснення попереднього, що заздалегідь запрограмовано. Порушення протоколу (порядку дій) не пропустить комп'ютерна програма смарт-контракту.

Фактична передача речей не контролюється програмою, утім відомості про це вносяться у порядку, передбаченому смарт-контрактом. В якості прикладу наведемо доставку, що надається відомим сайтом із продажів. Гроші покупця резервуються, а при отриманні ним поштового відправлення, розблоковуються та спрямовуються на рахунок продавця. Ознакою смарт-контракту тут є те, що виконання обов'язків відбувається з залученням комп'ютерної програми у автоматизації процесів переведення коштів. З часом подібні процеси будуть все більше автоматизовані, що вказує у перспективі на більшу затребуваність смарт-контрактів.

Положеннями про смарт-контракт має бути доповнений ЦК України у загальних положеннях про договір. Окремі договори можуть бути доповнені смарт-контрактами. Так, договір

купівлі-продажу може бути у вигляді смарт-контракту як програмної (автоматизованої засобами електронної алгоритмізації) частини, що сприяє виконанню окремих договірних обов'язків. Скажімо, на програмному рівні може відбуватися здійснення належних із покупця платежів, які попередньо резервуються автоматизованою системою та переводяться продавцю при отриманні покупцем товару.

Через закріплення у законодавстві загальних положень про смарт-контракти, договори як: купівля-продаж, оренда тощо можуть укладатися наступним чином. До елементів договору певного виду (купівлі-продажу, оренди тощо) необхідно буде застосовувати положення законодавства про такий договір і, відповідно, у частині щодо смарт контракту – спеціальні положення, що регулюватиме смарт-контракти. До комп'ютерної частини смарт-контракту може долучатися укладений у письмовому вигляді, як варіант, з електронними підписами сторін, договір певного виду (купівлі-продажу, оренди тощо). Останнє необхідно для розуміння волевиявлення сторін при укладанні такого договору із зазначенням, у відповідній його частині, положень про смарт-контракт та посиленням на апаратні (програмовані) ресурси, у загальному вигляді - на механізм їхньої дії та закладені у них алгоритми, їхній вплив на виконання прав та обов'язків за договором.

Виконання зобов'язань за смарт-контрактами, таким чином, є автоматизованим за допомогою комп'ютерної програми. Завдяки Blockchain, що дублює ланцюжки із інформацією на багатьох окремих носіях, данні у контракті чи про нього неможливо підробити, спотворити, замінити іншими. Частина договору, що написана на мові програмування виконується автоматично через виконання певних, передбачених алгоритмом дій стороною договору.

У смарт-контракті є, таким чином, дві частини: перша - суто юридична, відтак сторони цього контракту мають додержуватися вимог ЦК України (зокрема, ст. ст. 207, 638, 639) і, так би мовити, технічна (апаратна, комп'ютерна, програмна)

частина. Остання за запрограмованим алгоритмом передбачає виконання визначених дій (певних зобов'язань), наприклад, переведення грошей продавцю. Якщо поштовим відділенням у зрозумілій програмі формі буде підтверджено факт отримання товару покупцем, гроші розблоковуються програмою і переводяться продавцю. Однією з істотних умов договору тоді буде про те, що виконання договору відбувається у програмно реалізованому середовищі (наприклад, на блокчейні).

З цивільно-правової точки зору смарт-контракт є договором. Відтак, при його укладенні мають бути додержані вимоги щодо чинності правочинів (ст. 203 ЦК України). Для укладення смарт-контракту необхідним є додержання вимог ст. 638 ЦК України. Важливим є також додержання вимог ст. 639 ЦК України, зокрема, її наступних вимог. Якщо сторони домовилися укласти договір за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, він вважається укладеним у письмовій формі. Частина 3 ст. 639 ЦК України встановлює: якщо сторони домовилися укласти у письмовій формі договір, щодо якого законом не встановлена письмова форма, такий договір є укладеним з моменту його підписання сторонами. При цьому законодавство України припускає наявність електронного підпису, зокрема, смарт-контрактів.

Смарт-контракт може бути як реальним, так і консенсуальним. Стаття 640 ЦК України вказує, що договір є укладеним з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції (консенсуальний договір). Якщо відповідно до акту цивільного законодавства для укладення договору необхідні також передання майна або вчинення іншої дії, договір є укладеним з моменту передання відповідного майна або вчинення певної дії (реальний договір).

Проблемою є те, що теоретично засобами алгоритмізації можна спроектувати «смарт-контракт», який буде стосуватися, скажімо, майна, що є вилученим з цивільного обороту. При цьому комп'ютерна система зможе забезпечити його «виконання», зокрема, переведення грошей після здійснення визна-

чених алгоритмом дій. З точки ж зору права такої правочин є недійсним. Відтак, при алгоритмізації процесів виконання зобов'язань у смарт-контрактах слід чітко додержуватися вимог законодавства щодо укладення правочинів та виконання зобов'язань. Технічна можливість окремих процесів через алгоритмізацію при цьому не завжди означає юридичну вірність укладення окремих «смарт-контрактів».

Програмний код смарт-контракту, таким чином, має бути долученим до певного договірної виду – договору про перехід майна у власність, користування, про надання послуг, виконання робіт, спільну діяльність тощо. У бідь-якому випадку смарт-контракти мають відповідати нормам законодавства, що стосуються правочинів, договорів, зобов'язань. Вони мають бути укладені з додержанням загальних норм цивільного законодавства, зокрема, ст. 3 ЦК України «Загальні засади цивільного законодавства». Ними, зокрема, є: неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини; неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом; свобода договору; свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом; судовий захист цивільного права та інтересу; справедливість, добросовісність та розумність.

При вчиненні смарт-контрактів мають дотримуватися межі здійснення цивільних прав, встановлені у ст. 13 ЦК України. Зокрема, необхідно наголосити, що при здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди доквіллю або культурній спадщині. Не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах. При здійсненні цивільних прав особа повинна додержуватися моральних засад суспільства. Не допускаються використання цивільних прав з метою неправомірного обмеження конкуренції, зловживання монопольним становищем на ринку, а також недобросовісна конкуренція. Відтак, правомірним є укладення лише таких смарт-контрактів, які здійсненні із

додержанням вимог законодавства.

У разі алгоритмізації процесів виконання зобов'язань у смарт-контрактах слід неухильно дотримуватися вимог законодавства щодо укладення правочинів та виконання зобов'язань. Технічна можливість окремих процесів через алгоритмізацію при цьому не завжди означає юридичну вірність укладення окремих «смарт-контрактів». Відтак, правомірним є укладення тих смарт-контрактів, які здійсненні із додержанням вимог законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. І.Беляков К.І., Золотар О.О. Суспільно-гуманітарні наукові дослідження в Україні: інформаційний вимір. У кн.: Енциклопедія соціогуманітарної інформології. За заг. ред. проф. К. І. Белякова. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 1. 472 с.

Морушко О.В.,

*кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри інформаційних технологій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ САЙТУ ІНТЕРАКТИВНИХ СИМУЛЯЦІЙ РНЕТ ДЛЯ ГРАФІЧНОГО РЕПРЕЗЕНТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ВИКЛАДАННІ ФІЗИКИ

Однією з нагальних проблем сьогодення є пошук шляхів інтенсифікації пізнавальної діяльності, створення стимулюючого середовища для її суб'єктів. Для засвоєння дедалі зростаючої кількості інформації на належному за якістю рівні необхідні нові засоби і технології навчання. Один із таких засобів є мультимедійні технології (ММТ).

Методичний потенціал ММТ може бути реалізований в навчальному процесі наступними функціями [1]:

• Комуникативна функція – швидка зручна обробка й передавання інформації протягом уроку фізики; поєднання вільного спілкування з аудиторією з використанням комп'ютерної техніки; формування вміння коротко та чітко формулювати думки; виховання здатності вести дискусію, аргументовано доводити свою точку зору, поважати думку партнера.

• Інформаційна функція – масивне допоміжне джерело фізичних знань; конкретизація та доповнення навчального матеріалу з фізики.

• Функція роз'яснення – посилення наочності на уроці фізики, створення сенсорно-перцептивної опори під час сприймання та засвоєння фізичних явищ, процесів та подій, що становлять предмет вивчення; представлення фізичних процесів у динаміці, моделювання умов їх протікання; розуміння та запам'ятовування навчального матеріалу через образне сприйняття та емоційну дію.

• Евристична функція – прищеплення та розвиток умінь дослідницької діяльності шляхом моделювання роботи фізичної лабораторії; підготовка до самостійної роботи, яка включає самостійну постановку мети, сприйняття задачі як проблеми, завдання пошуку, активізацію розумової діяльності, розв'язання проблеми від аналізу результатів спостережень через створення моделі до порівняння теоретичних та практичних результатів.

• Функція керування – управління діяльністю студента, яка спрямована на опанування фізики; управління сприйманням інформації, її систематизацією та закріпленням; забезпечення організації семінарів, дискусій та інших занять на основі комунікаційних технологій.

• Мотивуюча функція – вдосконалення форм контролю та самоконтролю знань й умінь з фізики; підвищення зацікавленості процесом і результатами навчальної діяльності; отримання задоволення від роботи; стимулювання навчально-пізнавальної діяльності шляхом створення ефекту емоційного «занурення» у навчальний матеріал з фізики.

Застосування комп'ютерної техніки з дотриманням зазна-

чених вимог здатне значно підвищити продуктивність праці учасників педагогічної діяльності за рахунок високоякісного передавання навчального матеріалу, концентрації уваги на вузлових моментах навчального матеріалу, і водночас зменшити непродуктивні втрати сил та часу на пошук, обробку, сприймання і засвоєння інформації. Такі прикладні програми орієнтовані як на групову роботу під час лекційних, практичних і лабораторних занять, так і на поза аудиторну індивідуальну роботу учня чи студента.

Специфікою лекційних занять з фізики є необхідність досить часто використовувати наочність як у вигляді стаціонарних її форм (графіків, рисунків, схем, написання формул тощо), так і в динаміці, наприклад, лекційні експерименти та ін. За допомогою ЕОМ легко можна показувати досліди, проведення яких є складним чи для їх проведення необхідна громіздка апаратура.

Застосування комп'ютерної техніки під час проведення практичних занять дозволило підвищити індивідуалізацію групових завдань. Індивідуальний підхід до студентів також проявляється у динамічній зміні складності поставлених перед ними завдань. Використання ЕОМ дало також можливість створити віртуальну лабораторію, яка дозволила проводити лабораторні роботи (вибирати роботу, змінювати параметри під час її проведення, користуючись наразі електронними моделями лабораторного устаткування, встановлювати числові значення меж використання тієї чи іншої математичної моделі та, відповідно, фізичного явища, що досліджується). Усе це допомагає глибше зрозуміти фізичний процес, його протікання за різних умов, за різних значень вихідних параметрів і т. ін. Виконання віртуальних лабораторних робіт сприяє не тільки підвищенню рівня засвоєння студентом відповідного навчального матеріалу, а й підвищенню рівня безпеки проведення робіт із реальними приладами. Це досягається за допомогою візуалізації наслідків недотримання вимог техніки безпеки.

Що ж дає комп'ютерне моделювання для вивчення фізики?

У першу чергу, комп'ютерні моделі дозволяють у динаміці відтворювати тонкі деталі фізичних експериментів і явищ, які зазвичай «вислизують» під час спостереження реальних експериментів. По-друге, комп'ютерне моделювання дозволяє змінювати в широких межах початкові параметри і умови дослідів, варіювати їх часовий масштаб, а також моделювати ситуації, недоступні у реальних фізичних експериментах [2].

Такими технічними та програмними можливостями володіють, наприклад, інтерактивні симуляції проекту Physics Education Technology (PhET) – вільного програмного пакету з відкритими вихідними кодами під ліцензією GNU/ GPL, що доступний усім користувачам Інтернету [3]. Метою цього пакета є інтерактивне моделювання фізичних явищ і процесів для демонстрації їх у процесі навчання. Значна частина інтерактивних симуляцій перекладена українською мовою.

Дослідницький підхід, що використаний у побудові моделей, розміщених на сайті, включає результати сучасних наукових педагогічних досліджень,. Він дозволяє учням моделювати явища, процеси та робити зв'язок між реальними явищами і основами наук, поглиблюючи їх розуміння і визнання фізичного світу. Щоб допомогти учням візуально уявити і зрозуміти наукові концепції, сайт Phet з моделювання «оживляє» за допомогою мультиплікації та графіки те, що невидиме для очей, і надає змогу інтуїтивно управляти процесами, використовуючи такі дії, як «натиснути і перетягнути», а також за допомогою різноманітних повзунків і перемикачів. З метою подальшого стимулювання кількісних досліджень, що можуть бути пророблені студентами, моделювання також пропонує вимірювальні прилади, наприклад, лінійки, годинники, які можна зупинити, вольтметри, амперметри, термометри тощо. Користувач, маніпулюючи цими інтерактивними інструментами, може одразу отримувати вимірювані величини таким чином, що вони ефективно ілюструють причинно-наслідкові зв'язки. Це також дозволяє спостерігати за декількома пов'язаними об'єктами і параметрами (відображається рух об'єктів, графіки,

числові значення показань тощо). Моделювання мають унікальні особливості, які не доступні більшості засобів навчання (інтерактивні елементи, анімацію, динамічний зворотний зв'язок), вони дозволяють продуктивно досліджувати явища і процеси, недоступні для безпосереднього експериментування.

Всі Phet-моделювання знаходяться у вільному доступі на веб-сайті Phet і прості у використанні і можуть бути завантажені і використані за допомогою стандартного веб-браузера, навіть, якщо ці додатки не встановлені на комп'ютерах користувачів.

На сайті всі моделювання розділені за категоріями і можуть бути знайдені спеціальними інструментами пошуку за:

- Тематичними блоками (наприклад, «Взаємодія атомів», «Використання батарей та акумуляторів», «Спектр», «Молекулярна теорія» тощо);
- Типом занять (наприклад, для лабораторних робіт, демонстрації на лекціях, для виконання домашніх робіт тощо);
- Рівнями (завдання підвищеної складності тощо);
- Мовою (всього більше 80 мов).

Привертає увагу той факт, що розробники сайту наголошують, що найголовніша частина навчального процесу відбувається поза межами самої симуляції. Саме тому має бути забезпечений необхідний контекст навчання, задля того що б зробити досвід, отриманий в ігровому процесі, важливим. Задля того щоб симуляція стала частиною досвіду, отриманого в процесі навчання, за нею має відбуватися обговорення, де вирішуються проблемні питання: Що було зроблено? Які рішення були правильними? Неправильними? Які умови проведення експерименту змінювалися? Як це впливало на інші параметри/ події/ характеристики? До яких наслідків вони призвели? тощо. Для такого обговорення до кожної симуляції розроблені методичні рекомендації щодо проведення занять, можливі запитання, щодо проведення моделюючого експерименту, запитання які мають бути обговорені після виконання завдання учнями.

Отже, ММТ, в тому числі і віртуальні стимулятори,

поліпшують наочність подачі матеріалу та прискорюють темп уроку, на різних етапах вивчення фізики демонструють позитивну динаміку, підтверджують дієвість технології ІКТ. А тому раціональне поєднання традиційного навчання з інноваційним в освітньому процесі сприяє підвищенню його ефективності, всебічному і гармонійному розвитку особистості студентів, розвитку їх критичного мислення, здатності гнучко адаптуватися у різних життєвих ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання: посібник/ ав.: Жалдак М. І., Шут М. І., Жук Ю. О., Деметієвська Н. П., Пінчук О. П., Соколюк О. М., Соколов П. К. / За редакцією: Жука Ю. О. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 112 с.

2. І. Кулага, А. Кулага, Симуляції та «серйозні ігри»: досвід використання у навчальному процесі// Університетська освіта. К: -2011. - №1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ivo.kneu.edu.ua/ua/education2_0/s_games_simul/

3. Сайт фізичних симуляцій у форматі *.swf, *.java [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://phet.colorado.edu/uk/>

Мосюрчак В.М.,

викладач математики та

комп'ютерних дисциплін,

спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Фахового коледжу ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

СИСТЕМА ДИНАМІЧНОЇ МАТЕМАТИКИ GEOGEBRA ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

На сучасному етапі розвитку людського суспільства конкурентоспроможність країни великою мірою залежить від рівня інформатизації всіх сфер життя держави. Природно, що розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх ІКТ в усі сфери суспільного життя і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначається одним з пріоритетних напрямів державної політики. І в першу чергу, це стосується освітньої галузі.

Інформатизація вищої і середньої освіти є одним із визначальних факторів у процесі побудови інформаційного суспільства. І не даремно на законодавчому рівні однією з основних стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні визначена наступна: забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості.

Повною мірою це стосується і такої навчальної дисципліни як математика. На нинішньому етапі розвитку освіти необхідною умовою подальшого підвищення її якості є запровадження в навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і їх ефективне використання. Один із перспективних напрямків інформатизації шкільної математичної освіти це – використання у навчальному процесі систем комп'ютерної математики (СКМ), зокрема, систем динамічної математики (СДМ) і програм для роботи з функціями та їх графіками.

Однією з таких програм, які заслуговують на особливу увагу, є СДМ **GeoGebra**.

Програма GeoGebra виникла в 2002 році як дипломний магістерський проект Маркуса Хохенватера під час його навчання в університеті Зальцбурга. Вона була розроблена з метою поєднання можливостей програм динамічної геометрії (наприклад: Cabri Geometry, Geometer's Sketchpad) і систем комп'ютерної алгебри (наприклад: Derive, Maple) в одній простій у використанні системі, призначеній для вивчення і викладання математики. Протягом наступних років GeoGebra перетворилась на міжнародний проект з відкритим кодом. На даний момент СДМ GeoGebra — це вільний педагогічний програмний продукт, призначений для вивчення і викладання математики в середніх і вищих навчальних закладах, який поєднує динамічну геометрію, алгебру, математичний аналіз і статистику. Потрібно відзначити, що в процесі розвитку програми, із зростанням її функціональних можливостей інтерфейс GeoGebra залишається простим у використанні й інтуїтивно зрозумілим. І цей підхід є одним з головних принципів концепції подальшого розвитку програми.

Важливим є те, що для забезпечення підтримки користувачів GeoGebra, організації їх співробітництва та обміну досвідом створені потужні інтернет-ресурси з використання сучасних веб-технологій. Ресурс www.geogebra.org пропонує користувачам GeoGebra:

- вікі-сторінки: постійно обновлювану базу науково-методичних і дидактичних матеріалів у вільному доступі;
- форум користувачів (учнів, студентів, учителів, викладачів, освітян);
- останні новини щодо заходів і подій у спільноті користувачів GeoGebra з різних кутків світу.

З метою вдосконалення сервісу для зберігання, перегляду, використання та обміну електронними відкритими дидактичними матеріалами, виготовленими з допомогою GeoGebra, було

створено платформу *GeoGebraTube*. З метою активізації досліджень і подальшого розвитку системи динамічної математики GeoGebra, на конференції в Кембриджі у травні 2008 року засновано інтернаціональну професійну мережу: Міжнародний Інститут GeoGebra (International GeoGebra Institute, IGI). Його основними цілями є:

- навчання і підтримка вчителів, викладачів і студентів педагогічних вищих навчальних закладів з метою сприяння зростанню їх професійної майстерності;
- розвиток і вдосконалення пакета GeoGebra;
- розробка і вільне розповсюдження інноваційних дидактичних матеріалів, створених за допомогою GeoGebra;
- сприяння співпраці між IGI і регіональними інститутами GeoGebra;
- проведення і підтримка GeoGebra досліджень, зокрема приділення особливої уваги дослідженням, пов'язаним із вивченням математики і спрямованим на підвищення рівня її викладання.

Функціональні можливості GeoGebra дозволяють ефективно використовувати її у процесі вивчення математики з різною метою. Почнемо з найпростішого. За допомогою GeoGebra можна швидко створювати високоякісні графічні зображення математичних об'єктів і потім їх зберігати у файлах графічних форматів або експортувати до буфера обміну. Після цього отримані рисунки можна використовувати для створення друкованих дидактичних матеріалів, мультимедійних презентацій навчального призначення тощо. Актуальним є те, що якість зображень під час їх обробки (збільшення, зменшення) залишається високою і фактично не змінюється, а, отже, позитивно впливає на дизайн відповідного кінцевого продукту.

СДМ GeoGebra має потужний набір інструментів, за допомогою яких можна розв'язувати різноманітні типи математичних задач. Перерахуємо основні з тих задач, які стосуються вивчення математики у навчальних закладах.

Алгебра і початки аналізу:

- обчислення значення виразів;
- спрощення дробово-раціональних виразів;
- розкладання на множники многочленів;
- розкладання на прості множники числа;
- знайдення НСД і НСК декількох чисел;
- побудова графіків функцій і рівнянь, заданих аналітично;
- графічне розв'язування рівнянь і їх систем;
- знаходження координат точок перетину графіків двох функцій на заданому проміжку;
  - графічне розв'язування нерівностей і їх систем;
  - побудова дотичної і нормалі до графіка функції у заданій точці з одночасним знаходженням їх рівнянь;
  - побудова таблиці значень;
  - дослідження функції на даному;
  - виконання чисельного інтегрування і його геометрична ілюстрація;
    - знаходження первісної, похідної функції та побудова їх графіків. *Геометрія:*
      - побудова різноманітних геометричних фігур на площині;
      - обчислення площ фігур;
      - знаходження: градусної міри кута, довжини відрізка, периметра багатокутника, довжини вектора, відстані від точки до прямої, тангенса кута між прямою і додатнім напрямком осі абсцис тощо;
      - перетворення фігур на площині: симетрія відносно точки і прямої, поворот навколо точки, гомотетія, паралельне перенесення;
      - знаходження точок перетину двох;
      - знаходження середини відрізка, центра кола (еліпса).

Можна зробити висновок, що GeoGebra є сучасним й інноваційним засобом для вивчення і викладання математики, використання якого сприяє підвищенню якості навчального процесу. Організація модель-орієнтованого навчання за допомогою інтерактивних комп'ютерних моделей, створених за допомогою GeoGebra, є перспективним напрямком у модернізації процесів вивчення і викладання математики. Необхідна подаль-

ша робота у напрямку продовження розробки науково-методичного і дидактичного забезпечення використання GeoGebra. Потрібно продовжити дослідження, спрямовані на створення оптимальних умов для підвищення рівня фахової майстерності викладачів математики у галузі використання ІКТ у навчальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грамбовська Л. В. Комп'ютерні динамічні моделі як засіб дидактичного забезпечення процесу навчання геометрії в сучасній школі. 2010. № 7. С. 14–17.
2. Ракута В. М. Бібліотека комп'ютерних моделей, як необхідна складова сучасного навчального середовища. Наукові записки. 2011. № 98. С. 246–249.
3. Schoen R. Model-Centered Learning. Pathways to Mathematical Understanding Using GeoGebra. 2018. P. 257-260.
4. Hohenwarter M. Creating mathlets with open source tools. Journal of Online Mathematics and its Applications. 2017. № 7. P. 78–83.

*Лотоцький М.В.,
професор кафедри права,
кандидат юридичних наук, доцент,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СУПЕЧЕЧНОСТІ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ПРОПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ ЯКІ ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Однією з ознак України як соціальної держави є забезпечення загальносупільних потреб у сфері соціального захисту особи. Органи державної влади, місцевого самоврядування, їх посадові особи під час вирішення справ про соціальний захист громадян повинні керуватися, зокрема, чинним законодавством.

В. Шаповал зазначає, що закріплення в чинних конституціях соціальних прав людини супроводжується низкою нормативних приписів, які покладають на державу обов'язок щодо здійснення певної позитивної діяльності, спрямованої та реалізацію того або іншого соціально-економічного права [7, с. 16]. В свою чергу М. Коцюбра вказує на те, що держава, як і її органи, не може ігнорувати соціальні права не тільки тому, що це принижує авторитет держави, що зветься соціальною, а й тому, що бездіяльність органів держави у забезпеченні соціальних прав є антиконституційною [1, с. 60]. Отже, дотримання та виконання закріплених у нормативно-правових актах соціальних стандартів є своєрідним конституційним обов'язком держави. В свою чергу соціальний захист особи передбачає і її пенсійне забезпечення.

Під час застосування норм чинного законодавства про пенсійне забезпечення, і не тільки, виникає потреба керуватися різними нормами чинного законодавства. В таких випадках часто мають місце як конкуренція правових норм так і суперечності у них. Аналізуючи сучасний стан досліджень щодо пенсійного забезпечення осіб, які відбувають покарання у вигляді довічного позбавлення волі, треба визнати, що дане питання є маловивченим.

Станом на даний час основними нормативно-правовими актами які регулюють порядок пенсійного забезпечення осіб засуджених до позбавлення волі є Конституція України, Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Закон України «Про пенсійне забезпечення», Кримінально-виконавчий кодекс України.

Відповідно до ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2].

Ч. 3 ст. 4 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачає, що виключно законами про пенсійне забезпечення визначаються (крім іншого): умови, норми та порядок пенсійного забезпечення [5].

Із наведеної вище норми випливає, що порядок пенсійного забезпечення визначається тільки законами про пенсійне забезпечення.

В «преамбулі» до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» вказано, що цей Закон, розроблений відповідно до Конституції України та Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, визначає принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів Пенсійного фонду, що формуються за рахунок страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел, передбачених цим Законом, а також регулює порядок формування Накопичувального пенсійного фонду та фінансування за рахунок його коштів видатків на оплату договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам, членам їхніх сімей та іншим особам, передбаченим цим Законом [5].

Що стосується ч. 1 ст. 48¹ Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» де вказано, що виплата особам, засудженим до обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, призначених пенсій здійснюється територіальними органами Пенсійного фонду України на рахунок установи за місцем відбування покарання [5], то це положення Закону не може застосовуватися до особи яка засуджена до довічного позбавлення волі, адже в чинному кримінальному законодавстві поняття «довічне позбавлення волі» і «позбавлення волі на певний строк» є різними видами покарань.

Із аналізу Кримінального кодексу України, зокрема, відповідно до ст. 51 цього закону, до осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі види покарань (крім інших): позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі [3].

Про те, що покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі є не тотожними поняттями

можемо також зробити висновок із аналізу ст. ст. 63, 64 Кримінального кодексу України.

Відповідно до наведеного, до осіб, які відбувають покарання у вигляді довічного позбавлення волі не може застосовуватися ч. 1 ст. 48¹ Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», адже у ній вказується про перерахування пенсійних коштів на рахунок установи виконання покарань тільки осіб які засуджені до обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.

Відповідно до ст. 89 Закону України «Про пенсійне забезпечення», у разі позбавлення пенсіонера волі виплата призначеної пенсії здійснюється на загальних підставах, а ст. 90 цього Закону передбачає, що відрахування з пенсій можуть провадитися на підставі судових рішень, ухвал, постанов і вироків (щодо майнових стягнень), виконавчих написів нотаріальних контор та інших рішень і постанов, виконання яких відповідно до чинного законодавства провадиться в порядку, встановленому для виконання судових рішень[6].

Дещо по іншому трактує перерахунок коштів на рахунок установи виконання покарань Кримінально-виконавчий кодекс України. Зокрема, ч. 4 ст. 122 цього закону передбачено, що виплата особам, засудженим до позбавлення волі, призначених пенсій здійснюється територіальними органами Пенсійного фонду України на рахунок установи за місцем відбування покарання. Із пенсій засуджених до позбавлення волі відшкодовуються витрати на їх утримання в установах виконання покарань в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України[6]. У Кримінально-виконавчому кодексі України застосовано узагальнююче поняття: «засуджені до позбавлення волі», що дає можливість посадовим особам установи виконання покарань здійснювати відрахування з пенсійного забезпечення особи яка відбуває покарання в «установі» пов'язані з її утриманням в установах виконання покарань.

В ст. 3 Конституції України вказано, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються

в Україні найвищою соціальною цінністю[2]. Тобто, Основний Закон надає пріоритет інтересам особи, а не будь-якого державного органу, в тому числі і установам виконання покарань.

Із наведеного вбачається, що пенсійне законодавство (ч. 3 ст. 4 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування») має пріоритет у застосуванні щодо інших норм законодавства. Станом на даний час посадові особи органів Пенсійного фонду України не можуть перераховувати кошти на рахунок установи виконання покарань де особа відбуває покарання у вигляді довічного позбавлення волі якщо немає підстав встановлених для виконання судових рішень.

В кінцевому підсумку зазначимо, що є необхідність законодавчого урегулювання пенсійного забезпечення осіб, які відбувають покарання у вигляді довічного позбавлення волі, шляхом внесення змін до пенсійного законодавства в частині порядку пенсійного забезпечення таких осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Козюбра М.І. Природа соціальних прав людини та особливості їх реалізації / М.І.Козюбра // Вісник Конституційного Суду України. 2002. № 5. С. 57-61.
2. Конституція України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Кримінально-виконавчий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>
5. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15/print>
6. Про пенсійне забезпечення. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>
7. Шаповал В.М. Конституційна категорія соціальної держави / В.М. Шаповал // Право України. 2004. № 5. С. 14-19.

*Огерук І.С.,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ЗЛОВЖИВАННЯ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ ПІД ЧАС ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ

Повідомлення про підозру є важливою віхою у кримінальному процесі. По перше, у кримінальному провадженні з'являється конкретна особа, щодо якої розпочинається кримінальне переслідування у зв'язку із обґрунтованою підозрою її причетності до вчинення кримінального правопорушення. По друге, з вказаного моменту починається перебіг строків досудового розслідування, які відводяться для отримання доказів факту причетності конкретної особи до вчинення конкретного кримінально караного діяння. По третє, до такої особи починають застосовуватися специфічні засоби кримінально-процесуального примусу, які обмежують права і свободи, що гарантовані Конституцією України. По четверте, враховуючи повідомлену підозру проводяться слідчі (розшукові) дії, спрямовані на отримання доказів у кримінальному провадженні, які будуть враховані судом при винесенні рішення. В свою чергу, це вимагає підвищеної уваги до даної віхи кримінального провадження. Питання є актуальним і тому, що вже є судові рішення, що стосуються незаконного здійснення повідомлення про підозру. Зокрема Касаційний кримінальний суд ВС скасував судові рішення і закрити підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК України кримінальне провадження щодо особи за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України, у зв'язку з тим, що не встановлено достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді та вичерпано можливості їх отримати. Дане рішення було прийнято, оскільки за наслідками касаційного розгляду кримінального провадження

колегія суддів дійшла висновку про порушення внаслідок незаконного здійснення повідомлення про підозру права на захист засудженої, зокрема і через належне її повідомлення про права підозрюваної в кримінальному провадженні та їх роз'яснення неповноважною особою. Щодо доказів було застосовано наслідки, визначені ч. 1, п. 3 ч. 2 ст. 87 КПК(постанова від 25.11.2020 у справі № 627/927/19).

Повідомлення про підозру як процесуальна дія повинна включати в себе певні етапи. Зокрема, Велика Палата Верховного Суду у постанові від 11 грудня 2019 у справі №536/2475/14-к процедуру здійснення повідомлення про підозру особі умовно поділяє на такі етапи:

1) прийняття рішення щодо необхідності здійснення особі повідомлення про підозру;

2) складання тексту повідомлення про підозру відповідно до вимог, передбачених ст. 277 КПК, та його підписання;

3) доведення інформації до відома адресата, щодо якого прийняте рішення про повідомлення про підозру, шляхом безпосереднього вручення його тексту особі згідно зі ст. 278 КПК [5].

Слід зазначити, що перші два етапи детально регламентовані КПК України. Зокрема, передбачено, хто і на підставі чого приймає рішення щодо необхідності здійснення особі повідомлення про підозру, хто і у яких випадках складає письмове повідомлення про підозру, що має міститися в такому повідомленні, здійснення письмового повідомлення про підозру окремим категоріям осіб. Натомість питання вручення складеного письмового повідомлення про підозру окреслено в українському законодавстві в загальному. Зокрема, у ч. 1 ст. 278 КПК України зазначається: «Письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень» [3]. Крім зазначеного, у вказаній статті регламентується, що затриманій особі повідомлення про підозру вручається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту її затримання, в іншому разі особа підлягає не-

гайному звільненню. Також вказується на невідкладність внесення до ЄРДР відомостей щодо дати та часу повідомлення про підозру, правової кваліфікації кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) КК України. Частково процедура описується у ч. 2 та ч. 3 ст.276 КПК України, де зазначено про повідомлення уповноваженою особою підозрюваному його прав та роз'яснення їх суті.

Якщо враховувати положення Глави 11 КПК України, у відповідності до положень якої вручається повідомлення у кримінальному провадженні, то слід констатувати, що є кілька передбачених шляхів вручення повідомлень, зокрема, особисте вручення, надіслання поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою. Звичайно, що не всі ці способи є зручними для вручення повідомлення про підозру в силу тих чи інших причин, перш за все, пов'язаних із вимогою повідомлення уповноваженою особою підозрюваному його прав та роз'яснення їх суті. Крім цього, ст. 136 КПК України наводить способи підтвердження отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом, що також стосується і способу підтвердження повідомлення про підозру у кримінальному провадженні. Такими способами є розпис особи про отримання, в тому числі на поштовому повідомленні, відеозапис вручення особі повідомлення, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повідомлення або ознайомлення з його змістом [3]. Як бачимо, перелік не виключний, що дозволяє стороні обвинувачення досить широко трактувати законність підтвердження, а стороні захисту це спростовувати.

Законодавством України передбачена окрема процедура щодо притягнення до кримінальної відповідальності окремих категорій осіб. Особливо це стосується народних депутатів України та суддів, які мають своєрідний імунітет від дій правоохоронних органів, за винятком ситуацій, якщо їх застали під час вчинення або безпосередньо після вчинення тяжкого або

особливо тяжкого злочину. В іншому разі навіть затримання такої особи вимагає особливої процедури. Так, затримання судді є неможливим без згоди Вищої ради правосуддя [3, ст. 482, ч. 1]. Затримання народного депутата України здійснюється на підставі дозволу слідчого-судді, причому відповідні клопотання повинні розглядатися за обов'язкової участі такого народного депутата [3, ст. 482², ч. 2].

Зважаючи на викладене, у кримінальних провадженнях щодо зазначеної категорії осіб, повідомлення про підозру, як правило, вручається під час виклику особи до правоохоронного органу, який проводить досудове розслідування. Однак, стороною захисту, якій заздалегідь відомо про вказану процесуальну дію, інколи обирає досить дивну лінію поведінки, яку можна розцінювати як зловживання процесуальними правами. Так, у кримінальному провадженні щодо голови Окружного адмін. суду Києва Павла Вовка, останньому було вручено повістку, на підтвердження чого було надано відповідний відеозапис, на якому зафіксовано, як суддя Вовк без верхнього одягу біжить по засніженому тротуару, а детектив зачитує йому вимогу прийти на засідання суду. Однак, на засідання він не з'явився, апелюючи, що його не повідомили належним чином. НАБУ прямо заявляє, що голова суду Вовк ігнорує виклики до іншого суду та використовує свій імунітет, щоб ухилитися від кримінальної відповідальності[2]. Слід констатувати, що такі випадки використання свого імунітету з метою ігнорування законних вимог працівників правоохоронних органів є непоодинокими [1, 4]. Окремо слід враховувати, що такі кримінальні провадження перебувають під пильною увагою суспільства, хід їхнього розслідування висвітлюється в ЗМІ, а тому вказані випадки однозначно викликають негативний резонанс серед населення, оскільки пересічні громадяни, які в достатній мірі не володіють знаннями в кримінально-правовій галузі, вважають, що таким чином судді та депутати незаконно уникають кримінальної відповідальності. Це, в свою чергу, негативно впливає на рівень довіри до правосуддя зокрема, та держави в цілому.

З метою уникнення таких ситуацій та можливим вирішенням вказаного питання було б внесення відповідних змін до КПК України, які б передбачали можливість обмеження права пересування особи на момент вручення їй повідомлення про підозру. Звичайно, із суворим врахуванням як положень кримінального процесуального кодексу України, так і законодавчо закріпленого статусу вказаних осіб. Тому мова йде саме про обмеження свободи пересування для оголошення та вручення повідомлення про підозру, доведення та роз'яснення прав підозрюваного, із суворою заборорою здійснювати інші процесуальні дії. Обмеження свободи пересування повинно одразу скасовуватися після здійснення вказаної процесуальної дії. Вказані обмеження можна поширити і на інші процесуальні дії, пов'язані із врученням повідомлень у кримінальному провадженні, тим паче, що це б дозволило зняти всякі сумніви у підтвердженні факту вручення повідомлення та ознайомлення з його змістом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Депутат Кузьмініх проігнорував три виклики до прокуратури – САП. Укрінформ : головна : політика : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3395603-deputat-kuzminih-proignoruvav-tri-vikliki-do-prokuraturi-sap.html> (дата звернення 28.24. 2022 р.).

2. Детективи НАБУ вполювали суддю Вовка і вручили повістку. Українська правда : головна : новини : публікація за 24 грудня 2020 року : веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/12/24/7278064/> (дата звернення 28.24. 2022 р.).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n696> (дата звернення 25.04. 2022 р.).

4. Петро Порошенко проігнорував слідчих ДБР, які намагалися вручити йому повістку про виклик (ВІДЕО) : Державне бюро розслідувань : для ЗМІ : новини : офіційний веб-сайт.

URL: <https://dbr.gov.ua/news/petro-poroshenko-proignoruvav-slidchih-dbr-yaki-namagalisy-a-vruchiti-jomu-povistku-pro-viklik>
(дата звернення 28.04. 2022 р.).

5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2019 у справі №536/2475/14-к. Єдиний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86365236>
(дата звернення 29.11. 2021 р.).

Остапова Л.В.,

*викладач кафедри філології та перекладу,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

АНТИГУМАННА СУТНІСТЬ ВІЙНИ В ОПОВІДАННІ ГЕНРІХА БЕЛЛЯ «ПОДОРОЖНІЙ, КОЛИ ТИ ПРИЙДЕШ У СПА...»

Тема війни, антивоєнні, антифашистські мотиви, звучать у багатьох творах німецького письменника Генріха Белля. Спогади про минуле протиставляються зловісним обрисам сучасного, розтерзаного на шматки хаосом війни.

Фраза «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» фігурує в творі всього один раз. Тоді, коли головний герой твору бачить речення, написані ним на дошці. Ця фраза незакінчена, вирвана з минулого безтурботного життя – стає сигналом для героя, що він, усе ж таки, повернувся додому, до рідного міста Бендорфа. Та що ж криється у тій фразі? Що то за Спа..., у який так прагне подорожній? Відгадку ми можемо віднайти в короткому вислові Симоніда Кеосського, що звучить повністю так: «Подорожній, коли ти прийдеш у Спарту, повідай там, що ти бачив. Тут ми всі полягли, бо велів нам закон». Ці слова були викарбувані на камені, що стояв на місці загибелі захисників міста. Спарта, як одна з наймогутніших давньогрецьких держав, відома суворим вихованням хлопців задля зміцнення бойового духу. Одним із

найвідоміших епізодів історії цієї землі є битва при Фермопілах. У ній триста спартанців до останнього подиху захищали рідну землю від армії царя Ксеркса.

Генріх Белль, використовуючи напис із могильного каменя загиблих спартанців, порушує одвічну тему неминучої смерті на війні. Як загинули тисячі воїнів обох армій при Фермопілах, так загинуть тисячі в битві, що Німеччина розгорнула по всьому світу, і так сьогодні гинуть тисячі людей у війні росії проти України. Автор стверджує, що війна – це абсолютне зло, яке приносить смерть, руйнацію цивілізованого суспільства, горе, страх. Через образ спартанців показує, як нацистська Німеччина виховувала юнаків, до яких ідеалів вона їх привчала. Загинути за Батьківщину, покласти своє життя за ідеали – таким було мислення й за часів Спарти, й за часів Третього рейху. Але глибинна відмінність між античним світом та Другою світовою війною полягає у тому, що спартанці захищали свою землю, а нацисти прийшли з тими самими гаслами завоювати чужу територію. І сьогодні, на превеликий жаль, ми переживаємо жахіття війни. Але ми, українці – волелюбна, незламна нація, як свого часу спартанці, захищаємо свою землю від нападу ворога, захищаємо свою Батьківщину, вмираємо, захищаючи своїх дітей, батьків, жінок. Оповідання «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» є дуже актуальним сьогодні, у назві поєднується минуле й сучасне, що створює додаткові сенси для читання й осмислення історії.

Головний герой – юнак, ім'я якого автор не називає жодного разу. Його зовнішній вигляд або ж внутрішній світ читачам невідомі. Єдине, що нам дає автор, – це можливість подивитися на дійсність очима цього хлопця. У творі чітко змальована межа між світом дитинства і світом війни.

Він – солдат, що опиняється в охопленому вогнем місті. Хтось заносить його в будівлю й несе в бік зали для малювання. Та увага юнака – і читачів разом з ним – прикута до інтер'єру будівлі: «А ось уже й колона перед виходом на сходовий помісток, і довгий, вузький фриз Парфенону за нею, справжній,

античний – мистецьки зроблений із жовтавого гіпсу макет, і все інше, віддавна знайоме: грецький гопліт до п'ят озброєний, найжений і грізний, схожий на розлюченого півня. На самому ж помістку, на стіні, пофарбованій жовтим, пишались всі вони – од великого курфюрста до Гітлера...» [1, с.212]. В образі Парфенона представлено велич минулого, в образі курфюрста, роль якого традиційно виконував німецький імператор, – велич Німеччини та її вплив на всю Західну Європу. Розуміючи цю паралель, цікаво проаналізувати, чому в тексті бюст курфюрста стоїть поряд із бюстом Гітлера. Далі – бюст Фрідріха Великого, який зібрав могутню армію. А картина з красвидом Того – ця місцина була під протекторатом Німецької імперії – відсилає нас подумки до втрачених колоній. Отже, твори мистецтва, що розташовані вздовж стін, не тільки допомагають безіменному юнаку впізнати школу, а й відіграють ще одну важливу роль – дають можливість дослідити історію Німеччини, особистостей, які вплинули на неї, та зрозуміти, чому нація дійшла до фатальної війни.

Чому так важливі всі елементи декору уздовж стін? Справа в тому, що будівля нагадує юнаку школу, у якій він навчався ще три місяці тому та зі стін якої пішов на фронт. Він вагається: «Кінець кінцем, у кожній гімназії є зали малювання, коридори із зеленими і жовтими стінами і кривими, старомодними гачками в них, кінець кінцем, те, що «Медєя» висить межі 6-А й 6-Б, – ще не доказ, що я у своїй школі. Мабуть, є правила, де сказано, що саме там мають висіти Правила внутрішнього розпорядку для класичних гімназій у Пруссії: «Медєя» межі 6-А й 6-Б, «Хлопчик, що виймає терня» – там-таки...» [1, с.211]. Вигадаючи такі правила, юнак ніби хоче себе переконати, що це не може бути його школа, що всі школи, мабуть, однакові. Це своєрідний самозахист психіки від страшної реальності – юнака, важко пораненого, несуть у рідне місце, що перетворилося на шпиталь для солдатів.

Хлопцю важливо дістатися суті: чи справді він у рідному місці? Чи дійсно це його рідна школа? Він уявляє, як одного

дня на стіні з'явиться Залізний хрест із таблицею полеглих. І на цій таблиці з'явиться його ім'я з написом: «Пішов зі школи на фронт і поліг за...». Ось це незакінчене речення наштовхує нас на перше проблемне запитання: а за що, власне, гинуть юнаки на фронті? Та поки головний герой твору ще живий. Він відчуває нестерпний біль, але із зацікавленістю розглядає себе в дзеркалі операційного кутка: «...я добре побачив самого себе, тільки маленького, ніби вкороченого, угорі в ясному склі лампочки – такий куценький, білий, вузький сувій марлі, неначе химерний, тендітний кокон» [1, с.213].

І далі відбувається найголовніше – герой бачить шкільну дошку, на якій три місяці тому були виведені: «...моїм письмом, латинським шрифтом, готичним, курсивом, римським, італійським і рондо «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» [1, с.213]. Так, він у рідній школі. Там, де ще три місяці тому він й не думав про війну й, тим паче, про смерть. Там, де єдиною турботою було розрахувати розмір літер і вмістити все речення в один рядок. Одразу за цим відкриттям, за цим поверненням додому відбувається ще одне відкриття: «...я побачив, що у мене немає обох рук, немає правої ноги...» [1, с.214]. У цей момент ми бачимо жахіття війни: вона забирає здоров'я, нищить усе світле, що було в житті людини, забирає жертву, яку ніхто не хотів приносити. Здавалося б, більшої напруги вже не може бути. Але в останньому рядку юнак упізнає в пожежнику, що допомагає лікарю оперувати його шкільного сторожа, до якого він заходив попити молока. Цей спогад із дитинства, із безтурботних років пронизує героя, й останнє, про що він просить, – молока.

Дуже важливим в оповіданні Г.Белля «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» є розуміння ролі художніх деталей. Наприклад, слід від хреста, який так докучав нацистській владі: «Тут, над дверима, висів колись хрест, тоді, як ця гімназія звалася ще школа святого Хоми; хреста вони потім зняли, але на тому місці на стіні зостався свіжий темно-жовтий слід од нього, – такий виразний, що його було, мабуть, ще краще видно, аніж самого

того старого, маленького, ветхого хреста, якого вони зняли; на диво помітний і гарно відбитий, виступав той знак на злинялому просторі стіни...» [1, с.212].

І ще одна художня деталь, на яку варто звернути увагу, – молоко. Саме воно стає нагадуванням герою про дитинство: «Мерців відносили в маленьку тьмяну кімнатку Біргелера, де пахло теплим молоком, пилюкою й дешевим Біргелеровим тютюном...» [1, с.214]. Так автор за допомогою згадки звичайних речей – хреста, молока, класної дошки – будує місток між минулим і теперішнім, безтурботністю та страхіттями війни.

Генріх Белль, хоч і не висловлює своєї авторської позиції у творі щодо війни, але дає змогу нам самостійно зробити висновок, побачивши ситуацію очима безіменного юнака. Спустошеність і безнадійність його душевного стану чи не страшніші за зовнішнє понівечення його тіла. Гіркий смуток, душевний біль відчуті легко. І забувається навіть, що герой оповідання був мимовільним учасником великого злочину проти людства — він сприймається, як ще одна жертва.

Актуальнішого твору наразі годі шукати. Які висновки можемо ми, люди ХХІ століття, люди, які переживають сьогодні і зараз жахіття війни, зробити, прочитавши оповідання Генріха Белля «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...»? А висновки очевидні: всесвітнє гасло «ніколи більше» відійшло у вічність, війна вдерлася у наш дім, абсурдні, злочинні, жахливі плани країни-агресора брудними кривавими руками рашистських солдатів і їхніх керівників громом впали на нас, українців. Але відомий євангельський вислів: «взяли меч – від меча і загинете» твердить, що Добро переможе над злом, що наша Велика Перемога близько!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белль Г. Твори: В 2 т. – К: Дніпро, 1989.
2. Белль Г. // Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник : у 2 т. / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – Т. 1: А - К. – С. 120.

Острогляд О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

Острогляд Я.В.,

нотаріус,

Івано-Франківський районний нотаріальний округ,

м. Івано-Франківськ, Україна

НОТАРІАЛЬНИЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вкінці лютого 2022 року життя українців змінилося назавжди. Розпочалася війна між російською федерацією та Україною. Перші тижні війни показали небувалу єдність українського народу в протидії агресії – об'єдналися політичні противники, сусіди, забулися дрібні сварки.

Через певний період часу уряд України звернувся до українців з проханням відновити всі можливі економічні процеси, оскільки спад економіки, викликаний війною, за найоптимістичнішими прогнозами буде не менше третини. Тому треба рятувати всі можливі вливання коштів до Державного бюджету для продовження опору агресору.

Важливу роль в процесі відновлення економічних процесів відведено нотаріату, оскільки згідно ч.1 ст.1 Закону України «Про нотаріат» – «Нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності» [5].

Проте, оскільки з початком воєнної агресії робота реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України, була зупинена (з метою захисту даних та безпеки), у громадян України виникає ряд запитань, на кшталт: де можна вчинити нотаріальні дії; які нотаріуси маю право працювати в умовах воєнного стану; чи можна зараз оформити спадщину; укласти договір; чому певні дії вчиняються на звичайному папері, тощо.

Більшість питань було вирішено в загальних рисах поста-

новою КМУ від 28 лютого 2022 р. №164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану».

В рамках цих тез спробуємо охарактеризувати її основні положення, які цікавлять громадян.

1. Встановлено зупинення (для діючих проваджень) та відмову за зверненням щодо вчинення нотаріальних дій для громадян російської федерації (крім винятків визначених законодавством України), за виключенням нотаріальних дій із засвідчення справжності підпису на заяві про вихід з громадянства російської федерації та посвідчення заповіту військовополоненого.

2. Нотаріальне посвідчення договорів щодо відчуження, поділу (виділу) нерухомого майна, спадкових договорів, договорів іпотеки тощо (п.8 ч.1 Постанови КМУ №164) здійснюється виключно нотаріусами, включеними до затвердженого Міністерством юстиції переліку нотаріусів, якими в умовах воєнного стану вчиняються нотаріальні дії щодо цінного майна.

Перевірити чи входить нотаріус до зазначеного переліку можна за посиланням - [https://minjust.gov.ua/pages/list_of_notaries\[3\]](https://minjust.gov.ua/pages/list_of_notaries[3]). Є можливість пошуку за регіонами (областями). До цього переліку включаються нотаріуси, нотаріальна діяльність яких не припинена або які працюють в державній нотаріальній конторі та відповідають визначеним в Постанові КМУ №164 критеріям. В більшості які зводяться до дотримання нотаріусом принципів добросовісності при вчиненні нотаріальних дій.

3. Встановлено певні територіальні обмеження щодо вчинення нотаріальних дій. А саме, вчинення нотаріальних дій щодо цінного майна нотаріусами, робоче місце (контора) яких розташовано в межах адміністративно-територіальної одиниці, що входить до затвердженого Міністерством юстиції переліку адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану, забороняється.

До територіальних обмежень також відноситься положен-

ня, що нотаріальне посвідчення договору щодо відчуження нерухомого майна, іпотеки, про встановлення довірчої власності на нерухоме майно здійснюється виключно за місцезнаходженням такого майна, крім нерухомого майна, розташованого у м. Києві або Київській області. Нотаріальне посвідчення договору щодо відчуження нерухомого майна, іпотеки, про встановлення довірчої власності на нерухоме майно, розташоване у м. Києві або Київській області, здійснюється виключно нотаріусом, робоче місце (контора) якого розташоване у м. Києві або Київській області, за місцезнаходженням такого майна, або місцезнаходженням юридичної особи, або за зареєстрованим місцем проживання фізичної особи - однієї із сторін відповідного договору[1].

4. Забороняється нотаріальне посвідчення від імені фізичної особи — відчужувача (іпотекодавця, довірчого засновника) на підставі довіреності: договорів щодо відчуження нерухомого майна, цінних паперів, корпоративних прав, іпотеки тощо (відповідно п.18 ч. 1 Постанови КМУ №164).

5. У відповідності до п.3 ч.1 Постанови КМУ №164 та роз'яснення Мінюсту для Державної митної служби та Державної прикордонної служби – здійснюється без використання спеціальних бланків нотаріальних документів на білих аркушах паперу з нанесеними на них за допомогою комп'ютерної техніки реквізитами нотаріуса: зображення Державного Герба України, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), найменування державної нотаріальної контори (для державного нотаріуса), назва нотаріального округу (для приватного нотаріуса), номер свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю, адреса робочого місця, номер телефону, адреса електронної пошти вчинення наступних нотаріальних дій:

- із 28.02.2022 по 05.03.2022 – заява про надання дозволу на виїзд дитини за кордон строком до 3-х місяців, на якій справжність підпису засвідчена нотаріально;

- із 06.03.2022 по 27.04.2022 – довіреності; заповіти; документи, на яких справжність підпису засвідчена нотаріально;

– із 28.04.2022 – довіреності (крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, об'єктом незавершеного будівництва або майновими правами щодо майбутнього нерухомого майна, коштами на рахунках у банківських та інших фінансових установах, а також транспортними засобами на строк більше 3-х місяців, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, на право доступу до індивідуального банківського сейфа); заяви про надання дозволу на тимчасовий виїзд дитини за кордон, на яких справжність підпису засвідчена нотаріально [6].

6. Відповідно до цієї ж постанови встановлено, що на час воєнного стану перебіг строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється. Свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення строку для прийняття спадщини.

Відповідно виникає запитання, чи можливе взагалі оформлення спадщини під час дії воєнного стану?

Як було зазначено вище, на період дії воєнного стану строк для прийняття спадщини або відмови від спадщини зупиняється. Якщо строк для прийняття спадщини не закінчився до 23 лютого 2022 року включно, то до закінчення воєнного стану спадкоємець не зможе отримати свідоцтво про право на спадщину, а отже не зможе розпоряджатись успадкованим майном. Однак, якщо шестимісячний строк з дня відкриття спадщини закінчився **до 23 лютого 2022 року** включно, то нотаріус може видати свідоцтво про право на спадщину [2].

Крім того слід відзначити, що Спадковий реєстр функціонує (за винятком тих регіонів, що входять допереліку адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції). А відповідно, нотаріуси реєструють заяви про прийняття спадщини та заводять спадкові справи. Просто оформлення спадкових прав відбудеться після закінчення строку для прийняття спадщини, перебіг якого зупинено на час воєнних дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану. Кабінет міністрів України. Постанова. від 28 лютого 2022 р. № 164 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>
2. Мовчан А. Спадкування під час війни // URL: <https://eba.com.ua/spadkuvannya-pid-chas-vijny/>
3. Перелік нотаріусів, якими в умовах воєнного стану вчиняються нотаріальні дії щодо цінного майна // URL: https://minjust.gov.ua/pages/list_of_notaries
4. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану. Кабінет міністрів України. Постанова. від 19 квітня 2022 р. № 480 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/480-2022-%D0%BF#Text>
5. Про нотаріат. Закон України. За станом на 15.12.2021 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>
6. Які нотаріальні дії вчиняються на звичайних аркушах пояснив Мін'юст// URL: https://zib.com.ua/ua/151393-yaki_notarialni_dii_vchinyayutsya_na_zvichaynih_arkushah_poy.html

*Павленко А.Я.,
викладач-методист,
викладач вищої категорії,
ІФФКК коледж ім. С.Граната,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ КОМП'ЮТЕРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

На сьогоднішній день комп'ютерні злочини є однією з актуальних проблем. Способи розв'язання захисту інформації визначаються рівнем розвитку технологій. Це стає актуальною задачею з пошуком вирішення проблеми. Оскільки широке розповсюдження як власне різноманітних систем обробки інформації, так і розширення локальних та глобальних комп'ютерних мереж, якими передаються величезні об'єми інформації державного, військового, комерційного, приватного характеру, власники якої часто були б категорично проти ознайомлення з нею сторонніх осіб. Проблема набуває особливої гостроти після прийняття урядом України закону про захист персональних даних, який зобов'язує зберігати та передавати персональні дані працівників лише у захищеному вигляді в інформаційних системах. Не менш важливим завданням вважається широке впровадження інформаційних технологій у різні сфери людської діяльності в Україні: стрімке зростання обігу пластикових карток, майбутнє введення електронних паспортів та медичних карт, студентських квитків та залікових книжок; зрештою все більше державних установ та приватних підприємств переходять на електронний документообіг, який до того ж, вимагає юридичної чинності підпису фізичної або юридичної особи. Розповсюдження таких технологій також, безперечно, вимагає добре поставленого захисту інформації[1, с.3].

Захист інформації повинен базуватися на двох основних аспектах: правовому та технічному.

На рівні правового аспекту одним із головних напрямків державної інформаційної політики є створення сучасної систе-

ми охорони та захисту інформації. Основною метою функціонування цієї системи є забезпечення безпеки інформації, тобто мінімізації неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю нанесення збитку державі, юридичним особам усіх форм власності та громадянам внаслідок незаконного отримання інформації та її використання.

Слід зазначити, що правові проблеми загальної системи охорони інформації, у свою чергу, не можуть бути вирішені без вирішення правових проблем всього комплексу інформаційних відносин.

Отже, при розробці законодавчої бази з технічного захисту інформації та у сфері інформаційних відносин повинні бути враховані такі принципи:

- закони мають бути одними з правових актів, що регулюють правові відносини в інформаційній сфері;
- закони мають бути максимально прямої дії, тобто без посилення на інші нормативні акти, що дозволить їм почати працювати відразу після прийняття;
- закони мають носити в основному регулятивний характер, а не заборонний;
- закони мають носити нормативний характер, тобто визначати права, обов'язки і гарантії суб'єктів правовідносин, що регулюються цими законами.

На рівні технічного аспекту захист базується на останніх досягненнях науки, техніки і технології.

Однак саме найвищий ступінь автоматизації, до якого прагне сучасне суспільство, ставить його в залежність від ступеня безпеки використовуваних ним інформаційних технологій. Широке впровадження популярних дешевих комп'ютерних систем масового попиту і застосування, робить їх надзвичайно вразливими щодо деструктивних впливів. Кожного року створюються нові види та форми обробки інформації і паралельно створюють нові види і форми її захисту. Але повністю її захистити ніяк не вдається і, напевно, не вдасться взагалі.

На сьогодні проблему захисту інформації можна охарактере-

ризувати рядом таких основних положень:

- чітка практична спрямованість;
- багатоаспектність;
- невизначеність;
- застосування оптимізаційного;
- наявність безпечного часу;
- захист від усього і від усіх.

В сучасних інформаційних системах інформаційна безпека має забезпечувати не тільки конфіденційність інформації, але й її цілісність та доступність.

Програмними засобами захисту інформації є складові програмного забезпечення, що реалізують функції захисту даних самостійно або в комплексі з іншими засобами захисту[2, с.42].

Рисунок – Класифікація програмних засобів захисту

До програмних засобів зовнішнього захисту належать програмні засоби забезпечення функціонування фізичних засобів, захисту території, приміщень, окремих каналів зв'язку й пристроїв ІС. У цей час випускається безліч систем охоронної сигналізації, що містять мікропроцесори та комп'ютери. Програмні засоби використовуються також у пристроях біометричного розпізнавання особистості.

Програмні засоби внутрішнього захисту охоплюють сукупність засобів і механізмів захисту даних, що знаходяться в пристроях інформаційних систем. Їхнім основним призначенням є регулювання і контроль використання даних та ресурсів системи відповідно до встановлених прав доступу.

Регулювання використання технічних засобів звичайно здійснюється за такими параметрами, як час доступу і запитувана дія при доступі.

Захист програмного забезпечення здійснюється такими методами, як, наприклад, контрольне підсумовування і шифрування.

Програмні засоби управління захистом призначені для виконання таких завдань: керування користувачами мережі, керування базами даних, завдання прийняття рішень у позаштатних ситуаціях.

Програмні засоби забезпечення захисту функціонування системи керування базами даних виконують функції контролю, реєстрації, знищення, сигналізації та імітації.

Перевагами програмних засобів захисту інформації є: простота тиражування, гнучкість, простота застосування, практично необмежені можливості їхнього розвитку шляхом внесення змін для врахування нових загроз безпеці інформації.

До недоліків програмних засобів захисту інформації належать: зниження ефективності інформаційних систем за рахунок споживання її ресурсів, необхідних для функціонування програм захисту, більш низька продуктивність виконання аналогічних функцій порівняно з апаратними засобами захисту, можливість злочинної зміни програмних засобів захисту в процесі експлуатації інформаційних систем.

Дієве вирішення проблем захисту електронної інформації може бути отримано тільки на базі використання криптографічних методів, які дозволяють вирішувати найважливіші проблеми захищеної автоматизованої обробки та передачі даних. При цьому сучасні швидкісні методи криптографічного перетворення дозволяють зберегти вихідну продуктивність автоматизованих систем.

Потреби сучасної практичної інформатики призвели до виникнення нетрадиційних завдань захисту електронної інформації, однією з яких є автентифікація електронної інформації в умовах, обміну між сторонами, які не довіряють один одно-

му. Ця проблема пов'язана зі створенням систем електронного цифрового підпису.

Технічною основою переходу в інформаційне суспільство і розвитку технологій захисту комп'ютерної інформації є сучасні мікроелектронні технології, які забезпечують безперервний ріст якості засобів обчислювальної техніки і служать базою для збереження основних тенденцій її розвитку - мініатюризації, зниження електроспоживання, збільшення обсягу оперативної пам'яті і ємності вбудованих і знімних накопичувачів, зростання продуктивності і надійності, розширення сфер і масштабів застосування[3, с.1].

Таким чином, особливістю масового використання інформаційних технологій є необхідність розосередження заходів щодо захисту даних серед масових користувачів. Інформація повинна бути захищена в першу чергу там, де вона створюється, збирається, переробляється і тими організаціями, які несуть безпосередній втрат при несанкціонованому доступі до даних. Цей принцип раціональний і ефективний: захист інтересів окремих організацій - це складова реалізації захисту інтересів держави в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Остапов С.Е., Євсєєв С.П., Король О.Г. Технологічний захист інформації: Навчальний посібник – Х.: Вид. ХНЕУ, 2013. – 476 с.
2. Лужецький В.А., Кожухівський А.Д., Войтович О.П. Основи інформаційної безпеки. Навчальний посібник. – Вінниця: ВМТУ, 2009. – 268 с.
3. Вязміна М.В. Проблеми захисту інформації в комп'ютерних системах та шляхи їх вирішення. Архів наукової бібліотеки: <https://cutt.ly/IG0GQ52>

*Перцович Т.О.,
старший викладач,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

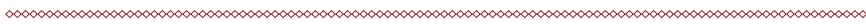
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Конкуренція є об'єктивною закономірністю становлення і розвитку ринку, важливою передумовою впорядкування цін, сприяє витісненню неперспективних та неефективних підприємств, раціональному перегрупуванню товарної продукції, захищає споживачів та конкурентів від недобросовісної конкуренції. Наявність різнопрофільних конкурентів на товарному ринку може загострювати конкурентну боротьбу, яка є рушійною силою саморозвитку і конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах [1, с. 22].

Конкуренція визначає економічну поведінку підприємств, особливості їх дій та прийняття управлінських рішень. А саме, впровадження оригінальних та творчих ідей, вміле залучення для цього фінансових, матеріальних, інформаційних, інтелектуальних та інших ресурсів. Основною характеристикою підприємства, з точки зору, конкурентної боротьби є його конкурентоспроможність. На сьогодні сучасному підприємству, необхідно бути конкурентоспроможним, щоб виграти цей бій серед конкурентів та при цьому необхідно врахувати наступні вимоги:

- чітке визначення мети і стратегії розвитку підприємства;
- вміле використання механізмів менеджменту і маркетингу;
- високе технологічне забезпечення виробництва;
- виробництво конкурентоспроможної продукції (послуг);
- новаторський і творчий характер роботи підприємства;
- фінансове забезпечення управлінських рішень.

Швидкі зміни та нестабільність навколишнього середовища породжують необхідність підприємцям по-новому дивитись в майбутнє, розробляти стратегії, які б забезпечили високі результати управління бізнесом. Стратегії можуть показати, на які

проблеми звернути увагу та які ініціативи підхопити. Незважаючи на різноманітність визначень і трактувань стратегії, мета її полягає в тому, щоб досягти довгострокових конкурентних переваг, які забезпечили б організації високу прибутковість.

Стратегії будуть працювати і давати результат, якщо підприємець буде діяти, врахувавши:

- відповідність суті компанії;
- креативність та оригінальність ідеї;
- SWOT-аналіз, який є методом систематизованої оцінки поточної ситуації в компанії;
- фінансові можливості підприємства.

Так, менеджмент підприємства вимагає використовувати усталені підходи до управління, зосередивши головну увагу на таких аспектах розвитку фірми, як:

- безперервних маркетингових дослідженнях ринкового середовища;
- активній інноваційній діяльності фірми;
- цілеспрямованій аналітичній роботі менеджерів щодо виявлення сильних і слабких сторін фірми.

Всі ці аспекти і є запорукою успіху фірми та її конкурентоспроможності за умови використання паралельно маркетингових інструментів. Згідно маркетингових заходів, підприємець оптимізує структуру споживачів, запроваджує знижки, пільги та додаткові послуги. У поєднанні з ціновою політикою та каналів просування продукції дає змогу протистояти кризі та забезпечити фірмі ринкові позиції у довготривалій перспективі. Таким чином використання маркетингу є надійним засобом підвищення конкурентоспроможності фірми в ринкових умовах.

Також, важливим чинником конкурентоспроможності сучасного підприємства є власне конкурентоспроможність виробленої продукції. Маркетинговий аналіз спрямований на виявлення параметрів товарів, які становлять для покупців істотний інтерес. Такі параметри віддзеркалюють якість і корисність товару з врахуванням, з одного боку, соціальних, функціональних, ергономічних, естетичних, екологічних та інших спожив-

чих властивостей, а з іншого — витрат на його придбання та експлуатацію. Іншими словами, якісні та вартісні особливості товару, які враховуються покупцями, зумовлюють його конкурентоспроможність.

Конкурентоспроможність — це комплексна багатоаспектна характеристика товару, що визначає його переваги на ринку порівняно з аналогічними товарами як за ступенем відповідності конкурентній потребі, так і за витратами на їх задоволення [2, с. 403].

Конкурентоспроможна і якісна продукція завжди успішно реалізована, якщо відповідає вимогам норм, правил та законів. Конкурентоспроможна продукція — це перш за все якісна продукція. Для забезпечення якості продукції необхідно керуватися перевіреною практикою багатьох фірм основним принципом, яких є: робити якісно — завжди вигідніше. Для того, щоб продукція відповідала вимогам ринку і в певний період часу була конкурентоспроможною, підприємець повинен підтримувати на відповідному рівні систему якості, яка забезпечує контроль всіх чинників, що впливають на якість продукції. Такою системою якості, якою керуються в своїй діяльності підприємства є стандартизація та ліцензійні умови.

Зростаюча конкуренція змушує підприємців проводити активну товарну політику, що враховує тенденції ринкового середовища і науково-технічного процесу. Концепція життєвого циклу товарів показує, що незалежно від успіху на ринку фірми, будь-яка продукція через певний час втрачає популярність й йде з ринку. Підприємці змушені постійно впроваджувати новинки, займатися активною інноваційною діяльністю. Конкуренція підштовхує власне бізнес бути зацікавленим в оновленні продукції, що зумовлює необхідність ринкового відбору конкуруючих нововведень. Вдале проведення інноваційної діяльності забезпечує динамічне становище на ринках, високу конкурентоспроможність, вирішення стратегічних завдань. Інновація зміцнює характер конкуренції: створюючи нові виробництва та ринкові сегменти, вона зумовлює приведення в дію переваг, надає можливість застосування стратегії мінімізації витрат або стратегії диференціації продукту, а головне — змінює центр

ваги та переорієнтовує стратегічне джерело конкуренції з капіталу на ринкову та науково-технічну інформацію, новий досвід і знання.

Пам'ятаймо, що конкурентоспроможність підприємницької діяльності визначається фінансовим забезпеченням управлінських рішень, вмінням підприємця формувати, розподіляти і використовувати грошові кошти для втілення підприємницьких задумів. Основою орієнтації фінансів підприємств є комерційний розрахунок. Фінансове забезпечення управлінських рішень складається з фінансового прогнозування і планування, аналізу та контролю підприємницької діяльності, поточної фінансової роботи.

При здійсненні бізнесу підприємцям необхідно дотримуватись Законів України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницької діяльності», «Про захист від недобросовісної конкуренції», які спрямовані на встановлення, розвиток і забезпечення торгових та інших чесних засобів ведення конкуренції.

Підсумовуючи вище розглянуті елементи досліджуваної теми, можна зробити висновок, що не тільки фінансова спроможність і якісно вироблений товар може підвищити конкурентоспроможність підприємства та посилити його позиції на ринку, але й всі інші економічні складові менеджменту і маркетингу, а саме: стратегія розвитку, аналіз господарської діяльності фірми, витрати на інноваційну діяльність. Відповідальність та законслухняність формують конкурентоспроможність та розвиток сучасного підприємства. Отже, конкурентоспроможність підприємства в сучасних умовах характеризує його можливості та ефективність адаптації до умов конкурентного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Виноградська А.М. Основи підприємництва: Навчальний посібник. Друге видання, перероб і допов. – К.: Кондор, 2005. – 544 с.
2. Васільков В.Г. Організація виробництва: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. - 524с.

Петрів О.І.,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
Івано-Франківськ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПРАВОПИСУ, СЛОВОЗМІНИ Й СЛОВОВЖИВАННЯ

Мовна практика сьогодення ставить перед лінгвістами нові запитання, пов'язані з активним функціонування українського слова у всіх сферах нашого життя: у побуті й приватному спілкуванні, у громадській, економічній і політичній сферах, у діловій документації й листуванні, у художній літературі та науці, у віртуальних вимірах інтернет-простору. Відповіді на них ще не стали мовними нормами, тому не зафіксовані академічним правописом чи граматиками сучасної української літературної мови, а отже, перебувають на стадії апробації, активного пошуку та кодифікації і є *актуальними*.

Предметом нашого розгляду є складні випадки написання слів, їх уживання, а також використання розділових знаків у випадках, не описаних чинним правописом.

Мета дослідження – на основі норм української літературної мови й з урахуванням здобутків сучасного теоретичного й прикладного мовознавства дати відповіді на нові питання орфографії, лексикології та пунктуації.

Матеріалом слугувала власна картотека складних питань функціонування сучасної української мови.

Сучасна людина для вирішення особистих чи ділових питань часто використовує кореспонденцію, переважно електронну. Обов'язковим реквізитом усіх видів листів є етикетні формули наприкінці – «з повагою», «з глибокою повагою», «з подякою», «з найщирішими побажаннями», «з любов'ю», «з великим шануванням» тощо. Багато авторів після цих словесних кліше ставить *кому*, копіюючи при цьому англійський варіант правопису (порівняймо, англ. *Best regards, Iryna Ostapenko; Best*

wishes, Viktor ma in.). Однак підстав для цього розділового знаку в цій конструкції української мови немає. Таке речення є неповним, оскільки в ньому пропущений присудок. Порівняймо:

З повагою[до Вас звертається]*Петро Гнатюк*

З найщирішими побажаннями[Тобі пише]*Ярина*

З любов'ю[ставиться до Тебе]*Антон*

Саме тому ставити кому в таких етикетних формулах немає жодних підстав. Натомість, як відомо, у неповних реченнях в українській мові можливе **тире** на місці пропущеного головного члена речення, як-от: *Рання пташка воду п'є, а пізня – слози лє* (Народна творчість); *Пташка красна пір'ям, а людина – знаннями* (Народна творчість).

Катерина Городенська (Інститут української мови, НАН України) пропонує вживання тире мотивувати способом подання складників етикетної конструкції ввічливості на аркуші, а саме:

- ставити тире, якщо обидва складники такої конструкції написані в одному рядку поряд:

З повагою – директор Інституту

З глибокою повагою – Микола Іваненко

- не ставити тире, якщо елементи етикетної формули розміщені в одному рядку на віддалі

З повагою директор Інституту

З глибокою повагою Микола Іваненко [1, с. 194-195]

У чинній редакції українського правопису (2019 р.) зазначено, що на місці випущеного члена речення можемо не ставити тире, якщо немає потреби в увиразненні паузи: *Мотря вибігла з хати. Мелашка за нею* [5, с. 186-187]. На нашу думку, додаткові умови й правила вживання / невживання тире в аналізованих етикетних конструкціях лише розхитують пунктуаційну систему нашої мови, надміру теоретизують її, замість наближувати до практичних мовленнєвих потреб українців.

Отже, після етикетних конструкцій ввічливості на зразок «*з повагою*», «*з вдячність*», «*з любов'ю*» та ін., які використовуються в приватних і службових листах, **коми не ставимо**.

Однак якщо є потреба особливо виокремити, увиразнити паузу, зробити акцент на почуттях й імені адресанта, то можемо ставити **тире** (на розсуд автора листа).

Мальовничою окрасою Івано-Франківщини є місто **Яремче** – кліматичний курорт і центр «зеленого» туризму Прикарпаття. Однак у мовленні українців існують різні варіанти як самої назви цього поселення, так форм її словозміни. Річ у тому, що до 2006 року місто мало офіційну назву **Яремча**, тому в словниках [укр.лінгв. портал] закріплені такі відмінкові форми цього слова:

Н. в. *Ярémча*

Р. в. *Ярémчі*

Д. в. *Ярémчі*

Зн. в. *Ярémчу*

Ор. в *Ярémчею*

М. в. на/у *Ярémчі*

Кл. в. *Ярémче**

Однак відповідно до рішення Верховної Ради України сучасна назва цього міста – **Яремче**, тому її слід відмінювати як **іменник II відміни середнього роду мішаної групи** (як іменники *плече, явище, ложе* та ін.). Порівняймо:

Н. в. *плече*

Р. в. *плеча*

Д. в. *плечу*

Зн. в. *плече*

Ор. в *плечем*

М. в. на/у *плечі, плечу і плечеві*

Кл.в. *плече*

Н. в. **Яремче**

Р. в. **Яремча**

Д. в. **Яремчу**

Зн. в. **Яремче**

Ор. в **Яремчем**

М. в. на/у **Ярémчі, Яремчу, Яремчеві**

Кл. в. **Ярémче**

Користувачі ноутбуків, планшетів та інших пристроїв абсолютно невинувато використовують кальки з російської мови для позначення термінів комп'ютерної галузі. Часто це пов'язано з некоректно розробленим українським інтерфейсом, який, очевидно, створювався не шляхом перекладу англійських слів українською мовою, а через посередництво російської мови, тобто за таким ланцюжком:

англійська мова → російська мова → українська мова

Нові реалії комп'ютерної царини, таким чином, отримали назви, що не відповідають нормам сучасної української літературної мови й потребують заміни. Ось приклади:

Російський термін	Калька	Український термін (рекомендований)
корзина (для непотрібних файлів)	кошик	смітник
удалить файл	видалити файл	знищити файл
Пробел	пробіл	пропуск
подключиться к сети	підключитися до мережі	під'єднатися до мережі
выключить Wi-Fi	виключити Wi-Fi	вимкнути Wi-Fi
ссылка на сайт	посилання на сайт	покликання на сайт
массовая рассылка	масова розсилка	масове розсилання
Разрыв страницы	розрив сторінки	розірвання сторінки, нова сторінка, перехід на нову сторінку
вставить сноску	вставити виноску	уставити примітку
область проверки-справлений, область рецензирования	область перевірки виправлень, область рецензування	місце перевірки виправлень, місце рецензування
рукописный ввод,	рукописний ввід, пристрій вводу	рукописне введення, пристрій введення

настройки мікрофона, змінити настройки	настройки мікрофона, змінити настройки	налаштування мікрофона, змінити налаштування (параметри)
устранить неполадки	виправити неполадки	усунути недоліки (несправності)
пустой диск	пустий диск	чистий (порожній) диск
Сброснастроек	скидання настройок	обнулення налаштувань

Таким чином, активне використання української мови у всіх сферах нашого життя ставить перед її носіями нові запитання, що відповідають духові часу й цілком пов'язані із закономірними процесами її розвитку. Актуальні проблеми правопису, словозміни й слововживання залишаються під пильним оком учителів, учених-лінгвістів й усіх небайдужих, щиро залюблених у рідне слово.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Видання друге, істотно доповнене. Київ, 2019. 208 с.
2. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. Київ, 2008. 240 с.
3. Російсько-українські словники / упор. А. Рисін, В. Старко, Ю. Марченко, О. Телемко та ін. 2007–2022 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://r2u.org.ua>
4. Словники України online. Український мовно-інформаційний фонд НАН України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
5. Український правопис [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>

*Піцик Х.З.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РЕЧОВИХ ПРАВ НА ЧУЖЕ МАЙНО ЗА КОРДОНОМ

В підприємницькій та іншій господарській діяльності складаються такі ситуації, при яких виникає необхідність скористатися чужими речами або майном. Тому виникла потреба винайти надійний правовий засіб, який б забезпечував безперервне і безперешкодне використання чужої речі або навіть майна. Таким засобом стало закріплення речового права на використання чужої речі.

Речове право Німеччини регулюється нормами третьої книги Німецького цивільного уложення (далі – НЦУ). Загально-визнана дефініція поняття речового права не була представлена ні під час роботи над НЦУ, ні пізніше. Взагалі, теоретична можливість визначення сутності речового права на чуже майно ставиться в сучасній німецькій доктрині деякими авторами під сумнів. Проте між речовими і зобов'язальними правами існують принципові відмінності, які проявляються в принципах, притаманних речовому і зобов'язального права.

Відповідно до Німецького Цивільного Уложення речове право на чуже майно виникає шляхом встановлення фактичної влади над річчю. Обсяг речових прав може бути як абсолютним, так і обмеженим. В силу свого абсолютного характеру обмежені речові права діють відносно всіх третіх осіб і повинні ними дотримуватися. Треті особи повинні бути явно обізнані про наявність таких прав, їх види і зміст [1, с. 96].

Речові правана чуже майно прийнято класифікувати за обсягом повноважень правовласника. У повному ж обсязі всі ці повноваження можуть належати тільки власнику. Більшість німецьких авторів розглядає обмежені речові права в залеж-

ності від певних правомочностей особи, на користь якої встановлюється конкретне обмежене речове право.

До обмежених речових прав на нерухомість за законодавством Німеччини відносяться: права користування та інші забезпечувальні права (наприклад, застава - Pfandrecht). Обмежені речові права на нерухоме майно включають в себе: 1) спадкове право забудови; 2) сервітути (право користування); 4) заставне право на нерухомість (іпотека); 5) власність на житло; 6) узуфрукт (право користування) [2, с. 144].

Спадкове право забудови (*erbbaurecht*) являє собою обмежене речове право на земельну ділянку. Відповідно до § 1 Положення про спадкове право забудови, земельна ділянка може бути обтяжена таким чином, що тому, на чю користь було обтяження - належить майно, що відчужується і успадковане право мати будову над або під поверхнею ділянки. Таким чином, будова стає частиною права забудови. Для прав забудови ведеться особлива книга спадкових прав забудови. За загальним правилом право забудови діє протягом 66 або 99 років. Спадкове право забудови може бути відчужене і передано у спадок.

Неприпустимо обмеження права забудови лише частиною будівлі. Придбання спадкового права забудови оформляється договором і вноситься в поземельну книгу. Договір здійснюється в письмовій формі і може бути визнаний дійсним за відсутності нотаріального посвідчення і занесення в поземельну книгу. При закінченні спадкового права забудови будова стає складовою частиною майна і частиною його долі.

Сервітути по НЦУ є речовими правами користування. Вони можуть поширюватися тільки на земельну ділянку або права, подібні до земельних і виражаються в тому, що надають правовласнику окремі права користування і вигоди. Земельні сервітути пов'язують дві земельні ділянки. Одна з ділянок виступає панівною, а іншою - службовою. Службова ділянка є обтяженою на користь пануючої. Право власності при такому обтяженні здійснюється настільки, наскільки це можливо після використання сервітутів. Сервітути можуть проявлятися в та-

ких обтяженнях, як: заборона здійснювати на земельній ділянці будь-які дії (наприклад, будівництво), використання земельної ділянки в будь-яких цілях (наприклад, прогін худоби, прохід), «обмеження здійснення права заперечення проти використання іншої ділянки» [3, с. 426].

За зразком німецького права визначається доля будівлі, зведеної на підставі права забудови, в законодавстві Австрії, Швейцарії, Естонії. Незважаючи на те, що на відміну від правопорядку Німеччини в правопорядках зазначених країн не простежується чіткого поділу об'єктів, що знаходяться над і під земельною ділянкою, на суттєві складові частини і тимчасово приєднані речі, проте аналогічно праву Німеччини в зазначених країнах:

- в якості єдиного об'єкта нерухомості розглядається земельна ділянка;

- як виняток із загального правила, згідно з яким будова, зведена на земельній ділянці, є складовою частиною земельної ділянки, в період дії права забудови будова вважається складовою частиною права забудови, а не земельної ділянки (вказане виключення обумовлює інший виняток із загального правила, згідно якому все, що розташоване над або під земельною ділянкою, належить власнику земельної ділянки);

- в результаті допустимої законодавцем правової фікції на право забудови поширюється режим нерухомої речі [4, с. 28].

Швейцарське право розглядає право забудови як різновид особистого сервітуту поряд з такими правами, як узуфрукт, право проживання, право на доступ до питних джерел. Для особистих сервітутів властива невідчужуваність і неможливість їх переходу у спадок, оскільки традиційно особистий сервітут належав певній особі персонально, а отже, не міг бути переданий або перейти у спадок до іншої особи. Можливо, слідуючи саме цьому класичному принципу невідчужуваності і неможливості переходу у спадок особистого сервітуту, законодавець Швейцарії передбачив право сторін договору виключити відчу-

жуваність і успадкування права забудови.

Законодавство Франції не закріплює в імперативному порядку перехід права власності на будівлю, зведену за правом забудови, до власника земельної ділянки у разі припинення права забудови, а дає сторонам можливість домовитися про інше. При цьому законодавчо не визначено, які інші варіанти долі будови сторони можуть передбачити. У тому випадку, якщо сторони договору не встановлять правові наслідки припинення права забудови в договорі, після закінчення права забудови будівля, зведена на підставі права забудови, перейде у власність власника земельної ділянки в силу встановленого в законодавстві Франції принципу збільшення. Як і в інших розглянутих країнах, французький правопорядок, встановлюючи принцип збільшення, робить з нього виняток на період дії права забудови, котрі дають протягом дії права забудови власнику земельної ділянки право власності на будівлю, зведену в силу права забудови.

По праву Естонії долю будови визначають не обидві сторони договору, а лише одна сторона - власник земельної ділянки, який вирішує, чи буде після закінчення терміну дії права забудови будова передана власнику земельної ділянки за відповідну компенсацію або будова підлягає демонтажу і вивозу. Як бачимо, в Естонії законодавчо встановлені варіанти можливих правових наслідків припинення права забудови. Цікаво відзначити, що жоден з двох названих варіантів наслідків припинення права забудови не допускає переходу права власності на зведену в силу права забудови будівлю до забудовника. Зазначене представляється логічним. Винятки із загального правила, згідно з яким розташована на земельній ділянці будівля є його складовою частиною, а також з правила, що встановлює, що все розташоване над або під землею є власністю тієї особи, якій належить право власності на земельну ділянку, допускаються законодавством Естонії тільки на період дії терміну права забудови. При припиненні права забудови будівля стає складовою частиною земельної ділянки, а в силу принципу збільшення власником будівель на земельній ділянці може бути лише влас-

ник земельної ділянки.

Таким чином, спільними характеристиками інституту обмежених речових прав на чужі речі за кордоном є те, що суб'єктами прав на чуже майно можуть бути ті особи, які можуть бути суб'єктами цивільних прав, перш за все, будь-які фізичні та юридичні особи. Речові права на чуже майно, як правило, встановлюються законом або договором.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азімов Ч. Н. Цивільне право України. Х. : Право, 2000. 365 с.
1. Дякович М. М. Договір як підстава набуття суперфіцію / Часопис Київського університету права. 2016. № 4. С. 143-145.
2. Білоусов Ю. В. Цивільне право України : Навч. посіб. К. : Наук. думка: Прецедент, 2004. 452 с.
3. Блажівська О. Є. Новели речового, зобов'язального та спадкового права в Правах, за якими судиться малоросійський народ / Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2020. № 1. С. 25-30.

*Подольак У.С.,
викладач кафедри перекладу та філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Англійська мова має тисячолітню історію. За цей час у ній накопичилася велика кількість фразеологічних висловів, які люди визнали вдалими та влучними. Як в англійській, так і в українській мові існує велика кількість фразеологічних одиниць, які мають яскраве національне та емоційно - експресивне забарвлення і перекладаються на українську мову шляхом підбору адекватного еквівалента. Актуальність нашого дослідження полягає в необхідності повного виявлення та всебічного ви-

вчення способів перекладацьких трансформацій, використовуваних у перекладі фразеологізмів для досягнення адекватності. У процесі перекладу часто виявляється неможливим використати відповідність слів та словосполучень, які нам дає словник. У таких випадках звертаємося до трансформаційного перекладу, що полягає в перетворенні внутрішньої форми слова або словосполучення, або ж її повній заміні для адекватної передачі змісту висловлювання. Саме такі труднощі є причиною виникнення проблем, які, незважаючи на інтенсивність досліджень у фразеології, викликають постійний інтерес мовознавців

Зазначимо, що проблема перекладу фразеологічних одиниць ґрунтовно розглянута у роботах Виноградова В.С., Комісарова В.Н. Такі науковці, як Шанський Н.М., Кунін А.В., Сміт Л.П., Амосова Н.Н. широко досліджували питання класифікації фразеологізмів. Не дивлячись на те, що фразеологія широко вивчалась на матеріалі як англійської, так і української мов, способам перекладу фразеологічних одиниць не приділялось належної уваги. Без розв'язання даної проблеми неможливим є забезпечення якісного перекладу. [3,с.87]

Досліджуючи способи перекладу фразеологічних одиниць, зауважимо, що більшість авторів, серед яких Ш. Баллі, В. В. Виноградов, Б. О. Ларін, М. М. Шанський, використовують лінгвістичні класифікації, побудовані в основному на критерії нерозкладності фразеологізму, злитості його компонентів, залежно від чого визначається місце фразеологічних одиниць в одному з наступних розділів: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення та фразеологічні вирази. Так, першим способом перекладу фразеологічних одиниць є переклад англomовного матеріалу за допомогою фразеологічних еквівалентів. До групи фразеологічних одиниць, що перекладаються за допомогою еквівалентів відносяться насамперед так звані інтернаціональні вислови, тобто фразеологічні одиниці, що існують у більшості європейських мов і пов'язані спільністю походження з одного джерела. Зазвичай ці вирази носять біблійно– міфологічний чи літературний характер. Дже-

релами подібних фразеологічних еквівалентів є: 1. антична міфологія (Achille'sheel – Ахіллесова п'ята, слабка, легко вразливе місце); 2. історичні події (meetone 's Waterloo – бути розгромленим, понести остаточної); 3. літературні твори (Лампа Аладдіна – Aladdin'slamp – чарівна лампа Аладдіна); 4. подібні ситуації (robPitertopayPaul – підтримувати одного на шкоду іншому). Іншим різновидом перекладу фразеологічних одиниць є переклад за допомогою неповного (часткового) еквіваленту. Неповним (частковим) фразеологічним еквівалентом називають таку одиницю мови на яку перекладаємо, що є еквівалентом, повної й абсолютної, співвідносної багатозначної одиниці в мові 4 першотворі, але не у всіх її значеннях. При цьому зміст обох фразеологічних одиниць є тотожним, але форма частково схожа [4,с.256].

Доцільно зауважити, що при використанні відносного фразеологічного еквіваленту потрібно спочатку визначити значення фразеологічних одиниць у мові першотвору, а потім віднайти у мові тотожне за змістом, але відмінне за формою висловлення. До фразеологічного можна умовно віднести й переклад за допомогою індивідуальних еквівалентів. Не знаходячи у мові друготвору повної відповідності, ми змушені вдаватися до словотворчості, оформляючи в дусі перекладної одиниці новий, свій фразеологізм, що максимально відповідає «природньому». У сучасній англійській мові існує безліч фразеологізмів, основна функція яких – посилювати естетичний аспект мови. Багато фразеологічних одиниць відбулися у зв'язку зі звичаями, реаліями, історичними фактами, але більша частина англійського фразеологічного фонду так чи інакше виникла завдяки художньо – літературним творам. Також, значно частіше доводиться використовувати українські фразеологізми, аналогічні за змістом англійським, проте засновані на іншому образі, як, наприклад: make hay while sun shines – куй залізо, поки гаряче; to get out of bed on the wrong side – встати не з тієї ноги; out of the frying pan in to fire – з вогню та в полум'я і т. д [5].

Нерідко трапляються англійські фразеологічні одиниці,

яким відповідає не один, а кілька українських фразеологізмів з аналогічним значенням. Наприклад, англійському вислову *pot for love or money* аналогічні українські фразеологізми: ні за які гроші, ні за що на світі, які відрізняються ступенем експресивності. У цьому випадку перекладач вибирає один з аналогів, враховуючи особливості контексту. При аналізі відібраних з фразеологічного словника фразеологічних еквівалентів, до складу яких входять власні імена, виявилось, що аналоги в українській мові існують для наступних фразеологічних одиниць: *I 'm all right, Jack!* – було б мені добре; *Jack of all trades* – майстер на всі руки; *the land of Nod* – країна сновидінь З прикладів бачимо, що за наявності українського аналога власні назви в складі англійських фразеологічних одиниць не мають прямих відповідників і не передаються [2,с.125].

Передумовою для калькування є достатня вмотивованість значення фразеологічної одиниці значеннями її компонентів. Тобто калькування можливе б лише тоді, коли дослівний переклад може довести до читача зміст усього фразеологізму, а не значення його частин складових. Такий переклад використовується, по-перше, у відношенні образних фразеологічних одиниць, головним чином фразеологічних єдностей, що зберегли метафоричність; калькувати можна, по-друге, ряд прислів'їв, у першу чергу таких, які не мають підтексту. Цим прийомом можна також передати і деякі стійкі порівняння, але тільки переконавшись, що носій мови сприйме їх правильно. Як приклад наведемо фразеологічні одиниці, компонентом яких є власні назви і для передачі яких використовується калькування: *Rome was not built in one day* – Рим будувався не один день; *the curse of Scotland* – прокляття Шотландії, дев'ятка бубон; *the Admirable Crichton* – незрівнянний Крайтон, вчений, освічена людина; *the Little Corporal* – маленький капрал; *according to Cocker* – як за Кокером, правильно, точно, за всіма правилами; *all shall be well, Jacks hall have Jill* – все буде добре, і Джилл дістанеться Джеку; *Brown, Jones and Robinson* – Браун, Джонс і Робінсон, прості, пересічні англійці. Якщо англійські фразеологізми не мають в

рідній мові еквіваленту або аналогу, а дослівний переклад може призвести до непорозуміння, в такому випадку потрібно використовувати описовий переклад – з поясненням змісту фразеологічної одиниці за допомогою вільного сполучення слів (наприклад, one man's meat is another man's poison – про смаки не сперечаються) [1,с.120].

Щодо аспекту перекладу фразеологічних одиниць англійської мови на 8 українську, зауважимо, що, попри досить велику кількість відповідних лексикографічних джерел, ми досі маємо недостатню базу перекладацьких відповідників компаративної фразеології української та англійської мов, що ускладнює роботу викладачів іноземної мови та перекладачів. Перспективним видається подальше складання словників-довідників, методичних розробок та навчальних посібників з фразеології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. – Л., 1983, – 172 с.
2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 448 с
3. Зарицький М.С. Переклад: створення та редагування. – Парламентське видавництво, 2004. – 120 с.
4. Англо-український фразеологічний словник / За ред. К.Т. Баранцева. - К.: Знання, 2005. - 1056 с.
5. Савицький В.М. Англійська фразеологія: Проблеми моделювання. Самара, 1993.

Полякова І. О.

кандидатка педагогічних наук, доцент кафедри естрадно-вокального мистецтва Вищого навчального закладу «Університет Короля Данила» (м. Івано-Франківськ)

ЛІРИЧНА ТЕМАТИКА ЯК ПРОВІДНИЙ НАПРЯМОК У ЕСТРАДНО-ВОКАЛЬНІЙ ТВОРЧОСТІ КОМПОЗИТОРА-ВИКОНАВЦЯ ТАРАСА ПЕТРИНЕНКА

Сучасне вокальне естрадне мистецтво є складним конгломератом жанрів, напрямів та стилів, які передусім зумовлені змістовим компонентом, і відзначається прагненням їх авторів до максимальної доступності, запам'ятовуваності мелодій, простоті їх музичної мови. Таким у США був джаз, у Франції – шансон, а в Україні – лірична естрадна пісня, яка зачаровує своєю мелодійністю, ніжністю, наповнює душу бурхливими емоціями і користується найбільшою популярністю у слухачів. Розвиток української естради другої половини ХХ століття знайшов своє відображення в наукових розвідках М. Барановської, О. Грачової, Ю. Дрابعук, М. Мозгового, О. Сапожник та ін. Проблеми становлення і тенденцій в розвитку української естрадної пісні в своїх дослідженнях розглядають Л. Корній, М. Мозговий, Т. Самая та ін. Особливостям пісенної лірики присвячені роботи О. Веселовського, Т. Григорьєвої, Г. Гуковського, П. Єфімової, Н. Копистянської, О. Кострюкової, Є. Нагибіної, Б. Томашевського та ін. Українську естрадно-пісенну творчість та виконавство досліджували В. Кузик, Я. Левчук, В. Марищак, М. Мозговой, В. Тормахова, О. Шевченко та ін. Але, нажаль, саме українська естрада поки що не осмислена як цілісний феномен, частково забута, мало популяризується в інформаційному просторі.

Цікавим аспектом даної проблематики є дослідження впливу ліричного тематично-образного змісту естрадних вокальних творів на стилістику в контексті композиторського мислення, аналізу й осмислення феномену авторства, а також визначення особливостей інтерпретації власних ліричних естрадно-вокальних творів, де співак і композитор виступає в єдиній ролі, що досі не

стало предметом окремого наукового дослідження.

Мета: визначити специфіку інтерпретації української ліричної естрадної пісні в творчості відомого українського композитора-виконавця другої половини ХХ–початку ХХІ ст. Тараса Петриненка.

Тарас Гаринальдович Петриненко – український співак, композитор, поет, лауреат Шевченківської премії, народний артист України, «жива легенда» української естради.

На його музиці виростало вже не одне покоління українців, а його пісні набули слави народних хітів. Автор пісні «Україно», що перетворилася на своєрідний неофіційний гімн нашої держави, а музичний альбом «Господи, помилуй нас» у 1993 році визнали найкращим в Україні. Назавжди увійшли у золотий фонд української музики такі його композиції, як «Зорепадом летять роки», «Ще, може, нашими серцями розпалим тисячі сердець», «Боже, Україну збережи» та ін.

Свою кар'єру Т. Петриненко почав ще в далекому 1969 році, перебуваючи у складі гурту «Еней», учасниками якого були учні спеціальної музичної школи ім. Лисенка. Пізніше створив гурт «Дзвони», в якому зазвучала лірика Петриненка. Невдовзі об'єднавши його з «Енесм», народився ВІА «Візерунки шляхів», в якому були поєднані лірика композитора, фоль-рок та патріотика членів спілки композиторів. В наступні роки Т. Петриненко співпрацював з багатьма ансамблями: «Мрісю». «Чарівні гітари», «Червоні маки», «Кобза». Влітку 1997 року на «Таврійських іграх – VI» композитор отримав Всеукраїнську премію в галузі музики та масових видовищ «Золота Жар-птиця» в номінації «Жива легенда». В концертах найчастіше звучала лірична поезія Петриненка в авторському виконанні.

Найвідоміші пісні: «Пісня про пісню», «Господи, помилуй нас», «Любов моя», «Новий рік», «Ми не закінчили розмову» та ін. Народний артист України (1999) є автором трьох сольних альбомів: «**Я професійний раб**» (1898 р., відомі композиції «Чом так довго, моя мамо», «Колискова», «Пісня про пісню», «Народний рух», «Україна» та ін.), «**Господи, помилуй нас**» (1993, відомі композиції

«Не журись», «Романс», «Хай буде все, як є», «До надії», «Червоний вітер», «Назавжди», «Господи, помилуй нас» та ін.), «*Любов моя*» (1997, відомі композиції «Весна і ти», «Любов моя», «Світлячок в долонях», «Я пам'ятатиму тебе» та ін.). Більшість з цих пісень воістину поповнили золотий пісенний фонд країни.

Своєю творчістю він щиро прагне нести в світ тільки енергетику добра. Основний напрямок його вокальної творчості – це лірична пісня у всіх її жанрових різновидах. Показовим є аудіоальбом «Любов моя», що містить філософську і любовну лірику. Великий патріот України Т. Петриненко не займається політикою, але як він сам говорить у своєму інтерв'ю: «Я цікавлюся політикою як патріот держави і нації, як людина, яка не мислить себе поза цими категоріями – не більше, не менше. Але те, що останній альбом ліричний, і складається він виключно з любовної лірики, цілком логічно: я завжди писав пісні про кохання, починаючи зі школи. Просто був час у державі, коли акцент ставився на піснях дещо іншого звучання, хоча я переконаний, що загально- й широковідома пісня «Україна» насправді є глибоколіричною піснею, як і багато тих проблемних пісень, які я писав свого часу» [11]. Початкова назва композиції спершу була «Поки кохаєм» і записувалася редакторкою українського радіо Веронікою Маковій у величезній таємниці і на свою відповідальність була поставлена в ефір. Вперше написана та виконана її автором у 1987 році на Українському радіо в ранковій інформаційно музичній програмі. Співак і композитор зізнається: «Я боявся її записувати, бо знав, що ніхто не візьме. На радіо тоді годі було й потикатися – могли пришити націоналізм. Бо ж тоді любити можна було лише Росію...» [11]. А пізніше в тому ж році вона прозвучала на центральному російському телебаченні в програмі «Утренняя почта». З того часу пісня набула великої популярності. Т. Петриненко згадує; «Якось мені сказали: «Якби ти таку пісню написав в Америці про Америку, міг би вже до кінця віку не працювати, бути забезпеченим на все життя». Але в нашій країні мають гроші ті, хто їх здебільшого краде» [6].

«Але українська патріотична особистість Тараса Петриненка прагне понад усе лише одного – щоб нарешті українська культура,

музика, пісня здобули гідне місце насамперед у своїй державі. Де б Петриненко не бував з концертами, завжди наголошує, закликає, волає про те, що допомогти українцям стати гідними свого славного минулого, багатовікових культурних надбань і традицій можуть самі українці, тобто, кожен з нас, якщо ми об'єднаємося. Недаремно цього бояться наші вороги. Стараються роз'єднати, розшматувати Україну» [3].

Творча харизма Петриненка-пісняра завжди складалася з двох половинок – бунтарської і ліричної. Парадоксальним є те, що Тарас-бунтар і Тарас-лірик – однаково переконливі й щирі. Таким він постав перед численною публікою на сольному концерті в Україні. Т. Петриненко складна людина – людина-борець, передусім проти обставин, за свій Дар Божий. Мільйони людей поважають співака не лише за творчі здібності, а й за принципову громадянську позицію.

Тарас Петриненко відомий своєю активною проукраїнською позицією, яку проявляв під час найбільших протестних акцій у 1989–1991 роках, під час Помаранчевої революції та Революції Гідності.

Його хвилюють і філософські проблеми, зокрема, «хвилює те, в чому не можна знайти гармонії. Протистояння між такими поняттями, як бізнес і мистецтво, прогрес і духовність. Як правило, одне починає нищити друге. І чомусь завжди програє мистецтво і духовність... треба частіше згадувати порожні долоні Олександра Македонського, який заповідав поховати себе з відкритими руками, щоб усі бачили, що найвеличніший із правителів не може взяти нічого Туди із собою. І руки кожного з нас теж будуть порожні, а от що буде з Душею, треба подумати вже сьогодні, і, можливо, вона наповниться щастям» [11].

Тарас Петриненко закликає сучасне покоління слухачів ходити на живі концерти, а не слухати музику в Інтернеті. Треба, як він заявив у своєму інтерв'ю газеті «День»: «повертатися до живого спілкування з виконавцями та й зі світом загалом». В кількох словах співак абсолютно чітко змалював становище сучасної української культури, яку «влада не те, що не підтримує, вона її не помічає»

[11]. Його засмучує те, що вимивається з пісні душа і зміст. «Зараз мало йдеться про Пісню як мистецтво. Совкова хвороба тотально-масового мавпування не відпускає нас. Тарас занепокоєний відсутністю чогось дійсно глобального — музики, невідвладної часовим моментам, скороминучій моді: «Чомусь і Стінг і Елтон Джон завжди в моді. Їм не потрібно обов'язково потрапити в струю...» [11].

Він має потужну харизму, ні з ким незрівнянну манеру виконання. У виступі на сольному концерті «Сад нерозкручених пісень» в Палаці «Україна», формально присвяченому 30-річчю творчої діяльності співака, композитора і музиканта Тарас Петриненко звернувся до публіки з такими словами: «Колись мандрівний філософ Григорій Сковорода запрошував до саду ангельських пісень, а я запрошую Вас у світ моїх нерозкручених пісень». Його іронію зрозуміли дещо пізніше, коли у зал зі сцени полилася чудова музика. Подібної якості пісень не знайдеш у репертуарі більшості наших виконавців. Адже кожна пісня Тараса – це маленька сповідь, що йде від серця до серця. «Поменше було б перешкод між серцями... Я їх ніколи, по суті, не розкручував, – щиро каже Тарас Петриненко. – Деякі мої пісні розкрутили самі себе, жили своїм життям. Наприклад, «Господи, помилуй нас», «Пісня про пісню», «Україно». А зараз тим більше не варто цим займатися, це – нереально. Інші часи, інша музика, інші покоління. Але це все – мої пісні, мої дітки. Хочу нагадати про них» [9].

З сумом композитор розповідає, що зараз пише не часто. Все, що пише, – складає до шухляд. Бо на радіо й телебаченні, куди він звертається зі своїми творами, відповідають – не формат. Тарас Петриненко виконує пісні різних періодів своєї творчості: ранні ліричні («Весна і ти», «Крик душі», «Любов моя» та ін.), та пізніші – високого громадянського звучання («Господи, помилуй нас», «Пісня про пісню», «Україна» та ін.), і навіть саркастичні.

Отже, пісня, зокрема, лірична естрадна – це як явище національної масової культури, важлива складова виховання та психокорегуючого впливу на сучасну людину та духовне її виховання. Тому вона й актуальна як культурологічний феномен. Таким чином, явище естрадної ліричної пісні можна

визначити як специфічний спосіб духовного засвоєння і чуттєвого відображення відповідними засобами художньої творчості художньої картини світу.

Серед композиторів-виконавців старшого покоління (друга половина ХХ ст.), завдяки яким формувалася і розвивалася сучасна українська естрадна лірична пісня, виділяється легендарна постать Т. Г. Петриненка, в творчості якого прослідковуються процеси формування і відображення основних тенденцій в розвитку естрадної ліричної пісні, починаючи від 60-х рр. і до теперішнього часу, що визначило основні її жанрово-стилістичні особливості. Це шлях від громадянської лірики з її яскравим тематизмом («Боже, Україну збережи», «Україно» та ін.) до натхненної лірики з її багатшаровим жанровим симбіозом та використанням виражальних можливостей різноманітних прийомів композиції ліричної естрадної пісні: виразної вокальної мелодичної лінії, використання підголосків, розвиненого у вступах та програшах тематизму, сміливих гармонічних прийомів, оригінальності аранжування та інструментовки, чіткої ритмічної основи та довільного фразування тощо.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. Пісенна творчість нашого народу. *Голос України. Культура*. 25 січня 2020. URL: <http://www.golos.com.ua/article/326758>
2. Зробити українську пісню трендом. Місія можлива. *Львівський портал*. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2019/09/17/zrobytu-ukrayinske-trendom-misiya-mozhlyva>
3. Євтушенко О. Тарас Петриненко – деміург українського космосу. *Галас*. 1997. №7–8. С.16–17.
4. Кузик В. Українська радянська лірична пісня. Київ : Наукова думка, 1980. 110 с.
5. Мозговий М. П. Становлення та тенденції розвитку української естрадної пісні: дис... канд. Мистецтвознавства: спец. 17.00.01 «Теорія і історія культури». Київ, 2007. 175 с
6. Петриненко Т. Я. Свій шлях пройшов, а пісня йде далі URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3286/164/121511/>

7. Рябуха Т. М. Витоки та інтонаційні складові української пісенної естради: автореф. Дис... канд. Мистецтвознавства: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Харків, 2017. 32 с.
8. Самая Т. В. Вокальне мистецтво естради: український контекст: монографія. Київ : Четверта хвиля, 2019. 150 с. Бібліогр.: С. 136–150.
9. Якімович Я. Світ «не розкручених» пісень Тараса Петриненка. URL: <http://www.victormorozov.com/ukr/viche.html>
10. Яненко О. А. Інтерпретація сучасної української пісні в класі естрадного співу *Наукові записки Центрально-українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Сер.: Педагогічні науки. Київ, 2019. Вип. 178. С. 231–236.
10. «День», 06 червня 2007. Інтерв'ю з Т. Петриненком.

Пуш О.М.,

*ст. викладач кафедри перекладу та філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СПОСОБИ КЛАСИФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

На сьогоднішній день англійська стала не тільки мовою міжнародного спілкування, але й основною мовою у військовій справі. Військовий переклад є окремою лінгвістичною дисципліною. Військовий переклад вимагає високої точності та лаконічності, адже будь яка помилка у перекладі може призвести щонайменше до непорозумінь під час переговорів. Найгірше коли дана помилка може коштувати комусь життя або спричинити серйозні матеріальні втрати. Тому такий переклад вимагає бездоганного володіння іноземною військовою термінологією, а також володіння українською військовою термінологією, адже словник регулярно поповнюється за рахунок впровадження нових видів

зброї, обладнання, з'являються нові стратегії та методи боротьби. Військовий переклад охоплює всі види та методи перекладу, від перекладу статутів та документів до перекладу радіообміну, не виключаючи двосторонньої передачі інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом науковці все частіше цікавляться різноманітними системами термінів, власне термінами та способами їх класифікації. На сьогоднішній день, військова термінологія досліджена недостатньо і потребує вивчення, оскільки військові терміни користуються значним попитом не лише у військовій сфері, але й серед людей інших професій, зважаючи на нестабільну військову ситуацію в світі, а для України під час російської агресії військовий переклад є надзвичайно важливим, оскільки відбувається велика кількість переговорів з країнами Європи та США. Тому дослідження військових термінів є дуже актуальним в наш час. Вивченням теоретичних питань термінології займалися як іноземні, так і українські науковці, а саме: А. Л. Міщенко, Е. Ф. Скороходько, Б. Н. Головін, А. В. Суперанська, Н. В. Васильєва, Н. В. Подольська, Л. А. Булаховський, Л. П. Білозерська, Н. В. Вознесенко, М. С. Зарицький. Військові терміни досліджували: В. Н. Шевчук, Г. М. Стрелковський, Л. Л. Нелюбін, І. М. Матюшин, Н. Д. Фоміна, Є. А. Еліна, Р. Х. Салимова, А. Т. Аксенова. Перш ніж розпочати дослідження військових термінів, необхідно розглянути поняття «термін». Різноманітність підходів до поняття «термін» говорить про труднощі даного мовного явища. Е. Ф. Скороходько визначає термін, як: «слово або усталене словосполучення, що виражає спеціальне поняття науки, техніки чи іншої галузі діяльності людини та має визначення, яке розкриває саме ті ознаки поняття, що відповідають даній галузі».

Класифікація займає важливе місце у кожній науці. Значення класифікації для термінологічної діяльності є надзвичайно важливим. Оскільки саме за рахунок класифікації демонструється структура певної сфери діяльності, яка розкриває її специфіку. Класифікація об'єктів сфери, яка досліджується є традиційним методом пізнання. Класифікація термінів базується

на особливих їх ознаках, таких, як: зміст, структура, функції тощо. На нашу думку, класифікація може існувати у будь-якій науці, області знань або сфері діяльності людини. В. І. Литовченко вважає, що лінгвістичні класифікації термінів базуються на ознаках термінів, як слів або словосполучень конкретної мови. Прикладом може слугувати:

1) класифікація за змістовою (семантичною) структурою, яка дозволяє виділити терміни однозначні та багатозначні, тобто ті терміни, які мають два або більше значень у рамках однієї терміносистеми;

2) класифікація за сферою використання: універсальні (для багатьох споріднених областей), унікальні (для однієї області) та концептуально-авторські терміни;

3) історико-лексикологічна класифікація термінів, створена для кожної епохи, у якій фігурують терміни-архаїзми та терміни-неологізми [1, с. 158].

Залежно від ступеня спеціалізації значення Білозерська Л. П. поділяє терміни на три групи: 1. Загальнонаукові терміни – терміни, які вживаються практично у всіх галузевих термінологіях, напр. система, тенденції, закон. 2. Міжгалузеві терміни – терміни, які використовуються в кількох споріднених або віддалених галузях. Напр. економічна наука має термінологію, спільну з іншими соціальними, природничими науками: амортизація, приватна власність. 3. Вузькогалузеві терміни – терміни характерні лише для певної галузі, напр. : лімінг, чип [2, с. 22-23].

Д. Лотте розподіляв терміни на наступні категорії: *предмети, процеси (явища), властивості та величини*. В свою чергу, Т. Л. Канделакі дещо розширює вищезазначену класифікацію та поділяє терміни на такі, що позначають: *предмети, процеси, стани, режими, властивості, величини, одиниці вимірювання, науки та галузі, професії, заняття* [3, с. 19].

На нашу думку, військові терміни також можуть класифікуватися за вищезазначеними категоріями. Ми погоджуємось із К. Д. Ісаєвою, яка вважає, що військова термінологія, так само, як і військова справа загалом розподіляється на окремі області, тому

виділяємо: тактичну, військово-організаційну, військово-технічну термінологію за родами військ та видами збройних сил.

Вона також виокремлює наступні групи військових термінів, розподілені за тематичною ознакою: військові команди (Струнко!); військово-технічні терміни (радіолокаційний далекомір); оперативно-тактичні терміни (бойовий порядок); військово-адміністративні терміни (дивізійний округ); військово-топографічні терміни (розвідка місцевості); військово-інженерні терміни (понтонно-переправні засоби); військово-медичні (евакуація поранених); авіаційні (протиповітряна оборона) тощо [4, с. 31].

Цікаво, що з точки зору труднощів розуміння та перекладу Л. Л. Нелюбін розподіляє військові терміни на три групи:

1. Терміни, які позначають реалії іноземної дійсності, ідентичні реаліям дійсності рідної країни, наприклад: public safety – громадська безпека.

Розуміння та переклад термінів даної групи не викликає проблем. Можливі наступні способи перекладу:

а) в якості еквівалента виступає термін, форма якого пов'язана з формою англійського терміну, так звані інтернаціональні терміни: battery – батарея;

б) в якості еквівалента виступає термін, форма якого не пов'язана з формою англійського терміну: colonel – полковник;

в) багатокомпонентний англійський термін, який складається з декількох слів, перекладається терміном, компоненти якого співпадають за формою та значенням з відповідними компонентами англійського терміну, наприклад: mechanized brigade – механізована бригада;

г) загальне значення багатокомпонентного англійського терміну повністю співпадає зі значенням відповідника, проте окремі його компоненти відрізняються: propeposition – положення лежачи.

2. Терміни, які позначають реалії іноземної дійсності, відсутні в країні проживання, проте вони мають загальноприйнятті термінологічні еквіваленти, наприклад: Quadrennial Defense Review – чотирирічний оборонний огляд (програма реформування та розвитку ЗС США). Адекватний переклад таких термі-

нів досягається шляхом підбору відповідних аналогів шляхом адекватної заміни. Важливе значення при перекладі термінів даної групи має контекст, який допомагає вивести загальне значення терміна із значень його компонентів.

3. Терміни, які позначають реалії іноземної дійсності, відсутні в дійсності рідної країни і не мають загальноприйнятих термінологічних еквівалентів, наприклад: *alert hangar* – ангар вильоту по тривозі. Переклад таких термінів представляє найбільшу складність оскільки правильний переклад не може бути здійснений без детального аналізу значення компонентів. Переклад таких термінів забезпечується шляхом:

а) опису значення англійського терміну, наприклад: *attack problem* – тактична задача по веденню наступального бою;

б) дослівного перекладу, наприклад: *first-lieutenant* – перший лейтенант;

в) часткової або повної транслітерації, наприклад: *master sergeant* – майстер-сержант;

г) транслітерації та дослівного перекладу, наприклад: *chief master sergeant* – головний майстер-сержант;

д) транскрибування, наприклад: *ensign* – енсин;

е) транскрибування та перекладу, наприклад: *warrant officer* – ворент-офіцер [5, с. 15–16].

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сьогоднішній день існує різноманіття поглядів на класифікацію термінів та військових термінів. Кожна із вищезазначених класифікацій є вагомим внеском у термінознавство і має право на існування, оскільки кожна окреслює певну конкретну особливість терміна. Таким чином можна стверджувати, що термінологія є динамічною системою мови, яка постійно розвивається та потребує все нових розвідок. Військові терміни досліджені недостатньо, тому в перспективі очікують на додаткові опрацювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Литовченко В. И. Класифікація і систематизація термінів.

Вісник Сибірського державного аерокосмічного університету ім. академіка М.Ф. Решетнева. 2006, №3 (10). С. 156–159.

2. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад. Навчальний посібник для студентів філологічного напрямку. Вінниця: Нова книга, 2010. 232 с.

3. Канделакі Т. Л. Семантика и вмотивованість термінів. М: Наука, 1977. 167 с.

4. Ісаєва Е. Д. Особливості японської воєнної термінології. Вісник Іркутського державного університету. 2009. № 4. С. 29–34.

5. Нелюбін Л. Л. Воєнний переклад та його особливості: М. : Воєніздат, 1981. 379 с.

Пушик Н.В.,

*старший викладач кафедри перекладу та філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ТЕХНІКИ ПЕРЕКЛАДУ

Переклад — це складний процес передачі інформації з однієї мови на іншу, це відтворення не слів, а смислів[4, с.257]. У більшості випадків практично неможливо зберегти фонетичну та граматично-синтаксичну мовну форму тексту, а те, що зазвичай передається з однієї мови на іншу, є прагматичним змістом, тобто ми передаємо значення одних понять чи категорій шляхом адаптації до понять чи категорій, які властиві іншій мовній культурі. Перекладач обирає лише один метод для всього тексту, який на його думку є найдоцільнішим в конкретній просторово-часовій ситуації, при цьому існує ряд технік, які можна використовувати для окремих слів і фраз. Ретельно вибираючи правильну техніку, перекладач може передати кожен мовний елемент найбільш точно і влучно. Британський перекладач Д. Беллос вважає, що «перекладачі – творці стандартної форми мови, котрою користуються самі» [6, с.201]. Український перекладознавець Л. Коломієць стверджує, що «жоден переклад не є остаточним» [2, с. 123], тому цілком справедливо можна

створювати нові, значно якісніші переклади, прагнучи якнайточніше передати думку автора. Особливо це стосується непрямих перекладів (перекладів, здійснених через третю мову). Термін «непрямий переклад» (indirect translation) найчастіше, після терміна «повторний переклад» (retranslation), вживається у перекладознавчій літературі для позначення явища перекладу через третю мову. Цьому виду перекладу приділялося та приділяється дуже мало уваги.

Техніки прямого перекладу використовуються, коли поняття та структура мови оригіналу можуть бути використані мовою перекладу. До них відносять запозичення, калькування та дослівний переклад. Мета прямого перекладу – передати значення оригіналу так, щоб читач перекладеного тексту міг зробити ті самі висновки й інтерпретації, що й читач оригіналу.

Запозичення – це процес перенесення слів або виразів з вихідного тексту на цільову мову. Ця техніка часто використовується, коли немає еквіваленту у цільовій мові, таким чином вона може допомогти зберегти культурний контекст вихідного тексту. Якщо запозичений термін ще не увійшов у звичайне вживання, його зазвичай пишуть курсивом. Найчастіше запозичення зустрічаються в сфері реклами, комп’ютерних та інформаційних технологій, економіки, дозвілля та молодіжних субкультур, тощо (приклад: «круасан» (французька), «гамбургер» (німецька), «кімоно» (японська), «хамон» (іспанська) та ін.).

Калькування — це слово або словосполучення, запозичене з однієї мови в іншу шляхом буквального, дослівного перекладу. **Кальки часто зустрічаються в спеціалізованих інтернаціоналізованих галузях** (приклад: ісп. *«aseguramiento de calidad»* — англ. *«quality assurance»*, англ. *«хмарочос»* фр. *«pepекладається як «gratte-ciel»*).

Дослівний переклад. При дослівному перекладі кожне слово перекладається безпосередньо. Цільовий текст має бути ідіоматичним і зберігати той самий порядок слів, значення та стиль, що й вихідний текст. Ця техніка може упустити нюанси оригінального тексту, і можлива у використанні лише з над-

звичайно близькими мовами та культурами (приклад: англ. «я хочу склянку води» перекладається франц. як «Je veux un verre d'eau» чи англ. «I want a glass of water»).

Техніки непрямого перекладу використовуються, коли дві мови та культури знаходяться на значній відстані одна від одної. Непрямий переклад є однією з найменш вивчених сфер перекладознавства. До методів непрямого перекладу відносять транспозицію, модуляцію, еквівалентність, адаптацію, компенсацію, скорочення та розширення.

Транспозиція передбачає перехід від однієї граматичної категорії до іншої, зберігаючи значення. Ця техніка перекладу часто необхідна між мовами з різними граматичними структурами (приклад: «*different economic spheres*» перекладається українською як «різні галузі економіки»).

Модуляція — це заміна слова або словосполучення мови перекладу на слово або словосполучення на мові перекладу, значення яких можна вивести логічним шляхом з початкового значення [5, с.177] (приклад: франц. «*dernier étage*» [буквально; останній етап] будівлі, тоді як англ. буде перекладатися як «верхній поверх»).

Еквівалентність/переформулювання є схожою до модуляції і дозволяє зберегти значення виразу, імені чи прислів'я, знайшовши еквівалент цільової мови. Для створення еквівалентного перекладу «необхідним є урахування змісту та смислу усього тексту оригіналу» [3, с. 110].

Термін «адаптація» також відомий як культурна заміна, під час якої культурні елементи вихідної мови замінюються еквівалентними культурними елементами цільової мови. Цей метод перекладу робить текст доступнішим для розуміння, особливо коли йдеться про одиниці вимірювання. (приклад: *suclisme* (французька) = футбол (Великобританія) = бейсбол (США)).

Компенсація як техніка перекладу компенсує неможливість перекласти нюанс або фразу в одному конкретному місці, виражаючи інформацію в іншому місці документа (приклад: у той час як англійська мова має лише одну форму звертання «ти»,

французька, німецька, іспанська і ін. мови мають дві: неформальну «ти» та формальну «Ви»).

Використовуючи «скорочення», перекладач вирішує видалити будь-які слова з оригінального тексту, які вважаються зайвими на цільовій мові (приклад: франц. «sciences politiques» [буквально; політичні науки] англійською мовою можна передати як «політика»).

Розширення є протилежним до скорочення, передбачає додавання слів для збереження значення. Потреба у використанні розширення може бути пов'язаною з відмінностями в структурі речень, граматиці чи термінології (приклад: зворотнє скорочення «політика» англійською буде перекладатися як «sciences politiques» у французькій мові. Оскільки французька мова також використовує гендерні статті, розширення є природним при перекладі з англійської на французьку. «Goods and services of a quality and price to compete with others.» українською звучить як: «Товари та послуги достатньої якості та за конкурентно спроможною ціною» (додавання прикметників).

Отже, переклад — це складний та багатогранний творчий процес, у якому перекладач повинен вивчати оригінал та його контекст, приділяючи особливу увагу історичному моменту, в якому він відбувається, суспільству, в якому він з'являється, біографії автора оригіналу та всім соціально-економічним факторам, що оточують його. Робота перекладача полягає не тільки в тому, щоб забезпечити адекватну передачу змісту. Він повинен бути помірним у використанні різних перекладацьких технік, тому що головними показниками успішної роботи перекладача є адекватність і чітка передача змісту. Правильна техніка буде змінюватися в кожному конкретному випадку, враховуючи тип тексту, цільового читача та кінцеву мету перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.

2. Коломієць Л.В. До проблематики та змісту курсу “Українська література в англomовних перекладах”. Вісник КНУ ім. Т. Шевченка: Іноземна філологія. 2002. №32-33. С.119-123.
3. Ребрій О. Сучасні концепції творчості у перекладі. Х., 2012. 376 с.
4. Пушик Н.В. Розуміння змісту при усному та письмовому перекладі. Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки: матеріали IV Всеукраїнського науково-практичного симпозиуму, м. Івано-Франківськ, 15 травня 2020 року. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. С.256-260.
5. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. М.: Альянс, 2013. 253 с.
6. Bellos D. Is that a Fish in Your Ear? The Amazing Adventure of Translation. London: Penguin Books, 2012. 390 p.
7. Rodríguez Muñoz, Mª Luisa. (2009). Tendencias actuales en la traducción de títulos de obras de arte plástico. Entre Culturas, 1, pp.285-299.

*Репецький С.П.,
доцент кафедри права,
кандидат юридичних наук,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПРОТИПРАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Чинний Кримінальний кодекс України містить низку кримінально-правових норм, якими передбачено відповідальність за втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність (приміром: ч. 3 ст. 300; ч. 3 та ч. 4 ст. 301⁻¹; ч. 3 та ч. 4 ст. 301⁻²; ч. 3 та ч. 4

ст. 302; ч. 3 та ч. 4 ст. 303; ч. 2 та ч. 3 ст. 307; ч. 3 ст. 309; ч. 2 ст. 315; ч. 2 ст. 317; ст. 323; ст. 324, тощо), адже зазначені посягання негативно впливають на їх фізичний та моральний розвиток. Не випадково, однією з обтяжуючих обставин при призначенні покарання є вчинення кримінального правопорушення з використанням малолітнього (ч. 9 ст. 67) [1].

Водночас, окремі кримінально-правові норми вказаного кодексу щодо відповідальності за втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність містять подібні склади кримінальних правопорушень, що в подальшому призводить до неоднозначного їх застосування на практиці. Мова йде про злочин, передбачений в ст. 304 «Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність», вміщений в Розділі XII «Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності», та його схожість зі злочином, передбаченим ст. 150⁻¹ «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом», вміщеному в Розділі III «Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи».

Так, в основному складі злочину, передбаченому ст. 304 йдеться про втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність, у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми, а в основному складі злочину за ст. 150⁻¹ – про використання батьками або особами, які їх замінюють, малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (систематичного випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб) [1].

Незважаючи на схожість зазначених діянь, певна різниця в їх об'єктивних та суб'єктивних ознаках очевидна, зокрема щодо: родового об'єкта посягань (за ст. 304 ним є моральні основи життя суспільства, а за ст. 150⁻¹ – суспільні відносини, що забезпечують особисту волю, честь та гідність особи); суспільно-небезпечних діянь (у ст. 304 йдеться про «втягнення», а у ст. 150⁻¹ – про «використання»); мети (діяння, передбачені в ст. 150⁻¹ вчиняються з метою отримання прибутку, а для втягнення така мета не характерна); потерпілого (за ст. 304 ним є неповнолітній, а за ст. 150⁻¹ – малолітня особа).

На нашу думку, для формулювання важливих теоретичних

висновків у зазначеній проблематиці, варто здійснити аналіз зарубіжного досвіду щодо кримінально-правової охорони неповнолітніх від втягнення їх у протиправну діяльність.

Так, діяння щодо втягнення неповнолітнього в протиправну діяльність в кримінальному законодавстві Прибалтійських країн віднесені до злочинів проти дитини (неповнолітніх) та сім'ї та майже однакові за змістом. Приміром, в Главі XXIII «Злочини та кримінальні проступки проти дитини та сім'ї» Кримінального кодексу Литовської республіки йдеться про кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітнього: в злочинне діяння шляхом переконання, прохання, підкупу, погрози чи обману (ст. 159); у вживання ліків та інших засобів, які є одурманюючими (ст. 160); у пияцтво та доведення неповнолітнього до стану сп'яніння (ст. 161) [9, с. 369-371]. Подібні норми містяться в Кримінальному кодексі Латвійської Республіки (Глава XVII «Злочинні діяння проти сім'ї та неповнолітніх», статті 172 та 173) та у Пенітенціарному (Кримінальному) кодексі Естонської республіки (статті 202 та 202¹) [8; 2].

В кримінальному законодавстві Киргизької Республіки та Республіки Казахстан, злочин, подібний до ст. 304 КК України, розташований в Главі «Злочини проти сім'ї та неповнолітніх» (Глава 20 Розділу VII «Злочини проти особи» КК Киргизької Республіки, Глава 2 КК Республіки Казахстан) та становить собою два види: втягнення неповнолітнього у вчинення злочину (ст. 156 КК Киргизької Республіки) або у злочинну діяльність (ст. 131 КК Республіки Казахстан) та втягнення неповнолітнього у вчинення антисуспільних дій (ст. 157 КК Киргизької Республіки, ст. 132 КК Республіки Казахстан) [7; 10].

Варто наголосити, що подібна конструкція передбачена в більшості пострадянських держав (Кримінальний кодекс Республіки Молдова – у ст. 208 Глави VII «Злочини проти сім'ї та неповнолітніх», де передбачена відповідальність за втягнення неповнолітніх в злочинну діяльність або схиляння їх до аморальних дій (жебрацтво, азартні ігри, розпуста); Кримінальний кодекс Азербайджанської Республіки – у Главі двадцять другій

«Злочини проти неповнолітніх та сімейних відносин» Розділу VIII «Злочини проти особи», де передбачена відповідальність за втягнення неповнолітнього у скоєння злочину (ст. 170) та втягнення неповнолітнього до зайняття проституцією, чи у здійснення аморальних дій (ст. 171) тощо) [11, с. 70; 3].

Цікавим, на наш погляд, є положення Кримінального кодексу Республіки Узбекистан, у Главі V Особливої частини якого вміщені злочини, об'єктом посягання яких є сім'я та молодь. Так, втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність та анти-соціальну поведінку складас один вид злочину, передбачений ст. 127, при цьому його кваліфікуючою ознакою є скоєння вказаних дій в учбових закладах чи інших місцях, які використовуються школярами, студентами для проведення учбових, спортивних чи громадських заходів [13].

На відміну від цих країн, європейське законодавство має дещо інші особливості. Так, Кримінальний кодекс Голландії містить низку притаманних тільки цій країні положень, а саме: продаж або надання алкогольних напоїв особі, яка знаходиться в явному стані алкогольного сп'яніння, або довела неповнолітнього до 16 років до стану сп'яніння чи примушує іншу особу вживати алкогольні напої (ст. 252); передача дитини, якій не виповнилося 12 років, особі, яка, завідомо для винного буде використовувати її в цілях жебрацтва, художніх виставах, пов'язаних із ризиком або на небезпечній чи шкідливій для здоров'я роботі (ст. 253). При чому, відповідальність за ці діяння передбачена в Книзі 2 «Злочини» Розділу XIV «Злочини проти суспільної моральності» [4, с. 363–364].

У Кримінальному кодексі Франції норми щодо охорони неповнолітніх від втягнення в протиправну діяльність вміщені в Розділі II «Про посягання на людську особистість» Книги Другої «Про злочини та проступки проти особи». Зокрема, у Відділі V «Про поставлення в небезпеку неповнолітніх осіб» Глави VII «Про посягання на неповнолітніх осіб та сім'ю» передбачена відповідальність за пряме підбурювання неповнолітньої особи до систематичного та надмірного вживання алкогольних напоїв

(ст. 227-19), до заняття жебрацтвом (ст. 227-20) та до систематичного вчинення злочинів чи проступків (ст. 227-21). Водночас, в Кримінальному кодексі Франції, також посилено відповідальність за скоєння вказаних дій в учбових чи виховних закладах, а також щодо неповнолітнього у віці до 15 років [15, с. 268–271].

В Кримінальному кодексі Туреччини діяння по втягненню неповнолітніх в антисуспільну діяльність належать до проступків і містяться, відповідно, в Розділі першому «Проступки, які посягають на громадський порядок» Книги третьої «Проступки». Так, у ст. 545 Глави шостої «Жебрацтво» йдеться про схиляння та використання дітей до 15 років до зайняття жебрацтвом [14, с. 360].

Проте, більшість європейських країн обмежується кримінальною відповідальністю за використання неповнолітнього в антисуспільній діяльності. Приміром, в Кримінальному кодексі Іспанії у Главі III «Злочини проти сімейних прав та обов'язків» Відділу 2 «Залишення сім'ї, неповнолітнього, недієздатного» Розділу XII «Злочини проти сімейних відносин» йдеться про таємне використання чи надання малолітніх або недієздатних для заняття жебрацтвом (ст. 233); в Кримінальному кодексі Норвегії в Главі 20 «Злочини, пов'язані із сімейними відношеннями» – про використання дитини у віці до 16 років засобом, який спричиняє шкоду її здоров'ю, моральності й чемності (§ 218); в Кримінальному кодексі Польщі в Главі XXVI «Злочини проти сім'ї та опіки» – про відповідальність за втягнення малолітнього до вживання спиртних напоїв (ст. 208) [5, с. 76; 6; 12, с. 150].

Таким чином, втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність є типовим злочином для більшості іноземних держав, а наявність даної кримінально-правової норми свідчить про її необхідність в суспільстві. На відміну від Кримінального кодексу України, в якому родовим об'єктом втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність (ст. 304) виступає моральність, норми проаналізованих вище кримінальних кодексів в більшості виступають іншим об'єктом кримінально-правової охорони,

а само діяння виділене в дві кримінально-правові норми, якими передбачене відповідальність за втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність та втягнення неповнолітніх в антисуспільну діяльність (у пияцтво та у заняття жебрацтвом).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14> (дата звернення 01.05.2022).
2. Пенитенциарный (Уголовный) кодекс Эстонской Республики. URL <http://www.crime.vl.ru/index.php?p=1332&more=1&c=1&t=1&pb=1#more1332> (дата звернення 01.05.2022).
3. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики URL : <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242908> (дата звернення 02.05.2022).
4. Уголовный кодекс Голландии / науч. ред. Б. В. Волженкин / пер. с англ. И. В. Мироновой. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2001. 510 с.
5. Уголовный кодекс Испании / под ред. Н. Ф. Кузнецовой, Ф. М. Решетникова. Москва : ЗЕРЦАЛО, 1998. 218 с.
6. Уголовный кодекс Королевства Норвегии (на английском языке). URL : <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1690/file/c428fe3723f10dcbcf983ed59145.htm/preview> (дата звернення 02.05.2022).
7. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. URL : <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243545> (дата звернення 03.05.2022).
8. Уголовный кодекс Латвийской Республики. URL : <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243424> (дата звернення 03.05.2022).
9. Уголовный кодекс Литовской республики / науч. ред. В. Павилониса. – Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2003. 470 с.
10. Уголовный кодекс Республики Казахстан. URL : <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243100> (дата звернення

04.05.2022).

11. Уголовный кодекс Республики Молдова (с последними изменениями и дополнениями). Кишинев : Lavilat-Info SRL, 2009. 144 с.

12. Уголовный кодекс Республики Польша / науч. ред. А. И. Лукашов, Н. Ф. Кузнецова ; пер. с польск. Д. А. Барилевич. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2001. 234 с.

13. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. URL : <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242908> (дата звернення 04.05.2022).

14. Уголовный кодекс Турции / науч. ред. и пер. с турец. Н. Сафарова, Х. Бабаева. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2003. 374 с.

15. Уголовный кодекс Франции / науч. ред. Л. В. Головкин, Н. Е. Крылова ; пер. с франц. и предисл. Н. Е. Крыловой. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2002. 650 с.

Савчук А. І.,

к. арх., викл,

Крильчук Н.,

студент групи Ас-2018,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

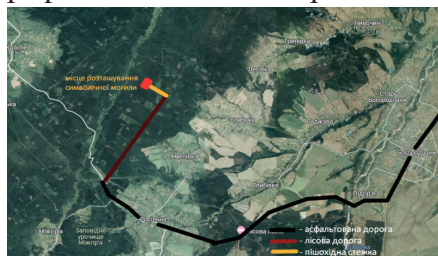
АРХІТЕКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ СИМВОЛІЧНОЇ МОГИЛИ ПОЛКОВНИКА «РІЗУНА» В ЧОРНОМУ ЛІСІ

Анотація. Архітектурна організація символічної могили полковника УПА «Різуна» передбачає оновлення благоустрою та створення простору для проведення різних подій пов'язаних із патріотичним вихованням, історією краю та шануванням важливих постатей.

Василь Ардрусяк, псевдо «Різун», «Грегит» народився 14.01.1915 року у м. Снятині. У 1930-тих роках через свою наці-

оналістичну позицію мав проблеми з владою та був ув'язнений на два роки. У 1940-вих роках був активним членом УПА. Здобував значні успіхи при командуванні численними боями на території Івано-Франківської обл. та за її межами. Загинув 24.02.1946 року Чорному лісі між селами Глибоке, Красне, Росільна [1].

На місці загибелі полковника «Різуна» після відновлення Україною незалежності було встановлено символічну могилу з хрестом, фотографією й табличкою про цю подію (рис. 2.).

Рис. 1. Місце розташування символічної могили полковника Різуна у Чорному лісі.

З ініціативи голови правління івано-франківської обласної організації «Чорний ліс» Івана Жирика було організовано поїздку для обстеження, обмірів та фотофіксації символічної могили. Метою стало оновлення благоустрою та архітектурна організація простору для урочистостей з вшанування пам'яті про загиблого на тому місці полковника «Різуна». Також, одним із завдань є створення простору для проведення різного роду заходів для патріотичного виховання молоді.

Рис. 2. Символічна могила полковника «Різуна» у Чорному лісі, фото 23.02.2022р.

Ескізний проект передбачає облаштування прилеглої до символічної могили території (рис. 3). Формується невелика забрукована площадка неправильної форми з трапецієвидними у плані лавицями. Вона позаду переходить в оглядовий майданчик на схилі. Конструкція підлога та огороження якого з дерев'яного бруса. З двох боків майданчика встановлюються прапори, посередині розташовується історичне дерево (бук), біля якого за легендою загинув полковник «Різун». Поруч з оглядовим майданчиком по схилу проектується сходи до кринички та потічка. Прилегли до символічної могили території в радіусі 50 метрів пропонується очистити від кущів та чагарників.

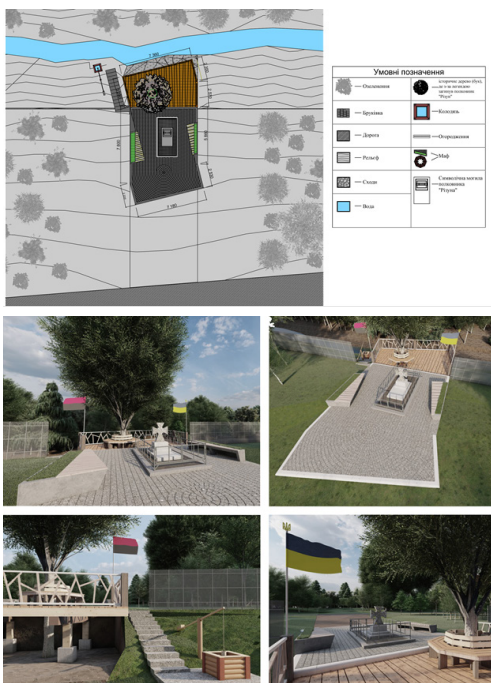

Рис. 3. 1. Схема генплану; 2. Візуалізація.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Василь Андрусак: полковник «Різун» URL: <http://na-skryzhalyah.blogspot.com/2020/08/blog-post.html> (дата звернення 3.05.2022).

Савчук А.І.,

к. арх., викл.,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

Тимчишин С.,

студент групи Ас-2018,

м. Івано-Франківськ, Україна

ХРАМ ПОКРОВИ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ У С. ГОЛИНЬ КАЛУСЬКОГО РАЙОНУ. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ АРХІТЕКТУРИ Й ТЕХНІЧНОГО СТАНУ БУДІВЛІ

Анотація. Дослідження містить результати натурних обстежень будівлі храму Покрови Пресвятої Богородиці в с. Голинь Калуського району. Основна задача, яка зараз ставиться – це розроблення концепції фіксації та покращення технічного стану будівлі.

Храм Покрови Пресвятої Богородиці в с. Голинь Калуського району побудований у 1886 році, є пам'яткою архітектури місцевого значення та має охоронний номер 758 (рис. 1.) [1]. Розташовується в центральній частині села на південь від магістральної дороги. Церква розміщена на пагорбі, поруч з церквою є дві невеликі дерев'яні дзвіниці. В одній із них є дзвін з ливарні братів Фельчинських у Калуші. Окрасою інтер'єру храму є вівтар авторства маляра Михайла Хацевича.

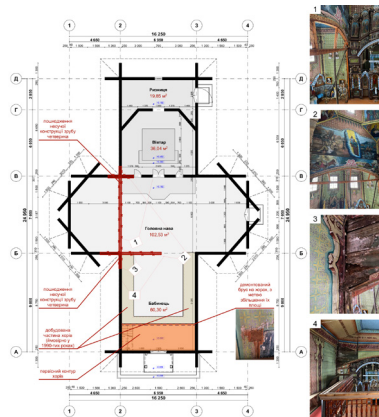
Рис. 1. Фото храму Покрови Пресвятої Богородиці в с. Голинь Калуського району, 2022 р. (фото автора)

В період радянської окупації храм був зачинений та відновив свою діяльність у 1990 році. В інтернет-джерелах зазначається, що стіни храму первісно були покриті гонтом [2]. Станом на зараз, підтвердженень цієї інформації немає. На тому ж ресурсі є представлені історичні фото, але храм там зображений з великої відстані. У самих авторів статті також виникають сумніви, щодо відповідності храму на цих фото до голинського. Підтвердити цей факт можуть достовірні історичні фото, описи храму в документах або розкриття існуючого шалювання стін.

Архітектура храму. У плані будівля храму має форму хреста. До головної нави примикають прямокутний бабінець, гранчастої форми бічні рамена та вівтар з ризницею-паламарнею. Цікавим є те, що до гранчастого вівтаря ззаду примикає ризниця-паламарня, що має прямокутне завершення в плані. Таким чином, довжина бабинця та вівтаря з ризницею-паламарнею рівні. По периметру церква опоясана піддашшям, що опирається на випусти вінців зрубу, котрі пофарбовані в коричневий колір. Другий ярус шальований вертикальними дошками. Північна частина покрита широкими дошками та нащільними планками, що завершуються карнизом. Решта стін покриті вертикальними дошками меншої ширини. Вікна другого ярусу прямокутної форми, дерев'яні. Бабінець та вівтар з ризницею-паламарнею покриті двосхилими дахами та увінчуються невеликими маківками. Бічні рамена гранчастої форми накривають багато схилі дахи і також вони увінчуються маківками. Четверик та восьмерик над головною навою шальовані металевою бляхою та завершуються наметовим верхом із невеликим зламом у верхній частині та незначним перехватом в нижній.

Головною метою досліджень є створення проекту реставрації храму. Під час виїзду на об'єкт для натурних обстежень, обмірів та фотофіксації було виявлено ряд проблем, пов'язаних із конструкцією будівлі. Масштабних руйнувань зазнала північна стіна четверика, а також кути, які примикають до східної та західної стін. Відповідні позначення та фото пошкоджень зазначені на схемі фіксації руйнувань (Рис. 2.). У визначених місцях

спостерігається втрата або відшарування поліхромії храму. Небайдужі парафіяни власноруч встановили дерев'яну опорну конструкцію для підтримки частини будівлі. Але це тимчасове рішення, яке потребує розробки проекту протиаварійних заходів, визначення причин руйнування конструкції зрубної стіни. Однією з імовірних причин є формування комплексу факторів, що призвели до руйнувань. Це шалювання стін четверика та восьмерика металевою бляхою, що створює негативні умови для дерев'яної конструкції, замокання та орієнтація стіни на північну сторону. Найбільш ймовірно це спричинило значні руйнування несучої конструкції. В процесі обстеження зафіксовано, що в первісному варіанті хори мали меншу площу. З метою її збільшення хори були розширені та розміщуються попри задню та бічні стіни бабинця. Для цього було відрізано поперечний брус, який формував огорожу автентичних хорів.

Рис. 2. Схема фіксації руйнувань несучих конструкцій будівлі храму.

Отже, в процесі досліджень та обстежень виявлено значні пошкодження несучих стін четверика храму. Оцінити повністю масштаб руйнувань не можливо до моменту розкриття та детального аналізу. З цього випливає певна послідовність дій. В першу чергу необхідно розробити комплекс протиаварійних заходів та зафіксувати конструкцію четверика. Після чого треба забезпечити доступ до пошкоджених конструкції для фахівців

архітекторів, реставраторів та інженерів. Важливим є збереження поліхромії храму. Тому необхідно зняти частину розписів, з метою їх повернення після заміни плениць та відновлення несучих конструкцій. Паралельно необхідно виконати і розкриття нашарувань ззовні. Таким чином буде сформована цілісна картина ситуації, що склалася. Це дозволить зберегти пам'ятку та продовжити її функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пам'ятки архітектури Калуського району URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Пам%27ятки_архітектури_Калуського_району (дата звернення 5.05.2022)
2. У Голині зберігся більш ніж 130-річний дерев'яний храм.URL:<https://vikna.if.ua/news/category/kl/2018/09/24/90178/view>(дата звернення 5.05.2022).

Семкович В.Б.,

*викладач кафедри вокально-естрадного мистецтва,
ЗВО «Університет Короля Данила,
м.Івано-Франківськ, Україна*

ПОЛІФОНІЯ В СУЧАСНОМУ АРЕАЛІ ХОРОВИХ АКАПЕЛЬНИХ ЖАНРІВ. НОВАТОРСЬКІ ПІДХОДИ ТА ЗБАГАЧЕННЯ НОВИМ ТЕХНІЧНИМ АРСЕНАЛОМ

В сучасній поліфонії намітилися дві основні стильові тенденції : спирання на конкретно-жанрові джерела (неоготика, неоренесанс, необароко, неокласицизм, неоромантизм, неомодальність, неофольклоризм) ; структуралізм як зосередження уваги на позажанрових конструктивних моментах музичної мови (структурність та системність музичної мови творів пізнього Скрябіна; вільна та серійна атональність творів нововіденських композиторів; тотальний серіалізм та структуралізм П.Булеза; стохастична музика Я.Ксенакіса; кластерно-сонорна

техніка польського авангарду; елементи структуралізму в сучасній українській музиці).

Проакцентуємо увагу на комплексі поліфонічних засобів в розгляді кожної із стильових тенденцій: *неоготика* (використання принципів ізомелії, ізоритмії, ізофактури, мензуральних перетворень тематизму, багатоярусної ритміки, поліритмії, поліметрії); *неоренесанс* (використання техніки наскрізної імітаційності, техніки обернень, ракоходів, пермутації сегментів та інш.); *необароко* (звернення до барокових поліфонічних жанрів і форм – насамперед фуги, пасакалії, поліфонічного циклу «прелюдія та фуга» та інш.); *неокласицизм* (звернення до «великої поліфонічної форми» в сонатно-симфонічних циклах сучасної музики); *сучасний неоромантизм* (звернення до хроматично-ускладнених різновидів контрапункту); *неомодальність* (звернення до модусів симетричних ладів «обмеженої транспозиції», а також до модусів «незворотних ритмів» – див. твори О.Мессіана); *неофольклоризм* (пошуки спільних «точок дотику» між народною та сучасною професійною музикою в поліфонічних засобах поліладовості, політональності, гетерофонної поліваріантності, імпровізаційної свободи і алеаторики у співвідношенні фактурних голосів); *структуралізм* (зосередження уваги на якісних зрушеннях фактурної будови –

- атематичні прояви у вільній та серійній атональності з інтервально-регістровим розривом ліній;
- лінарне виокремлення спільних регістрових і тембрових точок в умовах заперечення горизонталі і вертикалі в пуантилістичній фактурі;
- мікрополіфонічна техніка в умовах сонорно-кластерного надбагатоголосся).

Достатньо повно дві вище названі стильові тенденції в сучасній поліфонії виявились у творчості Леоніда Грабовського.

Робота з алгоритмічними принципами почалася з «Гомеоморфій» і була вдосконалена в «Concerto misterioso», «На пам'ять Елізі» і в камерній кантаті «Temnere mortem», створеної в 1991 році, незабаром після еміграції. Текст для кантати

«*Temperere mortem*» був узятий з однією з «Пісень і фабул» українського філософа і поета XVIII століття Григорія Сковороди, написаної латинською мовою і носить назву «*De sacra saena, seu aeternitate*» («Про вечерю у святвечір або про вічність»).

Грабовський використав п'ять фрагментів з цієї фабули, які обговорюють проблеми відносини між реальним і прихованим, візуальним та існуючим.

«*Temperere mortem*» вражає кришталевою чистотою звучання. При уявній візуальній простоті партитури – і при дійсній ритмічній невигадливості, обгрунтованій тим, що всі голоси співають в однаковій ритміці, – ця п'єса майже нездійсненна через надзвичайно складні інтонаційно-гармонічні взаємини усередині голосів і між ними. Однак при її слуханні виникає дивовижний ефект: навіть коли стежиш за виконанням по нотах і розумієш, що воно інтонаційно недосконало, здається, що маєш справу з кришталевою посудиною, в якій обережно хлюпається і виблискує під променями сонця дорогоцінна рідина. Оскільки методика, яка призвела до утворення тих чи інших вертикалей, недоступна поверхневому аналізу, кінцевий поліфонічно-гармонічний ефект непосвяченому слуху може здатися спонтанним, і якщо співаки помиляються, це не надто впливає на наше сприйняття. Впливає ж на нього те, що закладена у творі внутрішня аналітична і творча робота одухотворила і вийшов результат настільки, що слухання цієї п'єси стає вслуханням, вдивлянням, вбиранням тих тендітних звучань, до яких композитор прийшов допомогою непростих алгоритмічних обчислень.

Чотириголосна перша п'єса звучить на піанісімо, в незмінюваній динаміці і в порівняно рівномірному діапазоні, без великих стрибків і різких кульмінацій і без яких би то не було розрядок або пауз у рівномірно поточній щільній фактурі. Контраст виникає тільки на стику між цією і наступною частиною, яка мінімальними, але красномовними штрихами з першого ж звуку виражає надзвичайну багатовимірність простору. Починають цю – витриману на піано – частину чоловічі голоси, що

відразу створює певну глибину. При цьому завдяки ясному ви-
члененню мотивів, відмежованих один від одного виразними па-
узами, фактура настільки легка, що після безповітряної насиче-
ності у першій частині відразу створюється відчуття ширяння.
Його ще більше підкріплюють, вступаючи на зміну чоловічим
жіночі голоси, відразу переводячи оповідання в позамежні ви-
соти – позамежні зовсім не по діапазону, який залишається та-
ким же, як і в першій частині, а по відчуттю, яке виникає через
контраст з чоловічими голосами. Повернення низьких голосів
в кінці п'єси замикає коло і відкриває дорогу до третьої части-
ни, яка ще в одному ракурсі розкриває багатомірність простору.
У цій центральній частині відпочивають баси, і вирішена че-
рез тенор фактура стає драматично напруженою завдяки появи
більш тривалих фраз і більш протяжних пауз між ними, а та-
кож через появу нарешті відкритого форте. У наступній, чет-
вертій частині відпочивають сопрано, і наявність тільки трьох
низьких голосів повертає гравітацію й починає повернення до
вихідного стану : п'єса звучить в дуже тихій динаміці, передба-
чаючи п'яту, заключну частину, в якій знову зіллються в дивній
тендітній гармонії всі чотири голоси і потім поступово підуть
майже в повну беззвучність.

Грабовський знаходиться в безперервному пошуку і зму-
шує відмовлятися від стереотипів себе та інших. Він шукає
нові ідеї, нові структури, нові засоби виразності. Аскетичність
творчого апарату та афористичність висловлювання є у Гра-
бовського необхідною основою для вміщеної в його рафіновані
звуки височини і езотеричності його духовного світу.

Тож, аналітичні висновки щодо неоготичних, необароко-
вих, неофольклорних та структуралістських ознак оновлення
поліфонічних засобів в музиці Л.Грабовського не є умоглядни-
ми. Їх композиційна усвідомленість підтверджується багатора-
зовими публіцистичними висловлюваннями композитора. Так,
новації у використанні форми-жанру фуґи в «Симфонічних
фресках» базуються на широкій обізнаності Л.Грабовським із
сучасними зразками фуґи. В анотації до українського нотного

видання «Музики для струнних, ударних і челести» Б.Бартока Л.Грабовський концентровано подає характеристики фуг в різних творах композитора. В образному плані він зокрема відмічає тонально-динамічний (Соната для скрипки соло) та споглядально-замислений (Перший квартет) типи. Аналізуючи Фугу з «Музики для струнних, ударних і челести», він відмічає її ультрахроматичну ладоінтонаційну будову і виразну терпкість дисонансів. Неоготичні ідеї поліфонічного мислення Л. Грабовського також знаходять підґрунтя в його публіцистичній та перекладацькій діяльності. У передмові до власного перекладу двотомного видання «Історії гармонії та контрапункту» Й.Хоминського, Л.Грабовський відмічає важливість класичної спадщини у вихованні сучасного композитора [1, с.2]. Він також вказує на відсутність функціонального регулятора у творах докласичної доби, заміником якого виявився статистичний фактор частотного співвідношення питомої ваги консонансів і дисонансів [2, с.10]. Ця ідея прослідковується в селекції дисонансів – септим і нон – у його кантаті. Поняття color і talea Л.Грабовський коментує в примітках до власного перекладу статті К.Штокгаузена «Ритмічні каданси у Моцарта» [3, с.279].

Приклади неостилістичного оновлення поліфонічних засобів в музиці Л.Грабовського є лише незначною частиною його творчості, яка невпинно варіює різні конфігурації полістилістичних прийомів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1. Хоминський Й. Історія гармонії та контрапункту : том I. – Київ : Музична Україна, 1975. С. 2-10.
2. Там само. – С. 10.
3. Штокгаузен К. Ритмічні каданси у Моцарта // Українське музикознавство : вип. 10. – Київ : Музична Україна, 1975. С. 279-280.

Стечишин А.В.,
 кандидат юридичних наук,
 доцент кафедри права,
 ЗВО «Університет Короля Данила»,
 м. Івано-Франківськ, Україна

МІСЦЕ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ДЕРЖАВНИЦЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ К. ЛЕВИЦЬКОГО

В українській державно-правовій традиції сформувала ціла плеяда відомих політичних діячів, чії погляди на державу і право визначили вектор розвитку української державності. Одним із таких діячів був правник, політик і громадський діяч Кость Левицький.

К. Левицький глибоко і всебічно осмислив сутність усіх сфер життя українського народу і прагнув практично надати максимальну допомогу для реалізації громадянських прав і свобод. Про це свідчать, зокрема, його праці з пропагування законодавчих актів Австро-Угорської імперії: «Наша свобода, або Якими маємо права», «Наш закон громадський, або Які ми маємо права в громаді», «Права національних меншостей», «Міжнародна основа справи Східної Галичини», «Німецько-український правничий словник» та багато інших. Свідоме визнання конституційних громадянських прав, свобод і обов'язків, духовних цінностей лібералізму й відмова від насильницьких нецивілізованих форм співжиття він розумів основоположними принципами громадянського мислення і діяльності. К. Левицький безпосередньо брав активну участь у роботі національно-культурних інституцій, насамперед «Просвіти» та Наукового товариства імені Шевченка, у створенні українських економічних і фінансових установ, зокрема страхової компанії та банку «Дністер», «Крайового союзу кредитового», «Крайового союзу ревізійного» та ін. К. Левицький надавав значної уваги економічним і фінансовим проблемам краю, вважаючи, що лише їх успішне розв'язання забезпечить українцям поступ у сфері господарювання.

Спочатку К. Левицький дотримувався разом із представниками словацької та чеської парламентських груп світоглядної концепції про модернізацію Австрійської конституційної монархії на союз вільних національних республік за взірцем англійської корони. Чехи у своїй переважній більшості не думали відлучатися від Австрії. Таку позицію займали до Першої світової війни Масарик і Бенеш. Масарик стояв на ґрунті постійної і навіть вічної злуки чехів з Австрією. Бенеш у своїй праці «Австрійська проблема і чеське питання» писав, що чехи бажають децентралізації, ане самостійності. «Незалежність є спокусливою, але небезпечною мрією і була б для чехів великим нещастям» [6, с. 110].

К. Левицький підтримував ініціативу Є. Петрушевича, який «разом з представниками чехів і словінців надав цісареві Карлові план перестрою Австрії на федерацію національних держав» [4, с. 164]. Оскільки на той час в українському суспільстві вибудувалася соціально-економічна структура на основі різних форм власності (приватної, колективної, кооперативної), то суб'єкти її володіння в принципі не сприймали соціалістичної ідеології. «Приватна власність є реальною умовою існування людини як духовно-тілесної істоти; тим самим вона є реальною умовою її свободи як члена суспільного цілого і відповідною умовою існування самого громадянського суспільства» [5, с. 141]. Галицьке суспільство уникало тих небезпек з боку соціалістичної ідеології, яких зазнала Наддніпрянина. «Російська комуністична влада насильно завоювала Україну. При допомозі кривавого терору знищила вона УНР, знищила всі революційні здобутки визвольного українського руху, розгромила всі політичні, економічні і професійні організації українського працюючого люду» [1, с. 344].

У своїй державотворчій діяльності К. Левицький чітко дотримується норм чинного конституційного права та основоположних ідей теорії класичного лібералізму для налагодження із політичними опонентами компромісу та спільної праці заради інтересів і українського, і польського народів. Він вважав, що

політичний провід української нації мусить бути такий, що має довіру всієї нації – без огляду на партії.»Міжпартійна примирність не може проявлятися тільки тим, що разом зійдемося і заспіваємо «Мир вамбраття» та перестанемо далі працювати у всіх важних ділянках нашого життя <...> нам треба простувати руки і знеможені коліна, щоб разом іти правим шляхом своєї праці та не попадати в зневіру ані не занедбувати громадянських обов'язків. Мусимо йти далі до своєї мети і не сходити на манівці з почуттям якоїсь помсти або сваволі, бо це не дозволяє нам власна національна гідність та простий розум... Тому треба зберегти силу чистого духа і національну мораль та перебути хоч би найтяжчі терпіння за правду життя і добро нації» [3].

К. Левицький на посаді голови Національно-демократичної партії доводив своїм соратникам і опонентам, що з історичної практики партій та діяльності парламентських груп у Східній Галичині зрозуміло:багатопартійна система призвела до стрімкого розшарування суспільства на основі ідейно-політичних у подобань і сформувала «осібні» соціальні верстви, що заважає соборності українського суспільства. Тому він у 1912 р. ініціював ухвалення рішення про об'єднання зусиль націонал-демократичної, радикальної та соціал-демократичної партій та створення міжпартійної Національної Ради. З'їзд Національно-демократичної партії, який відбувся 25–26 грудня 1912 р. у Львові, звернувся до всіх українських політичних партій із проханням припинити «всі партійні і фракційні спори та енергійно обернути всю акцію на сконсолідування своїх сил» [2, с. 637].

Таким чином, К. Левицький брав активну участь у правовому забезпеченні громадських організацій і суб'єктів господарювання і вважав, що вони активно співпрацюватимуть з політичними партіями у розбудові правової національної держави. Будучи головою Української націонал-демократичної партії,К. Левицький спрямував зусилля на консолідацію політичних партій та їх діяльність з інститутами громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дзедман М.П.Іван Макух. Повернення із забуття. Івано-Франківськ: Вид-во «Ділова Івано-Франківщина», 2014. 592 с.
2. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914 рр. Львів: Друкарня Василян у Жовкві, 1926. 737 с.
3. Левицький К. Силою живого духа і національної моралі. *Діло*. 09.04.1939.
4. Сохоцький І. Будівничі новітньої української державности в Галичині. *Історичні постаті Галичини XIX–XX ст.* / Наукове товариство ім. Шевченка. Бібліотека українознавства, Ч. 8. Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто, 1961. 247 с.
5. Франк С. Духовные основы общества. Введение в социальную философию. М.: Изд-во «Республика», 1992. 511 с.
6. Pobog-Malinowski W. Najnowsza historia polityczna Polski 1864–1945. Т. II. London, 1953. 665 s.

*Стисло О.В.,
старший викладач,
кафедра інформаційних технологій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОЧОГО ПРОЦЕСУ

Самий цінний ресурс – це час, який потрібно розумно та ефективно використати. Брак часового ресурсу, викликаний неправильною організацією своєї діяльності, що призводить до поспіху, затягування виконання робіт, завдань, неякісної роботи, і т. д.

Управління часом – це дія або процес тренування свідомого контролю над кількістю часу, витраченого на конкретні види діяльності, при якому спеціально збільшуються ефективність і продуктивність.

Найбільш характерні причини дефіциту часу:

- Безплановість роботи, безсистемність управління
- Великий обсяг роботи на один час
- недостатність ресурсів для виконання завдання;
- відсутності належної координації дій

Щоб цього не траплялося, свій робочий час потрібно планувати, у цьому можуть допомогти принципи тайм-менеджменту.

Тайм-менеджмент – спосіб організації часу задля підвищення ефективності та раціональності його використання.[1]

Тобто умовний контроль над часом дозволяє активізувати свою продуктивність таким чином, щоб отримати бажаний результат “у термін” або за менший термін.

Для прискорення досягнення поставлених цілей, активізації внутрішнього потенціалу застосовуються цифрові інструменти – програми, додатки, для організації часу та підвищення ефективності, оптимізації роботи в команді чи особисто. А саме таск-менеджери.

Таск-менеджери – це програми, що допомагають оптимізувати роботу колективу або свою особисту. Дозволяє віддалено контролювати хід роботи над проектом. Сформувані і розподілити завдання, встановити дедлайн, коментувати й обговорювати – і все це в одному місці.

Як працює таск-менеджер?

Програмне забезпечення функціонує за такими принципами:

- Спочатку потрібно створити набір завдань для всіх співробітників. Без виконання такої дії не вийде організувати робочий процес. Створення завдань для співробітників позбавить від необхідності щоденних нарад, або відвідування і роздачі завдання особисто.

- Після готовності списку завдання для кожного із співробітників потрібно вказати імена і прізвища кожного з них. Додатково може знадобитися вказати відділи. При наявності локальної мережі підприємства програмне забезпечення розішле листи на E-Mail кожному співробітнику.

- Можливо встановити час до виконання завдання. Таким

чином не доведеться проводити контроль над кожним працівником з приводу, чи буде він виконувати роботу або відкласти на останній момент. Після виконання завдання утиліта відправляє повідомлення з доданим файлом. І навпаки, в разі затримки по термінах програма повідомляє про невиконання завдання.[3]

Завдання task-менеджера. Які виконує функції:

- Установка завдань кожному учаснику робочого процесу з можливістю відстежувати старі завдання.
- Контроль термінів роботи та можливість встановлювати контрольний і остаточний термін здачі замовлення. Таким чином, несумлінні співробітники отримають сповіщення про необхідність почати роботу.
- Можливість перевірити поточні етапи виконання роботи.
- Внутрішній обмін повідомленнями між усіма учасниками робочого процесу. Можливість для нових працівників швидко ознайомитися з організаційною структурою, іменами керівництва і виконавців.

Отже, завдяки значному функціоналу та ключових особливостей task-менеджер представляє собою незамінну програму для кожної ланки в роботі, що дозволяє значно прискорити робочий процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Poultry Market: вебсайт. URL: <http://market.avianua.com/?p=4069>
2. Всеосвіта: вебсайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/tajm-menedzment-abo-mistectvo-upravlinna-casom-42519.html>
3. Ukr.kagutech. : вебсайт. URL: <https://ukr.kagutech.com/4056564-task-manager-what-is-it-task-manager-rating>
4. Medium: вебсайт. URL: <https://medium.com/>
5. Irinin Journal : вебсайт. URL: <https://irinin.com/digital/task-menedzher-shcho-tse-rejting-task-menedzheriv.html>
6. Worksection: блог. URL: <https://worksection.com/ua/blog/kak-vybrat-task-menedzher.html>
7. Taskade: вебсайт. URL: <https://www.taskade.com/>

Стисло Т.Р.,

*старший викладач
кафедри інформаційних технологій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Муратов С.,

*студент IV курсу
спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»,
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВЕБ-СЕРВІС ДЛЯ МИТТЄВОГО ОБМІНУ КОРОТКИМИ ПОВІДОМЛЕННЯМИ

У сучасному світі мережа Інтернет стала способом і засобом для обміну інформацією. За допомогою різноманітних додатків обмінюватися документами, робочими файлами, фотографіями, жартами та іншим стає зручніше та швидше.

Поняття «месенджер» в сучасному розумінні виникло відносно недавно. Спочатку це були уявлення про саму мережу, яку досліджували за допомогою математичних розрахунків і теорії ймовірностей. Але на даний момент єдиної точки зору в поясненні месенджерів не існує, одні науковці дивляться на месенджери як на соціальні мережі з точки зору математичних розрахунків, а інші – як на технічні засоби для обміну інформацією. Сьогодні месенджерипов'язані з інформатизацією сучасного життя суспільства. Вони вже багато років використовуються у повсякденному житті людей. З моменту популяризації смартфонів, обмін миттєвими повідомленнями стає все більш популярним в наші дні. Месенджери тепер виступають як сервіси для обміну миттєвими повідомленнями, вони розробляються як додатки для мобільних телефонів так і як веб-застосунки. Сервіси для миттєвого обміну короткими повідомленнями - це безкоштовна служба повідомлень, що дає змогу користувачам полегшити соціальні взаємодії. Із розвитком цього сервісу суспільство прийшло до інформаційного середовища, в якому іс-

нує маса видів комунікації, що спричинило стрибок у вдосконаленні месенджерів та популяризації таких ресурсів як Facebook Messenger, Telegram, Viber, WhatsApp, InstagramDirect та інші.

При вивченні потреб користувачів месенджерів, виведено та створено модель веб застосунку з оптимальним функціоналом для роботи. Веб-сервіс призначений для надання користувачам можливості обмінюватись повідомленнями, файлами, робити відео або аудіо дзвінки іншим користувачам, вести прямі трансляції безпосередньо у своїх каналах, а також додавати чат-боти для ведення бізнес діяльності, або для того щоб мати змогу підтримувати он-лайн зв'язок з клієнтами.

Сервіс є веб застосунком, і тому користування ним можливе тільки за допомогою браузера, але в подальшому планується розробка настільного додатку та окремої версії для смартфонів.

Програмний продукт включає в себе наступний функціонал:

- реєстрація нового користувача;
- авторизація;
- доступ до контактів;
- відслідковування статусу користувача (в мережі / не в мережі);
- створення приватних та публічних каналів;
- обмін повідомленнями;
- обмін файлами;
- push-сповіщення;
- ведення прямих трансляцій;
- захист даних;
- голосові та відео дзвінки;
- можливість інтеграції власних чат-ботів.

Для реалізації даного веб застосунку було використано:

- Pythonrequests – для роботи з HTTP запитами;
- Django – за допомогою даного фреймворку було розроблено основний функціонал веб-сервісу;
- SQLite – система управління базами даних – за допомогою якої була створена база даних в якій зберігається інформація про зареєстрованих користувачів.

Отже, на основі вище описаного можна зробити висновок, що месенджери є важливим каналом популяризації та поширення контенту. В них часто експериментують із поширенням контенту, залучають чат-ботів, щоб дати додаткові можливості для аудиторії (коментувати, висловлювати свої емоції за допомогою лайків та дизлайків тощо). Також окрім власного контенту у месенджерах проводять прямі трансляції з місця подій, організовують для своїх підписників різні конкурси та вікторини, а також опитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Globalsocialmediaoverview / DATAREPORTAL : вебсайт. URL: <https://datareportal.com/social-media-users>
2. Миттєві повідомлення. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%94%D0%B2%D1%96_%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F
3. Blog. Imena.UA. : вебсайт. URL: <https://www.imena.ua/blog/the-messenger-changed-humanity/>
4. PYTHON : вебсайт. URL: <https://www.python.org/>
5. Черга повідомлень : вебсайт. URL: https://aws.amazon.com/message-queue/?nc1=h_ls
6. Heroku : вебсайт. URL: <https://www.heroku.com/>
7. PythonRequests : вебсайт. URL: <https://2.python-requests.org/en/master/>
8. Django : вебсайт. URL: <https://www.djangoproject.com/>
9. SQLite : вебсайт. URL: <https://www.sqlite.org/index.html>

*Терлецька Х. М.,
викладач кафедри туризму та ГРС,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

НЕОЛОГІЗМИ У ПОЛІТИЧНІЙ ГЕОГРАФІЇ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Зміни категоріально-понятійного апарату географії відбуваються постійно, адже одні лексичні одиниці виходять з ужитку (архаїзми, історизми), а натомість з'являються інші лексичні одиниці – неологізми. Неологізм або новотвір — це авторське слово, фраза чи термін, яка щойно включена або ще перебуває на стадії входження до державної та загальноживаної мови. Виникають ці лексичні одиниці внаслідок того, що з'являються нові предмети й поняття. Багато неологізмів не закріплюються у загальному вжитку та зникають, інші закріплюються у мові та стають невіддільною частиною словесності. Існує декілька способів створення географічних неологізмів:

1. перше – власне словотворення: *роздержавлення*;
2. друге – відносні новотворення чи калькування з інших країн: *євробачення, команда президента*,
3. третє – актуалізації застарілих слів: *соборність, акт злуки*.

Класифікація неологізмів в політичній географії запропонована у праці С.Влахова та С.Флоріна, вчені визначають неологізм як «засіб передачі реалій: запровадження якого, найпридатніший шлях для збереження змісту й колориту іншомовного поняття, шляхом створення нового слова або словосполучення» [3, с.155]

Саме такі реалії як неологізми відіграють важливу роль у розумінні національного забарвлення географії та соціально-історичного та культурного життя нації, адже неологізми, як вважає Р. П. Зорівчак: «...постійно змінюються залежно від словникового складу цільової мови, особливостей матеріальної і духовної культури, що сприймає, від інтенсивності культурних та етнічних контактів» [3, с.160]. У географічній науці виділяють

декілька типів неологізмів:

1. Власне географічні неологізми - це назви об'єктів географії, метеорології, назви ендеміків; [2,с. 25]

2. Етнографічні неологізми – ті, що стосуються життя та побуту народу; [2,с. 30]

3. Суспільно-політичні неологізми – це адміністративно-територіальний устрій; назви органів влади; військові; політичних організацій. [2,с. 32]

Останні, суспільно-політичні неологізми у період воєнного стану, створюються найчастіше та стають особливо популярними серед молоді, адже вони позначають поняття, які відбуваються в цей час. Новотвір – необхідний компонент будь-якої війни для позначення ворога бо він об'єднує народ. У творенні неологізмів в Україні у період війни можна виділити два етапи:

- перший етап - 2014 рік до 24 лютого 2022 ;
- другий етап – 24 лютого 2022 до сьогодні.

До суспільно-політичних неологізмів першого етапу можемо віднести такі відносно нові слова як:укропи, колоради, кримнаш, ввічливі люди, ватники, бандерлоги.

До суспільно-політичних неологізмів другого етапу можемо віднести такі слова як: рашизм, чорнобаїти, макронити, арестовлення, натівець, затридні,мамкувати, наволонтерити...та інші.

Рашизм – це нова ідеологія, провладної політичної партії російкінца ХХ — початку ХХІ століття, основна ідея якої базується на «особливій цивілізаційній місії» росіян, та нетерпимості до елементів культури інших народів, зокрема й українців. Окрім новітніх неологізмів можемо виокремити відносно недавно створені слова, які вже замінити традиційні форми географічних понять у політичній географії, такі як:

1. істеблїшмент – політична еліта, що має привілейоване положення в суспільстві;

2. імплементація – реалізація, виконання;

3. транш – кредитна частка;

4. бенефіціар – людина, що отримує прибуток від своєї власності, яку передано в довірче користування іншій особі;

5. європейськість – поділяти європейські цінності;
6. націостановлення – становлення самобутньої української нації;
7. етнодержавотворення – взаємозв’язок етнонаціонального фактора та етнонаціональної державної політики;
8. етнополітика – взаємовідносини етнонаціональних спільнот між собою та державою.

Військова та суспільно-політична ситуація, що відбувається на території нашої держави із 2014 року внесла значні зміни в громадське та політичне життя українського суспільства, а також вплинула на характер комунікацій, які відбуваються між владою, науковцями, населенням та зумовила створення й вживання нових слів в політичній географії та геополітиці країни. Важливі питання та проблеми державного масштабу, шляхом мовних засобів, таких як: новостворені слова, значення слів, словосполучення – активізує громадян бути діяльнішими та активними членами суспільства. Суспільно-політичні неологізми концентрують увагу на поняттях, предметах та явищах, які раніше не були визначені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безгодова Н. Співвідношення понять термінологія – професіоналізм – номенклатура. Львів. *Серія Філолог*, 2004. №34. С. 458–463.
2. Влахов С. Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва. *Международные отношения*, 1980. С. 18-93
3. Немець Л. Теоретико-методологічні аспекти сучасної соціальної географії. *Часопис соціально-економічної географії*, 2006. №1. С. 45–55.
4. Садовнікова Г. В. Співвідношення категорій концепт, поняття і значення у когнітивному термінознавстві. Т. 17. № 1. 2014. С. 156–164.
5. Стишов О. А. Лексичні і стилістичні неологізми в ЗМІ з погляду мовної культури. Київ. *Культура слова*, 1999. № 52. С. 3–12.

*Тимоць М.В.,
к.е.н., доц., професор кафедри
управління та адміністрування,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ

В умовах воєнного стану актуальним залишається питання щодо пошуку додаткових джерел фінансування національної економіки, які б дозволили підвищити обороноздатність нашої держави. Таким джерелом фінансування з березня 2022 року стали військові облигації.

Військові облигації - це державні облигації, які випускає Міністерство фінансів України. Військовими вони називаються тому, що розміщуються під час війни [1].

Кошти від облигацій використовують на забезпечення потреб Збройних сил України та інші фінансові потреби держави в умовах воєнного стану. Інвестуючи кошти у військові облигації, їх покупець отримує від держави гарантію повернення всієї суми інвестиції та виплату відсотків, а також фіксований рівень доходності на весь період випуску цінних паперів.

Серед особливостей військових облигацій та їх переваг над іншими дохідними фінансовими активами слід відзначити:

- звільнення від оподаткування податком з доходів фізичних осіб. Крім того, інвестиційний прибуток від військових облигацій звільнено від військового збору, розмір якого становить 1,5%;
- мінімальна кількість придбання – 1 облигація номінальною вартістю 1000 грн.;
- спрощена верифікація інвесторів;
- відсутність необхідності підтверджувати дохід покупця;
- можливість укладати угоди РЕПО під заставу військових облигацій;
- широко коло потенційних інвесторів, включаючи як юри-

дичних так і фізичних осіб. Мова також йде як про резидентів, так і нерезидентів.

Військові облигації доступні до придбання у гривнях, доларах США та євро. Держава на цей час розміщує військові облигації з дохідністю 10–11% у гривнях, 3,7% у доларах США та 2,5% у євро. Для порівняння українські банки пропонують гривневі депозити зі ставками від 6% до 13% річних. Як бачимо, держава пропонує значний рівень дохідності своїх облигацій, які відповідають ринковим умовам залучення вкладів комерційними банками. А якщо взяти до уваги відсутність оподаткування, то реальний дохід від інвестування фізичними особами саме у військові облигації суттєво перевищуватиме депозитний дохід.

Багато українців уже скористалися можливістю інвестувати у військові облигації, адже це не лише потужний інструмент для матеріальної допомоги Збройним Силам України та підтримки країни в умовах воєнного стану в ці вирішальні часи, а й також реальна можливість отримати інвестиційний дохід.

Згідно з даними НБУ станом на 25 квітня 2022 року близько 36,6 млрд. грн., 93,8 млн. дол. та 176,5 млн. євро було залучено до Державного бюджету України завдяки випуску військових ОВДП.

Хоча найбільший портфель військових облигацій сконцентрований серед банків, кількість власників-приватних осіб та бізнесу постійно зростає і уже налічує понад 9 тис. громадян та представників бізнесу України [2].

Слід також зазначити, що військові облигації, як і інші ОВДП, є цінними паперами, які мають високий рівень ліквідності. Власник військових облигацій вправі продати їх, подарувати чи в інший спосіб розпорядитись ними протягом усього строку їх обігу. Торгові операції з військовими облигаціями на вторинному ринку здійснюються через фінансові компанії, які ведуть професійну діяльність на ринках капіталу.

Таким чином, військові облигації, як і інші облигації внутрішньої державної позики, є цінними паперами, які підтвер-

джують зобов'язання держави Україна щодо повернення позичених у інвесторів коштів з виплатою відповідного доходу за період користування цими коштами. Тобто боржником у зобов'язаннях за військовими облігаціями є держава.

Вважаємо, що запущений Міністерством фінансів України механізм випуску військових облігацій є реальною фінансовою допомогою Збройним силам України та державі під час війни, а також можливість всім охочим допомогти захисникам держави, при цьому на умовах повернення вкладених коштів з отриманням прибутку за їх користування державою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Що таке військові облігації та як їх придбати? URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/210357_shcho-take-vyskov-oblgats-ta-yak-kh-pridbati

2. Луценко М. Що варто знати приватним інвесторам про військові облігації. Економічна правда. 27 квітня 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/27/686307>

*Толошніак Н.А.,
кандидат мистецтвознавства,
доцент, доцент кафедри
естрадно-вокального мистецтва,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ГЕРОЇЧНИЙ ТЕНОР МОДЕСТ МЕНЦИНСЬКИЙ В ОЦІНЦІ СТАНІСЛАВА ЛЮДКЕВИЧА

Модест Менцинський (1875-1935) увійшов в історію світового й вітчизняного вокального мистецтва як визначний оперний співак (героїчний тенор), концертно-камерний виконавець і талановитий педагог (засновник шведської вокальної школи). Це був митець світового масштабу, який залишив яскраву сторінку у світовій оперній культурі. Перед українським митцем

були відкриті двері найкращих європейських театрів у Німеччині, Англії, Голландії, Італії, Бельгії, Франції та багатьох інших країнах. Його виконавська діяльність сприяла не лише популяризації оперної творчості західних композиторів, а й асиміляції української музики в західноєвропейську музичну культуру.

Багатогранна вокально-сценічна діяльність М. Менцинського неодноразово привертала увагу музичних критиків, дослідників творчості митця, прихильників його таланту. Високу оцінку мистецтву співака давали Іван Франко, Ольга Кобилянська, Філарет Колеса та ін. Феноменальний голос, непересічний драматичний талант, багатий репертуар М. Менцинського вражали як вибагливих слухачів так і прискіпливих музичних критиків. Середцієї значної кількості публіцистичної дописів і рецензій особливо слід відзначити музично-критичний дорожок Станіслава Людкевича.

С. Людкевич найбільше уваги з усіх виконавців вокалістів присвятив Модесту Менцинському, з яким був знайомий з юних літ, приятелював і не поривав зв'язків, хоча й співак проживав за кордоном. Це статті «Модест Менцинський як оперний співак», «Модест Менцинський і українська пісня», «Модест Менцинський», «Виступи Модеста Менцинського на сцені й естраді в Кельні», «Модест Менцинський (фрагмент спогаду)».

У статті «Модест Менцинський як оперний співак», як це задекларовано в назві, автор розглядає «сильветку» співака як «оперного артиста європейської міри». На початку статті Людкевич розмірковує про такий актуальний вже понад століття феномен української музичної культури як «наші не свої артисти», про причини, що інспірували його. Це висловлювання дуже точно передає суть емігрантської долі, адже через несприятливі соціокультурні й політико-економічні обставини сотні митців були змушені реалізовуватися не в Україні, а на чужині (що продовжується донині). Попри те, що вони зрідка навідують нас, а ми гордимось ними (бо вони, за Людкевичем, «ширять славу «нашої пісні»), однак без них рівень нашої культури занепадає.

Науковець простежує шлях творчого зростання артиста та його оперно-сценічну «географію». На основі захоплених «голосів чужої критики» подає штрихи до портрета Менцинського – оперного співака, який зумів поєднати у своїй виконавській манері чудові вокальні дані й переконливу драматичну гру. Проте Людкевич торкається також і його частих виступів на концертній естраді як інтерпретатора солоспівів і пісень. Німецьким рецензентам він показав себе, як «вроджений камерний співак». «Величезне одушевлення викликав Менцинський своїм «вечором пісень Гуго Вольфа» в Кельні, на якому у 18-ти номерах зумів майстерно передати раз задушевні, раз ексцентричні настрої того оригінального й глибокого німецького пісняря» [1, с. 417]. Признаючи «велике багатство і навіть певну всесторонність фізичних і духовних даних Менцинського як вокального артиста», Людкевич пояснює і розтлумачує їх «психологічним роздвоєнням в його артистичній індивідуальності», а саме – «між його українським походженням і присвоєною собі чужоземною культурою» [1, с. 418]. Попри все, у нього пробивається й зберігається українська вдача, «податлива на всякі культурні враження і впливи». Тому він «з’являється перед нами не як німецький або італійський співак, а як український артист, котрому припинений розвій нашої музики не дозволив удома виховатись і вирости» [1, с. 418]. І цей артист «співає серцем», що б він не співав.

Рідна ж українська пісня, якою Менцинський зачаровував своїх земляків, «діждалась у Менцинським першого свого гідного інтерпретатора перед німецькою публікою» [1, с. 417]. Детальний аналіз ставлення співака до українського камерно-вокального репертуару, принципи й причини його відбору знаходимо в статті «Модест Менцинський і українська пісня». С. Людкевич називає факт виключного звернення артиста до пісень Лисенка (а саме «Музики до «Кобзаря») «щасливим випадком в історії нашої сольної-вокальної продукції в Галичині», маючи на увазі пропаганду й популяризацію Лисенкових здобутків на західних теренах і відсутність на той час висо-

кохудожніх камерних вокальних творів у доробку галицьких композиторів. Крім того, Менцинський став зразком, на якого мали б рівнятися інші співаки. На думку С.Людкевича, «ніякі інші українські солоспіви так гарно не підійшли під артистичну манеру й індивідуальність Менцинського, як саме Лисенкові солоспіви до Шевченка, і, з другого боку, ніякий другий наш артист так всесторонньо і глибоко не зрозумів і не відчув їх внутрішньої стійности та краси, і не зумів її показати так ясно, як саме Менцинський» [1, с. 419]. Це тим більше цінно, що пісні М.Лисенка на вірші Т.Шевченка відзначаються «свобідним, вельми мінливим стилем, без технічного плану і системи» та відтак висувають «для пересічних фахових співаків» своєрідні вокально-технічні й драматичні вимоги [1, с. 420].

Показовою є примітка Людкевича про те, що для інонаціональних співаків солоспіви Лисенка з цього огляду є малозрозумілі, до них важко підібрати ключ інтерпретації. Має бути присутнє «щиросердечне українське почування», властиве, за Людкевичем, Менцинському. «Тут тільки питомий український інстинкт співака, якого вже мати заколисувала рідною піснею, може вказати дорогу» [1, с. 422]. Тобто, вказується на етногенетичні – ментальні та архетипові підвалини особистості, що поруч із набутими знаннями й досвідом складають неповторний профіль митця-вокаліста. Так виконувати солоспіви Лисенка, як Менцинський, «не міг би ніякий чужий артист, хоч би й найбільший, а лиш український з крови й кості» [1, с. 422].

У короткому нарисі «Модест Менцинський» Людкевич знову захоплюється достоїнствами співака міжнародного класу, підкреслює його визнання одним із найкращих вагнерівських оперних артистів Німеччини. Солідаризуючись із зарубіжними критиками у відзначенні «незвичайних і всесторонніх» здібностей артиста, зауважує, що з тієї ж причини «Менцинський є також нині одним з найкращих виконавців різного стилю пісень. З одного боку, високі голосово-технічні достоїнства, з другого боку, висока інтелігенція і змагання до правдивого, нефальшивого ідеалу краси дають Менцинському спромогу подати в

кожній пісні саму суть і есенцію того образу, що його вимріяв композитор» [1, с. 426]. Допис «Виступи Модеста Менцинського на сцені й естраді в Кельні» Людкевич закінчує словами про радість українців за успіхи свого земляка на чужині й риторичним запитанням без відповіді: «чому цей великий артист усе так далеко від нас? Чи не міг би він хоча тепер присвятити частину своєї діяльності на рідній землі, чи то у нас, в Галичині, чи на Великій Україні...» [1, с. 428]. Варто зауважити, що на час опублікування статті (1929 р.) Галичина знаходилася під владою Польщі й українські виконавці не надто толерувалися, а у Наддніпрянщині закінчувалася «українізація» й розпочиналася доба тоталітаризму, що позначилася репресіями проти українських митців.

Музично-критичні дописи С. Людкевича про виконавську діяльність М. Менцинського, а також про інших першорядних співаків – С. Крушельницьку, О. Мишугу (які переважно виступали на чужоземних сценах) наповнені уболіванням за долю рідної культури, філософськими сентенціями про невмирущість їхніх досягнень. І у статтях про видатних співаків, і у рецензіях на концертні виступи вокалістів-солістів щедро розсипані зерна педагогічної мудрості митця. Він привертає увагу до важливості доброго вишколу, постійного вдосконалення технічної майстерності, а найбільше – до природності виконання, музикальності, інтелекту та артистичності вокалістів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Людкевич С.П. Дослідження, статті, рецензії, виступи : в 2-х т. / Ред.-упор. З. Штундер. Львів : Дивосвіт, 1999. Т. 1. 496 с.
2. Людкевич С.П. Дослідження, статті, рецензії, виступи : в 2-х т. / Ред.-упор. З.Штундер. Львів : Дивосвіт, 2000. Т. 2. 816 с.
3. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування. Київ : Рада, 1995. 462 с.

Федик В.В.,

*асистентка кафедри перекладу та філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ СМС-СЛЕНГУ ЯК НОВЕ ЛІНГВІСТИЧНЕ ЯВИЩЕ

Поява Інтернету та розвиток комунікаційних технологій впливають на розвиток мови та мовлення. Інтернет є новим майданчиком для спілкування, який вимагає нового формату комунікації та нової мовної форми. Інтернет являє собою вид інформаційного простору і є за своєю суттю репрезентативною його частиною, тому що в ньому відбуваються реалізації основних (семантичних і когнітивних) і допоміжних мовних поведінкових стратегій, до останніх відносяться комунікативно-ситуаційні стратегії (самопрезентації, статусні та рольові стратегії та ін.) [2]. Тому, вивчення впливу Інтернету на життя суспільства та відбувається в сукупності багатьох наук, таких як: інформатика, соціологія, філософія, лінгвістика тощо.

Інтернет-лінгвістика була започаткована як окрема галузь мовознавства британським лінгвістом Девідом Крісталом. Як основне завдання Інтернет-лінгвістики Крістал визначає фокусування на комунікаційних функціях Інтернету. Вчений прогнозує появу Інтернет-синтаксису, морфології, семантики, прагматики, соціолінгвістики, психолінгвістики, а також вивчення способів передачі інформації (фонологічних, графічних, мультимедійних). Дослідник вважає, що при дослідженнях у даній галузі дуже важливим є підтримання балансу між вивченням формальних властивостей мови в Інтернеті та дослідженням її комунікативних намірів й ефектів. [3, с. 1-10].

В межах Інтернет-дискурсу динамічного розвитку набуває феномен глобальної електронної англійської мови, що отримала назву Weblish (web + English). Цей вид сучасної Інтернет-комунікації характеризується наступними лінгвістичними особливостями:

- наповнення лексики новими виразами, сленговими фразами, аббревіатурами;
- недотримання правил правопису, граматики, використання аббревіацій та емотиконів.

Науковці виділяють чотири основні лексичні групи в Інтернет-дискурсі [1, с. 17]:

1) загальноновживані технічні терміни: *http, Java, JPEG, XML, etc.* .;

2) лексеми, відомі широкій аудиторії інтернет-користувачів: *home page, posting, blog, avatar, etc.* .;

3) лексеми, що існують в середовищі користувачів певних блогів: *Gopher, mouse potato, punk, etc.* .;

4) лексеми, що вживаються більшістю людей, які знаходяться в курсі розвитку інформаційних технологій: *website, surfing, delete, download, etc.*

Найбільш яскравою і характерною особливістю мови Інтернету є широке використання різноманітних скорочень. Користувачі використовують скорочення через те, що потік інформації є швидкий і реагувати на нього за допомогою великих речень з правильно побудованими фразами й підібраними словами займає багато часу.

Абревіатура – це коротка форма слова або фрази, акронім – абревіатура, що складається з перших літер кожного слова в назві та вимовляється як слово [4]. Наприклад: *FYI – for your information* (інформація для вас), *FAQ – frequently asked questions* (часті питання), *G2G – Got to go* (повинен йти), *MSG – Message* (повідомлення), *TYL – Talk to you later* (поговоримо пізніше)[4].

Скорочене спілкування можна порівняти з певним секретним мовним кодом між користувачами в різних онлайн-чатах, соціальних мережах, службах обміну миттєвими повідомленнями, як-от Skype, WhatsApp, Telegram, Facebook Messenger тощо. Цей код абревіатури також є ідеальним способом захисту розмови від чиясь вторгнення. Такий висновок можемо зробити виходячи з того, що більша частина

абревіатур з'явилася через те, що тінейджерам потрібно було приховувати свої приватні чати від батьківських очей. І є конкретні приклади, які це підтверджують: *PAW* – *Parents are watching* (батьки спостерігають), *PITR* – *Parent in the room* (хтось з батьків у кімнаті), *PBB* – *Parent behind back* (батьки за спиною), *POMS* – *Parent over my shoulder* (батьки позаду), *PAH* – *Parent at home* (батьки вдома) [4].

В основному, підлітки були тими, хто створив і популяризував використання скорочень інтернет-чату. Скорочені загальноприйняті слова, сполучення слів і навіть речення стали частиною твітів і миттєвих повідомлень.

Широкого використання отримали абревіатури для позначення вираження почуттів та емоцій у соціальних мережах, наприклад: *TFW* – *That feeling when* (це відчуття коли...), *MFW* – *My face when* (моє обличчя коли...), *MRW* – *My reaction when* (моя реакція коли...), *IFYP* – *I feel your pain* (я відчуваю твій біль), *TNTL* – *Trying not to laugh* (намагаюся не сміятися), *JK* – *Just kidding* (просто жартую), *IDC* – *I don't care* (мені байдуже), *ILY* – *I love you* (я тебе люблю), *IMU* – *I miss you* (я сумую за тобою)[4].

Для привернення уваги до тексту повідомлення утворилися такі абревіатури: *IRL* – *In real life* (в реальному житті), *TIL* – *Today I learned* (сьогодні я дізнався), *J4F* – *Just for fun* (просто для розваги), *JSYK* – *Just so you know* (просто щоб ви знали), *FAWC* – *For any one who cares* (для тих, хто цікавиться) [4].

Абревіатури, які використовуються для застереження чи попередження. Якщо ви бачите таку абревіатуру, розміщену біля певного посилання, не натискайте її. Швидше за все, така абревіатура *NSFW* – *Not safe for work* призведе до того, що деякий вміст сексуального, оголеного, жорстокого чи насильницького характеру буде заборонено переглядати на вашому робочому місці. До цієї категорії може віднести наступні приклади: *SFW* – *Safe for work* (безпечний для роботи), *GRAS* – *Generally recognised as safe* (визнаний безпечним), *NBD* – *Not big deal* (не велика проблема), *OC* – *Original content* (оригінальний

вміст), *AAO* – *For adults only* (тільки для дорослих) та інші [4].

Остання категорія абрєвіатур використовується для прощання та побажань: *GL* – *Good luck* (хай щастить), *TTYL* – *Talk to you later* (поговоримо пізніше), *BYE* – *Bye for now* (бувай наразі), *CYT* – *See you tomorrow* (побачимось завтра) [4].

Серед усіх груп носіїв сленгу найяскравішою й найактивнішою є група мовців молодіжного сленгу, оскільки саме молодь найшвидше реагує на будь-які соціальні зміни. З огляду на вищесказане, активне утворення нових скорочень в мові на разі є актуальною й неоднозначною тенденцією в вивченні лінгвістики, що провокує виникнення чимало досліджень та наукових дискусій щодо особливостей вживання цих скорочень в англійській мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вжещ Я. Л. Інтернет - дискурс: проблема визначення поняття, особливості структури. К.: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. №14(249), 2012. С. 15-19
2. Сергиенко С. А. Лингвокогнитивные особенности электронного гипертекста (на материале английского языка): автореф. Дис. канд. филол. наук: 10.02.04. – Москва, 2009. – 22 с.
3. Crystal, D. Language Development Via The Internet [online]. 2005 [cit. 5th of March 2015]. Retrieved from: <http://www.sciencedaily.com/releases/2005/02/050223145155.htm>.
4. Cambridge Dictionary. Cambridge University Press. 2017. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>

Федик Л.Б.,

*доцент кафедри права, к.і.н., доцент,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СТАНОВИЩЕ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРОТИСТОЯННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ І НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО РУХУ У 1940-Х РР.

В умовах військового протистояння найбільше страждає цивільне населення. Воюючі сторони намагаються забезпечити використання людського та ресурсного потенціалу на свою користь. Лояльність населення забезпечується або шляхом пропаганди, або терору і залякування. Повторне становлення радянської влади на західноукраїнських землях у 1940-х рр. мало на меті інтеграцію цієї території до складу УРСР. Цьому перешкоджала діяльність націоналістичного підпілля на цій території. Тому почалося протистояння за контроль не тільки за територіями, але й за свідомістю населення, яке стало жертвою військових та інформаційно-психологічних операцій. Воюючі сторони з метою дискредитації супротивників використовували різні методи, в тому числі компрометацію населення та виявлення провокаторів. Так, практикувався метод виклику населення органи НКВС і НКДБ (наприклад у Львівській області станом на 1 січня 1946 р. були виклики населення зі 256 населених пунктів) [6, с. 440], що мало на меті: по-перше залучити населення до боротьби проти націоналістичного руху, а по-друге викликати підозру в ОУН стосовно викликаних жителів та в подальшому спровокувати репресії проти них.

Надзвичайно складним залишалося матеріальне становище населення. Якщо радянські війська і каральні органи користувалися державним фінансуванням, то ОУН-УПА могли розраховувати тільки на підтримку населення. Як засвідчують інструкції та вказівки районним провідникам та господарсько-фінансовим референтам рекомендувалося купувати продукти у на-

селення, або здійснювати добровільні збірки серед населення. Однак нерідко рядові повстанці вдавалися до примусових експропріацій, не завжди дотримуючись принципу добровільності та вилучали необхідне продовольство у населення, виходячи з потреб підпілля. Крім того, населення підлягало добровільним і примусовим пожертвам на потреби ОУН-УПА. Переважно господарчий референт давав письмове розпорядження станичним відповідних сіл з вказівкою визначеної кількості продовольства, яку мало здати село. Таким чином станичні обкладали податками (продуктами харчування або грошима) конкретних жителів сіл, виходячи з можливостей господарства[3, с. 341-342]. Крім того, траплялися випадки крадіжок і бандитизму стосовно населення і з боку ОУН-УПА.

Радянську владу українське населення Західної України сприймало негативно, у зв'язку з досвідом першої радянізації в 1939-1941 рр. Постанови радянських органів влади вказують на численні факти злочинних дій НКВС, НКВД стосовно мирного населення. До таких відносилися безпідставні арешти, побиття і розстріли мирного населення, ушкодження та знищення майна [4, с. 4-5; 5 54-55]. Грабежами займалися і групи самооборони. У інформації ЦК КП(б)У про стан боротьби проти ОУН – УПА в західних областях УРСР за травень – червень 1945 р. вказувалося, що у Чернівецькій області уповноважені райкому КП(б) У та виконкому грубо поводяться з місцевим населенням і замість роз'яснювальної роботи діють наказами. Траплялися випадки репресій проти сімей навіть тих, хто служив у Червоній армії[6, с. 371]. У с. Отинія, Станіславівської області, 20 грудня 1944 р. вивезено у табори дві сім'ї, а їхнє майно конфісковане за те, що сини з цих сімей не вступили у Ча [4, с. 47]. Цивільне населення періодично підпадало під перевірки і у випадку потрапляння у категорію неблагонадійних, підлягало виселенню за межі місця проживання. У цю категорію практично одразу ж потрапляли заможні селяни, торговці та підприємці.

Широка агентурна сітка НКВС-МВС-НКДБ-МДБ створена у рамках «боротьбу з бандитизмом», створювала серед насе-

лення ситуацію постійної психологічної напруги та недовіри. Практикувалося призначення серед селян відповідальних за будь які прояви націоналістичного руху і покарання за такі випадки [4, с. 52]. Крім того, українське населення постійно перебувало під контролем посадовців різного рівня – голів сільрад, директорів шкіл, вчителів, комсомольців[6, с. 294].

Населення також зазнавало репресії за не здачу контингенту (визначена кількість продовольства, яке населення мало здати державі) чи несплату податків. Розміри поставок були досить високими: господарства розміром 1- 2 га здавали 120 кг збіжжя з гектару, від 2 до 4 га – 170 кг збіжжя, а більше 5 га – 220 кг з га[4, с. 197]. У випадку невиконання планів хлібозаготівлі у селян вилучали усе збіжжя, навіть те, яке було призначене на посівний фонд. Для стягнення контингенту до кожного села прикріплювали кількох працівників НКВД та призначали уповноваженого району. До кінця здачі контингенту населенню заборонявся продаж муки, збіжжя та печива [4, с. 86, 87, 200].

Проведення радянізації українських територій обумовило створення колгоспів. ОУН – УПА чинили перешкоди вступу населення до колгоспів, Червону армію, саботувати підписку на позику, здачу хліба, не допускали проведення перепису і паспортизацію населення[6, с. 369]. Збройні акції ОУН-УПА провокували відповідні каральні акції з боку радянської влади.

Надзвичайно обмеженим був доступ сільського населення до товарів першої необхідності, оскільки магазини розташовувалися в основному у райцентрах, а більшість необхідних товарів стали дефіцитними. Крім того надзвичайно зросли ціни на продукти. Наприклад якщо за польської влади 1 ц пшениці коштував 17-18 злотих і за ці гроші можна було купити: 1 л нафти – 30 сотиків, 1 кг солі – 30 сотиків, сірник – 8 сотиків, цукор – 1,5 злотих, хустку на голову – 1 злотих, 1 л горілки – 4,30 злотих, 1 м полотна. За радянської влади селянин за 1 ц пшениці отримує 9 крб. За ці гроші селянин міг купити 1 л нафти за 2 крб., 1 кг солі за 80 коп., сірник 30 коп., цукор 840 крб., 1 л горілки за 113 крб., хустина на голову 5 крб., 1 м полотна 35

крб. Якщо 9 18 га селянин за Польщі сплачував 50-60 злотих, то за радянської влади 6.000 – 8.000 крб. [4, с. 199].

Розруха, низький рівень надання медичної допомоги, голод приводили до появи серед цивільного населення великої кількості інфекційних захворювань. Так, у Станиславівській області за 1945-1948 роки було зареєстровано:

- малярії (1946 рік) - 1196 випадок;
- поворотного тифу (1945 рік) - 9488 випадок;
- холери (1946 рік) - 430 випадок, летальність становила 12 %;
- дифтерії (1945 рік) - 269 випадок, летальність -12 %;
- менінгіту (1947 рік) - 4143 випадок, летальність - 14 %.

Захворюваність населення західноукраїнських земель, на черевний тиф, у середньому, складала 4,5 на 10000 жителів. Смертність від дизентерії досягала 15,2 %[1].

Водночас у селах, особливо тих, де квартирували військові гарнізони, розповсюджуються венеричні хвороби. Так у 1946 р. у с. Нижневі Товмацького району було офіційно зафіксовано 160 випадків захворювання [4, с. 211].

Не кращою ситуація була у містах, які перебували під повним контролем МВД та їх агентів. Крім того міста наповнювалися переселенцями зі Східної України або Росії. Міське населення потерпало від крадіжок і грабежів, здійснюваних червоноармійцями та демобілізованими. Набули поширення випадки звалтувань та розповсюдження венеричних хвороб[2, арк. 262].

Отже, у разі збройного протистояння основною жертвою стає цивільне населення, яке зазнає як цілеспрямованих, так ненавмисних нападів, піддається насильству, страждає від знищення інфраструктури та дефіциту товарів необхідних для виживання. Відповідальними за безпеку та добробут цивільного населення є сторони конфлікту. Однак на практиці конфліктуючі сторони намагаються використати населення для досягнення своїх політичних чи військових цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Війна та епідемії: розповіді, як працювала медична служба УПА.

URL: https://galinfo.com.ua/news/viyna_ta_epidemii_rozpovily_yak_pratsyuvala_medychna_sluzhba_upa_353627.html

2. Галузевий державний архів Служби безпеки України. Ф. 13. Спр. 376. Т. 80. Арк. 252-262.

3. Ільницький В. Організація господарського та фінансового забезпечення діяльності Карпатського краю ОУН. Дрогобицький краєзнавчий збірник. 2017. Спецвипуск III. С. 340–356.

4. Літопис УПА. Том 22. Станиславівська округа ОУН: документи і матеріали. 1945-1951. Київ - Торонто: Літопис УПА, 2013. 1373 с.

5. ОУН і УПА в 1945 році: Збірник документів і матеріалів. В 2 ч. Ч. 1. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. – 371 с.

6. Сергійчук В. Український здви́г: Прикарпаття. 1939-1955. К.: Українська видавнича спілка, 2005. 840 с.

Фінів В.М.,

*кандидат філологічних наук,
викладач кафедри перекладу та філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПОЕТИКА МЕРЕЖЕВОГО ДИСКУРСУ ЮЛІЇ СЛИВКИ (НА МАТЕРІАЛІ ІНСТАГРАМ-ЗБІРКИ ЮЛІЇ СЛИВКИ «#ЧУЄШ, КОЛИ ПРИЇДЕШ ДОДОМУ?»)

«#Чуєш, коли приїдеш додому?» – один з небагатьох прикладів української мережевої літератури на сьогодні. Це онлайн-есеї, інтернет новели чи історії «*про бабу Богдану, яка регоче безупину, і діда Богдана, що любить її понад усе, про незбагненого Бога і велику-велику Любов, про сільське дитинство авторки й різні дорослі досвіди, а часто навіть про смерть, – виникли в недоречному для себе місці – у мережі Instagram. Це історії про (пре)Красне. Форма блогу часто зумовлює фрагментарність та гіпертекстуальність оповіді. На ці історії з їх мандрівними персонажами, ніби на нову серію серіалу, чека-*

Характерними для текстів Юлії Сливки є використання фонетичних та лексичних елементів опільського (наддністрянського) говору, що значною мірою сприяє образотворенню персонажів, а також створює ефект «живої» розмовної мови. Наприклад: «– Ало, чуїш?! Ти ше там не розіучиласі гувурити ф тему гулуб'ятниковиві Львові? Нігде не виходиш с квартири (я так вижупу стенограмі), ну сидиш в тих книшках. Та ти бігулува спухни! Али в теби зоутра конференция, так? І я так зрузуміла зі стенограми, тиби шось там ниполучайці? Ну ту я дзвоню тиби побажати файни там зоутра виступити (ти вже нарихтувала сибівбйори? я надіюсі, то шось нурмальне? будь, як людина, а не вибийоку!), шуптиби та наука йшла, як пу маслу! Бажая тиби щастя, здуровля, успіхів у навчанні і – (усубливо) – в лічному житті! / – Ба, в мене нині не день народженя. / – Баба знаї. Нифчифченого!» [4, с. 176].

Ще однією характерною особливістю аналізованих текстів є унікальний стиль письма та оформлення тексту. По-перше, слід зауважити, що авторка не дотримується традиційних правил пунктуації, деколи починає речення з маленької літери, абзац ні відступи оформлює крапками, часто окремим абзацом виступає одне речення. Таким чином, створюється ефект наближення текстів до дописів у мережі і, разом з тим, акцентується на певних ідейних векторах: «мені хочеться дуже непомітно одягтись, аби не відвернути чиеїс уваги від Господа. І неодмінно покрити голову чорним мереживом, аби визнати над собою владу того, перед ким паду на коліна. (з цього приводу навіть малою дитиною баба не пускала мене на церковний поріг простоволосою) / **бо я така дрібна у цьому світі. / бо Бог такий великий**» [4, с. 73,74].

А на питання «неправильної» пунктуації та «вигаданого» правопису Ю. Сливка відповіла: «Це мій авторський правопис, на який я маю право як автор. А в офіційних документах перше слово у реченні я пишу, звісно, з великої літери. Справа в тому, що ця ненормована пунктуація, орфографія є частиною цих текстів і мережевості так само. Ми віддзеркалили її на па-

пері. Є ще багато таких моментів. Наприклад, я не люблю білих сторінок паперу, але мені важливо було у книжці це застосувати як аналогію з екраном телефону. Зрештою, навіть хештег на обкладинці свідчить, що це мережева література» [4; 1, с. 65]. Стосовно правопису зауважимо, що Юлія Сливка як філолог активно підтримує новий правопис 2019 року і в своїх дописах послуговується, за нашими спостереженнями, окремим нормами скрипниківки.

Ще однією графічною особливістю збірки є використання хештегів, що значно наближує тексти до віртуального. Хештеги допомагають згрупувати історії та об'єднати їх за змістом та однаковою тематикою [2, с. 152]. Ю. Сливка у своїй інстаграм-книзі постійно використовує їх (#дідо_старенький, #дідо_Богдан, #баба_Богдана, #дзвонить_баба, #Красне_ясне, #баба_Гандзя), навіть попри те, що вони втрачають свій первинний функціонал при перенесенні тексту на папір. Хоча саме в блогі додавання хештегів у дописи залишається актуальним способом з метою полегшення читання, тому що відповідні публікації вже погруповані. І, до прикладу, якщо читачеві дуже подобаються історії, у яких використано хештег #дзвонить_баба, то він/вона може підписатися безпосередньо на цей хештег і відстежувати окремі дописи лише щодо окресленого героя.

Попри свою популярність, «#Чуєш? Коли прийдеш додому?» – це твір дещо контroversійний, адже, не зовсім звичний для читачів у друкованому форматі через втрату візуального аспекту (відео/фото/оформлення), але і для публікації в соціальних мережах так само не характерний, бо піднімає теми, досі не поширені в інстаграмі (такі як духовний зв'язок з рідними, любов до села, релігія).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Герасименко Н. Мережева література : нова форма чизміст? *Слово і Час*. 2010. №10. С. 64-71.
2. Дербеньова Л. Літературний_комп'ютерний феномен у комунікативно–мережевій_культурній_парадигмі. *Гілея : науко-*

вий вісник. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2013. № 76. С. 151-153.

3. Завадський Ю. Нелінійний літературний текст: історія, технологія та поетикальні особливості. *Studia Methodologica*. Випуск 15. Тернопіль: Редакційно видавничий відділ ТНПУ, 2005. С. 45-51.

4. Сливка Ю. #Чуєш, коли приїдеш додому? Блог, що став книгою. Львів: Видавець Рурак Ю.В. «Austrum», 2020. 220 с.

Цюцяк А.Л.,
старший викладач кафедри управління та
адміністрування,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА РІЗНИХ ПІДХОДІВ ДО ТРАКТУВАННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ДОХІД»

Під час здійснення операційної діяльності у підприємств різних видів економічної діяльності, зокрема і у сфері ресторанного господарства виникатимуть доходи та витрати. Наведені об'єкти обліку є найбільш складними елементами виробничо-торговельної діяльності закладів ресторанного господарства. Саме тому, сьогодні все більшого значення набуває належне управління доходами і витратами, вжиття заходів щодо прийняття й реалізації обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію фінансових результатів підприємств. Проведене дослідження надало змогу виокремити чотири підходи до трактування сутності «дохід» (рис. 1).

Вищенаведене дозволяє зробити висновок, що за економічного підходу основою визнання доходу є приріст ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди. В той же час, з правової точки зору, дохід утворюється у момент переходу права власності на активи, незалежно від їх фактичного отримання суб'єктом під-

приємницької діяльності. Вважаємо необґрунтованим твердження стосовно того, що дохід підприємницьких структур виникає під час надходження грошових коштів або інших актів, оскільки: по-перше, відповідно до принципу нарахування та відповідності доходів і витрат, дохід визначається виключно під час реалізації активів, виконання робіт чи надання послуг; по-друге, не всі надходження активів можна трактувати як отримання доходу (надходження на користь третіх осіб тощо).

У чинних нормативно-правових актах з питань ведення бухгалтерського обліку, а також у дослідженнях науковців наводиться різне трактування дефініції «дохід», яке з розвитком економічної системи постійно доповнюється та трансформується. Так, доволі часто як синоніми вживаються наступні економічні категорії: «дохід», «виручка», «реалізація», «продаж». Останнє поняття є значно вужче за реалізацію, адже до продаж не включаються доходи, одержані внаслідок надання послуг, виконання робіт тощо. Н.В. Прохар та Ю.О. Ночовна зазначають, що «... в умовах національного законодавства тотожність доходу і виручки є можливою не для всіх підприємницьких структур, а тільки для підприємств роздрібною торгівлі через співпадіння переходу юридичного права власності на товари і отримання за них грошових коштів від покупців» [6, с. 38]. Вважаємо, що немає економічного підґрунтя в ототоженні доходу і виручки від реалізації. Зазначене пояснюється тим, що виручка визнається внаслідок реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та є однією із найбільш вагомих складових доходу звітного періоду.

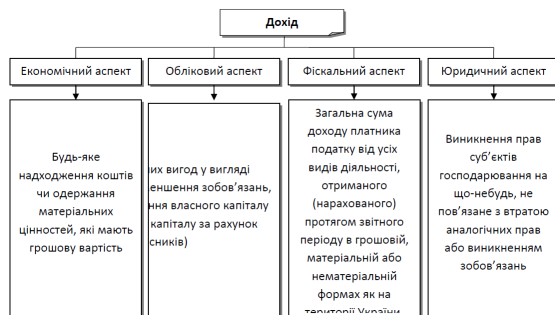

Рис. 1. Трактування доходу за різних підходів

Джерело: Розроблено автором на основі даних [1, с. 117; 3; 5]

Радою з розробки стандартів фінансового обліку визначено, що «... дохід – це надходження активів господарської одиниці чи погашення його кредиторської заборгованості у результаті постачання або виробництва товарів, надання послуг чи інших операцій, що складають його основну діяльність [7, §78]. В наведеному означенні відсутня вимога, що доходи визнаються внаслідок збільшення активів або зменшення зобов'язань за умови їх впливу на збільшення розміру власного капіталу суб'єкта господарювання.

В свою чергу, у Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 18 «Дохід» досліджується дефініція визначається як «... валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу» [2]. Визнані доходи повинні покривати витрати, зумовлені отриманням таких доходів та виступати джерелом погашення зобов'язань й утворення чистого фінансового результату (прибутку). Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємств та її розкриття у фінансовій звітності визначає НП(С)БО 15 «Дохід», норми якого застосовуються підприємствами незалежно від форм власності (за виключенням бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності) [4]. У відповідності до вимог НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» доходи трактуються як «... збільшення економічних вигід у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників» [3]. Економічними вигодами є потенційні можливості одержання закладом ресторанного господарства грошових коштів від використання активів. Наприклад, продаж страв власного виробництва (купівельних товарів), виконання робіт чи надання послуг впливає з одного

боку на збільшення грошових коштів чи дебіторської заборгованості, а з іншого на – формування доходів.

Доходи відображаються у бухгалтерському обліку та включаються до Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) за принципом нарахування й відповідності доходів і витрат. За згаданим принципом для визначення результату діяльності закладу ресторанного господарства порівнюються доходи з витратами, що були понесені для отримання таких доходів. Водночас, доходи і витрати визнаються у момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів. У відповідності до принципу обачності доходи не підлягають відображенню у фінансовій звітності, якщо їх оцінку неможливо достовірно визначити.

Одним із ключових питань обліково-управлінської діяльності працівників, вищої ланки управління, закладів ресторанного господарства є належний процес формування цін на страви власного виробництва та товари, які призначені для безпосередньої реалізації споживачам. Адже, обґрунтована цінова політика підприємств різних видів економічної діяльності, в тому числі у сфері ресторанного господарства, надасть можливість ефективно формувати бюджет продаж, бюджет виготовлення страв власного виробництва та бюджет закупівель, і як наслідок, спрогнозувати достовірний фінансовий результат діяльності дослідних підприємницьких структур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гончаров С. М., Кушнір Н. Б. Тлумачний словник економіста. К.: Центр учбової літератури, 2009. 264 с.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід»: http://www.minfin.gov.ua/document/92429/МСБО_18.pdf.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р.: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського

обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290 зі змінами і доповненнями: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0860-99>

5. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI зі змінами і доповненнями: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

6. Прохар Н.В., Ночовна Ю.О. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 257 с.

7. Elements of Financial Statements: Statement of Financial Accounting Concept № 6 // Financial Accounting Standards Board. – Stanford, 1985. December. – Par. 78, 80

*Дюцяк І.Л.,
старший викладач кафедри управління та
адміністрування,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ВКЛАДІВ, ВНЕСЕНИХ ЗАСНОВНИКАМИ ПРИ СТВОРЕННІ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

В умовах інтеграції України у світові бізнес-процеси та розвитку міжнародного співробітництва створюються спільні підприємства. Зазначенні підприємницькі структури, з одного боку, є активними учасниками залучення прямих іноземних інвестицій, а з іншого боку – сприяють здійсненню міжнародних операцій із зарубіжними контрагентами, підвищенню ефективності торговельно-виробничих відносин, використанню новітніх технологій, що спричинює удосконалення виробничого процесу, а відтак виготовлення якісної й конкурентоздатної продукції.

Законом України «Про режим іноземного інвестування» визначено, що підприємством з іноземними інвестиціями є «... підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого, за його наявності, становить не менше 10 відсотків» [1]. Варто врахувати, що підприємницька структура набуватиме статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дати зарахування засновницької-іноземної інвестиції на баланс підприємства-резидента.

Важливим джерелом формування власного капіталу підприємств з іноземними інвестиціями є вклади засновників, внесенні в обмін на корпоративні права. Такі вклади, з одного боку, надають право засновникам приймати участь в розподілі частини майбутнього прибутку, а з іншого – є джерелом утворення господарських засобів (активів) та виступають фактором підвищення фінансової стійкості й економічної незалежності підприємницьких структур. Статутний капітал відображає сукупність вкладів, внесених засновниками при створенні підприємств з іноземними інвестиціями та є вагомою передумовою забезпечення його наступної діяльності.

Засновникам підприємств з іноземними інвестиціями надано можливість здійснювати внески до статутного капіталу як нефінансовими активами, так і грошовими коштами. Нефінансові активи, внесенні учасниками дослідних суб'єктів господарювання у вигляді засновницьких інвестицій, зараховуються на баланс за первісною вартістю, яка дорівнює справедливій вартості з урахуванням додаткових витрат, понесених на отримання таких активів. У відповідності до вимог НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» справедливу вартість визначено як «...суму, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату» [3]. Отримавши, від засновників-нерезидентів, нефінансові активи як внесок в рахунок погашення зобов'язань закладами до статутного капіталу, необхідно здійснити об'єктивну оцінку отриманих господарських засобів. На законодавчому рівні визначено, що така

оцінка може здійснюватися: або самостійно за погодженням усіх учасників суб'єкта господарювання, або шляхом залучення професійних оцінювачів. Платникам податку на прибуток необхідно враховувати той факт, що первісна вартість об'єктів основних засобів, внесених до статутного капіталу, має відповідати справедливій вартості, погодженій між засновниками, однак не перевищувати звичайну ціну, тобто нижню границю оцінки вартості внесених нефінансових активів.

Законом України «Про режим іноземного інвестування» передбачено право на одержання, підприємствами з іноземними інвестиціями, податкових пільг за умови внесення засновницьких інвестицій до статутного капіталу та при державній реєстрації таких інвестицій. Так, у відповідності до норм Митного кодексу України «...товари (крім товарів для реалізації або використання з метою, безпосередньо не пов'язаною з провадженням підприємницької діяльності), що ввозяться на митну територію України на строк не менше трьох років іноземними інвесторами з метою інвестування на підставі зареєстрованих договорів (контрактів) або як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства з іноземними інвестиціями, звільняються від сплати ввізного мита» [2]. Ввізне мито нараховується й сплачується на загальних підставах за умови відчуження зазначених активів у період, що не перевищує обумовлений Митним кодексом термін. Митне оформлення активів, ввезених на митну територію України у вигляді внесків іноземних інвесторів до статутного капіталу підприємств з іноземними інвестиціями, здійснюється в першочерговому порядку.

Операції, зумовлені ввезенням основних засобів на митну територію України з метою подальшого внесення їх до статутного капіталу юридичних осіб-резидентів є об'єктом оподаткування податком на додану вартість за основною ставкою. Отже, при ввезенні основних засобів в Україну особи, що здійснили такі операції, зобов'язані сплатити податкові зобов'язання з податку на додану вартість. Разом з тим, у відповідності до вимог Податкового кодексу України «...до податкового кредиту

відносяться суми податку, сплачені/нараховані у разі здійснення операцій з придбання необоротних активів (у тому числі у зв'язку з придбанням та/або ввезенням таких активів як внесок до статутного фонду» [4] за умови належного оформлення митних декларацій.

Таким чином, внесені активи зараховуються на баланс підприємств за справедливою вартістю з урахуванням додаткових витрат, понесених на отримання таких активів. Облік активів за справедливою вартістю дозволяє достовірно оцінити нефінансові активи за інформацією активного ринку, адже оцінка ресурсів за справедливою вартістю орієнтована на одержання повної, достовірної та обґрунтованої інформації про об'єкти бухгалтерського обліку у грошовому вираженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про режим іноземного інвестування»: Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Митний кодекс України: Закон України № 4495-VI зі змінами і доповненнями: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.07.1999 р. № 163 зі змінами і доповненнями: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0499-99>
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI зі змінами і доповненнями: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>

*Циганюк В.М.,
викладач кафедри перекладу та філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ

Вивчення особливостей перекладу будь-якого тексту базується на основних рисах мовної культури, типі та механізмі соціального кодування рідної та іноземної мов у контексті міжкультурного спілкування.

Юридичний дискурс є складним виразом відносин між людиною і суспільством у сфері юриспруденції. Правничий текст є продуктом відповідного дискурсу та відмінним чинником між людьми різних культур.

Будь-який юридичний текст повинен бути точним і насиченим викладом матеріалу при майже повній відсутності тих виразних елементів, які використовуються в художній літературі, і, які надають мовленню емоційної насиченості.

Фахівець, який перекладає юридичний текст, намагається виключити можливість довільного тлумачення перекладених речень. Внаслідок цього в правничій літературі майже відсутні такі виразні засоби, як метафора, метонімія та інші стилістичні фігури, що широко використовуються в художніх творах для передачі живого, образного мовлення [1].

Автори юридичних текстів уникають використання експресивного мовлення, щоб не порушувати головний принцип юридичної термінології – точність і ясність думки. Тому законодавчий текст виглядає дещо сухим. Він позбавлений елементів емоційного забарвлення.

Коли фахівець перекладає юридичні тексти з української на англійську, він починає з лексико-семантичних особливостей перетворення тексту на рівні окремого речення як мінімальної мовленнєвої складової. Це речення, яке збігається за формою і входить у конкретну мовленнєву ситуацію та має конкретне

комуникативне завдання [2]. Таким чином, увага приділяється комуникативній перспективі. Саме сегментація виконує комуникативну функцію, передаючи інформацію та впливаючи на вибір граматичних і смислових конструкцій, способу побудови речення.

Специфіка перекладу юридичних документів насамперед обумовлена наявністю в мові оригіналу усталених термінів і виразів вузькій сфері. Функціональні, структурні та семантичні характеристики юридичних термінів дозволяють вивести наступне визначення. Юридичний термін – це слово або словосполучення, що використовується у функціонуванні правової основи офіційно-ділового мовного стилю, що виражає ключове поняття правової норми таволодіє чіткими смисловими межами. При цьому, як зазначають фахівці, найбільші труднощі створює переклад не юридичних термінів, зафіксованих іноземною мовною системою в тлумачних словниках і довідниках, а одиниць лексико-семантичної мовної системи, значення яких у конкретних правових документах визначається мовним та культурним контекстом [4].

Якісний переклад передбачає особливу увагу до лексичних і семантичних особливостей тексту. За Л. Ткачовою усі юридичні терміни можна поділити на три групи:

- прості однокомпонентні терміни, наприклад, auction (auction), exchequer (treasury), lawfully (legal), taxation (law);
- складні багатокомпонентні терміни, наприклад, tax payer (платник податків), driving under their fluence (водіння в стані алкогольного сп'яніння) [5].

Слова в англійській мові мають більш абстрактний характер, ніж подібні в українській, тому часто застосовується техніка узагальнення, коли слово або словосполучення вихідної мови з більш вузьким значенням замінюється відповідним англійським, але з більш широким значенням. Так, словосполучення «під час слідчого експерименту» відповідає англійському «in a reenact ment of the crime», а вислів «написав з'явлення із зізнанням» – «wrote a surrender».

Таким чином, можна зазначити, що прийом лексичних пропусків, узагальнення, прийом семантичного розвитку та цілісної трансформації найчастіше використовуються при перекладі юридичного тексту з української на англійську.

Крім того, у процесі перекладу правового тексту з української на англійську реалізуються наступні стратегії:

1. Стратегія загальної оцінки стилістичної близькості юридичного тексту в оригіналі та тієї групи текстів, до якої має належати текст перекладу.

2. Відповідність структури організації тексту перекладу (поділ тексту на абзаци з урахуванням меж надфразової єдності як текстових сегментів (усних чи письмових)), що характеризується відносною семантичною і функціональною завершеністю, тісними логічними, граматичними та лексичними зв'язками, які об'єднують компоненти тексту [6].

3. Структурне перетворення конкретних речень, що входять до вихідного тексту, у речення цільовою мовою.

Для належного здійснення юридичного перекладу необхідно:

1. Визначити технічну складність, обсяг та мовні особливості тексту.

2. Мати високий рівень знань у юридичній, а також культурній та лінгвістичній сферах.

3. У правовому полі існують окремі галузі права, які потребують специфічних прийомів перекладу, тож перекладач повинен звертатися до двомовного словника.

4. Якість юридичного перекладу має бути належним чином перевірена, щоб переконатися, що перекладені документи готові до судового розгляду чи використання як юридичного документа.

Таким чином, процес перекладу юридичних текстів обов'язково включає реконструкцію речень, яка ґрунтується на розумінні та інтерпретації перекладача. При цьому юридичний переклад є скоріше актом міжкультурної комунікації, ніж актом міжмовної комунікації. Неправильний переклад уривка в контракті може призвести до судових позовів. Тому, виконуючи

будь-який юридичний переклад, слід бути дуже зосередженим. Перекладач повинен добре розуміти і знати юридичні терміни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шумило І. І. Карпушина М.Г. Труднощі перекладу юридичних термінів англійської мови. «Молодий вчений». №12 (52). Грудень, 2017. С. 275-278.
2. Дерді Е.Т. Структурні та семантичні особливості англійських юридичних термінів-складних слів. Мовні і концептуальні картини світу. КНУ імені Т.Шевченка. 2001. С. 47.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця. Нова книга. 2004.С. 57.
4. Шумило І., Сніца Т. Особливості перекладу юридичних текстів Філологічний дискурс. 2016. №4. С. 266–272.
5. Черноватий Л. М. Переклад англійської юридичної літератури. Навчальний посібник. Вінниця. Нова книга. 2006.С. 656.
6. Петрова А. Особливості перекладу юридичних текстів. Студентський науковий вісник. Випуск 7. Іноземна лінгвістика 2009. С. 195- 196.

Чигер О.О.,

*ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

УКРАЇНСЬКІ СПІВАКИ В КОНТЕКСТІ ХВИЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ ХХ СТОЛІТТЯ

Українська діаспора формувалася впродовж півтори сотні років із кінця ХІХ ст. Історики виділяють чотири еміграційні «хвилі». Кожна з них охоплювали тисячі українців, які з тих, чи інших причин емігрували за межі рідної землі. Взявши за основу цю історичну концепцію «хвиль еміграції», що творили своєрідні окремі «епохи» української спільноти у вільному світі, їх означення М. Марунчаком як «піонерської доби» (до Першої

світової війни), «доби розвою» (міжвоєнний період), «доби організаційного вивершення, повної інтеграції та суспільної диференціації» (після Другої світової війни) [3, с. 15] та четвертої хвилі (сучасний період), Г.Карась у контексті епохи становлення та розвитку української музичної культури західної діаспори визначає такі її періоди (*діахронний зріз*): 1. Стабілізаційно-адаптаційний, аматорський період. 2. Організаційно-консолідаційний із рисами професіональності. 3. Динамічно-структурований, професійний. 4. Інтегративно-трансформаційний [1, с. 119]. Саме ця періодизація лягла в основу розгляду діяльності вокалістів діаспори.

Українські співаки склали вагомий частку митців-музикантів, які емігрували за кордон, або народилися поза рідною землею, але мали українське походження. Варто зазначити, що мотивами еміграції митців були не тільки матеріальні, фінансові, а й соціальні, творчі й духовні – свобода мистецького самовираження, можливість отримання визнання, повага до їхньої праці.

Вокальне мистецтво українців за кордоном представлено як оперними, так і концертно-камерними співаками. Вони в різні історичні періоди представляли українські регіональні та зарубіжні вокальні школи .

У першій еміграційній хвилі (з кінця XIX ст.) переважали співаки *львівської вокальної школи*. Вони здобули ґрунтовну вокальну освіту в знаного педагога – фундатора львівської школи сольного співу Валерія Висоцького (Соломія Крушельницька –лірико-драматичне сопрано), Олександр Мишуга (ліричний тенор), Модест Менцинський, Євген Гушалевич – обидва драматичні тенори) [4; 111], Антоніна Збіржховська (лірико-колоратурне сопрано), Микола Левицький (тенор), Ірина Сологуб (сопрано, також навчалася у Ч. Заремби, О. Мишуги), джерела вокальної педагогіки якого тісно пов'язані з іменами таких відомих вокальних педагогів, як Ф. Ламперті та Дж. Б. Ламперті. Після переконливих дебютів на сцені львівського оперного театру [2, с. 12,13], вони здобули європейську та світову сла-

ву. Їхня творча діяльність повністю зреалізувалася на світових оперних і концертних сценах, оскільки українці на рідній землі і за кордоном не мали оперно-концертної та освітньої інфраструктури. Яскравим представником *харківської вокальної школи* був видатний оперний і концертно-камерний співак Іван Алчевський (лірико-драматичний тенор) – соліст багатьох провідних театрів світу. Він разом із Ф. Шаляпіним брав участь у «Російських сезонах» С. Дягілева в Парижі. Українська музика у виконанні І. Алчевського звучала не лише на батьківщині, а й за кордоном, де виступав співак. Відомою співачкою в цей час була Наталя Єрмоленко-Южина (драматичне сопрано), яка органічно поєднала *київську* (кл. М. Зотової) та *французьку* (кл. П. Відаля) вокальні школи.

У другій половині XIX ст. на оперних і концертних сценах Європи і США успішно виступали вихідці зі Львівщини. Вони представники різних вокальних шкіл: італійської – М. Сіак (сопрано); німецької – П. Борковський (бас-профундо), О. Носалевич (бас-баритон), А. Гаєк, І. Козак (ліричні тенори); польської – С. Волошко (тенор), І.-І. Дилінський (бас-баритон), М. Зазуляк (баритон), К. Клішевська (сопрано), уродженець Києва І. Жуковський; французької – Й. Рогачевський (тенор).

Після Першої світової війни українці діаспори активно розбудовують у країнах проживання громадсько-культурні, освітні та церковні інституції, що стають основою організованого суспільного життя емігрантів і культурного середовища. У таборах інтернованих частин УГА в Чехо-Словаччині виступають майбутні відомі співаки В. Тисяк та О. Руснак, у таборах Зальцведель і Вецляр (Німеччина, 1916) співає уславлений співак М. Менцинський.

У другій і третій еміграційних хвилях *львівська вокальна школа* представлена вихованцями Чеслава Заремби (драматичний тенор Михайло Голинський, баритон Зенон Дольницький, ліричне сопрано Іванна Туркевич-Мартинець, Олександра Любич-Парахоняк (лірико-драматичне сопрано, також навчалася у Софії Козловської, та Олександра Мишуги), Адама Дідура

(Євгенія Зарицька, Ольга Лепкова, Іра Маланюк, Теодор Терен-Юськів), Одарки Бандрівської (Любомир Мацюк), Софії Козловської (Володимир Качмар), Галини Ясеницької (Теодор Пасічинський).

Визначними українськими співаками у міжвоєнний період були представники *київської вокальної школи* – Ксенія Бельмас (сопрано, кл. М. Петца), Інна Бурська (меццо-сопрано), Марія Гребенецька (сопрано, кл. О. Мишуги), Олександра Гвоздецька (сопрано), Євген Горянський (тенор), Григорій Дяченко (тенор, кл. О. Муравйової), Ленська Ганна, Лідія Корецька (сопрано). *Одеську вокальну школу* представляли – Леонід Горленко (баритон), Сидір Білярський, Євген Ждановський, Костянтин Жукович, Микола Карлаш (баси), *харківську* – Катерина Воронець-Монтвід (лірико-драматичне сопрано). В цей час виступали представники інших зарубіжних вокальних шкіл: Лідія Липковська (колоратурне сопрано), Євгенія Винниченко-Мозгова (драматичне сопрано), Ольга Грозовська, Софія Романко-Муцак (меццо-сопрано), Ольга Єнджийовська (драматичне сопрано), Ніна Кошиць (сопрано), Арнольд Георгієвський, Михайло Забейда-Сумицький, Василь Тисяк (тенори), Михайло Дуда (героїчний тенор), Михайло Житовський (бас), Григорій Мельник, Іван Стешенко (баси), Олександр Носалевич (бас-баритон), тенори Орест Руснак, Роман Любинецький, Теодор Пасічинський та Климентій Чічка-Андрієнко, сопрано Марія Сокіл-Рудницька, Марія Гребенецька, Лідія Корецька, Іванна Синенька-Іваницька.

Високопрофесійний рівень українських співаків *після Другої світової війни* відкрив перед ними найбільші оперні сцени світу. Найкращими голосами і непересічною музикальністю відзначалися в *Америці* – сопрано О. Бринь, Є. Винниченко-Мозгова, М. Кокольська-Кобрин, М. Лисогір, М. Сокіл, М. Ясинська-Мурована, М. Андріюк, Н. Андрусів, І. Бала, М. Балук, Ш. Баранська-Ордасі, Л.-І. Німців, меццо-сопрано Г. Андреадіс, Р. Бабак, Х. Липецька, О. Сов'як, тенори – І. Гош, І. Жадан, Б. Чаплинський, В. Полозов, героїчний тенор М. Дуда, баритони

– П. Болехівський-Боян, Л. Рейнарович, баритон М. Фабрика, бас-баритони А. Добрянський, Ю. Богачевський, бас – П. Плішка. У Канаді виступали: сопрано Л. Волянська, Р. Росляк, А. Чорнодольська, мецо-сопрано І. Мигаль, тенори В. Тисяк, П. Черняк, баритони М. Гамула, А. Дудич, бас-баритон Й. Гошуляк; в Європі – мецо-сопрано І. Маланюк, Є. Зарицька, ліричний тенор М. Скала-Старицький, тенор В. Луців, лірико-драматичний баритон З. Дольницький, баритони – О. Нижанківський, М. Антонович, Ф. Борислав-Хітченко, А. Дудич, бас-баритон В. Денисенко, С. Копчак (бас-кантанте). У Австралії концертували: лірико-драматичний баритон М. Євсевський, сопрано Т. Тарас, в Австралії та Канаді – мецо-сопрано Г. Колесник; в Аргентині – І. Шведов (тенор, харківська вокальна школа, кл. М. Чемезова), А. Юрків (тенор), М. Голодик (баритон), Т. Лихолай (сопрано), в Бразилії і США – І. Мацюк (лірико-драматичне сопрано, кл. О. Бандрівської), Бразилії, США й Польщі – Л. Мацюк (тенор, кл. О. Бандрівської і А. Дідура). У цій хвилі відомим було подружжя співаків Любомира та Ії Мацюків. Вони виступали разом і давали спільні концерти, що мала прихильну оцінку критиків. Багаторічна артистична діяльність Л. Мацюка впродовж майже сорока років відбувалася в Австрії (1945), Бразилії (1947–1959), США (1959–1980), Польщі (від 1980). Він – один з небагатьох українців удостоєний звання камерного співака у ФРН.

У третій хвилі є представники кийвської вокальної школи: солісти кийвської опери В. Богаченко-Максимович (мецо-сопрано), П. Садовий, Г. Колесник (мецо-сопрано, учениця Зої Гайдай), Г. Колодуб (кл. К. Брун та М. Донець-Тессейр), Д. Йоха-Березенець (баритон, кл. вокалу М. Чистякова), О. Мартиненко (баритон, кл. О. Шперлінг і В. Цветкова); Львівського театру опери та балета й Великого театру в Москві Р. Бабак (учениця Д. Євтушенко). Харківська вокальна школа в цей час представлена О. Бринь (сопрано, кл. П. Голубєва), М. Гороховим (баритон, кл. М. Чемезова), К. Задорожною (сопрано), І. Зайфертом (тенор, кл. М. Михайлова), О. Неділько (тенор), А. Піддуб-

ною-Лисенко (меццо-сопрано, кл. М. Михайлова і П. Голубева), І. Уманцівим, В. Цебенко (сопрано), О. Шишацькою (колоратурне сопрано, кл. М. Чemezова) та ін.

У четвертій хвилі еміграції є представники всіх регіональних вокальних шкіл. *Київську вокальну школу* представляють В. Лук'янець (лірико-колоратурне сопрано, кл. Є. Чавдар), А. Кочерга (бас), Г. Грицюк (баритон, кл. Т. Михайлової), Т. Конощенко (бас, кл. З. Бузини), О. Кровицька, Н. Мельник (сопрано, кл. К. Радченко), В. Гришко, О. Пасічник (сопрано, кл. Є. Мірошниченко), В. Полозов (тенор, кл. Н. Кукліної); *львівську-вихованці* Павла Кармалюка (С. П'ятничко), Ігоря Кушплера (А. Шкурган, З. Кушплер, С. Соловей), Олександра Врабеля (О. Теліга), Остапа Дарчука (баритон О. Бенъ), Марії Байко (Л. Клопотовська-Ріхтер, В. Сліпак), П. Колбіна (Т. Куценко); *одеську* – Ірина Берліозова (кл. Н. Войцехівської), Людмила Шемчук (меццо-сопрано, кл. О. Благовидової), Сергій Задворний (бас-кантанте, кл. Є. Іванова), Тетяна Захарчук (сопрано, кл. А. Джамагорцян), Юрій Міненко (контртенор, кл. доц. Ю. Тетері); *харківсько-одеську вокальну школу* – Геннадій Васько (тенор, кл. М. Манойла, О. Благовидової) та ін. У цій хвилі вокальне мистецтва українського зарубіжжя представляють у США – колоратурне сопрано О. Геймур, бас С. Шкафаровський, у Канаді – баритон А. Дудич, в Австралії – сопрано Л. Юрків, у Європі – бас А. Кочерга, баритон А. Шкурган, бас-баритон В. Сліпак, у Європі і США – П. Гунька (бас-баритон), В. Герелло (баритон) та ін.

Кожному історичному періоду розвитку вокального мистецтва українців за кордоном притаманні певні соціокультурні обставини в країнах їхнього проживання та діяльності. Тому важливою виявляється соціальна константа, весь соціоісторичний план, у якому розгорталась і формувалась як художня, так і громадянська позиція українських співаків, їхня національна ідентичність.

Отже, огляд представництва співаків української діаспори у світовому культурному просторі кінця ХХ – початку ХХІ ст. в

контексті еміграційних хвиль засвідчує його кількісну і якісну динаміку, зростання ролі українських співаків у розвитку академічного вокального мистецтва (оперного і концертно-камерного) у різних країнах світу, їхню активну інтеграцію в чужі культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття [Текст] : [монографія] / Г. Карась. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. – 1164 с.
2. Мазепа Т. З історії вокалістики у Львові / Тереса Мазепа, Лешек Мазепа // Вокальне мистецтво : історія та сучасність [Текст] : зб. статей / Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка; [редкол.: І. Пилатюк (гол. ред.) та ін. ; ред.-упоряд. М. Жишкович]. – Львів : СПОЛОМ, 2010. – С. 7–21. – (Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка; вип. 24; серія : Виконавське мистецтво. Кн. II).
3. Марунчак М. Історія українців Канади. Т. 1 [Текст] / Михайло Г. Марунчак. – Вінніпег: УВАН в Канаді, 1991. – 464 с.
4. Жишкович М. Валерій Висоцький та його учні [Текст] / М. Жишкович // Науковий Вісник Українського Університету у Москві = Научный Вестник Украинского Университета в Москве. – М. ; Львів : СПОЛОМ, 2004. – Т. VI. – С. 60–67.

Шевчук Л.В.,

*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри цивільного права і процесу,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

МЕДІАЦІЯ В ПРАВОВОМУ ПОЛІ УКРАЇНИ. ПОНЯТТЯ МЕДІАТОРА

Втілення альтернативних методів врегулювання спорів конфліктуючих сторін, є неабияким актуальним питанням на полях правових зустрічей нашої держави.

В першу чергу, ці методи дійсно згладжують ймовірність загострень у відносинах між сторонами. Своїм принципом лояльності у вирішенні того чи іншого питання, знаходження консенсусу без звернень до судової процедури, а також у спроможності шляхів пріоритетного(мирного) виходу із важких ситуацій.

І звичайно, хочеться наголосити на тому, що завдяки цим методам, сторони зберігають між собою атмосферу подальших господарюючих відносин, які могли бути втрачені при судовому розгляді справ. Адже, дуже часто доводиться чути, що суд не належним чином розглянув ту чи іншу справу, не взявши до уваги всі факти доказової бази сторін. Чи для прикладу, упереджено віднісся до однієї сторони, чим самим виніс неправомірне рішення, що власне потягло за собою апеляційне звернення у вищі інстанції на винесене рішення. А це, як вже відомо із практики є затягування справи на не один місяць або й навіть рік. Але й після такої довгої, клопіткої, витратної процедури, все ж таки тільки одна сторона залишається задоволеною винесеним рішенням, а друга в свою чергу несе фінансові витрати та моральні пригнічення.

А тому, щоб уникнути всієї цієї двосторонньої негативності, мінімізувати фінансові та часові витрати, нам потрібно обдуманно підійти до щоденної практики задіяння альтернативних шляхів, важелів позасудового з'ясування, які окреслюють кар-

тину спору для сторін з менш пагубними наслідками із різних аспектів розгляду.

Метод медіації являється одним із найпоширеніших в практикуючій царині альтернативного (позасудового) врегулювання спору західного світу. Його суть зводиться до того, що до переговорів сторін залучається незалежний та незаангажований посередник, і його функція – знайти дотичну для учасників конфлікту та вирішити спір найбільш зручним і прийнятним для усіх сторін шляхом. Роль медіатора у цьому випадку виключно дорадча. Тому, саме прийняття рішень провадиться учасниками конфлікту [1].

Неправильним буде, якщо ми наголошуватимемо на тому, що для України даний метод врегулювання, чи взагалі дане поняття є новизною. Жодним чином ні.

Інша справа, що на відміну від наших західних сусідів, в нашій державі методу медіації нажаль відведено другорядне місце. Чому? Мабуть це в першу чергу пов'язано із стійкою категоричністю, небажанням хоча б одного з учасників конфлікту (як правило, боржника у зобов'язанні) виконати свої обов'язки. І як показує практика, переважно в наслідку такі особи шукають за звичай не вирішення спору а навпаки затягують його.

Донедавна методу медіації в нашій державі відводилась дещо позакулісна практика, адже тільки наприкінці 2021р. в нашій правовій площині вступив в силу Закон України про медіацію. Хоча, досить багато дискусій велось щодо законопроектів по питанню медіації в попередніх роках.

Даний закон регламентує поняття хто такий медіатор, вимоги до підготовки таких осіб щодо здійснення процесу медіації, їхні права та обов'язки, і немаловажно це норми професійної етики медіатора, що таке реєстри медіаторів. А також чітко встановлює поняття сторін медіації і інш.

Отже, згідно закону, медіація - позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.

Сама медіація може бути здійснена, як до суду, третейсько-го суду, міжнаро-

дного комерційного арбітражу або власне також під час до-судового розслідування, судового, третейського, арбітражного провадження, або під час виконання рішення суду, третейсько-го суду чи міжнародного комерційного арбітражу[2].

Сам процес проведення медіації жодним чином не впливає на перебіг позовної давності. Доречно звернути увагу на те, що медіація не може бути проведена у спорах, що певною мірою впливають чи можуть вплинути на права і законні інтереси тре-тих осіб, які не є учасниками цієї медіації.

Доречно підкреслити, що медіація може проводитися тіль-ки за взаємною згодою сторін та з урахуванням принципів до-бровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації.

Згідно ст.5 Закону участь у медіації є суто добровільним волевиявленням учасників. Ніхто не може бути примушений до врегулювання конфлікту (спору) шляхом проведення медіації. При цьому, сторони медіації та медіатор можуть у будь-який момент відмовитися від участі в медіації[2].

Учасники медіації, як і сам медіатор а також суб'єкт, що забезпечує проведення медіації повинні притримуватись прин-ципу конфіденційності та жодним чином не розголошувати ін-формації, яка була висвітлена в процесі проведення медіації, якщо звичайно сторони не обумовили зворотнє в письмовій формі. Властиво наголосити на тому, що конфіденційною ін-формацією може бути не тільки та яка була обговорена під час медіації, а зокрема і та яка була при підготовці до медіації. Ви-важене гарантування дотримання конфіденційності впродовж та після завершення медіації є саме тим чинником, який гаран-тує її ефективність та заохочує сторони вирішити спір за учас-тю медіатора, а не звертатися до суду[3]. А відповідно за розго-лошення даної інформації учасники, які були задіяні в медіації нести будуть відповідальність передбачену законом.

Медіатор не може бути допитаний як свідок у справі (провадженні) щодо інформації, яка стала йому відома під час підготовки до медіації та проведення медіації [2].

Основними принципами, яких повинен дотримуватись медіатор при проведенні медіації, це нейтральність, незалежність та неупередженість по відношенню, як до сторін медіації, так і органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, інших фізичних і юридичних осіб.

Не менш важливим для медіатора є техніка активного слухання. Основною метою слухання в медіації є з'ясування, що стоїть за тим, що людина говорить, тобто виявлення її дійсних потреб. Окрім того, активне слухання надає співрозмовнику відчуття, що його почули, допомагає у створенні довірливих відносин та в роботі з емоціями [4].

Для медіатора, як для особи, яка свого роду є конструктивним налагоджувачем мирних відносин між сторонами, добре мати певний набутий досвід у тих чи інших питаннях.

Закон передбачає і відповідні вимоги для осіб, які мають намір стати медіаторами. А це в першу чергу може бути фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном. Є також певні обмеження, які унеможливають особу стати медіатором. Так зокрема, не може бути медіатором особа, яка має судимість, особа, цивільна дієздатність якої обмежена, або недієздатна особа. Також нормою закону передбачено про базову підготовку медіаторів, яка передбачає навчання програмою обсягом (тривалістю) не менше 90 год., та з 45 год. з них практичного навчання.

Підсумовуючи вище викладене, можна дійсно говорити про те, що медіація, як альтернатива вирішення спорів, являє собою інструмент примирення конфлікту інтересів сторін, а медіатор, як арбітр технічно злагодженого процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Юридична газета Online: «Медіація та врегулювання спору за участю судді в господарському процесі» (Любомир

Мужик): публікація від 16 липня 2018р. URL: <https://yurgazeta.com/publications/practice/inshe/mediaciya-ta-vregulyuvannya-sporu-za-uchastyu-suddi-v-gospodarskomu-procesi.html>

2. Закон України про медіацію: від 16.11.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

3. Н.А.Мазаракі: Медіація в Україні: Теорія та практика. Монографія 2018

4. URL:<https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/01ffc81126fed-e4df411eb651af38c1.pdf>

5. Юридична газета Online: «Техніки та методи медіації, які корисно застосовувати в роботі юриста»(Вероніка Волинець). URL:<https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/tehniki-ta-metodi-mediaciyi-yaki-korisno-zastosovuvati-v-roboti-yurista.html>

Шевчук М.О.,

кандидат хімічних наук,

доцент кафедри архітектури та будівництва,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

ВПЛИВ ІНСОЛЯЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ КОМПОЗИЦІЇ ЗАБУДОВИ

Інсоляція – це сукупність світлового, ультрафіолетового і теплового впливу сонця. Кількісний фактор, що став умовою для інсоляції територій, будинків і приміщень, називається тривалістю інсоляції: час від початку опромінення прямими сонячними променями до його припинення. Інсоляція підрозділяється на: можливу, ту, яка могла б бути, якби небо було постійно безхмарним, і реальну, яка набагато менша можливої інсоляції через хмарність. Виявлення часу початку і кінця інсоляції зовнішніх і внутрішніх поверхонь будинків і кутів падіння сонячних променів на ці поверхні допомагає оцінювати

санітарно-гігієнічні, теплотехнічні, світлотехнічні й інші види впливу сонячного опромінення будинків і споруджень у різних умовах. Це важливо при проектуванні житлової забудови. Сонце - важливий елемент середовища, в якому живе, працює і відпочиває людина. Освітлюючи територію, фасади і інтер'єри будівель, промені сонця значною мірою визначають якість довкілля, чинять великий вплив на мікроклімат, на освітлення і гігієну приміщень, на виразність архітектурних композицій і форм [3, с.63].

Вплив інсоляції може бути позитивним або негативним залежно від інтенсивності, тривалості дії і часу дії сонця. Одне із завдань архітектури в тому, щоб архітектурно-планувальними і будівельними засобами найбільшою мірою використовувати позитивні функції сонця і усунути негативну його дію на людину.

Між променистою енергією сонця і архітектурою існує складний і різноманітний взаємозв'язок.

Оптимізація світлового середовища в приміщеннях може бути досягнута тільки при комплексному підході до проблеми раціонального використання природних ресурсів сонячної енергії. Розрахунки інсоляції і сонцезахисних пристроїв виробляються по так званому розрахунковому часу доби і року, що встановлюється залежно від географічного району будівництва.

Для визначення дійсної інсоляції і ефективності сонцезахисних пристроїв необхідно враховувати різницю між сонячним часом (по якому побудовані інсографіки і сонячні карти) і декретним часом.

Не менш важливу роль у житті людини й всього живого відіграє видиме світло. Воно, як і всі інші промені сонячного спектра, буває у вигляді прямих та дифузних променів. Безбарвне видиме світло охоплює сонячний спектр від ультрафіолетових до інфрачервоних променів у такій послідовності: фіолетові, сині, зелені, жовті, жовтогарячі і червоні промені.

Видиме світло відіграє величезну роль в житті людини у функціональному, психологічному та інформаційному відношенні. Завдячуючи видимому світлу, через органи зору люди-

на орієнтується в навколишньому середовищі, може безпечно пересуватися, виконувати роботу і функціонувати як цілісний досконалий витвір живої природи – homo-sapiens (людина розумна). На відміну від більшості тварин, вона здатна бачити навколишній світ у „кольорі”.

Під впливом природного світла знаходяться такі функції організму, як дихання, кровообіг, робота ендокринної і ферментної системи, які радикально змінюють інтенсивність життєвих процесів. Ці морфофункціональні процеси великою мірою залежать також від психологічної дії видимого світла, а найшвидше від усього спектра природного освітлення на весь організм й особливо на вітаміно утворюючу функцію організму [2, с.51].

Вивчення хімічних процесів, які відбуваються в організмі людини під дією світла, показало, що він чутливо реагує на зміни освітленості в навколишньому середовищі. Чим нижча освітленість, тим більше знижується життєдіяльність організму, рівень працездатності. Під дією яскравого світла, навпаки, підвищується тонус організму, поліпшується самопочуття. Таким же чином реагує наш організм на зменшення тривалості дня восени і подовження навесні.

Тривале світлове голодування приводить до функціональних порушень нервової системи. Несприятливі умови освітлення не тільки знижують працездатність, але й викликають професійну короткозорість.

Видиме світло сонячного випромінювання не тільки джерело природного освітлення приміщень і довколишнього середовища, воно також є джерелом енергії для рослин, у листі яких відбуваються реакції фотосинтезу. Процес фотосинтезу починається з поглинання світла хлорофілом. Причому хлорофіл поглинають не всі видимі оком промені, а переважно червоні й сині.

Оздоровчу дію сонячної радіації і перш за все її ультрафіолетової складової частини можна вбачати у зниженні рівня захворюваності на рахіт, ревматизм, туберкульоз, бронхіальну астму, сипний тиф, трахому, дизентерію, холеру, чорну віспу, які зараз або зовсім зникли або знизився їх рівень, і він уже

не носить епідемічний характер, бо, завдяки поліпшенню умов життя й забезпеченню санітарно-гігієнічної профілактики сонячним опроміненням у навколишньому і житловому середовищі, цей рівень радикально знизився.

Гігієнічна роль інсоляції та її бактерицидні властивості проявляються також у тому, що під її дією гинуть хвороботворні бактерії і мікроби, такі, як туберкульозні палички, холерні вібріони, стафілококи, стрептококи, віруси грипу тощо. Під її дією, так би мовити, гинуть вегетативні форми бактерій. При цьому бактерицидність ультрафіолетових випромінювань сонячного спектра, його короткохвильової частини у 2000 раз вища, ніж середньохвильової частини видимого спектра. Тобто найактивнішими є короткохвильові промені, менш активні – середньохвильові, ще менш активні – довгохвильові промені ультрафіолетової радіації [4, с. 102].

Раніше дизайнер був обмежений у виборі освітлення інтер'єру і в основному використовувалися можливості природного світла. Особливо наочно образний потенціал світла проявився у культовій архітектурі: використання кольорових вітражів у готичних соборах, суворе світлове рішення протестантських і православних соборів, доповнене мерехтливим світлом свічок. Це викликало у людини особливий стан, налаштувало її на занурення в себе. Світловий ритм, який збігається з архітектурним і включається до нього, підсилюється розкриттям загального композиційного задуму, може бути обґрунтованим і необхідним. Світловий ритм, що створює ілюзорне розчленування форм інтер'єру за рахунок різної яскравості повторюваних архітектурних елементів або чергування тіней, може виявитися руйнівним для сприйняття цілісної композиції.

Світло є надзвичайно важливою компонентою життєвого середовища і, в той же час, одним із найбільш ефективних засобів формування образно-художнього рішення екстер'єру й інтер'єру. Навіть за умови ретельного опрацювання деталей архітектурного простору, меблів, аксесуарів, фактур поверхонь можна зруйнувати створюваний образ неправильно підібраним

освітленням. Насамперед важливі практичні та естетичні цілі освітлення того або іншого інтер'єру. Тобто вибір світлового рішення інтер'єру має співвідноситися з тими видами діяльності, які є або можуть у перспективі здійснюватися в створеному просторі з урахуванням художніх якостей цього простору.

Соціологічні дослідження психологічної ролі інсоляції людини в громадських і житлових будівлях було проведено в Європі (Нідерланди), у республіках Середньої Азії і Кавказу. За результатами дослідження з'явилася можливість виявити найвищу оцінку інсоляції приміщень з орієнтацією на південний схід, а далі оцінка поступово знижується - на схід, південь, південний захід, захід, північний схід. Найгірші умови інсоляції приміщень, які орієнтовані на північ. Опитуванням спеціально вибраних груп населення було встановлено, що здебільшого люди бажають мати квартиру з інсоляцією, при цьому половина опитаних хотіла б мати квартиру з південною інсоляцією тривалістю 2-5 годин. Тривалість інсоляції менше ніж 2 години оцінюється як надто мало сонця, 2-3 години - як задовільна тривалість, а понад 3 години навіть у Данії визнано як надто багато сонця [1, с. 99].

У рамках дослідження було проведено опитування й анкетування жителів 12- і 25-поверхових житлових будинків. При цьому враховувалася орієнтація кімнат за сторонами світу. Розглядалися квартири, в яких одна з кімнат орієнтована на північ, одна - на південь, одна - на захід і одна - на схід. Було проведено опитування мешканців з метою визначення позитивних і негативних відчуттів від інсоляції того чи іншого приміщення, її вплив на процеси життєдіяльності й загального психологічного настрою людей. При орієнтації кімнати на схід позитивні показники категорій «домашня діяльність» і «настрій», що аналізувалися, переважають над отриманими позитивними відповідями жителів за категорією «відпочинок». При цьому найбільша кількість людей, що живуть на 10-16-х поверхах, позитивно оцінювали комфортні умови, які створюються інсоляцією для праці, відпочинку і загального настрою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ДСТУ-Н Б В.2.2-27:2010 - Настанова з розрахунку інсоляції об'єктів цивільного призначення. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 144 с. (Інформація та документація)
2. Дьомін М., Левітан Я. Соціально-демографічні процеси та основи державної містобудівної політики в Україні. Проектно-планувальні аспекти містобудування. 2004. № 7. С. 47–56.
3. Рувінський Б.М. Будівельна фізика: навчальний посібник. Івано-Франківськ: ІВНТУНГ, 2011. 239 с.
4. Сергійчук О.В. Архітектурно-будівельна фізика. Тепло-техніка огорожуючих конструкцій будинків: навчальний посібник. Видавництво: "Такі справи", 1999.-156с.

*Шутак І Д.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
член-кореспондент НАПрНУ,
Заслужений діяч науки і техніки України,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ЗАСОБИ НОРМОПРОЕКТУВАННЯ

В Україні відбувається чергова спроба створити закон про закони (закон, у якому закріпити загальні поняття щодо нормативно-правових актів). Створення законопроекту супроводжується активними та плідними дискусіями, зумовленими різним доктринальними позиціями і, значною мірою, формалізованою загальною теорією права, основні положення якої є базовими для цього закону.

Закони про нормативно-правові акти сьогодні діють у більше ніж десяти державах світу. У багатьох країнах, навіть тих, що не належать до континентальної правової системи, діють

спеціальні нормативно-правові акти, що регулюють правила створення, тлумачення й застосування нормативно-правових актів. Проект Закону України «Про нормативно-правові акти» (далі Проект Закону) має тривалу історію прийняття. Це і проект Закону України «Про закони і законодавчу діяльність в Україні» (наприклад, № 894 від 14.05.2002 р.) і проекти Закону України «Про нормативно-правові акти», деякі навіть прийняті Верховною Радою України, але ветоані Президентом України (наприклад, № 1343-1 від 21.01.2008 р., прийнятий Верховною Радою України 18.11.2009 р.). До їхньої розробки долучались такі відомі українські правники як М. І. Козюбра, М. І. Панов, О. І. Ющик та інші. У силу об'єктивних та суб'єктивних чинників ці Закони так і не були прийняті парламентом, тому залишається широкий спектр питань, які можуть бути враховані під час створення нового законопроекту.

Сьогодні аксіоматичного характеру набуло твердження, що якість нормативно-правових актів обумовлюється рівнем використання у процесі їх проектування засобів нормопроектної техніки. На тлі широкого плюралізму стосовно інструментарію нормопроектної техніки вважаємо, що на законодавчому рівні доцільним є розмежування засобів нормопроектування на дві групи: ті, що стосуються змісту нормативно-правових актів, й ті, за допомогою яких правотворчі суб'єкти надають правовим нормам відповідної форми .

До змістовних (вимоги до змісту нормативно-правового акта) повинні належати такі вимоги та засоби:

а) загальні вимоги (законності, відповідності нормам моралі, доцільності, обґрунтованості, ефективності, своєчасності, стабільності, економічності, реальності, оптимальності[1, с. 117-121]) передбачають наділення нормативно-правових актів властивостями, без яких вони не здатні належно здійснювати правове регулювання суспільних відносин;

б) логічні вимоги сприяють єдності, узгодженості, послідовності, наступності нормативних приписів, закріплених у нормативно-правових актах;

в) *засоби формування змісту: принципи права* (власне як засоби нормотворчої техніки) відображають основні засади, на яких ґрунтуються нормативно-правові приписи; слугують для суб'єктів нормотворення своєрідною основою правотворення. Наприклад, принцип гуманізму спонукає розробників нормативно-правових актів закріплювати в юридичних нормах невіддільні природні права людини; *правові конструкції* забезпечують стабільність і економічність права. У них відображені стійкі зв'язки між елементами правових явищ, закріплюються визначальні положення певних інститутів чи навіть галузей права. Наприклад, юридична конструкція права власності окреслює вихідні параметри регулювання нормами цивільного закону майнових відносин; *правові дефініції* використовуються нормопроектантами з метою тлумачення термінів, певне розуміння яких зумовлює відповідні юридичні наслідки; *правові презумпції, правові фікції та правові аксіоми* слугують додатковими засобами для моделювання правових норм.

Друга група засобів і правил (стосовно форми нормативно-правового акта) охоплює:

а) *юридичну термінологію* та правила її використання (мовні правила). Першість термінології як засобу текстуального оформлення правових норм визначається тим, що від словесної матеріалізації нормативних приписів значною мірою залежить ефективність їх утілення у юридичній практиці. Так, наприклад, оптимальне використання формально визначених і оціночних термінів у статтях нормативно-правових актів, використання тієї чи іншої форми викладу, формування норм приписів чи логічних норм сприяють належному відображенню правових норм у нормативно-правових актах;

б) *структуру нормативно-правового акта* (частини, позначення складових, додатки, посилання і т. д.). Є чинником юридичної оформленості нормативно-правового акта, полегшує оперування нормативно-правовими приписами. Наприклад, нумерація абзаців є зручною під час посилання на статті нормативно-правових актів;

в) *реквізити* – невіддільну частину правових документів. Їх відсутність може бути причиною визнання нормативно-правового акта нечинним.

Підводячи підсумок, можемо констатувати, що сьогодні в Україні надзвичайно важливою законодавчому рівні закріпити визначальні доктринальні та практичні підходи до розумінні нормативно-правового акта, окреслити ієрархічну систему нормативно-правових актів України, описати техніку та технологію їх створення, виокремити найважливіші моменти, пов'язані із систематизацією, застосуванням та тлумаченням нормативно-правових актів і таке інше.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шутак І.Д., Онищук І.І. Юридична техніка: навчальний посібник для вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: Коло, 2013. С. 117-121.

Шинкар С.М.,

*викладач кафедри управління та адміністрування,
кандидат економічних наук,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СУЧАСНИЙ МАРКЕТИНГ В ТУРИЗМІ

Якщо подивитися на туризм очима економіста, то роль ринку і маркетингу очевидна у функціонуванні цієї важливої сфери життя та економіки.

Ринок у даному контексті – це площина для протистояння мінливих потреб споживачів та можливостей їх реалізації з пропозиціями постачання, які також підлягають постійному вдосконаленню. Ринковий механізм дозволяє постійно шукати тут баланс, але на стороні пропозиції, де функціонують творці та організатори широко зрозумілих туристичних та супутніх

послуг, та існують великі можливості діяльність яких входить до маркетингу. Маркетинг уже зарекомендував себе як набір теоретичних принципів, виявився багатим резервуаром прийомів і засобів експлуатації у якому були створені широкі знання з маркетингу. Проте все ще шукаються найкращі рішення, щоб застосувати ці знання мікрмасштабної діяльності, на промислових ринках, а також у туризмі.

Попередні пошуки передусім базуються на спробах адаптувати загальні принципи, методики та маркетингові інструменти до конкретних областей і різних сегментів ринку. Таким чином вони розвиваються також у маркетингу туризму. Втім, може виникнути питання, чи динамічні ринкові умови, які також дотичні до туристичного ринку (глобалізація, політичні зміни, мобільність суспільств, міжкультурність, інновації, Інтернет тощо) не повинні змінювати маркетинг? Чи не варто його більш тісно адаптувати до специфіки галузі та туризму, чи демонструє він такі чіткі риси, що змусять дослідників і практиків шукати маркетинг, пристосований до специфіки туристичного ринку та споживача?

Метою даних тез є спроба вказати особливості, які б виправдовували відокремленість сучасного маркетингу туризму. Ідея полягає в тому, щоб привернути увагу до необхідності модернізації маркетингової діяльності та створення маркетингових знань для туризму. Основою наведених тут міркувань і висновків є: дискусії серед науковців і практиків маркетингу, спостереження за фактичними досягненнями в галузі маркетингу, і перш за все - власною авторською рефлексією на основі досвіду.

Необхідно визнати, що основи маркетингу універсальні та довговічні, вони змінюються не для кожної галузі економіки чи сегмента ринку, а перед обличчям нових умов і нових викликів.

У 21 столітті варто попрацювати над модернізацією маркетингових концепцій в туристичній галузі, оскільки вона чи не найбільше постраждала від нових викликів таких як COVID-19 та війна з РФ.

Відправною точкою може бути позначення таких властивостей туризму, які мають бути відображені в маркетингу:

1. Туризм є сферою наукового пізнання та практичної діяльності з винятково великим прошарком міждисциплінарності. Говорячи про туризм, ринок і маркетинг, не можна обійти важливий атрибут міждисциплінарності туризму.

2. Основним елементом туристичної діяльності, а в багатьох випадках навіть її сенсом, є досвід, якого очікує турист. Досвід, часто сильно емоційний. Саме сума вражень, переживань та емоцій може бути туристичним відчуттям споживання.

3. Туристичні потреби не є простими і однорідними, тому продукт туризм зазвичай має складну форму, це конгломерат кількох комунальних послуг, він бере на себе форму пакетної пропозиції, складена з точки зору виявлених потреб.

4. Характерним для туризму є явище туристичного руху, яке пов'язане з пересуванням, розташовується в специфічних потоках, спрямованих до туристичних атракцій, характеризується змінною інтенсивністю та чутливістю до численних умов.

5. Туризм особливо вразливий до використання Інтернету в різних аспектах: від передачі інформації, пропозицій та думок, через системи бронювання та продажу, засоби масової інформації соціальні мережі, аж до участі в подорожах через глобальну мережу. Також ми маємо справу з нестримним розвитком електронного туризму.

Говорячи про міждисциплінарність туризму, можна назвати дев'ять аспектів: гуманістичний, соціокультурний, економічний, ринковий, управлінський, правовий, політичний, географічний та екологічний.[1]

Звісно, найбільшою є роль маркетингу в ринковому та управлінському аспектах, але варто відзначити й можливості застосування також у дослідженні та формуванні туризму в таких аспектах, як: гуманістичний, соціокультурний чи економічний. З цих міркувань можна зробити висновок, що маркетинг у туризмі потребує широких і багатосторонніх підходів, а також діяльності, яка пристосує його можливості до конкретних ас-

пектів туризму. Це означає, що вузьке і спрощене трактування туристичного маркетингу на основі передачі класичних концепцій трансакційного маркетингу для створення та реалізації товару відповідно до потреб споживачів є сьогодні недостатнім.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Pine II, B.J., Gilmore, J.H., The Experience Economy, Harvard Business Review Press, Boston. 2011.

Шведова Г.Л.,

*доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СЛУЖБОВУ НЕДБАЛІСТЬ: СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ТА ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

За останні роки недбале ставлення службових осіб до своїх обов'язків стало досить поширеним явищем, незважаючи на свою латентність. Суспільство стикається з масовим проявом службової недбалості в окремих сферах, що становить собою загрозу державі. Ще з кінця XIX ст. службова недбалість отримує законодавче закріплення як кримінальне правопорушення і в ній вбачають соціально та історично детерміноване явище. Політичний режим, який є фундаментальною основою організації державної влади, здійснює безпосередній вплив на становлення, позиціонування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, в тому числі і службової недбалості [1, с. 58].

Порівняно з іншими кримінальними правопорушеннями у сфері службової діяльності службова недбалість займає високі позиції. Недбале ставлення службових осіб до виконання своїх обов'язків призвело до небажання громадян звертатись з різних

питань до органів державної влади через наявну тяганину і бюрократизм [2, с. 91]

Як вважається, службова недбалість – це нетиповий злочин серед кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, хоча і знаходиться у єдиному ланцюгу службових кримінальних правопорушень, протидія яким загалом забезпечує внутрішній суверенітет публічної влади, захист людини й інших цінностей від недобросовісної діяльності її представників [3, с. 183].

Слушним є положення про те, що службова недбалість – єдине кримінальне правопорушення серед діянь, які посягають на інтереси державної влади, інтереси державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, що відноситься до числа вчинюваних з необережності [4, с. 124].

Системний аналіз положень ст. 367 КК України дає підстави вважати, що відповідальність за цією нормою настає лише у випадку, якщо дії, невиконання чи неналежне виконання яких спричинило передбачені в статті наслідки входили у коло службових обов'язків цієї службової особи, або якщо обов'язок діяти відповідним чином юридично було включено (законом, указом, постановою) до кола службових повноважень такої особи.

Вказівка закону на невиконання або неналежне виконання службових обов'язків через несумлінне ставлення до них характеризує перш за все об'єктивну сторону вчиненого і свідчить про те, що службова особа не тільки повинна була, а й мала реальну можливість виконати покладені на неї службові обов'язки належним чином, тобто могла діяти так, як того вимагають інтереси служби.

У диспозиції статті вказівка на необережну форму вини стосовно наслідків цього діяння відсутня. Однак цілком очевидно, що значущою ознакою, яка визнає кримінальне правопорушення як необережне діяння, є ставлення особи до наслідків, що настають в результаті її дій.

Свого часу Светлов А.Я. слушно зазначив про те, що важко уявити, як винний, зловживаючи службовим становищем, із

корисливим мотивом, може не передбачити, які конкретно суспільно небезпечні наслідки можуть настати в результаті цього діяння. Адже корисливий мотив може бути задоволений тільки певним суспільно небезпечним наслідком, настання якого винний не лише передбачає, а й бажає [5, с. 72].

В зв'язку з цим правильне встановлення вини має визначальне значення для розмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.364 і ст. 367 КК України.

Таким чином, соціальна обумовленість та криміналізація службової недбалості пов'язана напряму із суспільною небезпечністю даного діяння, його поширеністю, соціальною допустимістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рак С. В. Кримінальна відповідальність за службову недбалість: дис. ... канд. юрид, наук: 12.00.08 / Рак Світлана Валеріївна. – Х., 2019. – 297 с.
2. Дундич Л.В. Генезис кримінальної відповідальності за службову недбалість / Л.В. Дундич // Прикарпатський юридичний вісник. - Вип. 4(29). - Том 2, 2019. – С. 91-95.
3. Ступа В.Ф. Службова недбалість як нетиповий злочин серед кримінальних посягань у сфері службової діяльності. Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів України : Всеукраїнська наук.-практ. конф. (Херсон, 31 жовтня 2019 р.) за заг. ред. О.О. Шкути. Херсон : ТОВ ВКФ СТАР» ЛТД», 2019. С. 189-192.
4. Худякова Н.Ю. Кримінально-правова характеристика службової недбалості. дис. ... канд. юрид, наук: 12.00.08 / Худякова Наталія Юріївна. – К., 2013. – 255 с.
5. Светлов А.Я. Ответственность за должностные преступления / А.Я. Светлов. – К.: Наукова думка, 1978. – 393 с.

*Шмуклер В.С.,
професор кафедри будівельних конструкцій,
доктор технічних наук, професор,
Калмиков О.О.,
доцент кафедри будівельних конструкцій,
кандидат технічних наук, доцент,
Резнік П.А.,
доцент кафедри будівельних конструкцій,
кандидат технічних наук, доцент,
Харківський національний університет міського
господарства
імені О.М. Бекетова,
м. Харків, Україна*

КОНСТРУКТИВНІ ПРОПОЗИЦІЇ ПО ВІДНОВЛЕННЮ ПОШКОДЖЕНИХ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

На даний час у Харкові повністю або частково зруйновано понад 2150 споруд, з них понад 1900 будівель житлового фонду. Внаслідок бомбардувань та обстрілів постраждали об'єкти промислового призначення, адміністративні будівлі, соціально-побутові та торгівельні об'єкти, а також безліч об'єктів інфраструктури. Знищення житлового фонду агресором відбувалося у всіх районах міста. На ряду із бомбардуваннями вражою артилерією, на Харків скидалися 500 кг бомби та крилаті ракети з бойовою частиною до 400 кг. Жодна житлова будівля в Харкові, яка зазнала обстрілів, не розрахована на можливість опору таким засобам ураження. Безумовно, це військові злочини РФ, яким буде дано оцінку.

На жаль, війна ще не закінчена, місто продовжує зазнавати обстрілів – кількість жертв постійно зростає і цифра зруйнованих будов щодня збільшується. У поточних умовах бойових дій неможливо провести всебічний аналіз із виявленням усіх пошкоджень і руйнувань. Навіть після закінчення війни процес встановлення конкретних пошкоджень та прийняття рішення про знесення чи відновлення будівель займе час.

Після Перемоги України над російськими окупантами на Харків чекає велика робота з відновлення та модернізації міста. При розробці проектів відбудови буде наголошено на створенні та доступності бомбосховищ, укріплених паркінгів та сучасних укриттів для закладів соціальної сфери, які дозволять людям забезпечити безпеку мешканцям у разі повітряної тривоги. Також будуть використані сучасні будівельні рішення та технології, які мають поєднуватись з естетикою та особливостями архітектури нашого міста, враховувати реальні транспортні потоки, організацію ефективних розв'язок, вимоги інклюзивності та інше. Значною мірою окресленим вимогам можуть відповідати будівлі та споруди, виконані із застосуванням сучасних конструктивних рішень, розроблених кафедрою будівельних конструкцій ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, скорочений опис яких наведено у даній роботі.

Конструктивна система «МОНОФАНТ». Система означає створення каркасної будівлі, яка містить фундамент, колони, елементи жорсткості, перекриття та покриття [1, 2]. Всі перелічені елементи виконані з монолітного залізобетону з порожніми перерізами за рахунок установки всередині їх вкладишів-пустотоутворювачів з органічних та неорганічних теплоізоляційних матеріалів. Вкладиші-пустотоутворювачі навколо вузла «колонна-перекриття» утворюють внутрішні ребра жорсткості та капітелі багатокутної або круглої форми.

Конструкція монолітної оболонки перекриття має складну внутрішню структуру і складається з арматурних каркасів, між якими розташовані ребра, що чергуються із вкладишами-пустотоутворювачами. При цьому оболонки мають різну гаусову кривизну. Як раціональний матеріал для вкладишів використовується мінеральна вата або пінополістирол. Викрійки арматурних каркасів виконують у заводських умовах. Арматура гнеться у холодному вигляді без втрати міцності. Максимальний радіус вигину арматури обумовлено відповідними нормативними документами.

Технологічний процес зведення елементів системи перед-

бачає використання двостадійної технології із пошаровим бетонуванням. При цьому робота ведеться захватками з рухом «на себе», а підібраний регламент суміші забезпечує можливість пересування робітників по свіжоукладеному бетону.

Крім того, для влаштування криволінійних елементів можливе застосування мокрого, безвідходного торкретування. Найважливішим тут є те, що бетонування ведеться без використання опалубки, а в ролі екрану виступають вкладиші, закріплені в арматурний просторовий каркас.

Конструктивна система «СТіСК». Як і для більшості сталобетонних елементів, у цій системі реалізована диференціація конструктивів, які сприймають деформації різних знаків. Виконаними дослідженнями встановлено раціональну топологію металевих решіток плити[2]. Крім зазначеного позитивного поєднання конструкційних матеріалів, запропоновану систему відрізняє процедура спрощеної збірки, яка мінімізує час та трудомісткість. Дану конструкція можливо використовувати для влаштування перекриття прольотом до 60,0м.

Надійність запропонованої конструкції обумовлена за рахунок однакового (стандартного) рішення вузлів з'єднання як верхніх, так і нижніх поясів, зменшенням зварних з'єднань, що виконуються в будівельних умовах, відсутністю зварних з'єднань між плитами, розташованими в площині верхнього поясу структури та стрижнями ґрат. Спрощення, точність і швидкість збірки досягаються за рахунок повороту поясів модульних елементів на кут 45° до їхньої вертикальної осі, що, як наслідок, забезпечує щільне прилягання верхніх та нижніх поясів модульних елементів один до одного при складанні. Останнє можливе, оскільки кожен модульний елемент встановлюється під кутом $\pm 45^\circ$ до вертикальної осі перекриття. Таким чином, ця конструкція одночасно є кондуктором для власної збірки

Монтаж металобетонного просторового перекриття зводиться до безпосереднього поєднання між собою модульних елементів (ферм). Об'єднання виконується спочатку на болтах, а потім на зварюванні, при цьому в обмеженій кількості точок.

Конструктивна система «ДОБОЛ». Будівлі безкаркасної системи «ДОБОЛ» складаються з двох основних конструктивних елементів: стін, що будуються у вигляді тонкостінної монолітної (цегляної, блокової, бетонної) оболонки та збірних дисків перекриття. Таким чином, будівля є оболонкою, в загальному випадку, прямокутною в плані. Оболонка ослаблена отворами. Використання для внутрішніх перегородок легких конструкцій, або відмови від перегородок взагалі дозволяє призначити наступні розміри блоків будівлі в плані 6.0×6.0 м; 6.0×9.0 м; 9.0×9.0 м; 9.0×12.0 м; 12.0×12.0 м із застосуванням збірних плит перекриття. Будинки системи «ДОБОЛ» мають високу просторову жорсткість, яка забезпечується розосередженим розташуванням несучих конструкцій за контуром будівлі[2].

Конструктивна система «ПК». Основою даної системи є просторовий металозалізобетонний каркас, відмінними рисами якого є:

- металеві колони та ригелі повного заводського виготовлення, що збираються в просторову систему на високоміцних болтах (як правило, з прокатних і, при необхідності, перфорованих безвідходних елементів);
  - збірні пустотні плити безопалубного формування;
  - невелика власна вага елементів;
  - відсутність виступаючих елементів із площини підлог та стель (псевдобезригельний каркас);
  - можливість використання сучасної стінової та покрівельної огорож (будь-які фасадні системи та системи покрівель);
  - швидкий монтаж при мінімізованій трудомісткості всіх технологічних операцій (залежно від номенклатури засобів великої та малої механізації);
  - практично необмежена комбінаторика композиційно-архітектурних рішень (за рахунок довільного вибору розмірів кроків та прольотів);
    - за необхідності, проста реконструкція приміщень;
    - цілорічна можливість проведення будівельно-монтажних робіт.

Система призначена для зведення високощільної забудови, житлових будинків, готельних комплексів, офісів, мотелів, об'єктів соцкультпобуту та охорони здоров'я, трьох-чотирьох поверхових гаражних стоянок для легкового автотранспорту, котеджів, лікувально-курортних споруд та інших об'єктів житлово-громадянського призначення.

Головним позитивним аспектом наведених вище систем є те, що кожна з них пройшла позитивну апробацію та повністю і впроваджена в практику будівництва у м. Харкові та інших регіонах країни. Якість, доцільність, та економічний ефект їх застосування підтверджено фактичним досвідом. Наведена інформація стисло підкреслює позитивні особливості запропонованих систем, їх детальний опис можна знайти в літературі[1-4].

Висновки. У найближчому майбутньому нас чекає довга і кропітка робота з відновлення України, зокрема, міста Харків. Реабілітацію пошкоджених та відбудову нових об'єктів житлового, цивільного та інфраструктурного призначення буде виконано з урахуванням військового досвіду, актуальних проблем та сучасних потреб громадян. Необхідні конструктивні системи здатні забезпечувати надійність та економічність при додаткових вимогах пов'язаних з безпекою людей. На наш погляд, наведені в статті конструкції можуть бути ефективно застосовані для цих завдань. Харків стане ще більш комфортним, сучасним, унікальним та красивим містом, яке зробить людей щасливими на довгі роки.

Наше місто обов'язково буде безпечним, сучасним та красивим містом України. Слава Україні!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Babaev V., Ievzerov I., Evel S., Lantoukh-Liashchenko A., Shevetovsky V., Shimanovskyi O., Shmukler V., Sukhonos M. Rational Design of Structural Building Systems. ISBN 978-3-86922-733-7. DOM publishers. Berlin/Germany, 2019. 384 p.
2. Бабаєв В.М., Бугаєвський С.О., Евель С.М., Євзеров І.Д.,

Лантух-Лященко А.І., Шеветовський В.В., Шимановський О.В., Шмуклер В.С. Чисельні та експериментальні методи раціонального проектування та зведення конструктивних систем. Київ, «Сталь». 2017. 404 с.

3. В.С. Шмуклер, Ю.А. Клімов, Н.П. Буряк. Каркасні системи полегшеного типу. Харків: Золотісторінки, 2008, 336 с.

4. Kalmykov O., Gaponova L, Reznikand P, Grebenchuk S. Use of information technologies for energetic portrait construction of cylindrical reinforced concrete shells. 6th International Scientific Conference «Reliability and Durability of Railway Transport Engineering Structures and Buildings MATEC WebConf. Volume 116, 2017. P. 1-6.

Штогрин Д.А.,

асистент кафедри інформаційних технологій,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

РОЛЬ ПАТЕРНІВ ПРОЕКТУВАННЯ В РОЗРОБЦІ АРХІТЕКТУРИ ПЗ

Написання коду вимагає знань та досвіду, щоб мати змогу вирішувати поставлені завдання. Коли розробник самостійно знаходить рішення - він витрачає багато часу, що в свою чергу відображається на його продуктивності та кінцевій вартості продукту. Але реальність полягає в тому, що розробник повинен не стільки самостійно знаходити рішення, як вміти застосувати вже існуючі.

Розробка коду починається з побудови архітектури програми і від її якості залежить не стільки поточне функціонування програми, а її модифікація в майбутньому. Зазвичай, не виникає проблем з архітектурою програми відразу після створення продукту і, якщо ПЗ є сталим, проблеми можуть і не проявлятися. Але в сучасному динамічному світі все дуже

швидко розвивається та змінюється. Як доказ - витіснення класичних моделей розробки ПЗ, які орієнтовані на сталий продукт, гнучкими методологіями, філософія яких побудована на готовності до змін в будь-який момент. Отже, розробляючи програмну архітектуру необхідно зважати, що вона повинна бути гнучкою до змін в майбутньому.

Якщо спробувати самостійно вирішувати всі проблеми з побудовою програмної архітектури, то це призведе до неминучого збільшення витрачених ресурсів на її реалізацію та/або погіршення якості. Набагато оптимальнішим рішенням буде звернутись до накопиченого досвіду попередників, які зіштовхувались з подібними проблемами, успішно їх подолали та поділились використаними способами. Такі рішення в архітектурі програми прийнято називати патернами.

Патерн - це архітектурна конструкція, що представляє собою типові рішення в межах певного контексту, для вирішення певної проблеми, що часто зустрічається. Використання патернів дозволяє покращити якість коду, допомагає зробити код адаптивним до змін та дозволяє зменшити кількість необхідних ресурсів на його розробку. Важливо відмітити, що патерн не має прив'язки до мови програмування, так як це просто підхід(теорія), який дозволяє вирішувати ту чи іншу проблему. Патерни часто плутають з алгоритмами, адже обидва поняття описують типові рішення відомих проблем. Але, якщо алгоритм - це чіткий набір дій, то патерн - це високорівневий опис рішення, реалізація якого може відрізнитися у двох різних програмах.[1,с.26]

Патерни розділяють на три види, кожен з яких відповідає за вирішення завдань з подібною проблематикою:

- Породжуючі патерни.
- Структурні патерни.
- Патерни поведінки.

Породжувальні патерни відповідають за створення нових об'єктів. Одним з найбільш популярних є Фабричний метод. Фабричний метод дозволяє використовувати спільний інтер-

фейс, який визначено в суперкласі, для всіх його нащадків. Використання даного патерну позбавляє вас необхідності жорстко прив'язуватись до певного підкласу, натомість ви маєте змогу динамічно створювати необхідний для вас тип.

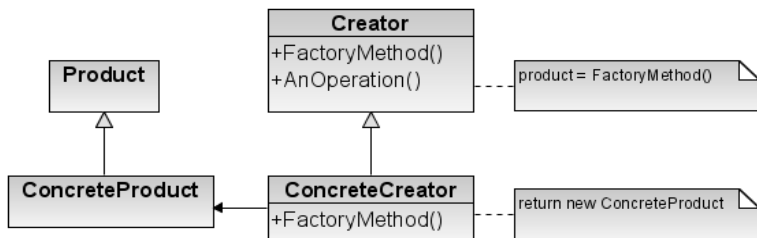

Рис. 1. Схема патерну – Фабричний метод.

Варто зазначити, що для реалізації цього патерну вам необхідно створити паралельну ієрархію. Наприклад, якщо у вас є ієрархія транспортних засобів, то вам у відповідності до кожного класу з ієрархії ТЗ необхідно створити клас, який міститиме метод, що дозволяє створити об'єкт конкретного ТЗ та повертає його під виглядом суперкласу (поліморфізм).

Структурні патерни відповідають за формування взаємодії між класами для виконання необхідних задач та побудову зручних в підтримці ієрархій класів.

Найбільш поширений представник цього типу патернів – Адаптер. Адаптер – структурний патерн проектування, що виконує функції перекладача і дозволяє взаємодіяти об'єктам з різними інтерфейсами. Він отримує запит від одного об'єкту, модифікує його таким чином, щоб його міг отримати інший об'єкт та відправляє йому цей запит. Даний патерн надзвичайно простий, але в той же час корисний і часто використовуваний.

Патерни поведінки відповідають за ефективну та безпечну взаємодію між об'єктами. Одним з найбільш відомих поведінкових патернів є патерн – Стратегія.

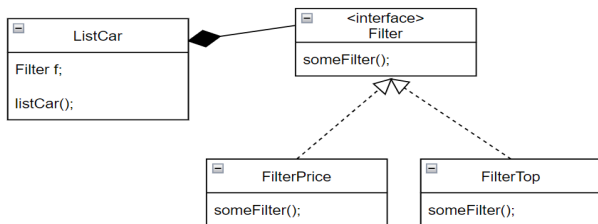

Рис. 2. Схема патерну – Стратегія.

Стратегія – це поведінковий патерн, який визначає сімейство схожих рішень, інкапсулює кожне з них в окремому класі та забезпечує взаємозамінність. Це дозволяє проводити безболісну заміну рішень, ізолює код одного рішення від інших, реалізує принцип відкритості\закритості.

Отже, для уникнення потенційних проблем з архітектурою програми, необхідно використовувати готові перевірені рішення. Це дозволить суттєво зменшити час розробки, покращить розуміння коду та придатність до змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Олександр Швець. Занурення в патерни проектування. 2021.
2. EricFreeman. ElisabethRobson. HeadFirstDesignPatterns2ndEdition. O`REILLY. 2020.
3. Андрій Будай. Дизайн-патерни – просто, як двері. 2012.

НАУКОВІ РОЗВІДКИ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

*Болотіна М.,
студентка 2 курсу
факультету міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДЖЕРЕЛО ПРАВА» ТА «ПРАВОВА ФОРМА»

Актуальність цього дослідження залежить від змін у міжнародно-правовому порядку, необхідності творчого розвитку верховенства права та процесу глобалізації концепції верховенства права, визнання безлічі джерел права, утвердження соціальних цінностей, оновлення погляду на встановлені джерела права, сприймайте це як системний елемент. Теорія джерел права давно цікавиться юристами, але вона все ще має практичне значення. В українській правовій системі переглянуто систематичні зв'язки між правовими джерелами. Проведення таких досліджень дозволить вдосконалити концепції та класифікаційні методи юридичної теорії та поглибити зміст теорії правових джерел, що збагатить функцію юридичної теорії у галузі юридичної науки.

«Джерело права» і «форма права» взаємопов'язані, але поняття не однакові. Джерело права розкриває походження права, походження закону та причину та спосіб його процесу розвитку, тоді як форма закону показує, як правовий зміст організований та виражений зовні. Зазвичай, оскільки мета цих категорій незрозуміла, академічне розуміння поняття, змісту, функції та юридичного джерела правової форми є дуже складним. Неоднозначність та неоднозначність значення використовуваних термінів потребує подальшого вивчення у цих категоріях.

Джерело права - це початкова форма правових норм; спосіб матеріального закріплення юридичних норм, який засвідчує загальну обов'язковість останніх. Відомі такі джерела права: правовий звичай, правовий прецедент, нормативно-правовий договір, нормативно-правовий акт. З більш широкої точки зору джерелом права є влада створювати закон. Як відомо, термін «джерело права» використовується в юриспруденції близько двох тисяч років - з часів Тита Лівія він називав «закон дванадцятої таблиці» як «все Походження публічного права та приватного права».

До сьогодні юридична наука не розробила єдиного методу для визначення цього поняття, на думку деяких сучасних юристів, цей метод є метафоричним, образним і дуже неоднозначним. Як результат, існує багато способів визначити значення поняття «правові джерела»: деякі з них висвітлюють матеріальний, ідеологічний, історичний та формально-правовий зміст поняття; другий - лише матеріальний та формальний; третій - широкий сенс (загальна філософія) та вузький сенс (юридичний).

У найзагальнішому вигляді сьогодні ми можемо виділити принаймні два заперечення щодо питання юридичної «форми джерела». Представник першої позиції наполягав на розмежуванні цих термінів і доведенні того, що один перевершує інший. Зазвичай, з одного боку, мова йде про розуміння джерела права або низки законів, факторів, явищ та процесів, що походять від права, ці фактори, явища та процеси визначають зміст закону. Або сила, яка дотримується закону; з іншого боку, тлумачити правову форму як правило, створене суспільством, створене державою шляхом надання державної оболонки та захищене державним примусом (С. В. Бошно).

Варто зазначити, що вирішуючи проблему як предмет цього дослідження, слід припустити, що поняття «правове джерело» та «правова форма» є незалежними та мають свої специфічні значення, але водночас у сенсі зовнішня форма права, перша Значення одного (офіційного закону) частково перекривається

з другою. Однак говориться про «частковий збіг» цих понять, а не про їх ідентифікацію, оскільки будь-яка форма філософської форми, незважаючи на те, що є діалектично уніфікованою, завжди протиставляється змісту, тоді як концепція формально-правового походження завжди узгоджується з відносний. Закон повинен не лише підкреслювати єдність форми та змісту, але й охоплювати їх цілісність (по-перше, юридичне джерело права-права повинно мати певний нормативно-правовий зміст, по-друге, воно має офіційну зовнішню форму).

Для кожної з вищезазначених позицій юриспруденція наводить важливі аргументи. В іншому випадку зовнішні суперечності не виявляться. Вони часто страждають від зловживань - нерозумного голосу поняття «джерело прав». Все в одному. Порівняно із загальною зовнішньою правовою формою неможливо використовувати термін «правове джерело» у цьому сенсі.

Дослідження джерела права має особливе базове значення для формування концептуальної основи теорії права. Необхідно розмежовувати методологічні принципи, методи та методи дослідження юридичних джерел, а також розглядати органічні зв'язки між цими елементами.

Уточнити поняття «правова форма» з точки зору «правова форма», «правова система», «правова система» та інші поняття. Вона є теоретичною основою для з'ясування поняття «джерело права» як одного з основних понять теорії права. Класифікація правових джерел та їх види та характеристики обумовлюють поняття «правові джерела» з точки зору матеріального та формального законодавства. З огляду на потреби державотворення та законодавчої практики в роботі, поняття правових джерел досліджується у значенні застосовних правових форм.

Розуміння поняття джерела права організаційно пов'язане з відповідним типом праворозуміння. Сучасне праворозуміння є основою для розуміння безлічі джерел права, багаторівневої системи права, що використовує комплексні методи вивчення

та поглиблення теорії правових джерел, а також поєднання формального та предметного розуміння. Право, усвідомлення правової свободи, «реальних суспільних відносин» тощо, а також «норм», «юридичних текстів» і «законів» форм і правових компонентів.

Тому, вибираючи між поняттями «джерело права» та «правова форма», рекомендується вибирати перше за перевагу (якщо мова не йде про конкретні питання законодавства, наприклад, про вдосконалення форми певних правових актів), через свої основні характеристики та успіх він підкреслює його інформаційну складову (офіційно-правове джерело закону може отримати надійну інформацію про зміст чинного закону).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мазур М. В. Про співвідношення понять «джерело права» та «форма права» / М. В. Мазур // Демократія та право: проблеми взаємовпливу і взаємозалежності: Матеріали міжнар. наук. конф. (26 жовт. 2007 р., м. Київ) / За ред. акад. АПрН України О.В. Скрипнюка. – Х.: Право, 2008. – С. 263-265.

2. Джерело і форма права. Джерела (форми) права в державах світу і Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/1879112343083/pravo/dzhere-lo_forma_prava_dzherela_formi_prava_derzhavah_svitu_ukrayini.

3. Джерело права [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ips.ligazakon.net/document/TS001682>.

4. Бошно С. В. Доктринальные формы и источники права / Светлана Владимировна Бошно. // государство и право. – 2018. – С. 5–15.

5. Джерела права: теоретико-методологічні засади : дис. докт. юр. наук : 12.00.01 / Пархоменко Наталія Миколаївна – 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4., 2009. – 36 с.

Вінтоняк І.В.,
студент групи Ас-2020-2,
Науковий керівник:
ст. викладач кафедри
архітектури та будівництва,
Гусар К.Д.,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ВИБІР ТЕПЛОІЗОЛЯЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ УТЕПЛЕННЯ БУДІВЕЛЬ

Теплоізоляційні матеріали, як правило, застосовують для теплоізоляції зовнішніх огорожувальних конструкцій. У багатошарових огорожувальних конструкціях теплоізоляційні матеріали застосовують як теплоізоляційний шар. Теплоізоляційний шар у залежності від типу та густини теплоізоляційних виробів, що використовують, може виконуватись:

- одношаровим – на основі теплоізоляційних виробів одного типу та густини;
- багатошаровим – на основі двох або більше теплоізоляційних виробів різної густини та/або типу;
- комбінованим – на основі багатошарових теплоізоляційних виробів одного типу, виконаних із шарів різної густини, що сполучені між собою за рахунок як хімічної, так і фізичної адгезії [1].

Вибір теплоізоляційного матеріалу здійснюють для різних типів конструкцій будівлі:

- фундаментів та цоколю;
- підлог по ґрунту;
- зовнішніх стін;
- цокольних, міжповерхових та горіщних перекриттів;
- покриття.

Залежно від типу конструкції різні фізико-технічні характеристики є визначальними при виборі теплоізоляційного матеріалу, але основним параметром, що характеризує утеплювач

є теплопровідність, чим нижчий цей показник, тим кращі його теплоізоляційні властивості. Крім збереження тепла, теплоізоляційний шар характеризується параметрами згідно з [2]:

- гранична температура застосування;
- водопоглинання;
- морозостійкість;
- паропроникність;
- група горючості;
- стисливість;
- границі міцності при деформаціях;
- щільність;
- правильність геометричної форми;
- довговічність.

Строк ефективної експлуатації теплоізоляційних виробів, що використовують для теплоізоляції заглиблених конструкцій будівлі, цокольних конструкцій, а також конструкцій фасадної теплоізоляції з опорядженням цеглою, повинен становити не менше ніж 50 років. Для інших конструкцій необхідно використовувати теплоізоляційні вироби зі строком ефективної експлуатації не менше ніж розрахунковий строк служби збірної конструктивної системи, але у всіх випадках не менше ніж 25 років [2].

Теплоізоляційний шар необхідно розташовувати із зовнішньої сторони несучої частини огорожувальної конструкції, в протилежному випадку ми зміщуємо точку роси в стіни в сторону приміщення, що негативно впливає на мікроклімат внутрішнього середовища. Тому необхідно виконувати ретельний розрахунок товщини шару утеплювача, щоб точка роси не заходила на стіну.

Зовнішні заглиблені стінові конструкції, що контактують з ґрунтом, у будівлях без підвалу необхідно утеплювати теплоізоляційними матеріалами на глибину 0,5 м нижче поверхні ґрунту, у будівлях з підвалом - на глибину 1,0 м нижче поверхні ґрунту. Товщину теплоізоляційного матеріалу визначають за умови забезпечення вимог згідно [2] для огорожувальних кон-

струкції опалюваних приміщень, але не менше ніж 50 мм.

Характеристики теплопровідності теплоізоляційних матеріалів конкретного виробника в розрахункових умовах експлуатації необхідно приймати за результатами випробувань згідно з [3]. Результати проведених випробувань повинні підтверджуватися кожних п'ять років.

При визначенні необхідної товщини теплоізоляційного шару згідно з умовою враховують лише термічний вплив теплопровідних включень, що є характерними особливостями відповідного типу непрозорої огорожувальної конструкції. Термічний вплив теплопровідних включень, що визначаються конструктивними особливостями всієї будівлі, при визначенні необхідної товщини теплоізоляційного шару не враховують. Даний термічний вплив враховують при визначенні енергопотреб для опалення та охолодження згідно з [4] та загальних тепловитрат будинку через огорожувальну конструкцію згідно з [5].

Теплопровідними включеннями, що відносяться до відповідного типу непрозорої огорожувальної конструкції, є: з'єднувальні елементи, дюбелі, кронштейни, закладні деталі, арматурні сітки, віконні відкоси, стики між елементами непрозорої огорожувальної конструкції, елементи жорсткості.

Враховуючи велику кількість характеристик утеплювачів, при виборі теплоізоляційних матеріалів, необхідно виконувати ретельний аналіз та розрахунок для прийняття правильного конструктивного рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ДСТУ Б В.2.6-189:2013. Методи вибору теплоізоляційного матеріалу для утеплення будівель [Чинний від 2014-01-01]. Вид. офіц. Київ: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2013. – 55 с.: веб-сайт. URL: https://eurobud.ua/wp-content/uploads/2020/09/dstu-b-v_2_6-189-2013.pdf
2. ДСТУ Б В.2.7-195:2009. Матеріали і вироби теплоізоля-

ційні [Чинний від 2010-08-01]. Вид. офіц. Київ: Мінрегіонбуд України 2010. – 33 с.

3. ДБН В.2.6-31:2016 Теплова ізоляція будівель [Чинний від 2016-07-08]. Вид. офіц. Київ: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2016. – 37 с. .: веб-сайт. URL: <https://gazobeton.org/sites/default/files/sites/all/uploads/DBN-V.2.6-31-2016-Теплова-izolyatsiya-budivel.pdf>

4. ДСТУ Б В.2.7-182:2009. Будівельні матеріали. Методи визначення терміну ефективної експлуатації та теплопровідності будівельних ізоляційних матеріалів у розрахункових та стандартних умовах [Чинний від 2010-08-01]. Вид. офіц. Київ: Мінрегіонбуд України, 2010. – 26 с.: веб-сайт. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=25819

5. ДСТУ Б EN ISO 13790:2011. Енергоефективність будівель. Розрахунок енергоспоживання при опаленні та охолодженні [Чинний з 01.01.2013]. – К. : НДІБК, 2011. – 229 с.

*Голіней М.,
студентка групи Ас-2019,
Науковий керівник: ст. викладач кафедри
архітектури та будівництва,
Гусар К.Д.,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ФАСАДІВ БАГАТОПОВЕРХІВОК

На даний час питання енергоефективності постало досить гостро. Енергоефективність – це доцільне та розсудливе використання енергетичних запасів, тобто застосування меншої кількості енергії для підтримання того ж рівня енергетичного

забезпечення будівель або технологічних процесів на виробництві. Ця галузь знань перебуває на стику інженерії, економіки, юриспруденції і соціології.

На відміну від енергозбереження (заощадження, збереження енергії), головним чином спрямованого на зменшення енергоспоживання, енергоефективність (корисність енергоспоживання) – доцільне (ефективне) витрачання енергії.

Для населення – це значне скорочення комунальних витрат, для країни – заощадження ресурсів, підвищення продуктивності промисловості і конкурентоздатності, для довкілля – обмеження викиду парникових газів в атмосферу, для енергетичних компаній – зниження витрат на паливо і необґрунтованих витрат на будівництво.

На енергоефективність будівлі значною мірою впливає конструктивне рішення фасаду. Гарний сучасний фасад – це візитівка будь-якої будівлі. Навіть якщо всередині будинок затишний і комфортний для проживання, але зовні виглядає непривабливо, нівелюються всі його внутрішні достоїнства і переваги. Тому, вибираючи матеріали для оформлення фасаду, слід враховувати, наскільки вони зуміють прикрасити будинок ззовні.

Крім того, облицювання має сприяти надійному захисту будівлі від різноманітних атмосферних впливів: вітру, дощу, снігу, морозу, тощо. Немає, як кажуть, нічого вічного в цьому світі, але хочеться, щоб фасад без капітального ремонту міг прослужити достатньо довго.

Для сучасного споживача одним із найбільш важливих критеріїв при виборі фасадного рішення є також вартість матеріалів для облицювання. Бажано, щоб, маючи невисоку вартість, фасад виглядав презентабельно і був надійним у експлуатації.

Особливо важливо враховувати й показники енергоефективності матеріалів, які використовуються при оформленні зовнішнього виду будівлі. Адже витрати на енергоресурси в наш час постійно зростають. Відповідно, чим теплішим є фасад, тим менше доведеться платити за опалення будинку [1].

Варто зауважити, що неправильний підхід до термомодер-

нізації призводить до появи різних груп грибків, надмірної сухості повітря, неможливості забезпечення принципу «дихання стін» утеплювальними та будівельними матеріалами, які через свій хімічний склад та технічні характеристики не володіють необхідними властивостями. Таким чином, виникає загроза здоров'ю мешканців через порушення норм комфортного перебування, відсутність ефективної системи вентиляції.

Крім збереження тепла, теплоізоляційний матеріал характеризується ще такими параметрами:

- паропроникність,
- щільність,
- горючість,
- термін експлуатації
- екологічність.

Отже, вибір матеріалів для утеплення фасадів здійснюється при ретельному аналізі, зважуючи їх переваги та недоліки.

В таблиці 1 виконано вибірку сучасних матеріалів, які пропонуються для утеплення фасадів будівель та вказано їх переваги і недоліки.

Таблиця 1 – Переваги та недоліки сучасних утеплювачів [2].

Назва утеплювача	Переваги	Недоліки
Пінопласт	<ul style="list-style-type: none"> • низька вартість • низька теплопровідність • стійкість до грибка • мало вбирає вологу та стійкий до перепаду температур 	<ul style="list-style-type: none"> • погана паропроникність • горючість
Екструдований пінополістирол (стіропур)	<ul style="list-style-type: none"> • майже не вбирає вологу. • добре тримає тепло (коефіцієнт теплопровідності трохи нижче, ніж у пінопласту 0,03-0,038 Вт/м·К • достатня щільність - в межах 25-40 кг/ м³ • довговічність не виділяє шкідливих речовин - безпечний, біологічно нейтральний матеріал. 	<ul style="list-style-type: none"> • нульова паропроникність • горючість • (плити підтримують горіння і при цьому виділяють шкідливий для здоров'я газ)
Скловата	<ul style="list-style-type: none"> • недорогий утеплювач • має гарну теплоізоляцією 	<ul style="list-style-type: none"> • під час тривалої експлуатації втрачає більшу частину об'єму. • в межах від 5 до 15 років (в залежності від виробника).
Базальтова вата	<ul style="list-style-type: none"> • володіє всіма позитивними характеристиками пінополістиролу • негорючість • висока паропроникність (створює в приміщенні ідеальний мікроклімат, виключає появу цвілі або грибка). 	<ul style="list-style-type: none"> • висока вартість • наявність формальдегіду

Серед ряду утеплювальних матеріалів виділяється – пінополістирол –сучасний, екологічно чистий, нетоксичний і в той же час економічний матеріал, який з успіхом використовується в будівництві для тепло- і звукоізоляції [3].

Екологічність пінополістиролу підтверджується сучасними дослідженнями, згідно з якими Міжнародний будівельний код (IRC) класифікує пінополістирол як один з найбільш енерго-ефективних та екологічно чистих утеплювачів. Британський рейтинг BREEAM присвоює пінополістиролу вищий клас екологічності A+. У березні 2016-го на замовлення компанії Royal House фахівці Науково-освітнього центру проектування і дослідження будівель з близьким до нульового енергоспоживанням КНУБА провели незалежний теплотехнічний аналіз панельних огорожувальних конструкцій будинків ЖК «Британський квартал». Результати тепловізійного обстеження і додаткові виміри показали:

різниця температур внутрішньої поверхні стіни і повітря в квартирах склала + 06–08° С, що в сім разів менше допустимого показника.

коефіцієнт опору теплопередачі конструкції зовнішньої стіни склав 3,82 м²·К/Вт, враховуючи що мінімально допустиме значення опору для І температурної зони становить 3,3 м²·К/Вт.

Таких результатів вдалося досягти завдяки новітній технології виробництва стінових модулів, які виробляються на заводі і монтуються на будівельному майданчику. Він складається з несучої залізобетонної панелі 7,7 м на 3,12 м завтовшки 160 мм, виготовленої згідно з ДСТУ Б. В.2.6.-64: 2008; утеплювача – армованого пінополістиролу (160 мм); металопластикових вікон Rehau Euro-Design 70 (Німеччина); системи фасадного оздоблення – декоративно-архітектурних елементів по периметру вікон та клінкерної плитки, шви якої затираються гідроізоляційними герметиками. Водночас фасадні елементи, крім декоративної, виконують функцію так званих теплових замків, які герметично закривають стики між панелями, захищаючи їх від негативних зовнішніх впливів та мінімізуючи містки холо-

ду й втрати тепла. Такий підхід дає можливість мешканцям заощаджувати на опаленні до 55% [3].

Однак треба враховувати той факт, що пінополістирол є горючим матеріалом, при виборі конструктивного рішення фасаду необхідно забезпечити захист від впливу прямого, відкритого полум'я.

Найкращий утеплювач для фасадів – це екологічно чистий матеріал, який відповідає всім вимогам енергоефективного будинку.

Можна підсумувати, що сьогодні впровадження енергозберігаючих заходів та технологій у будівельній галузі є одним з пріоритетних напрямів сучасної енергоефективної політики нашої країни, однак це питання потребує комплексних методів, продуманих та виважених рішень. Провідні фахівці галузі та експерти з енергозбереження стверджують що, основним джерелом енергії на найближчу перспективу стане її економія.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вентильовані та невентильовані фасади: веб-сайт. URL: <https://fasiding.com/ua/chasto-zadavaemye-voprosy>
2. Енергоефективні матеріали: чим українці утеплюються. Інфографіка: веб-сайт. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3189268-energoefektivni-materiali-cim-ukrainciu-tepluutsa-infografika.html
3. Енергозберігаючі фасади-2017: утеплення фасадів як складова термомодернізації будинків : веб-сайт. URL: <https://www.profbuild.in.ua/ru/stati/489-energozbergayuch-fasadi-2017-uteplennya-fasadv-yak-skladova-termomodernizacz-budinkv>

Гунчак В.,
студентка групи КЮС-2020-1,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
Науковий керівник:
к.і.н., доц. Федик Л.Б.,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
Івано-Франківськ, Україна

ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Права людини – це моральні права, які має кожна особа у світі лише завдяки тому, що він або вона є людиною. Права людини необхідні для захисту і збереження людського роду, для забезпечення гідного життя та існування людини. Абсолютно кожен має права, в незалежності від статі, віку, професії, нації, кольору шкіри чи релігійних вірувань[1]. Права людини мають природну сутність і є невід’ємними від індивіда, вони позатериторіальні і позанаціональні, існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави, є об’єктом міжнародно-правового регулювання та захисту. Виникають ситуації за яких є необхідним та доцільним звуження змісту та обсягу прав і свобод – обмеження під час надзвичайної ситуації, обмеження з метою заборони зловживання правами. Однак, ряд прав, серед яких право на життя, тілесну недоторканість, повагу людської гідності, недоторканість приватного життя, захист честі та доброго імені, свободу совісті, свободу віросповідання, які не можуть бути обмеженими за жодних обставин.

Відповідно до ст. 64 Конституції України в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень[2]. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводять у країні або в окремих її місцевостях у випадку збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, її територіальній цілісності. Умови життя під час воєнного стану описуються тим, що життю або здоров’ю людям в державі чи на певній її території загрожує збройна небезпека. Саме тому

даний режим стосується всіх, хто перебуває на територіях, на яких він оголошений. По всій території держави починають діяти військові адміністрації – це органи, які діють замість органів місцевого самоврядування. Рішення про створення військових адміністрацій приймає президент[3].

Влада, незалежно від того чи ви громадянин чи іноземець, в умовах воєнного стану, може обмежити деякі ваші права, зокрема:

1. *Запровадження трудової повинності.* Тобто особа працездатного віку може залучатись до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, виконань оборонних робіт, а також допомагати військовим(на територіях, де це можливо).

2. *Позбавлення майна для потреб оборони з подальшою компенсацією.* Наприклад, у вас можуть забрати транспортний засіб або інше майно, необхідне для оборони. Військова адміністрація має видати натомість відповідні документи, на основі яких ви можете отримати компенсацію. Однак, потрібно зауважити, що насильно в людини не можуть нічого відібрати, крім випадків передбачених законом, як от скоєння правопорушення, в час воєнної агресії. Станом на 1 березня 2022 року ввели так званий «Сухий закон», в якому під час війни забороняється продаж/купівля будь-яких спиртних напоїв, навіть слабоалкогольних (дана заборона не стосується енергетичних напоїв). Також, під час воєнного стану, за їзду в нетверезому стані можуть конфіскувати транспортний засіб на допомогу Збройним силам України(ЗСУ).

3. *Впровадження комендантської години.* Це особлива заборона військовим комендантом в певний час доби і на певний проміжок часу перебувати на вулицях та в громадських місцях мешканцям населеного пункту, де встановлено Президентом України воєнний (надзвичайний) стан з метою встановлення і підтримки громадського порядку, зменшення кількості жертв, ліквідації наслідків техногенної катастрофи, епідемії, епізоотії на час оголошеного у даній місцевості надзвичайного стану. Слідкування за дотриманням комендантської години

мешканцями даного населеного пункту покладається військовим комендантом на спеціально виділені для цієї мети озброєні вогнепальною зброєю і спеціальними засобами комендантські патрулі з числа військовослужбовців чи співробітників органів внутрішніх справ або спільні патрулі з залученням особового складу військовослужбовців і поліції. Заборонений час – це можливий час небезпеки, коли людям потрібно дотримуватись вказівок: світломаскувальний режим, обов’язкова присутність всіх документів які можуть підтвердити вашу особу, ваших дітей, чи осіб за яких ви несете відповідальність. Також якщо людина в заборонений час знаходиться на вулиці, то комендантський патруль має право затримати дану особу і перевірити у неї наявність документів, які б давали право їй на таке перебування на вулиці чи підтвердити обставину про відсутність таких документів у даної особи, а також встановити причину порушення комендантської години. Варто зазначити, що при навмисному опорі з боку затриманої особи виконати законні вимоги комендантського патруля, до такої особи може бути застосовано фізичну силу чи вогнепальну зброю.

4. *Встановлення спеціального пропускнуго режиму.* Прикладами є блокпости на в’їздах і виїздах з міста, населеного пункту, області.

Водночас в умовах воєнного стану заборонено:

1. Надавати комусь додаткові привілеї.
2. Позбавляти права на самозахист.
3. Самовільно арештовувати.
4. Примушувати до шлюбу або обмежувати в праві на нього.
5. Змушувати виконувати злочинні накази чи розпорядження.
6. Обмежувати доступ до суду і до Уповноваженого справ людини.

7. Органам державної влади забороняється змінювати Конституцію, проводити вибори органів державної влади;

8. Забороняється проводити референдуми[4].

Отже, в окремих ситуаціях допустиме обмеження або звуження прав і свобод людини, але воно повинне відповідати ви-

могам законності, необхідності, доцільності і співрозмірності цілі, яка переслідується.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Питання і відповіді про права людини. URL:<https://www.coe.int/uk/web/compass/questions-and-answers-about-human-rights>.(дата звернення: 15.04.2022)

2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Воєнний стан. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD.(дата звернення: 15.04.2022)

4. Як працює режим воєнного стану і як під час нього поводитись? URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/02/24/7325482/>.(дата звернення: 15.04.2022)

*Ковальчук О.,
студентка II курсу
факультету міжнародної торгівлі та права,
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна*

ЗАСАДИ ВИНИКНЕННЯ ЖИТЛОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

Конституцією України кожній особі та громадянину гарантовано ряд основоположних прав, що закріплені у II розділі «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина». Ці права, конституційні гарантії та принципи, в сукупності визначають положення особи перед державою. Право на житло є одним з основоположних прав громадян, а саме житло є механізмом його реалізації. В призмі історичного розвитку житло є невід'ємним елементом як суспільства, так і держави загалом.

Разом з цим застаріле житлове законодавство в Україні потребує реформування, а аналіз розвитку житлового права може послугувати хорошою основою для виявлення його недоліків та перспектив змін. В Україні досі чинний Житловий кодекс української радянської соціалістичної республіки, норми якого не відповідають сучасним реаліям, розраховані на планову, а не ринкову економіку та не закріплюють трансформації на ринку житла, що відбулися за останні 30 років.

Питанням історичного розвитку житлового права займалися у своїх працях В.Н. Літовкіна, Л.М. Пчелінцьової, П.І. Седугана, І. А. Фаршатова та інші. Наукового дослідження походження житлового права в Україна на загальнодержавному рівні досі не було здійснено, а тому питання історичного розвитку виникнення такого інституту залишається відкритим щодо дискусій.

Розвиток житлового права бере свій початок від виникнення людства. Житло було способом протолюддей задовольнити свої фізіологічні потреби, а zarazом і показати іншим свій статус у плем'ї. Розвиток стародавніх міст на теренах українських земель опирався на досягнення трипільської, зарубинецької та черняхівської культур. Перші міста приписують Трипільській цивілізації (IV – III тисячоліття до н.е.). Вони мали геометричну архітектуру: будівлі розмішувались по колу відносно ядра міста. [1, с.39] Це показує, що люди прагнули жити групами, проте з розвитком людства відбувся процес соціального розшарування, який розділив його на певні групи. Зростання кількості населення та формування ієрархії в суспільстві вимагало певного врегулювання відносин між прошарками. Знаменною подією того часу було прийняття Ярославом Мудрим юридичного кодексу, що склався на підставі звичаєвого права – «Руської правди», де, зокрема, регламентувалося право власності і успадкування землі [2, с. 47].

На базі колишньої власності утворилась сільська чи міська община із суворою регламентацією господарських і побутових стосунків. Виникає інститут приватної власності на землі, а

відповідно виникає право на зайняття певної території та будівництва на ній житла. Утиски з боку феодалів спричинили міграцію селян до міст. В цей час виникає інститут притулку при монастирях та церквах.

З 1900 р. по 1917 р. з'являються перші житлові закони, які стали фундаментом житлового законодавства. Першою спробою врегулювання житлового питання став указ від 22 липня 1914 р. «О предоставлении военным права отказаться от заключения ими по найму квартирных договоров» та Наказ командувача московським військовим округом від 5 квітня 1915 р. «О воспрещении выселения семейных лиц, призванных на военную службу» і наказ того ж командувача про заборону підвищувати орендну плату на квартири. [3, с. 696]. Важливим етапом стала Революція 1917 року, що розпочала соціалізацію житла під наглядом Раднаркому. Виникає централізована система управління житлом міста під юрисдикцією державних органів на місцях. На кінець 20-30-х рр.. проведені реформи по колективізації, житло набуло форми власності держави. І лише з кінця 70-х років житло стало власністю населення, яке могло його продавати і передавати у спадок, не прив'язуючись до місця роботи. Особливістю цього періоду було прийняття першого в у РСР Житлового закону № 225 від 20 грудня 1921 р. [4, с. 16-19].

На період шістдесятих та сімдесятих років житлове право вжесформувалось інститутом цивільного права, та житлове законодавство постійно оновлюється новими правилами по наданню та утриманню житла. Так, 20 грудня 1974 р. затверджено Положення про порядок надання житлової площі в українській РСР, постановою Ради Міністрів Української РСР і Українською Радою Професійних Спілок № 562 [5, с.74].

Період вісімдесятих років відзначився прийняттям в 1983 р. Житлового кодексу УРСР, який залишається діючим по цей час. Класифікація житлового фонду в цей період була врегульована постановою Ради Міністрів у РСР № 105 від 11 березня 1985 р. «Про порядок обліку житлового фонду», зокрема за цим актом

перевід придатних для проживання житлових будинків і житлових приміщень у будинках державного і громадського житлового фонду у нежитлові приміщення зазвичай не допускалося.

На сьогоднішній день Житлове право регулюється цілою сукупністю нормативних актів. Насамперед це норми, закріплені Конституцією України і Житловим кодексом і визначають зміст і структуру житлового фонду, житлові права та обов'язки громадян; управління житловим фондом; забезпечення громадян квартирами та користування ними. Другу групу становлять нормативно-правові акти, що визначають порядок утримання приватного житлового фонду, його експлуатацію, ремонт, взаємні права й обов'язки суб'єктів житлового права щодо утримання приватного житлового фонду. До третьої групи належать нормативно-правові акти, що регулюють приватизацію державного житлового фонду і охоплюють норми щодо використання житлових чеків, передачі житлового фонду до комунальної власності тощо. Четверту групу становлять норми, що забезпечують захист житлових прав і законних інтересів суб'єктів житлового права, відповідальність правопорушників житлового законодавства та порядок розв'язання спорів [6, с. 14].

Висновок. Враховуючи все вищесказане, можна визначити чотири основні періоди становлення Житлового права в Україні: Первісний, Середньовічний, Радянський та Сучасний. Вивчення цих етапів буде корисним для систематизації історичного досвіду та його використання в реформуванні українського житлового законодавства. На підставі проведеного дослідження можна стверджувати, що історія житлового права - це напрямок науки, що вивчає різноманітні джерела про минуле для того, щоб встановити послідовність подій, історичний процес, об'єктивність о фактів і зробити висновки відносно формування житлових фондів та причин житлової потреби, шляхи її вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пасічник М.С. Історія України: навч. пос. [Електронний ре-

сурс] Режим доступу:<http://history.org.ua/uk?litera=&kat=12&id=9594&navStart=15>

2. М. Грушевський. Історія України-Руси. Том I. [Електронний ресурс] Режим доступу:<http://litopys.org.ua/hrushrus/iur1.htm>

3. Святловекий, В.В. Квартирний вопрос [Текст] / В.В. Святловский. -Санкт-Петербург: тип. М.М. Стасюлевича. 1898. 278 с.

4. Квартирный закон. В обсуждении Гражданского отделения Харьковского Общества юридических и экономических знаний // Голос права (двух недельный юридический журнал). 1918. № 2 (15 декабря). С. 16-19.

5. Постанова Ради Міністрів української РСР і українською Радою Професійних Спілок № 562 «Положення про порядок надання житлової площі в Українській РСР» // ЗП УРСР. 1974. № 12. С. 74.

6. Житлове право України: Практикум. К.: МАУП, 2004. С. 14

Наконецний О.,

студент групи Ас-2019,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

Науковий керівник:

Гусар К.Д.,

ст. викладач

кафедри архітектури та будівництва,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ ВЛАШТУВАННЯ ПІДВАЛЬНИХ ПРИМІЩЕНЬ БАГАТОПОВЕРХОВИХ БУДІВЕЛЬ

Практично в кожному багатоквартирному будинку, незалежно від його віку, терміну експлуатації та матеріалу стін, є підвальні приміщення, в яких, як правило, знаходиться різне технічне обладнання і конструкції, що забезпечують функціонування всієї внутрішньої інфраструктури будівлі, наприклад:

- мережі водопостачання;
- опалення;
- електропостачання;
- тепломережа або бойлерна;
- основна розподільна щитова [1].

При проектуванні підвальних приміщень необхідно враховувати ряд факторів, які будуть впливати на довговічність не тільки підземних конструкцій, але і всієї будівлі в цілому. Щоб підвал вийшов хорошим і не вимагав подальшого догляду, слід:

- визначити рівень ґрунтових вод;
- виконати проект підвалу та прийняти вірне конструктивне рішення фундаменту;
- при необхідності провести осушення ділянки;
- запроектувати гідроізоляцію і теплоізоляцію стіни і підлоги підвалу;
- обладнати підвал приточно-витяжною вентиляцією;
- зробити вимощення.

Враховуючи, що підвальний поверх – поверх, відмітка підлоги приміщень якого нижче планувальної відмітки землі більше ніж на половину висоти приміщень, стіни підвалу безпосередньо контактують з ґрунтом, тому конструктивне рішення приймають з урахуванням бічного тиску ґрунту. Ступінь його впливу на стіни залежить від складу ґрунту, рівня ґрунтових вод, пори року і, нарешті, від площі самого підвального приміщення. Наприклад, при однаковій товщині довша стіна завжди буде менш міцною, ніж коротка [2].

При виборі конструктивного рішення стін підвалу необхідно забезпечити хороші теплозахисні якості і надійну гідроізоляцію.

Ґрунт на глибині нижче сезонного промерзання, тобто 1,5-2 м від поверхні землі має практично сталу температуру, приблизно 5-10° С. Тому при досить ефективному теплозахисті стін такий рівень температура може зберігатися в підвальних приміщеннях протягом року. В якості теплозберігаючих матеріалів в будівельній практиці використовують керамзит, мінеральну

вату, а також різні види пінопластів. Способів влаштування теплового захисту стін багато. Найбільш ефективні з них ті, де утеплюючий шар розташований зовні. При такому рішенні стіни підвалу не промерзають і, як правило, не зволожуються [3].

Якщо планується розміщувати в підвалі підсобні приміщення, то зведення монолітної конструкції підземних стін, краще, ніж робити їх з блоків або цегли. Основна перевага монолітного фундаменту – висока міцність і відносно низька вологопроникність.

Оскільки монолітний спосіб зведення підвалу передбачає, що він розташований під всією площею будівлі, то тиск всієї будівельної конструкції значно знижується, що зберігає будівлю навіть при сильних деформаціях ґрунту.

Перш за все, потрібно зробити гідроізоляцію підвалу. Сирість стає причиною появи грибка і неприємного запаху. До того ж псується обробка, іржавіють металеві деталі, але небезпечніше за все те, що від води може замкнути проводку. Гідроізоляція підвалу проводиться як горизонтальна, так і вертикальна. Причому горизонтальна ізоляція робиться під плитою або руберойдом, або поліетиленовою плівкою не менше 200 мікрон. Ізоляція повинна виступати за стіни підвалу не менше, ніж на 15 см.

Вертикальна ізоляція залежить від рівня ґрунтових вод. Якщо підвал не наражається на небезпеку затоплення, то досить нанести два шари гарячої бітумної мастики, оскільки монолітна стіна не сильно пропускає вологу. У разі періодичного підтоплення, передбачають нанесення рулонної гідроізоляції, захищеної додаткової цегляною кладкою або іншим захисним матеріалом, і виводять її на 15-20 см над поверхнею ґрунту [3].

У підвальному приміщенні не вистачає світла, навіть якщо цоколь досить високий і в стіні є вікна. Потрібно забезпечити додаткове освітлення енергозберігаючими лампами, оскільки витрата електрики в підвалі буде велика.

Обов'язково потрібно встановити хорошу вентиляційну систему. Важливість циркуляції повітря в підвалі важко переоці-

нити, особливо якщо площа більша 50 кв. м. і прості віддушини в стінах недостатньо ефективні. Якщо погано працює вентиляція – це може бути причиною вологості, оскільки на стінах з внутрішнього боку утворюється конденсат.

У підвальних, підземних, цокольних і на першому поверхах багатоквартирних житлових будинків допускається влаштування вбудованих та вбудовано-прибудованих гаражів та стоянок для зберігання легкових автомобілів і мотоциклів.

Більшість підвалів багатоповерхових будинків не відповідають вимогам техніки безпеки, і особливо нормам санепідемстанції, тому не рекомендуються використовувати як укриття. Це холодні, старі приміщення, які часто підтоплюються ґрунтовою водою. Тому при проектуванні житлових багатоквартирних будинків слід ретельно віднестись до вибору конструктивних рішень фундаментів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Облаштування підвалу: веб-сайт. URL: <https://tdp.org.ua/oblashtuvannya-pidvalu-v-bagatokvartirnomu-budinku/>
2. Монолітні стіни підвалу розрахунок товщини, армування, гідроізоляція, утеплення, стіни: веб-сайт. URL: <https://ua.waykun.com/articles/monolitni-stini-pidvalu-rozrahunok-tovshhini.php>
3. Підвал будинку: веб-сайт. URL: <https://dom.ukr.bio/ua/articles/2498/>

*Масюк Я.,
студент II курсу,
спеціальність «Архітектура та містобудування»,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
Науковий керівник:
Каліберда М.В.,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПІСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА УКРАЇНИ

Проблематика та мета роботи: Перегляд основної концепції відбудови житлового середовища в умовах обмеженості ресурсів. Створення послідовної структури цього процесу та раціоналізація розподілу ресурсів в балансі з архітектурними та інженерними рішеннями.

Почнемо з того, що 20-ті роки XXI століття почалися не просто як і для України, так і для інших країн світу. Економічний занепад внаслідок пандемії та труднощі в логістиці, частковий розрив в ланці виробництва будівельних продуктів і як наслідок, сповільнення темпів виконання робочої частини проектів, подорожчання матеріалів та загальних витрат призвели до того, що населення стало менш спроможним до підтримки колишніх темпів розбудови. Після короткочасної стагнації, починаючи з другої половини 2021 року, ситуація почала повертатися в нормальне русло. Все змінилося в першій половині 2022, коли внаслідок військової агресії за офіційними даними, Україна зазнала збитків близько 600 мільярдів доларів непрямих втрат економіки [1]. Деякі населені пункти взагалі зазнали практично повного руйнування житлового фонду. Практично сотні тисяч людей були змушені покинути свої домівки та переїхати в більш безпечні регіони. Знову ж таки, в таких людей не залишилося матеріальних можливостей, аби після закінчення цього періоду повернутися до своїх населених пунктів та відбудувати втрачене за свій кошт. Постає питання, як раціонально використати надані ресурси задля відновлення як можна більшої кількості

споруд критичної інфраструктури та іншого фонду.

Потрібно одразу визначитися, які критерії ми виставляємо таким спорудам. Населенню, яке повертається буде потрібне житло, яке при звичайних технологіях та умовах будівництва банально не буде відповідати відведеним термінам на виконання будівельних робіт. Виходячи з цього, потрібно шукати альтернативу, оскільки середній термін зведення будинку звичайними методами – декілька місяців. Для індивідуальної забудови та тимчасових конструкцій, цим рішення можуть стати збірні на заводах, або ж, як їх називають – модульні конструкції, які доставляються на будівельний майданчик в готовому вигляді. Більш того, вони збираються фактично за принципом дитячого конструктора, тим самим зменшуючи час, який потрібен на зведення до декількох тижнів. Такі будинки набагато дешевші в зведенні за рахунок особливостей конструкції, первинної вартості матеріалів будинку капітального та модульного типу. Це дозволить задовільнити потребу людей в житлі, а також зменшити навантаження на місцеві бюджети.

Уявимо доволі реальну ситуацію, коли таке житло побудоване, власник заселяється, але через часткову або ж повну відсутність робочих місць внаслідок руйнування підприємств та інфраструктури на перших етапах відбудови, він залишається фактично без коштів на утримання цього житла. З нашого боку, як архітекторів, ми маємо підвищити енергоефективність житла, щоб зменшити фінансове навантаження на вимушених переселенців. Звичайно, що модульні будинки будуть мати хороший рівень енергоефективності за рахунок умов виробництва, в яких шанс утворення конструкції з похибками і як наслідок утворення теплових мостів мінімізується [2]. Серед заходів, які можна вжити також варто згадати використання LED освітлення. Воно дозволить зекономити від 40-50% електроенергії, тим самим підвищивши ККД (коефіцієнт корисної дії) в порівнянні з люмінесцентними лампами та від 80-90% електроенергії в порівнянні з лампами розжарювання [2]. В парі з ефективністю, їх сильна сторона – ціна. Варто зазначити, види вікон, які вико-

ристовуються. Що на вікна припадає від 25-30% загальних тепловтрат будинку [3]. Треба звернути увагу на показник опору теплопередачі вікна. Згідно з ДБН В.2.6-31:2016, мінімальний опір теплопередачі вікна для житлових та громадських будівель І температурної зони України має становити $0,75\text{ м}^2 \cdot \text{К}/\text{Вт}$, а для ІІ зони – $0,60\text{ м}^2 \cdot \text{К}/\text{Вт}$ відповідно. Це ті мінімальні показники, при яких вікно може вважатися енергоефективним [4]. До прикладу, класу А2 ($R_q \text{ min} - 0,75$) відповідають вікна з 5-камерним профілем товщиною не менше 40 мм і двокамерним склопакетом (три скла), на склі якого є енергозберігаюче покриття (напилення срібла) [4]. Водночас, якісні теплоізоляційні матеріали дозволяють так само підвищити енергоефективність. Наприклад, мінеральна вата найвищої якості має коефіцієнт теплопередачі на рівні $0,032 \text{ Вт}/(\text{м} \cdot \text{К})$ [5]. Комплекс таких заходів і створює картину правильного розподілу ресурсів на відбудову.

Говорячи про складові концепції майбутнього житла, не можна забувати про такі моменти, як ергономіка та естетика. Звичайно, якщо говорити про перший момент, то уніфікувати житловий простір, щоб задовольнити всіх мешканців не вийде. Практично кожна людина унікальна: вона має свої інтереси та потреби, як і робочі, так і особисті, а тому це справа дуже делікатна. Тому, на початках, при проектуванні тимчасового житлового простору, архітектори мають максимально близько підібрати компроміс між площею та зручностями житла, положенням меблів, бо тираж таких конструкцій буде масовим. Зачіпаючи естетичні якості житла, потрібно розуміти, що в спорудах, які призначені для тимчасового проживання (короткочасного знаходження людей) зазвичай приділяють мало уваги естетиці, бо на перший план виходить якраз кількісне значення реалізованих об'єктів, щоб якомога швидше реалізувати попит на житло серед населення, яке повернулося. Але, коли цей етап буде пройдений і буде стояти питання відновлення капітального та модульного будівництва житла для постійного проживання, ми маємо розуміти одну річ: жахливою ціною, але в нас з'явився шанс повністю відійти від старих прикладів забудови.

ви без достатньої кількості інфраструктури навколо житлового сектору та озеленення і часом жажливим екстер'єром, який аж ніяк не вселяв радість в голови людей. Також, ми маємо приділити велику увагу історичній спадщині міста, показуючи її частинку в кожній споруді, тим самим висвітлюючи як і туристу, так і нашим нащадкам умовний розвиток міста та прогресу його архітектурного стилю, від українського барокко до пост-модернізму, або й навіть футуризму. Перше, що має отримати людина, проживаючи в такому місті – відчуття того, що місто, як і в цілому країна має майбутнє і впевнено іде до нього. Це головна мета естетичного аспекту кожного населеного пункту.

Отож, ми визначилися з основними аспектами, а тепер потрібно перейти до структуризації цього процесу через відповідні етапи відбудови. На мою думку, їх декілька:

- I етап – повернення більшої частини жителів в населені пункти, відновлення житлового простору шляхом побудови споруд тимчасового типу та часткове відновлення критичної інфраструктури міста (школи, дитсадки, лікарні та інші). Часткове відновлення комунікацій енергопостачання, де це можливо.

Якщо говорити детальніше, то мається на увазі створення модульної забудови на основі поняття про кількісну характеристику, яка була описана вище. Також, до цього етапу включається відновлення мостів, спершу тимчасовими переправами, а потім капітально. Забудовники та постачальники матеріалів, будівельних виробів мають бути об'єднані в єдиний концерн та отримувати дотації від держави на відновлення, а вони в свою чергу мають виконувати завдання та звітувати про готовність проектів до здачі.

- II етап – демонтаж тимчасової забудови та перехід на створення модульної забудови постійного проживання з урахуванням вимог, описаних вище. Повернення до створення капітальної забудови з урахуванням архітектурного стилю. Повне відновлення інфраструктури.

На цьому етапі, концерн, який був сформований раніше має затвердити декілька схожих архітектурних стилів, які б

формували картину цілого міста. Має бути створена спеціальна комісія з питань містобудування, яка б вирішила або внесла зміни до основної планувальної структури міста (якщо це потрібно). Координацією має займатися місцева адміністрація, а дотації має продовжувати надавати держава.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Непрямі втрати економіки України. URL: <https://www.dw.com/uk/kse-nepriami-vtraty-ekonomiky-ukrainy-cherez-viinusiahaiut-600-miliardiv-dolariv/a-61614160>
2. Чи є збірні і модульні будівлі більш енергоефективними? URL: <https://www.attainablehome.com/are-prefab-and-modular-homes-more-energy-efficient/#:~:text=This%20can%20be%20done%20by,a%20less%20energy%2Defficient%20home.>
3. Причини в потребі оновлення вікон. URL: <https://www.energy.gov/energysaver/update-or-replace-windows>
4. Енергоефективне вікно для житла – нормативні вимоги. URL: <http://tkp.com.ua/2018/08/09/%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B5-%D0%B2%D1%96%D0%BA%D0%BD%D0%BE-%D0%B4%D0-%BB%D1%8F-%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%BB%D0%B0-%D0%BD%D0%BE%D1%80/>
5. Мінеральна вата – технічні характеристики, переваги. URL: <https://www.maximuscentr.com.ua/vydy-mineralnoji-vaty/>

*Поліщук Т.,
аспірантка спеціальності 081 «Право»,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРАВОВА КУЛЬТУРА У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Правова культура як один із важливих чинників у правовій системі країни, яка відображається як складовий елемент загальної культури громадянського життя суспільства, закріплюється нормами права, моралі, відображається у правомірній поведінці різних суб'єктів суспільства, але рівень правової культури залежить від рівня правової свідомості особи. Правова культура і правова свідомість, на думку окремих вчених, виникають як результат процесу правової соціалізації особи, під яким розуміється входження особи у правове середовище, послідовне набуття нею правових знань, правових цінностей і культурних надбань суспільства, процеси їх втілення у правомірній поведінці суб'єкта, його правовій активності[5, с. 216].

Повага до права, визнання його основним соціальним регулятором суспільних відносин – це показник високого рівня правової свідомості особи, що є позитивним результатом її правової соціалізації[3, с. 13].

Тісним зв'язком поєднані між собою правова та моральна культура, а саме оцінка правових явищ правосвідомістю особою не лише зі сторони права, але і визначення й оцінювання цих явищ відповідно до моралі суспільства, оскільки порушення, недотримання, ігнорування норм права, законності, юридичної відповідальності розглядаються як аморальні явища, тому завдяки правовій культурі здійснюється зворотній вплив на моральну культуру, і саме правова культура виступає як чинник у формуванні, підвищенні рівня моральних якостей особи у громадянському житті суспільства.

Знання і розуміння сутності та соціального призначення правових категорій і явищ – права, правосуддя, верховенства

права, юридичної відповідальності, впевненості у необхідності точного і неухильного дотримання норм права – сприяють укріпленню у свідомості людини основних принципів і категорій моралі[2, с. 7–8].

Правове виховання особи є складовою частиною, яка входить до правової культури суспільства, а самовиховання особи відіграє важливу роль у правовому вихованні громадянського життя суспільства. Самовиховання формує в індивіда повагу до права, потребу неухильного дотримання правових норм шляхом самонавчання, самостійного аналізу правової дійсності й особистої практики[4, с. 59].

Право та мораль мають різні критерії й соціальні виміри: мораль звертається до внутрішніх спонукань людини, її совісті і почуття обов'язку, право ж зосереджується на суб'єктивних правах окремих осіб, визначає юридично забезпечує їх статус, юридичні можливості, оцінює поведінку індивідів з точки зору правомірного й неправомірного, законного й незаконного. Ці соціальні регулятори по-різному «намагаються соціалізувати особистість, пригнічуючи природну агресивність, стримуючи природні інстинкти та пристрасті, що спонукують людей до діянь, небезпечних і шкідливих для інших людей і суспільства». Право визначає, підтримує і регулює зовнішній порядок, мораль же формує соціальні якості особистості.

Відмінність між правом та мораллю також проявляється у тому, що навіть виходячи з однієї й тієї ж передумови, вони можуть йти абсолютно різними, іноді навіть діаметрально протилежними шляхами. Право може засуджувати і навіть карати різні форми аморальної поведінки, але може й утримуватися від переслідування цілого ряду аморальних явищ. З іншого боку, моральний обов'язок спасіння й збереження людського життя, може у багатьох випадках не бути громадянським обов'язком. Існує багато прикладів, коли міркування вищого етичного порядку не знаходять відгуку в суспільній свідомості, і тоді законодавець не створює норму, яка б дозволяла діяти відповідно до цих міркувань. Закон може відображувати ту мораль, яка хоча й

існує в суспільстві, але поступово заміщається більш гуманістичним підходом. У подібних ситуаціях зазвичай багато залежить від авторитетних громадян, які здатні повернути суспільну думку у бік необхідних правових реформ. З іншого боку, існують такі сфери людської діяльності, в яких законодавець свідомо утримується від підтримки моральних норм, оскільки механізм правосуддя занадто громіздкий і неповороткий для рішення конкретних проблем, і втручання у цю сферу скоріше призведе до ще більшого соціального зла, чим його запобігання за допомогою існуючих законів. В історії людства неминуча конкуренція між моральними і правовими оцінками часто призводила до соціальних конфліктів, виходом з яких було або зміна та уточнення правових норм, або насильницьке придушення незадоволення: списання боргів, пом'якшення занадто суворих законів, придушення протестів, встановлення диктаторських режимів тощо.

Отже, проблеми правової культури потребують подальшого осмислення значення їх ролі у функціонуванні правової системи сучасного суспільства. Своєю чергою, ефективне функціонування правової системи держави багато в чому залежить від професійного рівня правової культури курсантів навчальних закладів МВС України – майбутніх правоохоронців, які завдяки специфіці своєї діяльності здатні захистити інтереси і конкретної особи, і держави. Зростанню правосвідомості всього нашого суспільства буде також слугувати підвищення життєвого рівня громадян України, забезпечення бізнесу, вільний розвиток особистості, посилення її захисту, в тому числі судового. Проблема налагодження механізму правового впливу на суспільні відносини з метою створення правової держави є комплексною, тому і потребує комплексних підходів до забезпечення окремих елементів цього правового явища. Правова еліта нашого суспільства має докласти максимум зусиль для реалізації положень Конституції України щодо створення правової держави України.

Дані науки свідчать, що формування правової свідомості

і правової культури в нашому суспільстві не відбувалося і не може відбуватися у майбутньому стихійно, саме собою. Воно має бути результатом активної діяльності суспільства, усіх його громадян, кожної особи. По-перше, на формування правової свідомості та правової культури впливає увесь процес правотворчості, процес реалізації та застосування правових норм державними органами України, стан законності та правопорядку, розвиток правовідносин.

По-друге, розкриття рушійних сил правової культури суспільства актуалізує дослідження правової культури з обліком інтенсивних процесів взаємодії національних правових культур. Значення цієї проблеми для України розкривається на прикладі адаптації законодавства України до міжнародних норм і стандартів прав людини, а також стану обізнаності населення України з правами людини та правозахисними організаціями в країні засвідчують низький рівень правової культури наших громадян [1, с. 78].

Тому стає зрозумілою актуальність питання про пріоритетність формування сучасної правової культури в процесі побудови демократичної, соціальної, правової держави. Ця проблема набуває важливості й з огляду на фактори та цілі національної безпеки країни. Сьогодні серед цих факторів вельми небезпечними стають саме загрози внутрішнього характеру, до яких можна віднести правовий нігілізм населення країни, неповажне ставлення до державних органів і людей, які в них працюють, національний, релігійний екстремізм, регіональний сепаратизм, криміналізацію економіки, входження кримінальних елементів до владних структур суспільства тощо.

Така ситуація в країні демонструє важливість формування правового поля в суспільстві, яке здатне ввести в дію механізми, що ефективно регулюють правову поведінку на всіх ділянках суспільного життя в суворих межах законності, а це можна зробити лише за умови високої правової культури громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонович М. Правова культура українського народу в сфері прав людини : історичний розвиток та сучасний стан. Право України. 2003. № 12. С. 74 –79.

2. Бахновський І.П. Поняття та цінність правової культури суспільства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014.С. 74 –79.

3. Мальцев Д.О., Швачка В.Ю. Правове виховання як невід’ємна складова правової соціалізації особистості. Теорія та історія держави і права. URL: www/irbis-nbuv.gov.ua.

4. Оніщенко Н.М., Матвієнко О.В., Береза С.В., Томашевська М.О. Європейський правовий вимір гендерно чутливої політики : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. 144 с.

5. Теорія держави і права : підручник / С.Л. Лисенков, А.М. Колодій, О.Д. Тихомиров, В.С. Ковальський ; за ред. С.Л. Лисенкова. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 448 с.

*Слаб’як Т.,
аспірант I курсу,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
Науковий керівник:
к.ю.н., доц. Жукевич І.В.,
ЗВО « Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Сьогодні серед українських юристів питання альтернативних методів вирішення спорів набуває все більшого значення. По-перше, необхідність використання альтернативних методів вирішення спорів пов’язана з недосконалістю та неефективністю національної судової системи. Крім того, питання альтерна-

тивного вирішення спорів є актуальним через фактичну неможливість виконання судових рішень та відсутність ефективного механізму примусового виконання. Одним із найпоширеніших методів альтернативного вирішення спорів є медіація [2, с. 47].

16 листопада 2021 року Верховна Рада прийняла закон України «Про медіацію». Саме поняття медіації не є новим для України, проте українські громадяни рідко нею користувалися на відміну від осіб які проживають у європейських державах. Проаналізувавши закон України «Про медіацію», розглянемо які зустрічаються перешкоди та ризики для популяризації використання медіації в українському суспільстві:

1. Медіація може використовуватися, як спосіб затягнути процес. Згідно з законом про медіацію, її може бути призначено на будь-якій стадії вирішення конфлікту, як до звернення до суду, так і на стадії судового розгляду чи навіть виконання судового чи арбітражного рішення. А зміни, запропоновані законом до процесуальних кодексів, передбачають можливість суду зупинити провадження на період проведення медіації до 90 днів [1]. Для такого зупинення потрібна заява обох сторін, але зрештою, якщо недобросовісна сторона надто наполягатиме на медіації, то отримання такої згоди навряд чи стане перепоною.

Окрім того, відповідно до ч.2 ст. 3 закону України «Про медіацію», проведення медіації не впливає на перебіг позовної давності. Це передбачає певний ризик для потенційного позивача, адже може виявитись, що поки сторони перебували у процесі переговорів та в медіації, які зрештою нічим не завершилися, спливає строк, в рамках якого особа могла звернутись до суду за захистом свого права.

2. Погано поінформованість населення про процедуру медіації. Одною з головних причин непопулярності серед громадян вирішувати спори за допомогою медіації є непоінформованість про існування такого способу та його переваги. В даний момент, не ведеться активної популяризації способу вирішення конфлікту за допомогою медіації. Населення України мало проінформоване про можливість мирного вирішення спору за

допомогою медіації. На відмінно від послуг адвоката, які широко пропонуються населенню, послуги професійного медіатора важко зустріти. Професійна медіація є відносно недавною процедурою, тим більше на теренах України. Це відіграє негативну роль у розвитку медіації в Україні, так як через недостатню поінформованість про цю процедуру невелика кількість наважується звернутися за допомогою до професійного медіатора. У той же час, якщо спір буде вирішено в суді, сторони у справі нестимуть багато матеріальних витрат, включаючи судовий збір, експертизу та плату за послуги, а також психологічні занепокоєння щодо необхідності відвідувати судові засідання. На нашу думку, дану проблему можна вирішити шляхом інформування населення про процедуру медіації. Найбільш дієвим способом буде поширення інформації через засоби масової інформації та в інтернет мережі, в тому числі в соціальних мережах. Незайвим буде згадати про насадження суспільству думки про суд як єдине місце розгляду суперечок. Основною причиною того, чому звичайні люди не бажають приймати медіацію як альтернативу національному правосуддю, є відсутність об'єктивної інформації про можливості та переваги медіації. В основі всіх існуючих сумнівів щодо обґрунтованості та законності функціонування відновного правосуддя лежать загальні глобальні проблеми ставлення до права як явища та соціального явища [4, с. 112]. Однак руйнування стереотипів надзвичайно важливо для сприйняття нетрадиційних, нестандартних підходів до вирішення соціальних конфліктів.

3. Недостатня підготовка професійних медіаторів. Україні існує проблема недостатнього забезпечення кількості професійних медіаторів, які б могли надавати послуги клієнту на якісному рівні. У деяких випадках посередництвом в основному займаються психологи, соціологи та соціальні працівники, які брали участь у спеціалізованих навчальних курсах з вивчення конфліктів. Для юристів це відносно нова сфера діяльності. Ми вважаємо, що підготовка професійної групи посередників має бути відповідальністю держави, оскільки розвиток приватної

медіації може зменшити навантаження на судову систему. Професійним медіаторам мають видаватися ліцензії, на кшталт ліцензії на заняття адвокатською діяльністю [3, с. 76-77]. А також має бути створений орган, який б контролював діяльність професійних медіаторів та дотримання ним певних морально-етичних норм.

Отже наявні деякі проблеми застосування медіації в цивільному процесі. Перші зрушення щодо вирішення проблем застосування медіації в цивільному законодавстві вже відбулися, а саме 16 листопада 2021 року було прийнято закон України «Про медіацію». Однак процес імплементації медіації в цивільний процес цим не завершився і надалі триває.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ганзієнко Д. Факти про закон про медіацію: що бізнесу варто про нього знати. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2021/11/24/680063/> (дата звернення 07.05.2022р.)
2. Міщук І.В., Слаб'як Т.Б. Законодавче регулювання медіації в українському суспільстві. Молодий вчений № 12.1 (76.1). 2019. С. 46 – 50.
3. Мазакакі Н.А. Медіація в Україні: теорія та практика. Монографія. Київ, 2018. с.275
4. Бондаренко-Зелінська Н. Медіація: можливість запровадження в цивільному процесі України. Перспективи застосування альтернативних 103 способів вирішення спорів (ADR) в Україні: матеріали Другого Львівського між нар. форуму (Львів, 26–29 трав. 2009 р.). Львів, 2009. 221 с.

*Харченко Н.,
аспірантка спеціальності 081 «Право»,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ЦІННІСНО-НОРМАТИВНІ ОСНОВИ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Правова політика – це ключові ціннісно зумовлені теоретично-правові концепти, що імплементуються у процесі державотворення органами державної влади та місцевого самоврядування за участю інститутів громадянського суспільства і втілені у конкретні програми розвитку правового життя суспільства та держави.

У контексті формування правової політики української держави норми моралі виступають її традиційним ціннісним підґрунтям та аксіологічним фундаментом і знаходяться із нормами права у динамічному взаємозв'язку, адже правова система державно організованого суспільства закріплює важливі для всього суспільства моральні настанови і цінності.

Ціннісне наповнення права, його ідеологічна обґрунтованість виражається передусім у спільності соціально-економічних інститутів, культури, виховання, прихильності людей до ідеалів свободи, рівності та справедливості. Їх призначення – встановлення і підтримка рівноваги, соціальної стабільності і порядку, досягнення соціального компромісу, пов'язаного зі створенням еталону, зразка поведінки. «Право і моральність – це сукупність зв'язків, що прив'язують нас один до одного і до суспільства, створюючи з маси індивідів єдиний узгоджений агрегат», – писав Е. Дюркгейм [1, с. 4].

Згідно із В. Парсонсом, визначення, формування й поділяння цінностей для поширення і посилення демократизації залишається центральним і життєвоважливим завданням теорії й практики публічної політики, яка в демократичному суспільстві є основою політики держави [3, с. 519].

Відтак, необхідно констатувати, що цінності, що форму-

ють аксіологічну ієрархію саме українського суспільства на сучасному етапі, кардинально впливають на становлення, функціонування та розвиток держави та її інститутів. Тому власне державна політика підтримується й позитивно сприймається більшістю громадян лише в тому разі, коли цінності, закладені в її основу, збігаються із суспільними та індивідуальними цінностями дійових осіб і цільових груп політики. Часом політика сама закладає нові цінності, що будуть утверджені в ході її впровадження [5, с. 9–11].

Отже, під час формування політики дуже важливою постає необхідність виявити аксіологічні засади та ідеологічний фундамент, на яких вона має базуватися. Це особливо виразно простежується у теперішніх умовах воєнного стану в Україні. Сучасна вітчизняна практика розробки та здійснення державної політики зазвичай в умовах повномасштабної російської агресії проти України має стати особливо прискіпливою з точки зору її ціннісного морально-етичного та ідеологічного наповнення.

Оскільки держава є загальнонародною організацією, яка покликана представляти й захищати інтереси кожного свого громадянина, справедливість у ієрархії цінностей державного управління має посідати вищий щабель, порівняно з ефективністю. «У деяких моментах державні організації мусять здійснювати функції, які невиконувалися б, якби ефективність була критерієм оцінки. Однак доконечність надання послуг усім громадянам вимагає від державної організації здійснення цієї функції» [4, с. 49].

Цінності, на яких має базуватися творення політики – це, перш за все, цінності суспільства, окремих його груп, на які спрямована політика, так звані «цінності пайовиків» (стейкхолдерів).

Дозволимо собі перефразувати висловлення М. Козюбри і зазначити, що ціннісні аспекти правової політики невіддільні від конкретного практичного буття людей; принципи матеріалізуються у реальних діях суб'єктів правової політики, які є як творцями, так і реалізаторами правової політики [2, с. 145].

При визначенні основних ціннісних аспектів розвитку правової політики на даному етапі розбудови української державності та її правової системи необхідно зважати на низку таких завдань, реалізація яких набула актуального значення для України.

Важливими задачами правової політики є правове забезпечення демократичних реформ, що проводяться в Україні, зміцнення правопорядку, підвищення ефективності правосуддя тощо. Так, згідно з принципом відповідності правової політики міжнародним принципам і стандартам сформовано одну з важливих задач правової політики Україні – проведення адаптації законодавства України до законодавства ЄС, яка передбачає приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність до *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього.

Отже, принципи правової політики встановлюють важливі ціннісно-нормативні основи політико-правової дійсності, тоді як задачі правової політики визначають напрями подальшого бажаного розвитку правового життя суспільства.

Досягнення такого стану розвитку вітчизняної правової системи, при якому право буде особливим механізмом, покликаним реалізувати й підтримувати сталий і безперервний характер функціонування суспільства і держави в заданих параметрах, тобто має ітися про здійснення правом функції відтворення створюваного державного ладу, політичної та економічної систем. Забезпечення захисту та охорони прав і свобод людини та громадянина.

Відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством, а також нещодавнього надання Україні статусу країни-кандидата на вступ у ЄС, першочергового значення при формуванні та здійсненні правової політики держави набуває реалізація завдання щодо адаптації законодавства України до вимог законодавства ЄС. Але адаптуючи законодавство України, необхідно забезпечити

не лише його відповідність *aquiscommunautaire*, а й забезпечити механізм його виконання, оскільки часто навіть найдосконаліший нормативний акт на практиці досить складно реалізувати.

Виокремлюють у зв'язку із цим 2 аспекти адаптації законодавства: формальний, що передбачає приведення національного законодавства у відповідність до *aquiscommunautaire*, та практичний, що полягає у створенні умов, зокрема й ціннісно-правового характеру, необхідних для застосування адаптованого законодавства [7, с. 37].

Урахування принципу історизму у формуванні ідеологічно-правової бази нашої державності, тобто забезпечення безперервності, поступовості процесів, що відбуваються у суспільстві, яке накопичує певні традиції, має безпосередню причетність до організації правових форм діяльності усіх гілок влади [6, с.511].

Політика у сфері правозастосовної діяльності й нагляд за виконанням законів та інших нормативних правових актів. Сприяння підвищенню рівня правосвідомості і правової культури особистості, посадових осіб державних органів і суспільства загалом, подолання правового нігілізму й інших проявів деформації правової свідомості.

Таким чином, зміст правової політики розкривається через її принципи, тобто основоположні ідеї ціннісно-правового характеру. Правова політика ґрунтується як на загальноправових принципах, так і в принципах властивих виключно правовій політиці, котрі у своїй сукупності характеризують справжню її сутність та слугують суб'єктам правотворчості орієнтирами для удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии: пер. с фр. Эмиль Дюркгейм. Москва.: Наука, 1991. 572 с.
2. Козюбра М. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних

- трансформацій. Право України. 2017. № 11. С. 142-164.
3. Парсонс В. Публічна політика : Вступ до теорії й практики аналіз у політики. Вейн Парсонс; [пер з англ. О. Дем'янчука]. Київ. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 520 с.
  4. Райт Г. Державне управління / Г. Райт ; [пер. з англ. В. Івашко, О. Коваленко, С. Соколик]. К. : Основи, 1994. 191 с.
  5. Система розробки і здійснення публічних політик в Україні / за заг.ред. О.П. Дем'янчука. Київ. : Факт, 2004. 224 с.
  6. Тацій В.Я. Проблеми формування правової політики в Україні. Вибрані статті, виступи, інтерв'ю: відп. за вип. О.В.Петришин.– Харків.: Право, 2010. 936 с.
  7. Яковюк І.В. Правова політика України в умовах європейської інтеграції Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.– практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012.) /за ред. О.М.Рудневої. К.: НІСД, 2013. 160 с.

Наукове видання

Матеріали

VI Міжнародного науково-практичного
симпозіуму

**«КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ТА ПРИКЛАДНОЇ
НАУКИ»**

Матеріали подані мовою оригіналу.

У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуція, які були запропоновані учасниками.

*Автори опублікованих матеріалів
несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених
фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен
та інших відомостей.*

Упорядники:

Л. М. Андрусів, О. О. Мейгеш

Художнє оформлення:

І. В. Гребенюк

Видано за авторською редакцією

